T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Hamid Ömer Ekicim

Ankara - 2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Hamid Ömer Ekicim

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fatih Koca

Ankara - 2020

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (İSLAM EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Hamid Ömer Ekicim

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Fatih Koca

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı	**İmzası**
1- Doç. Dr. Fatih KOCA (Danışman)	
2- Prof. Dr. Bayram AKDOĞAN (Jüri Bşk)	
3- Doç. Dr. Mehmet TIRAŞÇI	

Tez Savunması Tarihi

02.01.2020

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Fatih Koca danışmanlığında hazırladığım "SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI (Ankara 2020)" adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

02/01/2020

Hamid Ömer Ekicim

ÖNSÖZ

Bir toplumun, inandığı manevi değerleri yaşaması ve bu manevi değerlerin etrafında şekillenen kültürünü ve sanatını koruyup geliştirmesi o toplumun varlığını devam ettirmesine yardımcı olacaktır. İslâm toplumlarının sanatı, İslâm'ın hayatı algılayışı ve anlamlandırışı çerçevesinde şekillenmiştir. İslâm'da sanat, yapılan ibadetlerden toplumsal hayatın normal yaşayışına kadar aktif bir şekilde kullanılmıştır. Bu sanatlardan en önemlilerinden birisi mûsikîdir. Mûsikî sanatı, minarelerden okunan Ezandan, yapılan tesbihatlara kadar îfa edilen cehrî ibadetlerde kullanılmış ve insanların yaptığı ibadetlerin manevi lezzetinin artmasına vesile olmuştur. Tekkede ise mûsikî, zikrullaha eşlik etmesi için kullanılmıştır.

Türkiye'de tekke ve zaviyelerin kapatılması ve batı kültürünün özendirilmesi, tüm İslâm sanatlarıyla beraber mûsikîmizi de olumsuz şekilde etkilemiştir. Bunun sonucunda radyolarda Türk müziği yasaklanmış ve Batı müziği konservatuarları açılarak Batı müziği eğitimi verilmeye başlanmıştır.

Namaz vakti geldiğinde Müslümanları davet eden Ezan, 30 Ocak 1932'den 16 Haziran 1950'ye kadar neredeyse yirmi yıl Arapça lafızlarla okunması yasaklanmıştır. Yapılan yasaklar insanları korkutmuş, bu durumdan tekke mûsikîmiz de nasibini almıştır. Tekkede devam eden mûsikî çalışmaları bitme noktasına gelmiş, mevcut mûsikî eserleri de icrâ edilmediği için unutulmaya başlamıştır.

Bir kültürü ayakta tutmak, öncelikle o kültürü insanlara tanıtmak, daha sonra o kültürü geliştirmeye çalışmakla olacaktır. Tezimizin konusunu teşkil eden Safer Efendi, tüm bu olumsuzlukların yaşandığı zaman diliminde kendisini, tekke mûsikîsini korumaya ve geliştirmeye adamıştır.

Türk din mûsikîsi alanında öne çıkan birçok önemli şahsiyet vardır. Bu şahsiyetlerin hayatları, aldıkları eğitim ve meydana getirikleri eserler gelecek nesillere ışık tutması için büyük önem arzetmektedir. Onların eserlerinin akademik câmiaya kazandırılması son derece önemlidir. Safer Efendi, hayatı ve eserleriyle örnek olmuş, yapmış olduğu çalışmalarla geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görmüştür. O, tekkede veya câmide icrâ edilen, her biri farklı duygu yoğunluğunu ifade eden kıymetli mûsikî eserlerini meydana çıkararak insanların bu güzellikten mahrum kalmamalarını istemiştir. Safer Efendi sadece bununla kalmamış yeni besteler yapmış ve mûsikî kabiliyeti olan kişilere güfteler dağıtarak beste yapmalarını teşvik etmiştir.

Tezimizin amacı, Safer Efendi'nin bu hizmetlerini ve eserlerini okuyuculara ve akademik câmiaya kazandırmaktır. Safer Efendi, arka planda çalışma yapmasını seven ve "*ben yapayım benim adım geçsin*" düşüncesinde olmayıp insanları teşvik ederek yeni hizmetlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. O bir konuyu önemli gördüğünde onunla alakalı gerekli çalışmaları yapmış ve topladığı malumatları münasip gördüğü bir zata vererek bir eser meydana gelmesini sağlamıştır. Tekke mûsikîsine olan hizmetleri de onu koruyup canlandırmak ve geliştirmeye çalışmak olmuştur.

Biz de bu tezi hazırlarken özellikle tekke mûsikîsine dair hizmetlerini ele alan bir eser olmadığı için mülakat metodunu kullandık. Onun arka planda yapmış olduğu hizmetleri bilen kişilere sorular yönelterek malumat toplamaya çalıştık. Aldığımız cevapları ses kaydına aldık ve bu kayıtları yazıya geçirerek kaynağımızı oluşturmaya çalıştık. Tezimizin birinci bölümünde Safer Efendi'nin hayatını, kişiliğini ve hocalarını anlatmaya çalıştık. Tezimizin ana bölümünü oluşturan ikinci bölümde Safer Efendi'nin mûsikî anlayışına değinerek, tekke mûsikîsini korumak ve geliştirmek için yaptığı çalışmalara ve onun eserlerine yer verdik. Üçüncü bölümde yapmış olduğumuz mülakatların tamamına yer verdik. Ek bölümlerinde de Safer Efendi'nin beste ve güftelerinin içerdiği notaları tekrar yazarak ilave ettik. Son olarak da Safer Efendi'nin fotoğraflarını EK-3 Bölümüne ekleyerek çalışmamızı tamamladık.

Bu tezin yazılmasında bizi kırmayıp tezimizle alakalı sorularımızı cevapsız bırakmayarak bizlere destek olan Ömer Turğul İnançer, Sadettin Ökten, Ahmet Özhan, Sami Özer, Neyzen Hakan Alvan, Cumhur Enes Ergür hocalarıma ve Safer Efendi'nin kerîmesi Nurten İyibil Hanımefendiye, Nurten Hanımla mülakatı bizim adımıza yapan Adalet Çakır hocamıza sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bizi Türk Din Mûsikîsi alanına yönlendiren, yetişmemize her daim katkı sağlayan, kıymetli vakitlerini ayırarak tezimizin başından sonuna kadar her safhasında yardımlarını esirgemeyen ve kendisinin öğrencisi ve ilk tez öğrencisi olmakla gurur duyduğum çok kıymetli ve saygıdeğer hocam Doç. Dr. Fatih Koca'ya en kalbi duygularımla şükranlarımı sunuyorum. Bir tez konusu arayışındayken bizlere bu konuyu öneren kıymetli arkadaşım Mehmet Biçer'e, ses kayıtlarının dikte edilmesinde yapmış olduğu katkılarından dolayı kıymetli arkadaşım Eda Eryiğit'e, tezin son okumasında yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Zehra Nur Özyer'e, meydana gelen tezin her aşamasında maddî ve mânevî desteklerinden dolayı sevgili eşim Hatice Ekicim'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Hamid Ömer Ekicim
08.12.2019
Ankara - Beşevler

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı Geçen Eser

A.m. : Aynı Mülâkât

AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi

c. : Cilt

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

h. : Hicrî

Hz. : Hazreti

ö. : Ölüm Tarihi

s. : Sayfa

TRT : Türkiye Radyo ve Televizyon

v : Vefâtı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **vi**
GİRİŞ **1**
A. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ **4**
B. TEZİN METODU VE KAPSAMI **5**

I. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI VE TASAVVUF VE MÛSİKÎ YÖNÜNDEN İSTİFADE ETTİĞİ KİŞİLER **6**

1.1 Safer Dal Efendi'nin Hayatı 7
1.1.1. Doğumu ve Ailesi 7
1.1.2. Ticaret Hayatı 9
1.1.3. Askerlik yılları 10
1.1.4. Askerlik Sonrası Çalışma Hayatı 11
1.1.5. Fahreddin Efendi ile Tanışması 11
1.1.6. Fahreddin Efendi'ye Hizmete Başlaması 13
1.1.7. Safer Dal Efendi'nin Kişiliği 14
1.1.7.1. Nezâketi 14
1.1.7.2. Cömertliği ve Fedakârlığı 16
1.1.7.3. Çalışma Ahlâkı ve Çalışkanlığı 17
1.1.8. Safer Dal Efendi'nin Vefatı 19
1.2. Safer Dal Efendi'nin Tasavvuf ve Mûsikî Yönünden İstifade Ettiği Kişiler 22
1.2.1. İbrahim Şevkî Fahreddin Erenden Efendi (1885-1966) 23
1.2.2. Muzaffer Ozak (1916-1985) 27
1.2.3. Hulûsi Gökmenli (1902-1975) 29
1.2.4. Hâfız Yaşar Okur (1886-1966) 31
1.2.5. Hâfız Hüseyin Tolan (1910-1976) 33
1.2.6. Zâkirbaşı Albay Selâhaddin Gürer (1896-1978) 34
1.2.7. Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner (1903 - 1988) 36

II. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ'NİN TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI VE ESERLERİ **39**

2.1. SAFER DAL EFENDİ'NİN TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI 40
2.1.1. Safer Dal Efendi'nin Mûsikî Anlayışı 40
2.1.2. Safer Dal Efendi'nin Tasavvuf Kültürüne Verdiği Önem 47

2.1.3. Safer Dal Efendi'nin Tekke (Tasavvuf) Mûsikîsini Korumak için Yaptığı Çalışmalar .51
2.1.3.1 Safer Dal Efendi'nin Tekke Mûsikîsini Kayıt Altına Almak İçin Yaptığı Çalışmalar 51
2.3.2 Safer Dal Efendi'nin Kayıt Altına Aldığı Eserleri Notaya Alma ve Aldırma Süreci ..58
2.1.4. Safer Dal Efendi'nin Tekke Mûsikîsini Geliştirmek için Yaptığı Çalışmalar 63
2.2. SAFER DAL EFENDİ'NİN ESERLERİ.....69
2.2.1. Safer Dal Efendi'nin Telif Ettiği Kitaplar.....69
2.2.1.1. Muhibbî Dîvânı.....69
2.2.1.2. Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri) 72
2.2.1.3. İlmihal.....73
2.2.2. Safer Dal Efendi'nin Telifine Öncülük Ettiği Kitaplar.....73
2.2.2.1. İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî.....73
2.2.2.2. Safer Dal Efendi'nin Katkı Sağladığı İlâhi Nota Kitapçıkları 76
2.2.2.3. Derviş Çeyizi.....77
2.2.3. Safer Dal Efendi'nin Mûsikî Eserleri.....78
2.2.3.1. Güftesi Safer Dal Efendi'ye ait Besteler.....78
2.2.3.2. Safer Dal Efendi'nin Besteleri 82

III. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ HAKKINDAKİ BAZI SANATÇI VE İLİM ADAMLARININ GÖRÜŞLERİ.....84

3.1. Ömer Tuğrul İnançer.....84
3.2. Ahmet Özhan 89
3.3. Neyzen Hakan Alvan 99
3.4. Sami Özer.....119
3.5. Cumhur Enes Ergür.....124
3.6. Sadettin Ökten.....134

SONUÇ.....137

KAYNAKLAR 139

EKLER.....143

EK-1. Safer Dal Efendi'nin Bestelerinin Notaları 144
EK-2. Güfteleri Safer Efendi'ye Ait Eserlerin Notaları.....155
EK-3. Fotoğraflarla Safer Dal Efendi 270

ÖZET 281

ABSRACT 282

GİRİŞ

İslâm düşünürlerine göre sanat ve estetik fıtrîdir. Dolayısıyla insan dünyaya sanat ve estetik duyguları var olarak gelir. Yaşamış olduğu toplum bu duyguları geliştirir veya zayıflatır. Bu duyguların tamamen yok olması düşünülemez. İnsanda duyguların yokluğu, hastalık hâli ve anormallik olarak nitelendirilir.[1] Kur'an-ı Kerim'de üç ayet-i kerimede (Hicr 29, Secde 9, Sad 72) Allah insanı yaratıp biçimlendirdikten sonra kendi ruhundan üfleyerek onu bir anlamda kendi özellikleriyle canlandırmıştır. İslâm âlimleri bu ayetleri yorumlarken, Allah'ın insana kendi ruhundan üflemesiyle Allah'ın var olan sıfatlarını bir parça insana da aktardığını ifade etmişlerdir.

Allah'ta mutlak olarak tecelli eden bu sıfatlar, insanda eksik ve cüz'i bir meleke olarak ortaya çıkar. Allah'ın sıfatlarından biri "Cemâl" dir. Cemâl ism-i şerifinin tecellisi, insandaki estetik ve güzellik duygusudur.[2] Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi dersleri veren Annemarie Schimmel öğrencilerine Rudolf Otto'nun bir sözünü şöyle açıklamıştır; "*En yüce varlık kendisini ürkütücü bir ihtişam ve büyüleyici bir güzellik içinde açığa vurur*". Bunun üzerine öğrencilerden biri kalkarak bunun Müslümanlar olarak yüzyıllardır bilindiğini ifade etmiş, İslâm kültüründeki güzellik ve estetik anlayışını vurgulayarak, bu anlayışın fıtrî oluşuna dikkat çekmiştir.[3] "Cemal" ism-i şerifi insana sirayet ettiğinde güzelliği arama, güzellikten hoşlanma ve estetik gibi anlayış ve ihtiyaçlar meydana getirmiştir. En güzel şekilde yaratılan insan[4] her daim en güzelin peşinde olacaktır.

Müziğin en önemli özelliği duyum ve hissedişle direkt kalbe işlemesidir. Mûsikî nağmeleri işiten bir insan o anki haline göre hüzünlenir, ağlar veya coşar. Bu durum kişinin yüz ifadesine yansır,

[1] Yılmaz Can - Recep Gün, *İslam Sanatına Giriş,* Dem Yayınları, İstanbul 2015, s. 13.
[2] A.g.e., 13-14.
[3] Merve Nur Türksever, *Jean Baudrillard'ın Düşüncesinde Trans-Estetik,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), s. 26.
[4] Tîn Sûresi; 95/4, "Muhakkak ki, biz insanı en güzel sûrette yarattık…".

adeta kişiyi halden hale sokar. Tüm bunlardan müziğin insan üzerinde son derece güçlü bir etkisi olduğunu anlıyoruz. Bundan dolayı tarih boyunca insanoğlu müziği anlamak ve geliştirmek için büyük çaba sarf etmiştir.[5] İnsanın güzelden hoşlanma ve en güzelin peşinde olma ihtiyacı, müslümanları dînî ritüellerini icra ederken de sanatın en etkili yollarından biri olan ses ve mûsikî sanatını kullanmaya yöneltmiştir. İslâm dininin direği olarak nitelendirilen namaza[6] davet çağrısı Ezan ile yapılmaktadır. Ezan ilk okunduğu günden itibaren en güzel sesli kişiler tarafından ve en güzel şekilde okunması tavsiye edilmiştir. Bilâl-i Habeşî, ilk Ezan okuduğunda dinleyenler duygulanmış ve ağlamışlardır.[7] Buradan anlıyoruz ki İslâmın ilk günlerinden itibaren Müslümanlar, insanların fıtratlarına uygun bir şekilde hareket etmiş ve "Cemal" ism-i şerifinin tecellisiyle insanların gönül dünyalarını etki altına alan güzel ses ve seda ile namaza davet etmişlerdir. Müslümanlar ibadetlerini câmide daha mistik bir hava içerisinde Tesbihat, Müezzinlik, İmamlık, Dua gibi diğer Câmi mûsikîsi formlarını da icra ederken mûsikî sanatıyla süsleme gayreti içinde olmuşlardır.[8] Özellikle Allah kelamı olan Kur'an-ı Kerim, yine aynı şekilde peygamberin tavsiyesiyle en güzel nağmelerle okunmaya çalışılmıştır.[9]

Tekkelerde icra edilen mûsikî formları da insanların zikrine eşlik eden, sözleri Kur'an ve hadis tercümelerinden ve Allah dostlarının sözlerinden oluşan mûsikî eserleridir.[10] Tekkede mûsikînin temel fonksiyonu zikre eşlik etmesidir.[11] Tekke mûsikîsinin güfteleri, Kur'an ve hadis tercümeleri ve Allah dostlarının sözleri olduğu için tekkeye devam edenler arasındaki mûsikîşinaslar

[5] Fatih Koca, *Ahmet Hatipoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Mûsikî Anlayışı*, Mans Yay, Ankara 2017, s. XI.
[6] Beyhaki, el-Câmi'u li-Su'abi'l-Iman, c.4, s.300, no: 2550.
[7] Mustafa Fayda, "Bilâl-i Habeşî", *DİA*, İstanbul 1992, VI, s. 152.
[8] Koca, Giriş.
[9] Buharî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail; Sahîhu2l-Buhârî, Kitabu2t-Tevhîd, Bab. 52, Mektebet'u Mustafa el-Bâbî, Kahire 1958; Ebû Dâvut; Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, Sünen, Vitr, 20.
[10] Hamid Ömer Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018 Konya.
[11] A.m.

tarafından önemli ölçüde beste üretimi olmuştur. Tekke mûsikîsinin bir fonksiyonu da insanların gönüllerini İslâm'a ısındırmak, cezbetmektir.[12]

Tekke mensubu mûsikîşinaslar, bir vaiz gibi aktarmak istedikleri İslâm'ın hakikatlerini sürekli olarak besteleriyle süsleyip o şekilde insanlara aktarma gayreti içinde olmuşlardır. Bu gayret on binlerce eserin meydana gelmesini sağlamıştır. Bir asitane zâkirbaşısının ezberinde sadece üç bin İlâhi olmasından dolayı küçük görülüp tenkitlere neden olması tekke mûsikîsi repertuarının ne kadar zengin olduğunu göstermektedir.[13] Bu zenginliğin ne yazık ki çok az bir kısmı günümüze ulaşmıştır.

1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla insanlar tekke ve tekkeye ait ne varsa onları gün yüzünde tutmaktan korkmuşlar ve uzak durmuşlardır. Dolayısıyla tekkeler de yapılan üretim azalmış ve mevcut eserler icra edilebilecek çok az yer bulduğundan unutulmaya başlanmıştır. Bir meclis münasabetiyle icra edilen tekke mûsikîsi eserleri de "çantalık" olarak tabir edilen "sadece bende olsun kimse bilmesin" anlayışında olan kişiler, ellerinde bulunan eserleri kimseye öğretmemişlerdir. Bu anlayışta olan kişilerin vefat etmesiyle binlerce eser onlarla beraber gitmiştir.[14] O dönemlerde kayıt cihazlarının yaygın olmaması ve kayıtların da çok kısıtlı olması nedeniyle eserlerin günümüze ulaşmasını zorlaştırmıştır. Bir başka neden ise, yazılmış notaların çoğaltılmasının güç olmasıdır. Günümüzde olduğu gibi ulaşılması kolay fotokobi vb. makinelerinin olmaması da notaların aktarımını yavaşlatmıştır.[15]

Tekkelerin kapatıldığı, tekke mûsikîsi üretiminin azaldığı, zâkir ve zâkirbaşların bildikleri eserleri paylaşmak istemediği bir zamanda, Safer Dal Efendi 20'li yaşlarından itibaren vefat edinceye kadar tekke mûsikîsinin bu kıymetli eserlerini gün yüzüne çıkarmaya çalışmıştır.

[12] Ekicim, Sami Özer ile Mülâkât, 02.03.2019 Sarıyer.
[13] Cüneyd Kosal, "*99 Makamda İlâhiler*", Marifet Yayınları, İstanbul, 1994, Önsöz.
[14] Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018 Konya.
[15] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

Safer Dal Efendi, Hz. Pir Nureddin Cerrâhi Tekkesi'nin yirminci postnişînidir. O, hem şair, hem bestekâr bir müzisyen, hem de bir tekkenin şeyhidir.

Dönemin şartlarında günümüzdeki gibi taşıması rahat ve binlerce saat ses kaydı yapabilen cihazlar bulunmamaktadır. O dönemde bavul büyüklüğünde makaralı teypler kullanılmaktadır. Safer Efendi, yanına bir teyp alıp bin bir naz ve niyazla tekkelerde yetişen, tekke mûsikîsini bilen veya zâkir ve zâkirbaşılarından kim varsa yanlarına gitmiş ve bildikleri tekke mûsikîsi eserlerini okutarak kayıt altına almaya çalışmıştır. Her gittiği kişinin gönlünü yapabilmek için elinde her ne imkân varsa sarf etmekten çekinmemiştir. Bu kayıtların kaybolma korkusundan ve öğrenilmesini kolaylaştırmak amacıyla müzisyenlere notaya aldırmış ve mûsikî çevrelerinin şaşkın bakışları içinde isteyen herkese dağıtmıştır. Safer Efendi bununla kalmayıp mûsikî üretiminin devam ettiğini göstermek için büyük bir çaba içine girmiş, etrafında mûsikî istidadı her kim varsa gerek kendi güfteleri, gerekse Allah dostlarının güftelerinden bestelenmesi için dağıtarak bestekârlığa teşvik etmiştir.

A. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

Türk Din Mûsikîsi adına yüzlerce akademik çalışma yapılmakta, yüzlerce konserler verilmekte ve çeşitli vesilelerle icralar yapılmaktadır. Bu yapılan faaliyetlerin tümünde çeşitli tekke mûsikîsi eserleri ya icra edilmekte ya da akademik olarak incelenmektedir. Bu eserlerin önemli bir kısmının günümüze ulaşmasında Safer Efendi'nin büyük katkıları vardır. Gerek eski tekke mûsikîsi eserlerinin günümüze ulaşmasında gerekse teşviklerinin bir sonucu olarak yeni bestelerin meydana gelmiş olmasında onun gayretlerini göz ardı edemeyiz.

Safer Efendi'nin şairliği mûsikîmize doksanın üzerinde güfte kazandırmış, bestekârlığı ise dokuz eser kazandırmıştır. O, bulunduğu konumun etkisiyle, nezâketiyle insanları etkilemiş ve etrafına kitleleri toplayabilmiştir. Bu vesile ile etrafındakilere sürekli tekke kültürünün korunması ve geliştirilmesi gerektiği fikrini aşılamıştır. Bu fikre o derece inanmış bir şahsiyettir ki, vefatından çok

kısa bir süre önce elinde yeni bir besteyle gelen bir kişinin bestesini duyabilmek için heyecanla hasta yatağından kalkabilmiştir. Safer Efendi'nin döneminde bestekâr olarak bildiğimiz birçok şahsiyeti tetikleyen odur. Bazıları bestekârlığa onun sayesinde başlamış, bazıları ise bestekârlığını çok ileri noktalara taşımıştır.

Amacımız Türk Din Mûsikîsi'nin mevcut eserlerinin günümüze kazandırılmasında önemli gayretleri olan Safer Efendi'nin hizmetlerini tanıtmak ve eserlerini ortaya koyarak akademik câmiaya kazandırmaktır.

B. TEZİN METODU VE KAPSAMI

Tezi hazırlarken takip ettiğimiz metod, Safer Dal Efendi'yi tanıyıp mülaki olan şahsiyetlerle röportaj yapmak ve bazı kaynaklar oluşturmaktadır.

Araştırmamızı hazırlarken önce Safer Dal Efendi hakkında yazılı kaynaklara başvurmak olmuştur. Yazılı kaynak çok az olduğundan bir ön hazırlık yaparak röportaj soruları hazırlanmıştır. Daha sonra onu tanıyan ve mûsikî müktesebatı olan kim varsa ulaşılmaya çalışılmış ve hazırlanan sorular muhataplara yöneltilmiştir. Safer Dal Efendi, insanların gönüllerine dokunan bir kişilik olduğundan, onunla alakalı soru yöneltilen kişiler soruları heyecanla cevaplamaya çalışmıştır. Birçokları Safer Efendi ile geçirmiş oldukları anıları hatırlayarak duygulu anlar yaşamışlardır. Safer Dal Efendi'nin akademik çalışmaları teşvik etmesi ve çalışma yapmak isteyenlere her türlü fedâkarlıkta bulunması, yapılan bu çalışmada onu sevenleri heyecanlandırmıştır. Fakat Safer Dal Efendi'nin oğlu Fahreddin Dal, hayatta olmasına ve sağlığı yerinde olmasına rağmen, bizim görüşme taleplerimizi reddederek tezimizi elinde bulunan müktesebatından mahrum bırakmıştır.

I. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ'NİN HAYATI VE TASAVVUF VE MÛSİKÎ YÖNÜNDEN İSTİFADE ETTİĞİ KİŞİLER

I. BÖLÜM

1.1 Safer Dal Efendi'nin Hayatı

1.1.1. Doğumu ve Ailesi

Safer Dal Efendi 20 Ağustos 1926'da Cuma günü İstanbul Eğrikapı'da Yatağan Câmi yakınlarındaki bir evde Rumelili bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Velâdetine şu şekilde tarih düşürülmüştür; "*Çıktı bir şems-i bal, Eş-Şeyh Safer Dal*".[16]

Babası Arnavut Sâdık Ramazan Efendi, Arnavut Debre Zerkan (Zerqan) nahiyesi Strikçan (Sudencan) köyünde Sulalar (Süleymanoğulları) diye bilinen meşhur bir aileye mensuptur. Sâdık Ramazan Efendi küçük yaşlarda kardeşiyle beraber İstanbul'a gelerek helvacılık mesleğini öğrenmiştir.[17] Milli mücadele yıllarında Cafer Tayyar Paşa'nın Trakya'daki milis kuvvetlerine katılıp vatani vazifesini ifa ettikten sonra bir süre Bursa Kemalpaşa'da ikamet etmiş ve ardından İstanbul Fatih Karagümrük'e yerleşmiştir.

Sâdık Ramazan Efendi çok küçük yaşlarda ayrılıp bir daha dönemediği Debre'ye büyük hasret duymuştur. Yakınları onun sık sık radyonun başına geçip Arnavutça bir şeyler duyabilmek için radyoyu kurcaladığına şahit olmuşlardır. Sâdık Ramazan Efendi 16 Ocak 1956 yılında ahirete irtihal etmiştir.

Safer Dal Efendi'nin annesi Ülker Hanım ise Emir Sultan neslinden Çanakkale'deki vatani mücadelede şehit düşen bir babanın kızı; aynı zamanda Bulgaristan'ın Ziştov şehrinde Rüstemoğulları (Hacırüstemoğulları) diye bilinen göçmen bir annenin kızıdır. Ülker Hanım'ın son derece becerikli, cevval ve çocuklarına karşı müşfik bir anne olduğu da ifade edilmektedir.[18]

---

[16] İslâm kültüründe tarih düşürme meselesi, bir olayın tarihini bir mısra, beyit veya ibare içinde ebced hesabına uygun bir şekilde belirtme sanatıdır. Turgut Karabey, "Tarih Düşürme", *DİA*, İstanbul 2011, XL, 80.
[17] Adalet Çakır, *Geydim Hırkayı Safer Efendi'nin Sohbetleri*, Dergâh Yay, 2015, s 11.
[18] Ekicim, Safer Dal'ın kızı Nurten İyibil ile Mülâkât, 16. 04. 2019, Üsküdar.

Sâdık Ramazan Efendi'nin hemşehrisi ve ailenin yakın komşusu, tek başına yaşayan Şahin Efendi onun müşfik tavrını ifade için "*Ülker Hanım çocuk döver, mantosunun eteği ile" , "Evlât sermaye, torun kâr*" diyerek çocuklarına gösterdiği şefkati torunlarına da yaşatmış; torun çocuklarını görme bahtiyarlığını ise "*kârımın kârı*" cümlesi ile ifade etmiştir.

Safer Efendi, annesi Ülker Hanım'ın 1989 senesinde vefat etmesiyle son derece üzülerek, kerimesine "*Evlâdım şimdi ben büyüdüm*" buyurarak annesine olan düşkünlüğünü ifade etmiştir. Ailenin en büyük çocuğu Safer Efendi'dir. Kız kardeşi Servet Erağan Hanım Efendi (d. 26 Ocak 1929) kendisinden iki buçuk yaş küçüktür. Erkek kardeşi Şevki Baba ise Safer Efendi'den altı buçuk yaş küçüktür ve Ocak 1933 doğumludur.[19]

Babası Sâdık Ramazan Efendi Heybeliada'da helvacılık yaptığından dolayı yaz aylarını Heybeliada'da geçirmiştir. Safer Efendi'nin çocukluğu son derece hareketli geçmiştir. Hatta bir gün adaya ip cambazları geldiğinde Safer Efendi de onları izlemeye gitmiş, bu gösteriden çok etkilenen Safer Efendi bahçede ayaklarını toprağa sürterek telin üstünde yürümeye çalışmıştır. Onun bu halini gören cambazlar ise Safer Efendi'nin ailesine gelerek kendisinin çok yetenekli olduğunu ve yetiştirmek için kendisini almak istediklerini ifade etmişlerdir. Ne var ki Safer Efendi'nin büyükannesi "*bizim size verilecek çocuğumuz yok*" diyerek cambazların bu teklifine şiddetle karşı çıkmıştır.[20]

Safer Efendi'nin Bahriye Hanım ile evliliği de Fahreddin Efendi'ye intisâb ettiği 1953 yılında gerçekleşmiştir. Nişan yüzüklerini Cemâleddîn Server Revnakoğlu takmıştır. Bu evlilikten Nurten İyibil, İbrahim Dal ve Mehmet Fahreddîn Dal isminde üç çocukları olmuştur.[21]

[19] Ekicim, Safer Dal'ın kızı Nurten İyibil ile Mülâkât, 16.04.2019, Üsküdar.
[20] A.m.
[21] A.m.

1.1.2. Ticaret Hayatı

Safer Efendi ilk öğrenimini Karagümrük'teki Derviş Ali mahallesinde bulunan 17. İlkokulda, daha yaygın adıyla Taş Mektep'te okumuştur. Safer Efendi öğretmenlerinin gözüne giren başarılı bir öğrencilik dönemi geçirmiştir. Onun bu yıllarda çok parlak bir talebe, çok keskin bir zekâya ve çok kuvvetli bir hâfızaya sahip olduğu ifade edilmiştir.[22] Öğrenci olduğu dönemler bu topraklarda belki de son dört yüz yılın en zor zamanlarıdır.

Safer Efendi'nin öğrencilik yılları İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik buhranların derinden hissedildiği yılların üzerine denk gelmiştir. 30'lu yılların ilk yarısında yaşanan ekonomik ve toplumsal buhranlar, İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomik alandaki etkileri ile birleşince şiddetli biçimde ekonomik güçlüklere neden olmuştur. Bu güçlükler toplumun geniş kitlesini maddi bunalımlara sokmuş ve olumsuz etkilemiştir.[23] Tüm bu sıkıntılı süreçlerden dolayı Sâdık Ramazan Efendi oğlu Safer Efendi'yi okuldan almak zorunda kalmıştır. Öğretmenleri "*gerekirse masraflarını biz karşılayalım*" diyerek Sâdık Ramazan Efendiyi Safer Efendi'nin okuması için ikna etmeye çalışmışlardır. Fakat geçim zorlaşmış, helvacılık mesleğinin temel malzemesi şeker çok pahalanmış, ekonomik durum altından kalkılamayacak bir hal almış ve ciddi bir iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bu nedenlerden dolayı Safer Efendi, okulu bırakarak baba mesleği olan helvacılık mesleğine soyunmuş, böylelikle ilk ticari hayatına başlamıştır. Askerlik dönemine kadar babası Sâdık Ramazan Efendiyle beraber helvacılık mesleğini yapmıştır.[24]

[22] Ekicim, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.
[23] Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam*, Homer Kitapevi, İstanbul 2007, s. 52
[24] Ömer Tuğrul İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu

1.1.3. Askerlik yılları

Safer Efendi askerliğini Silifke'de yapmıştır. Onun askerlikten sonra 1950'de işe başladığını yaptığımız görüşmeler neticesinde biliyoruz. 1940'lı yıllarda askerlik süresinin 30 ay olduğunu göz önünde bulundurursak Safer Efendi Askerlik hizmetine 1947'de başlamıştır.

Öğrencilik yıllarında başarılı parlak bir öğrenci olduğu gibi askerlik yıllarında da çok marifetli bir insandır. Askerde hem telgrafçı hem de iş makinesi operatörlüğü yapmıştır. O yıllarda Karayolları Genel Müdürlüğü olmadığı için yolları askeriye yapmaktadır. Safer Efendi de askerlik sırasında eski Silifke - Mut karayolu çalışmasında iş makinesi operatörü olarak çalışmıştır. Ağır çalışma şartlarını "*Günlerce postalı çıkarmadığımız için üç kere tırnağım düştü*" diye anlatmıştır.

Askerliği esnasında ayrıca görevli olarak Zonguldak Devrek'e de gitmiştir. Askerde "*benim beyne'l-milel şehâdetnâmem var*" diyerek ifade ettiği telsiz operatörlüğünü de öğrenmiş; 1950 yılında askerliği bitirdikten sonra telsiz operatörlüğü kursuna devam etmiştir. Kemal Baba olarak bilinen ve Safer Efendi'nin bazı şiirlerini ona ithaf ettiği, dergâha beraber intisap ettikleri, can dostu Kemal Evren ile bu telsiz operatörlüğü kursunda tanışmışlardır. Bu kursun sonunda Avrupa'da çok iyi imkânlarda iş bulabilecekleri bir diploma almışlardır. O günlerde Türkiye'de bu mesleğin icrâ edilebileceği bir yer yoktur. Her ikisinin de niyeti o dönem için iyi bir iş imkânı olan uzun yol gemilerinde telsiz operatörü olarak iş bulmaktır. Bu işin yeri olan Avrupa ülkelerinden teklifler almışlardır. Ancak pederi Sâdık Efendi, "*İki günlük dünyada evlât hasreti çekemem, bak bu kadar sene bana asker yolu beklettin. Şimdi bir de bu iş için gideceksin gâvur ellere, bir de orada bir kız alırsın. Ben temelli senden olurum. Beni senden etme."* deyince "*peki babacığım*" diyerek Kemal Evren'le birlikte Haliç'teki Câmialtı tersanesinde işe başlamıştır.[25]

[25] Çakır, 11.

1.1.4. Askerlik Sonrası Çalışma Hayatı

Safer Efendi 1950 yılında Haliç'teki Câmialtı tersanesinde "ambar memuru" olarak işe başlamıştır. İşe başladıktan bir müddet sonra "Can Dostum" diye tabir ettiği Kemal Evren de muhasebe sorumlusu olarak tersanede işe başlayarak, burada 5 yıl çalışmıştır.

Safer Efendi çalıştığı tersanede mesai odaklı değil; iş odaklı çalışmasını seven bir yapıya sahiptir. Daha sonra bir vesile ile tersanedeki işinden ayrılmıştır. Bir süre babasıyla beraber Karagümrük'te helvacılık mesleğine devam etmiş, sonraki yıllarda dükkânı kapatarak el arabasıyla helva satmıştır.

Safer Efendi bir dönem "*Mustafa Amca"* diye bilinen bir zâtın Marmara Kıraathanesi'nde çalışmış, ihtilâl yıllarında Muzaffer Efendi hapiste iken onun Sahaflar çarşısındaki dükkânında çalışmıştır. Sonraki yıllarda pastane ve düğün salonu işletmeciliği de yapmıştır.[26]

1.1.5. Fahreddin Efendi ile Tanışması

Tasavvuf irfan ve kültürüne derin alâka duyan Safer Efendi, işe başladığı yıllarda bir mürşide bağlanma arzusundadır. Bu yüzden pek çok zevâtla tanışıp sohbetlerine katılmıştır. Kudemâ (eski, kadim gelenek) usûlüne göre dergâhları yaşatmaya çalışan Tophane'deki Kadirîhane şeyhi Gavsî Efendi ve Kasımpaşa'daki Ayni Ali Baba dergâhı şeyhi Muhyiddin Ensârî Efendi'den istifade etmiştir. Safer Efendi bir çok tarîkdan dâvet alsa da kalbi bir türlü mutmain olmamış; o günlerdeki hâlet-i rûhiyesini şöyle anlatmıştır;

> *"Her Efendi kendi kervanına almaya çalışıyor bizi. Derken, bir gün, Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi'nin yeğeni -onun adı da Mustafa Sabri- bize akıl hocalığı yapıyor. Ona sordum: 'Ne yapalım, hangisi daha uygun sizce?' O bizden elli yaş büyüktü, kudemâ derviş,*

[26] Ekicim, Safer Dal'ın kızı Nurten İyibil ile Mülâkât, 16.04.2019, Üsküdar.

Nakşibendî: "Fahreddîn Efendi" dedi. Burada (Karagümrük), dörtyol ağzındaki kahveci dervişti, Uşşâkî dervişi Mehmed Efendi. Şeyhlerin, dervişlerin uğrak yeriydi o kahvehâne. Orada tanıdık Fahreddîn Efendim'i önce. Gönül trafiğimiz karışık tabî, bir türlü karar veremiyoruz. Derken, bir gün Fahreddîn Efendim dâvet etti bizi. Aldırmadık önce. Sonra (Sa'dî şeyhi) Râşid Efendi'nin babasının (Âkif Efendi) cenazesi münasebetiyle Sümbül Efendi'ye gitmiştik. Kabristandan dönerken, ben Fahreddîn Efendim'in koluna girdim. 'Ben sizi dâvet ettim, niye gelmediniz?' dedi. "Geliriz inşallâh Efendim" dedim. "Öyle geliriz, melirizle olmaz! Bu Cuma gecesi boy abdesti al, arkadaşını da al gel" dedi. Gittik, intisâb ettik, Kemal (Evren) Baba`yla birlikte."[27]

Fahreddin Efendi, Safer Efendi'nin hayatında bir dönüm noktası olmuştur. 1953 senesinde bir Cuma günü can dostu Kemal Evren ile gittikleri dergâha intisap ederek, ömürlerinin sonuna kadar buraya hizmet etmişlerdir. Yakınlarının ifadesiyle biat ettikleri gece huzurunda bulunmanın heyecanı ile tedirgin hallerini, Mürşid-i Azîz'i: "*Evladım, hürmet güzel, ama biz hürmet budalası değil, muhabbet budalasıyız*" sözü ile kendisini teskin etmiştir.

Safer Efendi, Fahreddin Efendi 1966 yılında ahirete irtihal edinceye kadar onun çok yakın hizmetinde bulunmuştur. Fahreddin Efendi eşi Vâlide Sultan'a "*Allah bize bir ikiz evlat verecek ama, bakalım ne zaman?*" diyerek Safer Efendi'nin ve Kemal Baba (Kemal Evren)'nın intisaplarını önceden müjdelemiştir.

Fahreddin Efendi vefat etmeden önce şu cümleleri sarf etmiştir: "*Son dem rahatsızlıklarında, gidiyoruz artık, gidiyorum", dediği zaman Vâlide Sultan: "Efendi, hep gidiyorum gidiyorum, diyorsun. Bizi kime bırakıyorsun?" diye sızlanınca: "Bana bak kadın! Sana öyle evlatlar bırakıyorum*

[27] Mustafa Özdamar, *Gönül Cerrahı Nûreddin Cerrahî ve Cerrâhîler*, Kırkkandil Yay., İstanbul, 2016 s.181-183.

ki, bundan sonrası sana râci! Kendi sulbümüzden gelseydi bu kadar hayırlı olmazlardı" buyurmuştur.[28]

1.1.6. Fahreddin Efendi'ye Hizmete Başlaması

Safer Efendi, Fahreddin Efendi'ye bağlılığından dolayı sık sık tersaneden izin alarak şeyhinin yanına gitmek istemiştir. İşi çok iyi bildiği için ve tersanenin işlerini aksatmadığı için tersane yetkilileri Safer Efendi'nin aldığı izinlere ses çıkarmamışlardır. Tersanede çalıştığı sıralarda tersane müdürü değişmiş; Safer Efendi'nin yaptığı işi görmezden gelen, sadece mesai saatlerine riayet etmesi gerektiğini söyleyen bir müdür gelmiştir.

Safer Efendi işlerini bitirip Şeyhi Fahreddin Efendi'nin yanına gitmek için izin istediğinde yeni müdür tarafından gitmesine izin verilmemiştir. Tersane müdürü izin vermese de Safer Efendi bir daha tersaneye dönmemek üzere ayrılmış ve kayığa binip Sultan Selim bostanına çıkan yokuştan yürüyerek dergâha Fahreddin Efendi'nin yanına gitmiştir. Ömer Tuğrul İnançer bu olayı şöyle aktarır;

"*Tersanedeki malzemeyi düşünün. On binlerce malzeme var. Adediyle ezber biliyor. Acayip bir hâfızası vardı. Acayip kelimesi ancak ifade edebilir. Ne var ne yok hesap gayet kuvvetli, cebinde küçücük bir kâğıt. Yelek cebinden bir kâğıt. Salonlar, pastaneler, vakfın işleri, hepsi o kâğıdın üstündedir. Ama esas kafada. Fakat militarist kafalı bir müdür gelip Sabâh 9 akşam 5'te burada bulunacaksın. İş yapmak değil iş yerinde bulunmayı çalışmak zanneden zihniyetin temsilcisi gelip izin aldığında; Yeter ya Safer demiş. Nasıl gidersin iş var. Nasıl mı giderim? "Pencereden bak nasıl gittiğimi görürüsün" cevap bu. Kayığa binmiş tersaneden fenere, fenerden Hazreti Pirin her hafta Üsküdar'a Toygardaki mürşid-i azizine gelip döndüğü yol, Sultan Selim bostanına çıkan yokuştan yürüyerek vakfa / dergâha gitmiş. Fahreddin Efendi'ye ben işten ayrıldım demiş. Fahretttin Efendi Hazretleri rind meşrep (dünya malında gözü olmayan, kalender) büyüklerin söylediği kelimelerde*

[28] Özdamar, 158.

çirkinlik yoktur. Kulağımızı temizlersek doğru anlarız. Ne b.k yedin Safer demiş. Biraz asabileşince gözlerini açarak konuşan bir tavrı var Fahreddin Efendi'nin. Hiç gözünü açma, sana bir zâtın hizmet etmesi lazım, o adamın ben olmam lazım. Ulan Safer adamı döver gibi konuşuyorsun. Gel buraya demiş sarılmışlar. Hâlâ sarılıyorlar."[29] Safer Efendi, Şeyhi Fahreddin Efendi'nin 16 Kasım 1966'daki vefatına kadar ona hizmet etmiştir.

1.1.7. Safer Dal Efendi'nin Kişiliği

1.1.7.1. Nezâketi

Safer Efendi'nin yaptığımız tüm mülakatlarda dikkatten kaçmayan en önemli yönlerinden biri nezâketidir. O, karşısında her kim olursa olsun nezâketi elden bırakmamıştır. Bu yönüyle insanlara kendini sevdirmiş ve yapmak istediği faaliyetlere aynı nezâketle davet etmiştir.

Ömer Tuğrul İnançer, Safer Efendi'nin nezâketini ve bu nezâketine karşı olan hayranlığını şu şekilde anlatmıştır; " *Değişik bir nezâketi vardı. Bir kere çok samimi içi dışı bir, riyadan uzak, çok terbiyeli bir zât olduğu için konuşması da farklıydı. Sadece ağır ağır konuşmadan mâdâ bir samimiyetini anlatan muhabbet dolu bir hali vardı. Bir mecliste Safer Efendi ile karşılaştık. Bizim bir derneğimiz var. Orada pazartesi akşamları meşk yaparız. Hatır-ı şerifinizde bulunsun dedi. 28 yaşında delikanlıyım. Üniversiteyi yeni bitirmişim. Belki de bitirmemişim hatırlamıyorum. Babam yaşında adam. Ben bu lafa tav oldum. Kancayı attı mı kalbime! Nasıl bir nezâket, nasıl bir incelik. Sonrada Rabbim ayırmadı Elhamdülillah büyük bir nimet*."

Yine Ömer Tuğrul İnançer; "*Dünyanın en nazik insanı, Ritüel nezâket değil samimi nezâket sahibiydi*" diyerek, Safer Efendi'nin nezâket ve inceliğini ifade etmiştir.[30]

[29]İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu.
[30] Ekicim, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.

Safer Efendi hâfızlara ayrı bir ihtimam göstermiştir. Hasta olmasına rağmen bir hâfızla görüşecekse, kalkmış ve abdest alarak gelecek olan hâfız kişi için âdeta hazırlık yapmıştır. Neden bu şekilde davrandığını soranlara ise; "*Hâfızlar nüsha-i Kur'andır. Abdestsiz mi sarılayım*" diye cevap vermiştir. Ömer Tuğrul İnançer bir hatırasını şöyle aktarmıştır; "*Bir gece vakti yani yatsıdan epey bir zaman sonra dairede oturuyoruz. Seslendi ve kaldırın beni, abdest alacağım dedi. Efendim yatsı değil, namazı kıldık istirahat etseniz. Muhammed Sıddık gelecek dedi. Muhammed Sıddık hıfzını tamamlayan Medine'deki hâfızların hâfızlık imtihanını yapan kurulun başkanı. Kuvvetli bir hâfız. Buyursun gelsin dedim. Ah dik baş dedi, saçlarımın dikliğinden. Hâfiz geliyor oğlum dedi. Şimdi o bana sarılır. Hâfiz bir Nüsha-ı Kur'an'dır. Abdestsiz mi sarılayım dedi. Böyle bir nezâket sahibi. 25 sene huzurunda oldum. Ağzından kötü söz çıktığını hiç duymadım*."[31]

Safer Efendi daima nezâketini ve cemal şahsiyetini korumaya çalışan bir zât olmuştur. Tüm bunların yanında insan olmanın bir sonucu olarak zaman zaman da sinirlendiği olmuştur. Fakat bu durumda dahi etrafındaki insanlara bu durumunu belli etmeyecek derece bir tutum sergilemiştir. Safer Efendi'nin sinirlendiğini ancak onun yanında uzun süre vakit geçirmiş yakın arkadaşları anlamıştır. "*25 sene huzurundan ayrılmadım*" diyerek Safer Efendi'ye yakınlığını ifade eden Ömer Tuğrul İnançer, onun sinirlenmesini şu şekilde anlatır; "*25 sene huzurunda oldum. Ağzından kötü söz çıktığını hiç duymadım. Peki hiç kızmaz mıydı? Hem de nasıl kızardı. Arnavut damarı tutmasın. Bir zât hakkında konuşacak. Ne yapalım hasta deyince anlardık. O zât çok büyük bir kabahat yapmış. Ya bir hâdise karşısında ya da söz karşısında veya bir zâttan bahsederken takkenin altından başını kaşımaya başlarsa çok sinirlendi demektir. Ağzından kötü söz çıkmaz. Daha da sinirlendi. Üçüncü kademe. Vakitsiz namaza dururdu. Şerrinden Allah'a sığınıyor.*"[32]

[31] İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu.
[32] İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu.

1.1.7.2. Cömertliği ve Fedakârlığı

Bu tezin konusunun Safer Dal Efendi ile ilgili olmasının belki de en önemli nedenlerinden bir tanesi Safer Efendi'nin cömertliğinin sonuçlarıdır. İlerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak anlatacağımız Türk Tasavvuf Mûsikîsi'ne katkıları onun cömertliğinin bir sembolüdür. Safer Efendi her an eli cebinde olan, özellikle bayramlarda çocuklara harçlık vererek onları sevindirmek için yanına yeni basılmış paralar alan ve yine çocuklara teşvik olsun diye ezberleyip okudukları sûre ve dualarda onları para ile ödüllendiren bir zâttır.

Neyzen Hakan Alvan, Safer Efendi'nin cömertliğini gösteren bir bayram hatırasını şöyle anlatmıştır; "*Safer Efendi bayramlarda bir cebine on liralıklar bir cebine 20 liralıklar bir cebine 5 liralıklar bankadan yeni çıkmış gıcır paraları tek tek koyar, çocuklara paraları yaş grubuna göre dağıtırdı. Mesela on yaşının üstündekiler yirmişer lira, beş yaşının üstündekiler onar lira, beş yaşından küçükler beş lira alırdı. Çocukların gönlünü yapma konusunda çok titizdir. Tabi ki bütün bunlar Rasulullah Efendimiz'in sünnet-i seniyesine uymak, Rasulullah Efendimiz'e benzemek ana teması üstünden yorumlanacaktır.*"[33]

Safer Efendi kendini Türk Tasavvuf Kültürü ve Mûsikîsine adadığından, bu konularla alakalı hiçbir fedakârlıktan geri durmamıştır. Kendi içinde hesaplı, fakat söz konusu bir başkası olduğunda maddi, manevi elinden geleni yapmaya hazır bir zâttır.

Gençlik yıllarından vefatına kadar Safer Efendi'yi tanıyan Sadettin Ökten onun cömertliğini şöyle aktarır; "*Çok cömert, sahi bir adam, kazanır ve sarf eder. Sosyal hayattaki vazifesi budur. Safer Efendi gönül adamıydı. Çok fazla hesap kitap yapmazdı. Allah'da ona veriyordu. Çok rasyonel değildi. Zahiren çok hesaplı kitaplı gözükür ama hiç bakmazdı.*"[34]

[33] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[34] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.

Safer Efendi'nin çocuklara karşı ayrı bir cömertlik gösterdiği, bayramlarda onları memnun etmek için para verdiğini ifade etmiştik. Doğduğu günden itibaren Safer Efendi vefat edinceye kadar sürekli yanında bulunan Cumhur Enes Ergür, o'nun cömertliğini şu şekilde aktarmıştır; *"Kişilik olarak çok cömertti. Eli her an cebindeydi. Sünnet-i seniye üzere yaşamayı kendisine şiar edinmiş, düstur edinmişti. Özellikle çocuk sevindirmeyi, çocukların gönlünü yapmayı kendisine neredeyse bir vazife kabul etmiş bir zât idi."*[35]

Safer Efendi, cömertliğini insanları terbiye etmek için de kullanmıştır. Kendinden aldığı borcu ödemeyen bir zâta, sırf onu terbiye etmek için ikinci defa borç verebilecek kadar fedakârlıklarda bulunmuştur. Bu hatırayı Sami Özer bize şu şekilde aktarmıştır; "*Ondaki sabrı, ondaki merhameti ben hiçbir kimsede görmedim. Daha önce söylediğim gibi en kötü insana bile iyiydi. Bir adam gelir borç para ister, altı ay gelmez. Sonra tekrar gelir. Bir defasında Efendim bu sizden aldığı parayı vermedi siz tekrar verdiniz dedim. Biliyorum adam etmeye çalışıyorum dedi. Şimdi bunu hangimiz yapabiliriz? Bunun gibi binlercesi. Cemali çok yüksek bir insandı.*"[36]

1.1.7.3. Çalışma Ahlâkı ve Çalışkanlığı

Safer Efendi bir işe kalkışacağı zaman etrafındaki büyüklere danışarak hareket etmiştir. Onun, rızkını temin etmek için farklı farklı işlerde çalıştığını ifade etmiştik. Safer Efendi'nin yaptığı işler genelde gıda sektörüyle alakalı olmuştur. Bu sektörün en önemli sorumluluğu, ürettiğiniz veya insanlara sunduğunuz yiyeceğin sizin tarafınızdan da gönül rahatlığıyla tüketebileceğiniz şeyler olmasıdır. O, bu konuda Şeyhi Fahreddin Efendi'nin de tavsiyelerine uymuş ve kendinin yemekten haz etmeyeceği şeyleri müşterilerine sunmamıştır.

[35] Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018, Konya.
[36] Ekicim, Sami Özer ile Mülâkât, 02.03.2019, Sarıyer.

Safer Efendi pastane işine girişmeden önce Şeyhi Fahreddin Efendi'ye danışmıştır. Bu diyaloğu Sadettin Ökten bizlere şu şekilde aktarmıştır; *"Pastane açarken o zaman Fahreddin Efendi Hazretlerine pastane açıyorum ne buyurursunuz? demiş. "Ben bir şey söylemem ne yaparsın, kaça satarsın, ne edersin, ama sen kendi yemediğin şeyi satma" demiş. Peki demiş Safer Efendi. Pastalar gayet güzel. Bir gün pastanede, kahvaltıda verdikleri reçel tenekesinin içine sıçan düşmüş ve ölmüş. Kepçeyle üstten alalım demişler. Aşağısı temiz. Ama ben görünce iğrendim diyor Safer Efendi. Fahreddin Efendinin sözü aklıma geldi "Kendi yemediğin şeyi satma" "kendim de yemedim siz de yemeyin diyerek o reçel tenekesini attırdım," diye anlatmıştı."*[37]

Safer Efendi bir işe koyulduğu zaman son derece azimli ve yılmak bilmeyen bir kişiliğe sahiptir. Bir işi adeta kafaya taktığı zaman, o işi sonlandırmak için var gücüyle çalışmıştır. Yaptığı işleri de gayet güzel sonuçlandıran, mükemmeli hedefleyen bir kişiliktir. Düzelmesi mümkün gözükmeyecek kadar kötü durumda bir evi sadece konumunu beğendiği için adeta kafaya takarak almış ve herkesin "*bu adam olmaz*" demesine rağmen çok güzel bir hale sokmuştur. Bu hadiseyi Ömer Tuğrul İnançer şöyle aktarıyor;

"Çok becerikli bir zâttı Efendim Hazretleri. Bir gün dergâhtan çıktık, 'Beni karşıya götür, ben de sizin mahalleye geleceğim.' dedi. 'Tabii efendim, hayhay…' Fakirhanenin sokağının alt sokağında virane bir ev. Durduk. Viranenin kapısı bacası belli değil. 'Ben bu evi aldım' dedi. Anahtar falan yok. Kapıya bir omuz vurduk, yıkık dökük molozların üstünden içeriye girdik. Ama içeriye girip de karşıya baktığınız zaman Topkapı Sarayı, Sultanahmet, Ayasofya ve bu tarafta da Dolmabahçe Sarayı o kadar şahane bir manzara. Ama ev diye bir şey yok. Eskiden evmiş. 'Ben burayı yaparım. İyi etmiş miyim?' dedi. 'Tabii iyi etmişsiniz efendim ama Hacı Anne burayı bu hâliyle görmesin.' dedim. 'Ben bir yapayım da gör.' dedi. O virane evden nasıl bir ev çıktı; akıllar alacak iş değil."[38]

[37] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.
[38] http://www.mucerret.com/yazarlar/uyandirmakla-memur-bir-irfan-oncusu-safer-efendi/ Erişim Tarihi: 05.09.2019.

Çok marifetli bir zât. Çok güzel yemek pişirir. On işe birden başlar. On işi de en güzel bir şekilde bitirir. Böyle değişik bir yapısı vardı.[39]

1.1.8. Safer Dal Efendi'nin Vefatı

Safer Efendi, 1992 yılında ağır bir kalp krizi geçirdiğinden dolayı, daha sonraki yıllarda eski sağlığına kavuşamamış, fakat görevini yine aynı ciddiyet ve muhabbetle sürdürmeye devam etmiştir. Safer Efendi, rahatsızlığının arttığı zamanlar umre ziyaretinde bulunmak istemiş, fakat yanında bulunan herkes onun rahatsızlığından dolayı umreye gitmesine engel olmaya çalışmışlardır. *"Tehir edelim. Biraz toparlanın öyle gidelim"* demelerine *rağmen " demek ki bana orada ölmeyi çok görüyorsunuz"* demiş, dolasıyla tüm teklifleri reddederek umre ziyaretini gerçekleştirmiştir.[40]

Safer Efendi, hayatının son anına kadar çalışmalarına devam etmiştir. Hastalığına rağmen çoğu zaman dergâhta yatmayı tercih etmiş ve müridlerini yalnız bırakmamıştır. Müridleri yeni bir beste veya yeni bir çalışma yaptıkları zaman, Safer Efendi yapılan çalışmanın heyecanıyla hasta yatağından kalkabilmiş adeta yeniden canlanmıştır.

Vefat etmeden önceki son bayram arefesinde dergâhtaki odasında hasta bir vaziyette yatarken müridlerinden Neyzen Hakan Alvan yeni bir Bayram İlâhisi besteleyerek kendisine takdim etmiştir. Safer efendi hasta yatağından kalkarak yapılan bu çalışmanın heyecanıyla İlâhi okuyan herkesi çağırarak bu İlâhiyi çalıştırmış ve bayram namazında sonra okunmasını sağlamıştır. Hakan Alvan bu hatırayı şu şekilde anlatıyor; "*Vefatından çok kısa bir süre önce bir bayram gecesi vakıfta odasında istirahat ediyordu. Bayağı hastaydı. Son bayram gecesiydi bu. Bendenizde o gün evde son dakika bayram günü vakfa gidiyorum. Bayram İlâhisi olsa keşke diye düşünürken Muzaffer Ozak hazretlerinin şiirlerini açtım. Bir baktım "Şarabı aşkınla nuşettir ya Rab" şiirini ayaküstü*

[39] Ekicim, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.
[40] İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu, 10 Şubat 2018.

bestelemeye çalıştım aklıma bir melodi geldi. Hemen yazdım ve gece yarısı vakfa gittim. Bir arkadaşıma gösterdim. Çok beğendi. 'Gel Efendinin yanına girelim' dedi. Kapısını çaldık yatıyordu kalktı. Efendim Hakan bir İlâhi bestelemiş dinler misin? Dedi. Ben İlâhiyi okudum. Çok beğendi. 'Ooov şimdi bayram oldu' dedi. Kalktı o haliyle. Hatta o İlâhinin bir kısmında "saçalım elvan ile bayram edelim" diye bir yer var. Burayı 'alvan' diye değiştir dedi. Efendim ben değiştiremem orayı dedim. 'Yav değiştir' dedi. Büyüklerin sözü iki edilmez ama müsaade ederseniz sadece o elvanın altına küçük bir harf (a) yazalım. Bu hatırada oraya kaydedilmiş olsun dedim. 'Tamam hadi öyle olsun' dedi. Oraya bir a harfi koydum. Nüshaları görürseniz o elvanın altında bir (a) vardır. O (a) Safer Efendinin emridir. Bu muhabbetten sonra 'hadi bakalım bir çay getirin' dedi. Gece üç. Bayram Sabâhı. Çay getirdiler. 'Topla bütün İlâhi söyleyenleri' dedi. Gece yarısı topladık çocukların hepsini. 'Hadi bu İlâhiyi meşk edelim' dedi. Orada İlâhiyi öğrettik. 'Bayram selamlaşmasından sonra bunu okuyalım' dedi. Oturduk bu İlâhiyi okuduk. Benim için en güzel şey Safer Efendinin son bayram gecesinde ona bu mutluluğu yaşatmaktır. Benim için en güzel keyif budur."

Safer Efendi, bu hadisenin yaşandığı Ramazan bayramından yaklâşık bir ay sonra 21 Şubat 1999 (5 Zilkâde 1419) Pazar günü vefat etmiştir. Safer Efendi vefat etmeden önce *"Ben çok hasret çektim. Biraz da siz çekin"* dediği nakledilmiştir. Safer Efendi'nin naaşı Tekbîr, Tehlîl ve İlâhilerle muazzam bir kalabalık eşliğinde Fatih Câmi'ne getirilerek burada kılınan cenaze namazından sonra yirminci postnişîni olduğu Hz. Pîr Nûreddîn Cerrâhî Dergâhı'nın türbesine getirilerek defnedilmiştir.[41] Mustafa Kara, Safer Efendi'nin vefatına şu şekilde tarih düşürmüştür;

Zamân mekân ihvânı, besler durur Halvetî

Türkistan'dan bu yana akar Halvetî

[41] Çakır, 18.

Göçenler kervânına katıldı Safer Baba

Çıkdı yediler dedi: Hû "GEL ŞEYH-I HALVETÎ" 1999.

Diğer bir tarih misraları:

Muhabbet dünyasının elçisidir Muhibbî

Selâmet sâhilinin gözcüsüdür Muhibbî

İki neyzen birlikte târihine "hû" düşdü

Kişi sevdiğiyledir "FAHRÎ, AŞKÎ, MUHIBBÎ" 1419.[42]

Safer Efendi'nin vefatından bir hafta sonra onu hayırla yâd etmek için Kur'an-ı Kerim ve Mevlîd progamı tertip edilmiştir. Bu cemiyette Marmara İlahiyat Fakültesi'nde kıraat hocası olan Emin Işık (ö.1 Ağustos 2019) Safer Efendi hakkında şu sözleri söylemiştir; "*Ben ömrüm boyunca Kur'an ve sünnetin nasıl bir insan istediğini, yani Allah ve Rasulunun görmekten hoşnut olacağı bir insan modelinin ne olduğunu aşağı yukarı bilirim. İdeal bir Müslüman, ideal bir mümin nasıl olduğunu bilirim. Vallahı ve billahi size şunu söyleyeyim. Benim Safer Efendiyle ömrüm geçti ben Kur'an ve sünnetin istediği adam kimdir diye sorsalar bana Safer Dal adının altına imzamı atarım Safer Efendi böyle bir insandı*."[43]

[42] Çakır, 18.
[43] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

1.2. Safer Dal Efendi'nin Tasavvuf ve Mûsikî Yönünden İstifade Ettiği Kişiler

Safer Efendi'nin tekke mûsikîsine meraklı, bu konularla alakalı araştırma yapan, dönemin önemli hocalarına daimi surette sorular sorarak, sürekli bir öğrenme gayretinde olduğu ifade edilmiştir.

Tasavvuf konusunda hocaları Cerrâhi Tarikatı'nın Şeyleri Fahreddin Efendi ve Muzaffer Ozak'tır. Safer Efendi'nin mûsikî konusunda ise bizzât önüne diz çöküp eğitim aldığı, talebelik yaptığı hocası yoktur.[44] Fakat Safer Efendi, Camcı Hulûsi Efendi (Hulûsi Gökmenli), Riyaset-i Cumhur Fasıl Heyeti Reisi Hâfız Yaşar Okur, Zâkirbaşı Albay Selahattin Gürer, Zâkirbaşı Hâfız Şakir Çetiner, Hâfız Hüseyin Tolan gibi dönemin meşhur mûsikîşinasların meclislerinde bulunarak onlardan istifade etmiştir.[45]

Özellikle Türk Din Mûsikîsi formlarından biri olan "Durak" formunu Hâfız Şakir Çetiner'den, Türk Mûsikîsi nazariyatı konusunda da Hüseyin Tolan'dan istifade ettiği beyan edilmiştir.[46] Safer Efendi aynı zamanda Cerrâhi tarikatına olan bağlılığından dolayı mûsikîyi geleneğin kendi ritmiyle ve bu alana olan merakıyla öğrendiği zikredilmiştir.[47]

Safer Efendi, hayatı boyunca bir şeyler öğrenmeye ve öğrettiklerini aktarmaya çalışan bir zattır. İlme olan merakı ve gayreti onu birçok önemli şahsiyetle tanışmasını sağlamıştır. Safer Efendi'nin mürşidleri, İbrahim Fahreddin Erenden Efendi ve Muzaffer Ozak'tır. Mûsikî konusunda mürşidlerinden istifade ettiği gibi Ali Haydar Efendi, Zâkirbaşı Albay Selâhaddin Gürer, Hüseyin Sebilci, Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, Sâlahî Dede (Selâhattın Demirtaş), Yarbay Zühtü Bey, Hâfız Hüseyin Tolan, Hâfız Asım Bey, Hâfız Yaşar Okur, Zâkirbaşı Necati Bey gibi dönemin önemli

[44] A.m.
[45] Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018, Konya.
[46] Ekicim, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.
[47] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

mûsikîşinaslarından da istifade etmiştir. Biz, Safer Efendi'nin mürşidleriyle beraber kendisi için önemli gördüğümüz mûsikî hocalarının hayatlarına değineceğiz.

1.2.1. İbrahim Şevkî Fahreddin Erenden Efendi (1885-1966)

İbrahim Şevkî Fahreddin Efendi 28 Zilkāde 1302 / 8 Eylül 1885 günü Karagümrük'te Canfedâ Hâtun Câmi yanında bulunan Hazret-i Nûreddîn Âsitânesi'nde dünyaya gelmiştir. Dedesi Cerrâhi dergâhının on beşinci postnişîni Abdülaziz Zihnî Efendi'dir (v.1270/1853). Babası ise aynı dergâhın on yedinci postnişîni Mehmed Rızâeddîn Yaşar Efendi'dir (v.1331/1913). İbrahim Fahreddin Efendi otuzlu yaşlarında Fâtih Mûcîz dersiâmlarından Darıdereli Hoca Hüseyin Vasfi Efendi'nin kızı Rukiye Hanım ile evlenmiştir. Erenden ailesi bu evlilikten çocukları olmadığı için dört evlat edinmişlerdir. Fahreddin Efendi halifelerinden Safer Efendi ve Kemal Baba (Evren)'yı manevi evlatları olarak kabul etmiştir.[48]

Fahreddin Efendi, 1309/1891 yılında Can Fedâ Kethüdâ Hatun Mektebi'nde Şeyh Hâfız Kemal Efendi'den Kur'ân-ı Kerîm tâlim etmeye başlamış ve bu eğitimini 1313/1895'te başarıyla tamamlayarak mezun olmuştur. İlk mektepten sonra Nişanca Câmi yakınlarındaki Hadîkatü'l-Marârif Rüştiyesi'de eğitim almaya devam etmiştir. 1314-1315 yılları arasında Mihrimah Sultan Câmi imamı Fâtih Câmi dersiâmlarından, Hâfız Fâzıl Efendi'den ilm-i sarf okumuş, aynı yıllarda devrin meşhur hattatlarından "Bakkal" lakaplı Seyyid Hacı Ahmed Ârif Efendi'den sülüs ve nesih hatlarını ta´lîm etmiştir. (1318/1900) senesinde on altı yaşında, dönemin önemli sûfîlerinden Abdülkādir Belhî'den ve *Gülzâr-ı Hakîkat* isimli eserin müellifi Fazlullah Rahîmî Efendi'den Farsça dersleri okumuştur. Daha sonra Eyüp Sultan'da bulunan Özbekler Dergâhı şeyhi Nakşî Şeyh Akîl Maksum Efendi'den *Mesnevî Şerîf* ile *Hâfız Dîvânı*'nı okumuştur.[49]

[48] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.
[49] Nihat Azamat, "Fahreddin Efendi", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 84.

İlk mürşidi amcası Yahyâ Gālib Abdülaziz Zihnî'dir. İbrahim Fahreddin Efendi henüz yedi yaşında iken amcası tarafından arakiyye[50] giydirilmiştir.[51] On bir yaşında kendi hattıyla yazdığı *Vird-i Sağîr*'i okumasından dolayı icâzet verilmiş, aynı sene kahve nakibliği[52] görevine getirilmiştir.[53]

Fahreddin Efendi, Üsküp/Koçana, Hâcegî, Üsküdar Kapıağası Arakiyyeci Mescidi, Kumrulu Mescidi, Karagöz tekkelerinde şeyhlik yapmıştır. Son olarak babası Mehmed Rızâeddîn Yaşar Efendi 24 Mayıs 1913'te vefatından sonra boşalan meşîhat yarı hisse ile kendisine verilmiş, 8 Şubat 1914'te asâleten Cerrâhî Âsitânesi'ne postnişîn olmuştur. Evkāf Müdürlüğü tarafından 1940 yılında dergâhın ve türbenin atölye olarak şahıslara kiraya verilmesi istenmiştir. Bunun üzerine İbrahim Fahreddin Efendi beş yıl kadar uğraşmış, sonunda Âsitâne'nin Müzeler Müdürlüğü'ne geçmesini sağlamıştır.[54] İstanbul'u Sevenler Cemiyeti'nden sağladığı para ile harap bir halde olan türbe ve tevhidhâneyi tâmir ettirmiş, daha sonraki yıllarda da dergâhın bakım ve onarımı için gayret sarf ederek bu hâliyle günümüze ulaşmasını sağlamıştır.[55]

Fahreddin Efendi, vefâtından yedi yıl önce 1379/1959 senesinde Pîr Nûreddîn el-Cerrâhî'nin türbesinin yan tarafı ve küçük türbe-i şerifin çatısı tamir edilirken meydân-ı Hz. Pîr'e girerken sol tarafta kalan maksûreyi[56] dergâh bahçesine doğru büyüterek bir oda yaptırmış ve bu odanın içine de bir kabir yaptırarak bu mekâna defnedilmeyi vasiyet etmiştir. İbrahim Fahreddin Efendi, vefat edinceye kadar bu mekânda sürekli ibadetle meşgul olmuştur. Onu sevenlerinin bazıları da bu durumu bir dilekçe ile Bakanlar Kurulu'ndan resmi izin alarak kendisine bildirmişlerdir. Bu haberi

[50] Herhangi bir tarikat insitab eden (giren) yeni dervişlere şeyh tarafından bellirli bir merasimle giydirilen başlığa arakiyye denir. Bu merasime de arakiyye tekbirlemesi denir. M. Baha Tanman, "Arakiyye", *DİA*, İstanbul 1991, III, 266.
[51] Azamat, "Fahreddin Efendi", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 83.
[52] Kur'ân-ı Kerîm'de "kabilesinin kefili ve emini" (Mâide 5/12) manasında kullanılan nakib kelimesi, tarikatlarda o tarikatın büyüğü, başkanı, temsilcisi olarak kullanılmıştır. Gülgün Uyar, "Nakib", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, s. 321.
[53] Azamat, "Fahreddin Efendi", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 84.
[54] Mustafa Özdamar, *Gönül Cerrâhı Nûreddîn Cerrâhî ve Cerrâhîler*, Kırkandil Yayınları, İstanbul 1995, s. 171-172.
[55] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.
[56] İslâm mimarisinde dinî yapılarında özel kullanımları olan mekânlara maksure veya mahfil denir. M. Baha Tanman, "Mahfil", *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 331.

memnuniyetle ve gözyaşları içerisinde duyan İbrahim Fahreddin Efendi, vefat edinceye kadar defnedileceği kabrinin üstünde ibadetle meşgul olmuştur.[57]

Safer Efendi, mürşidi İbrahim Fahreddin Efendi'nin kabri üstündeki ibadet alışkanlığını şu cümlelerle dile getirmiştir; "*Mürşidim seyyid sultan İbrâhim Fahreddîn Cerrâhî (k.s.) efendimizin her seher, Sabâh namazından evvel ve sonra beş buçuk saat evrâd ü ezkâr, tesbîh ve Kur'ân ile meşguliyeti vardı.*"

Fahreddin Efendi'nin ibadetle geçen yıllarının ardından bir hastalığa yakalanmıştır. Hastalığının şiddetlendiği günlerde Safer Efendi; *"Efendiciğim, bir hadîs-i şerîfte, hastalık mü'minler için sebeb-i mağfiret, günâhı olmayan mü'minler için terfi-i derecât*[58] *olduğunu ifâde buyururdunuz? Şu terfînize yeter deyip de yataktan kalksanız olmaz mı?" diye sorduğunda tebessüm ederek; "Çekmekte olduğum ağrı ve acıya eyvallah" diyerek ve gönül hânesine eli ile işâret ederek; "Burası yeter demiyor… bir çocuğu annesi dövse ne diye bağırır, anneciğim der"* diyerek çekilen sıkıntılar için tekrar Allah'a sığınmak gerektiğini müritlerine yaşayarak göstermiştir.[59]

Safer Efendi, mürşidi İbrahim Fahreddin Efendi'nin hizmetinden hiç ayrılmadığı ifade edilmektedir. Bu göstermiş olduğu vefa örneğinden Safer Efendi'nin hocalarına karşı son derece vefalı bir talebe olduğunu görmekteyiz. İbrahim Fahreddin Efendi'nin hastalığı ağırlaştığı zamanlarında Safer Efendi bu duruma çok üzülmüştür. İbrahim Fahreddin Efendi'nin Safer Efendi'yi tebessümle ve "*Söz ölüm getirmez*" sözleriyle teselli ettikten sonra ona, gasil ve cenâze merâsiminde okunacak ilâhîlere[60] kadar detaylı bir biçimde vasiyetini açıklamıştır.[61]

---

[57] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.
[58] Buhari, Sahih, Merda, 1.
[59] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.
[60] Gaslinde bestesi bilinmeyen güftesi Ebulahad Nuri Efendiye ait olan Hüseynî makamındaki "Yanmaktan usanmazam Mevlam" ilâhisi, Cenaze merasiminde de bestesi bilinmeyen güftesi Yunus Emre'ye ait olan "Havf Benim geçen bunca ömrüme" ilâhisi okunmuştur.
[61] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.

Fahreddin Efendi, vefatından bir yıl kadar önce zikir sırasında rahatsızlanmış ve yerine Muzaffer Ozak'ı (ö.1985) bırakmıştır. İbrahim Fahreddin Efendi 3 Şa'ban 1386 / 16 Kasım 1966 Çarşamba günü ağrılarının azaldığını ve ayağa kalkabileceğini ifade etmiş, ikindiden sonra "*bir müjde aldım, Biraz müsâde edin, söyleyeceğim*", diyerek o gece saat 22.15'te vefat etmiştir. Gaslini Muzaffer Ozak yapmış, Safer Efendi ve Kemal Evren su dökmüştür. Safer Efendi, İbrahim Fahreddin Efendi'nin vefatı üzerine onun çektiği sıkıntıları, Allah'a karşı kulluğunu, ilminin yüceliğini, "Cennet Oda" olarak tabir ettiği kabrine olan sevgisini ve onun vefatından dolayı duymuş olduğu üzüntüyü ifade eden bir nutuk kaleme almıştır;

Gavs-ı a'zam pîr-i Nûreddîn-i Cerrâhî pîr

Hazret-i Fahreddîn kim Fahrü'l-asfiyâ

Âsitân-ı Pîr'den on sekizinci postnişîn

Cismi ile rûhuna zikrullâh idi gıdâ

Şânına lâyık söz söylemek ne mümkün

Sâhibü'n-neseb ceddi pâk-i Mustafâ

Hayy ism-i şerîfi ebcedle on sekizdir

Zikr-i Hakk'ın neşrinde çok çekti cefâ

Tekyeler yıkılırken o yaptırırdı dergâhı

Derdi pîrimin yolunda nice bin canım fedâ

Ahlâk-ı Resûl ile tarîkın tecdîd eyledi

Meşrebinde sâbit kadem ilm-i ledünne âşinâ

Halvet-meşreb şeyhim vâris-i Âl-i Nebî

Eylerdi telkîn-i esmâ tâlibân-ı âşıka

Yedi sene evvel yaptırınca kabrini

Halvetgâh-ı ma'nevimdir dedi, ad koydu cennet oda

Bir dahî kaldırmadı kabri üstünden seccâdeyi

Mi'râc- Nebî hakdır Tûr-ı Sînâ sanki cennet oda

Rûhuna cismi kabir, kabri üstünde cismi

Dört kere yedi esmâ, kābe kavseyni ev ednâ

Ağla Muhibbî ağla, efendindir Fahrü'l-asfiyâ

Üçyüz seksen altıda göçtü cennet odaya[62]

1.2.2. Muzaffer Ozak (1916-1985)

Muzaffer Ozak, 1916 (h.1332) senesinde Karagümrük semtinde bulunan Cerrâhî tekkesinin yakınındaki bir evde dünyaya gelmiştir. Babası, Konyalı Hacı Mehmed Efendi'dir. Konyalı Hacı Mehmed Efendi, Süleymaniye'deki Kurşunlu Medrese'sinde tahsil görmüş, Osmanlı'ya bağlı bugün ise Bulgaristan'da bulunan Şumnu'daki bir medresede hocalık yapmış bir alimdir. Annesi Ayşe Hanım, Yanbolu kasabasındaki Halvetî tarikatının Cerrâhî kolu Şeyhi Seyyid Hüseyin Efendi'nin torunudur. Ayşe Hanım'ın babası Karadeniz Ereğlisi'nden Kaptan İbrahim Ağa'dır. Muzaffer Ozak, kendisi henüz altı aylık iken babası vefat etmiş, 5-6 yaşlarında iken babasının sınıf arkadaşı olan Seyyid Şeyh Abdurrahman Sâmî Saruhânî Efendi kendisini himayesine almıştır.

[62] https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.

Muzaffer Efendi, en çok istifade ettiği zâtın Seyyid Şeyh Abdurrahman Sâmî Saruhânî Efendi olduğunu ifade etmiştir. On iki yıl boyunca hocasından istifade eden Muzaffer Ozak, Seyyid Şeyh Abdurrahman Sâmî Saruhânî Efendi'nin vefatıyla Fatih Câmi'nin Baş imamı Mehmed Râsim Efendi'de hıfzını tamamlamıştır. Takip eden yıllarda fıkıh ve hadis dersleri alarak ilim dağarcığını derinleştirmiştir.

Muzaffer Ozak, ilme olan iştiyakından, o yıllardaki maddi sıkıntılarına rağmen gündüzleri çalışmış, akşamları da hocalarının derslerine katılarak onlardan istifade etmeye devam etmiştir. O'nun bir sonraki mürşidi, üç ayrı rüyada kendisine işaret edilen Seyyid Şeyh Ahmet Tâhir Marâşî (ö.1954)'dir. Muzaffer Ozak, ilerleyen yıllarda Seyyid Şeyh Ahmet Tâhir Marâşî'nin vefat etmesiyle bir mürşid arayışına girmiş ve Safer Efendi'nin derviş olduğu yıllarda İbrahim Fahreddin Erenden Efendi'ye intisap etmiştir.[63]

Muzaffer Ozak, Ali Yazıcı Câmi, Soğanağa Câmi, Karagümrük Kefeli Câmi ve Beyazıt Câminde müezzinlik, Camcı Ali Câmi, Süleymaniye Câmi, Kapalı Çarşı Câmili Han Câmilerinde imamlık hizmetinde bulunmuştur. Müezzinlik vazifesi sırasında sahaflık öğrenmiş ve görevine Beyazıt Câmi'nde devam etmiş aynı zamanda Sahaflar Çarşısında uzun yıllar sahaflık yapmıştır. Bayezıt Câmi'nde vazife yaparken Bakırköy İmamı Hâfız İsmail Hakkı Efendi ile tanışmış, ondan birçok İlâhi, Kaside, Durak, Mevlîd, Mersiye gibi dînî mûsikî eserleri talim etmiştir. Dönemin müstesna hocalarından aldığı feyz ile 30 yıl boyunca Sultan Ahmed Câmi, Yeni Câmi, Nuruosmaniye Câmi, Beyazıt Câmi, Laleli Câmi, Valide Sultan Câmi, Fatih Câmi, Eyüp Sultan Câmi, Koca Mustafa Paşa Câmi ve Süleymaniye Câmi de dahil olmak üzere İstanbul'un 42 câminde kalabalık cemaatlere va'z u nasihatlerde bulunmuştur.[64]

[63] Muzaffer Ozak'ın 1981 yılında kaleme aldığı "*Aşk Yolu Vuslat Tarîki*" adlı eserinin İngilizce nüshasında (*The Unveiling of Love*) yayınlanmıştır. https://www.muzafferozak.com/otobiyografi1.html Erişim Tarhi: 07.10.2019.
[64] Muzaffer Ozak'ın 1981 yılında kaleme aldığı "*Aşk Yolu Vuslat Tarîki*" adlı eserinin İngilizce nüshasında (*The Unveiling of Love)* yayınlanmıştır. https://www.muzafferozak.com/otobiyografi1.html Erişim Tarhi: 07.10.2019.

Fatih Câmi Baş İmamı Hâfız İsmail Hakkı Efendi, Muzaffer Efendi'ye olan düşkünlüğünden dolayı yakın bir akrabasının öğretmen olan kızı Gülsüm Hanım ile evlendirerek onu ailesine katmıştır. Bu birliktelikten çocukları olmamıştır. Muzaffer Efendi, Gülsüm Hanım'ın vefat etmesinden sonra ikinci bir evlilik yapmış ve bu evlilikten bir kız ve bir erkek çocukları olmuştur.[65]

Muzaffer Ozak, hoşsohbet, nüktedan, anlaşılması zor dinî meseleleri anlaşılır bir şekilde aktarabilen, konuları ibretlik hikâyelerle süslemesini iyi bilen bir vaizdir. Onun vaaz ve hutbelerindeki bu yeteneği, yabancıların dahi dikkatini çekmeyi başarmıştır. Muzaffer Ozak, Amerika başta olmak üzere birçok ülkeye davet edilmiş ve buralarda irşad vazifesinde bulunmuştur. Mürşidi İbrahim Fahreddin Erenden Efendi, vefatında bir yıl önce bir zikir esnasında rahatsızlanmış, yerine Muzaffer Ozak'ı bırakmıştır. Mürşidinin vefatından sonra Hz. Pir Nureddin Cerrâhi'nin ondokuzuncu şeyhi olmuştur. Bu görevi on dokuz yıl irşad faaliyetlerinde bulunarak geçirdikten sonra 13 Şubat 1985 tarihinde vefat etmiş ve tekkenin türbe kısmına defnedilmiştir.[66]

1.2.3. Hulûsi Gökmenli (1902-1975)

Hulûsi Gökmenli, İstanbul Beşiktaş Yıldız Caddesi semtinde dünyaya gelmiştir. Babası, Yıldız Hastanesi Başkâtibi Hâfız Mehmet Hayri Bey'dir. Annesi, Fikriye hanımdır. Hulûsi Gökmenli ilk tahsilini Abbasağa mahalle mektebinde okumuş, daha sonra Vefa Lisesi'nden mezun olmuştur. Sesinin güzelliği ile dikkatleri üzerine çeken Hulûsi Efendi, öncelikle mahalle câmilerinde Ezan okuyup müezzinlik yapmakla dînî mûsikînin etkisi altında kalmıştır. Daha sonraki yıllarda Cibali semtinde bulunan Tâhir Ağa tekkesine devam etmiştir. Bu tekkede Muallim Kâzım Bey, Küçük Piyâle Câmi İmamı udî Yeniköylü Hasan Efendi'nin talebesi Şeyh Cemal Efendi, Hâfız Sadettin

[65] https://www.muzafferozak.com/biyografiia.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.
[66] https://www.muzafferozak.com/biyografiia.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.

Kaynak, Mevlithan Hâfız Kemal Bey gibi dönemin kıymetli mûsikîşinaslarının da katıldığı fasıl meclislerine katılmış ve icrâ edilen bu mûsikîden etkilenerek mûsikîyi öğrenmek istemiştir.[67]

Hulûsi Gökmenli, mûsikî konusunda kendisine rehberlik etmesi için Şeyh Cemal Efendi'den ders talebinde bulunmuştur. Şeyh Cemal Efendi kendisine yüzden fazla İlâhi, onlarca makamda Beste, Durak, Tevşih, Nakış Semai gibi dînî mûsikî ağırlıklı formları meşk ettirmiştir. Daha sonra dönemin meşhur mevlîdhanlarından olan Hâfız Kemal Bey ile mevlîd meclislerine katılmıştır. Bestekâr Ahmet Mükerrem Bey'den de istifade etmiştir. Eniştesi bestekâr Cahit Gözkan ile tanışması mûsikî hayatında dönüm noktası olmuştur. Cahit Gözkan aynı zamanda iş ortağıdır, onunla yaptıkları cam ticaretinden dolayı "Camcı" lakabını almıştır.[68]

Hulûsi Gökmenli, 1948 yılında Neyzen Süleyman Ergüner ile karşılaşmış ve onun iştirakıyla gazel okumuştur. 1952'de İstanbul ve Teknik Üniversite radyosunda Mevlana'yı anmak için hazırlanan bir programda ilk defa Na't ve Mevlevî Âyinî okumuştur. 1954 yılında İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda okuduğu na't ile dikkatleri üzerine çekmiş ve 1959 yılına kadar her yıl Konya'da düzenlenen Mevlâna'yı anma merasimlerinde na't okuması için vazifelendirilmiştir. Hulûsi Gökmenli'nin birçok İlâhi bestelediği ifade edilmektedir. Günümüze ulaşan ve en çok bilinen İlâhisi sözleri Eşrefoğlu Rumi'ye ait olan hüzzam makamında sofyan usulündeki "*Ey Allah'ım beni senden ayırma*" adlı bestesidir. Birçok mevlîdhan yetiştiren Hulûsi Gökmenli evli olup, Hayri, Kâmil, Bahaeddin isimlerinde üç erkek evlat sahibidir.[69]

[67] Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1970, s. 490-492.
[68] http://www.mûsikîdergisi.com/yazar-271Hulûsi_gokmenli_19021975_mûsikîsinasgazelhanmevlithan..._cemil_altinbilek.html Erişim Tarihi: 25.09.2019.
[69] Rona, s. 490-492.

1.2.4. Hâfız Yaşar Okur (1886-1966)

Hâfız Yaşar Okur, İstanbul Samatya'daki Sancaktar Hayreddin Sâdi dergâhında 9 Şubat 1886'da dünyaya gelmiştir. Babası Şeyh Rıfat Efendi, içinde doğduğu dergâhın postnişîni aynı zamanda Meclis-i Meşâyih üyesidir. Annesi, Hacı Hâfız Ayşe Zişan Hanımdır.[70]

Hâfız Yaşar Okur, ilk tahsilini Koca Mustafapaşa Sübyan Mektebinde Küçük Hüseyin Efendide başlamıştır. Daha sonra sekiz yaşında iken Etyemez İlkokulu muallimi Kurra Hâfız Hakkı Efendi'den hıfza başlayıp on bir yaşında hıfzını tamamlamış ve Kocamustafapaşa'da bulunan Sünbül Efendi Câminde yapılan bir merasimle duası yapılmıştır. Davut Paşa Merkez Rüşdiyesi'nden de mezun olmuş önce stajer, sonra asil olarak Defter-i Hakanî Mektubî Kalemi'ne tayin edilmiştir.[71]

Hâfız Yaşar Okur, henüz on iki yaşında iken tekke hayatına başlamış ve tekkenin Zâkirbaşı Aksaraylı Âma Hâfız Hasan Efendi'den pek çok İlâhi, Tevşih Ve Durak meşk etmiştir.[72] Harbiye nezareti vezne kalemi mümeyyizi Nakşi Efendi, Defter-i Hakanî nazırı Ziya Paşa gibi mûsikîşinaslardan birçok makamda fasıllar meşk etmiştir. Yirmi yaşında iken Şehzadebaşı'nda Muallim İsmail Hakkı Bey'in kurduğu Mûsikî-i Osmani Cemiyeti'ne üye olarak bu cemiyette icrâ edilen fasıllardan da istifade etmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Mûsikî-i Osmani Cemiyeti'nin ileri gelenleriyle birlikte İttihat ve Terakki Fırkası'nın merkezi olan Selanik'e davet edilmiş ve Beyaz Kule'de konserler vererek orada Sanayi-i Nefise madalyasıyla ödüllendirilmiştir. Selanik'ten döndükten sonra Homorkot plâk fabrikasının daveti üzerine bir kontrat imzalayarak elli plâk okumuştur. Bu okuduğu plâkların piyasada rağbet görmesiyle dört plâk şirketiyle de anlaşarak binden fazla plâk okumuştur.[73]

---

[70] Rona, 280.
[71] Nuri Özcan, "Okur, Yaşar", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII: s. 340-341.
[72] Fatih Koca, "*XX. Yüzyıl Hâfız Mûsikîşinasları-1*", Mans Yayınları, Ankara 2017, s. 88.
[73] Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1990, II, s.155.

Hâfız Yaşar Okur, 1 Nisan 1914 yılında Saray hânendeliği sınavını kazanarak bugünkü adıyla üsteğmenlik rütbesi olan Mülâzim-i evvel rütbesine kabul edilmiştir. Bu görevden üç yıl sonra 1917 yılında Sultan Mehmet Reşad (27 Nisan 1909 - 3 Temmuz 1918) tarafından başmüezzinlik görevi de verilmiş ve bu iki vazifeyi beraber yürütmüştür.

Sultan Mehmet Reşad vefat ettikten sonra Sultan Vahdeddin (3 Temmuz 1918 - 1 Kasım 1922) ve Halife Abdülmecid Efendi (4 Temmuz 1918- 1 Kasım 1922) döneminde hânendelik ve başmüezzinlik görevlerinde bulunmuştur. 1924'te hilâfetin kaldırılmasından sonra Ankara'da kurulan Riyâset-i Cumhur İncesaz Heyeti'nde yüzbaşı rütbesiyle tayin edilmiştir. Daha sonra boşta bulunan Riyâset-i Cumhur İncesaz Heyeti Şefliği (ser-hanende) kadrosu için 1 Nisan 1914 tarihinde sınava girip başarılı olmuş ve bu göreve gelmiştir.[74] Hâfız Yaşar Okur, pürüzsüz tiz sesiyle şöhret bulmuş, Atatürk'ün de takdirini kazanarak onun emriyle binbaşı türbesine getirilmiştir.[75]

Hâfız Yaşar Okur 1930'da emekli olmuş fakat Atatürk'ün vefatına kadar onun yanında bulunmuştur. Emekli olduktan sonra İstanbul Belediye Konservatuarı İcra Heyeti'nde vazifelendirilmiştir.

Hâfız Yaşar Okur, Aralık 1931'de Ezan ve tercüme faaliyetleri için görevlendirilen dokuz kişi arasındadır. Bir tevşîh, iki İlâhi, iki Gazel, bir Ninni, bir Mersiye ve kırk bir Şarkı bestelemiştir. Çeşitli dergilerle makaleler yayınlamış ve bu makalelerin bir kısmı "*Atatürk'le On Beş Yıl. Dinî Hatıralar*" adıyla yayınlanmıştır.

Hâfız Yaşar Okur kendi el yazısıyla yazarak kaydettiği hâtıraları da basılmıştır (*Yaşanmış Olaylarla Atatürk ve Müzik, Riyâset-i Cumhûr İnce Saz Hey'eti Şefi Binbaşı Hâfız Yaşar Okur'un Anıları*: [1924-1938], haz. Halil Erdoğan Cengiz, Ankara 1993). Ayrıca "*Ramazan-ı Şerife Mahsus*

[74] Gültekin Oransay, "*Yayınlanmış Türk Din Mûsikîsi Sözlü Anıtlarının Ezgileyicileri*", AÜİFD, Ankara 1977, III s. 197.
[75] http://www.muzafferozak.com/nagmeiaskhtml/hâfız-yasar-okur.html Erişim Tarihi:25.09.2019.

Elli Yıllık Ünlü İlâhiler" İstanbul 1963 adlı bir eseri daha vardır. Hâfız Yaşar Okur, 23 Kasım 1966'da 81 yaşında İstanbul'da vefat ederek iki gün sonra Cuma günü Merkezefendi Mezarlığına defnedilmiştir.[76]

1.2.5. Hâfız Hüseyin Tolan (1910-1976)

Hâfız Hüseyin Tolan, şuan Yunanistan sınırları içerisinde olan Selânik'in Karaferye (Karaferiye) kasabasında dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi gün ve ay olarak belli değildir, yıl olarak 1910'da doğmuştur. Babası, Karanfilzâde Bekir Efendi, annesi, Safiye Hanım'dır. Bazı kaynaklarda soyadı "Tolon" yazılmışsa da bu bir dizgi hatasıdır.[77] Hâfız Hüseyin Tolan, 1924 yılında Türkiye'ye göç ederek İstanbul'a yerleşmiştirdir. O, ilk ve ortaokulu bitirdikten sonra ailesinin engel olmasına rağmen Beyazıt Câmi ikinci İmamı Hacı Hâfız İsmail Atay'ın hocalığında hafızlığını tamamlamıştır.[78]

Hâfız Hüseyin Tolan, sesinin güzelliğiyle tanınmış, Eyyubî Ali Rıza Şengel'den nota, solfej, makam, usûl dersleri almış ve eserler meşk etmiştir. Ayrıca Süleymaniye başmüezzini Hâfız Kemal Efendi, Münir Nureddin Selçuk, Refik Talat Alpman, Refik Fersan, Fâhire Fersan, Mildan Niyâzî Ayomak gibi dönemin tanınmış mûsikîşinaslarından hem mûsikî meşk etmiş hem de nazari bilgiler öğrenmiştir.[79] 1940 yılında İstanbul Belediye Konservatuarına sınavla okuyucu olarak kabul edilmiş fakat altı ay sonra istifa etmiştir. İstanbul Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü'ne din görevlisi olarak tayin edilmiştir. Hâfız Hüseyin Tolan'un asıl mesleği ayakkabıcılıktır ve bu mesleğe Kapalıçarşı'daki dükkânında devam etmiştir. 1970-1975 yılları arasında Mahmutpaşa'da Gürün Han'da imamlık da yapmıştır.[80]

---

[76] Rona, 281.
[77] Oransay, 200-201.
[78] Öztuna, 400.
[79] Koca, 90.
[80] Mustafa İsen, "Tolan, Hüseyin", *DİA*, İstanbul 2012, XLI, s. 232-233.

Hâfız Hüseyin Tolan'nın ilk bestesi 1939'da 29 yaşında Ferahfezâ makamında ve Düyek usûlünde bestelediği "Zannedersem gönlümü bir şuha bağlarsam geçer" adlı eserdir. Hâfız Hüseyin Tolan, vefatına kadar dinî ve lâdinî birçok eser bestelemiş, Kur'an-ı Kerim, mevlîd ve gazel okuma sahasında ün yapmıştır. Üç Tevşih, üç İlâhi, on bir Şarkı ve bir Köçekçe bestelediği tespit edilmiştir. Bestelediği eserlerde babasına ithafen "Bekirzâde" mahlasını kullanmıştır. Hocası Ali Rıza Şengel önceden Sadettin Arel'e verdiği notalar hariç tüm notalarını kendisine bırakmıştır. Hâfız Hüseyin Tolan, 23 Ocak 1976'da Karagümrük'teki evinde kalp krizi geçirerek vefat etmiş ve Topkapı Çamlık Mezarlığı'nda defnedilmiştir.[81]

1.2.6. Zâkirbaşı Albay Selâhaddin Gürer (1896-1978)

Zâkirbaşı Albay Selâhaddin Gürer, İstanbul'da Şehremini semtinde dünyaya gelmiştir. Babası, Hasan Efendi, annesi Şâhende Hanım'dır. Küçük yaşta babası vefat ettiğinden dolayı dayıları Şehremini'deki Remlî Tekkesi şeyhi bestekâr Zâkirbaşı Hâfız Hüseyin Hâlis Efendi (ö. 1919)[82] ile Zâkirbaşı Şeyh Râşid Efendi (ö. 1884)'nin himayelerinde yetişmiştir. Remlî tekkesinde dayılarından tasavvuf terbiyesi almıştır.[83]

Selâhaddin Gürer, askerî okulun (Mekteb-i Harbiyye) son sınıfında iken 25 Eylül 1915'de I. Ordu muhârebe makinisti görevini mülâzim-i sâni (teğmen) rütbesiyle Çanakkale muhârebelerine katılmıştır. Daha sonra 31 Ekim 1918'de İstanbul Maslak Muhârebe deposuna mülâzım-i evvel (üsteğmen) rütbesiyle görevlendirilmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında 23 Eylül 1920 - 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında savaşa iştirak etmiş, savaş sonrasında İstanbul 8. Muhârebe taburunda yüzbaşı rütbesiyle telgraf makinisti görevini yürütmüştür.

---

[81] Rona, 554-555.
[82] Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi* II, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul 1943, s. 660.
[83] Muhiddin Serin, *Son Osmanlı Zâkirbaşılarından Selâhaddin Gürer Beyefendi*, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1997, Y. 26, S. 1, s. 38.

Selâhaddin Gürer, Kurtuluş savaşında gösterdiği başarılısından dolayı 1928'de 12611 nolu kırmızı şeritli İstiklâl madalyası verilerek ödüllendirilmiştir. Daha sonra Anadolu'nun birçok yerinde binbaşı rütbesiyle görev yapmış ve son olarak 1957'de albay rütbesiyle tayin edildiği İstanbul Maslak muhârebe deposunda altı ay kadar hizmet ettikten sonra emekli olmuştur.[84]

Selâhaddin Gürer, Şehremini Kılıççı Baba Rifâî Tekkesi Şeyhi Ârif Hulûsî Efendi'nin kızı Ruhsar Hanım ile 1921'de evlenerek tekkeye yerlemişlerdir. Bu evlilikten Müzehher, Sermet adında iki kız çocukları ve Erdoğan adında bir erkek çocukları olmuştur.[85]

Selâhaddin Gürer, Hüseyin Sadeddin Arel ve bacanağı Ali Rıza Şengel gibi ünlü mûsikîşinasların da hazır bulunduğu Remlî Dergâhındaki mûsikî meşklerine katılarak orada kendini yetiştirmiştir. Burada öğrendiği İlâhi, Şuğul, Durak gibi formlarda binlerce eseri ezberleyerek tekke mûsikîsinin öğretilmesi, icrâsı ve neşriyle canlı kalmasını sağlamıştır. O'nun bu gayreti sonraki nesillere aktarılmasında önemli rol oynamıştır. Selâhaddin Gürer, hâfızasında bulunan binlerce dînî eseri bantlara kaydetmiş ve bunları notaya alarak bir kısmını *Türk Mütefekkir ve Mutasavvıfı Halk Şâiri Yûnus Emre-Bestelenmiş Şiirleri* adı altında kitap halinde 1961'de yayınlamıştır. Bu eserde çeşitli makamlarda 87 adet İlâhi mevcuttur. O aynı zamanda Eyyûbî Ali Rıza Şengel'in 1906'da kendi gayretleriyle tesbit ettiği tarihi dînî mûsikîmizin altı yüz eserini barındıran iki ciltlik İlâhi defterini muhâfaza etmiş ve bu eseri Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı tarafından basılmasına müsaade etmiştir.[86]

Selâhaddin Gürer, son Osmanlı zâkirbaşılarındandır. İstanbul'da bulunan Rifâî, Kâdirî, Halvetî ve Cerrâhî gibi dergâhlarda o olmadan mukâbele yapılmadığı, çağırıldığı meclislere şevkle

[84] Serin, *Gürer, Selâhattin*, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, s. 316-317.
[85] Serin, *Son Osmanlı Zâkirbaşılarından Selâhaddin Gürer Beyefendi*, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1997, Y. 26, S. 1, s. 38.
[86] Serin, 39.

hiç menfaat gözetmeden giden ve bildiklerini öğretme arzusunda olan biri olduğu ifade edilmiştir.[87] O, ömrünün sonuna kadar dergâhlarda Zâkirbaşılık görevinin yanında dönemin meşhur mîrâciyehanı Hopçuzade Şâkir Çetiner ile İstanbul'un çeşitli câmilerinde her yıl mîrâciye okumuştur.

Selâhaddin Gürer, çok sayıda dînî formda eser bestelemiştir. Güfteleri Yunus Emre'ye ait olan segâh ve nevâ makamlarında "Dolap Niçin İnilersin", segâh makamında "Şehitlerin Serçeşmesi Enbiyanın Bağrı Başı" ve "Âlemler Nûra Gark Oldu Muhammed Doğduğu Gece", güftesi Nûreddin Cerrâhi'ye ait olan hüzzam makamında "Dil Beytini Pâk İden" ve güftekârı meçhul sûzinak makamındaki "Kâne Fî Fevkal Ukûl İsnâ Aşer" İlâhileri en çok bilinenleridir.[88]

Selâhaddin Gürer, 2 Ocak 1978'de vefat ederek, kendisini sevenlerin, kelime-i tevhid salât ve ism-i celâl zikirleriyle Merkez Efendi Kabristanına son sa'di şeyhlerinden Mehmet Raşit Er duası ile defnedilmiştir. Vefatından sonra Şeyh Mehmet Raşit Er yanında bulunan hattat Prof. Dr. Muhiddin Serin'e şu sözleriyle üzüntüsünü dile getirmiştir; "*Evladım, yeri doldurulamayacak bir insanı kaybettik. İşte tekkeler asıl şimdi sır oldu*".[89]

1.2.7. Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner (1903 - 1988)

Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, Tophane'de bulunan Karataş Kâdirî Tekkesi Postnişînliği yapmış meşhur bestekâr Hopçuzâde Mehmed Şâkir Efendi'nin torunudur. Hopçuzâde Mehmed Şâkir Efendi, Kâdirîhane Tekkesi'nin zâkirbaşılığını yapmış, aynı zamanda usta bir tamburi olan bir zâttır.[90] Bu zât 1859 yılında vefat etmiştir.[91]

Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner'in babası Ali Rıza Efendi, Kâdirîhane Tekkesi'nin Mehmed Emin Efendi'den sonraki, Abdüşşekûr Efendi (Büyük Şekûr)'den önceki postnişînidir. Ali Rıza

[87] Serin, 39.
[88] Serin, 36.
[89] Serin, 36.
[90] Reşat Öngören, "Rûmiyye", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, s. 242.
[91] http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hâfız-sakir-cetiner-1903-1988-hafz.html Erişim Tarihi: 25.09.2019.

Efendi, aynı zamanda döneminin tanınmış zâkirlerindendir ve 1 Temmuz 1924'te vefat etmiştir.. Amcası, Şeyh Ahmed Gavsî Efendi de İstanbul'un tanınmış zâkirlerinden olup Mi'râciyye okumak konusunda mahir olduğu ifade edilmiştir.[92]

Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, on sekiz yaşında Kulekapısı Mevlevihanesin'de Kudümzenbaşı olmuştur. O, Şehzâdebaşı'ndaki İbrahim Paşa Medresesi'nde öğrenim görmüş ve Vakıf Hukuku üzerine ihtisas yapmıştır. İhtisas yaptığı alandaki tüm kanunları ve Mecelle'nin tamamını ezbere bildiği beyan edilmiştir. Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, Vakıflar İdaresi'nde çalışmış ve buradan emekli olmuştur.[93]

Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, zamanın meşhur Mîrâciyyehanlarındandır. Vefatından sekiz sene önce kendisinden başka Mîrâciyyenin tamamını bilen kimsenin kalmadığını ifade etmiştir. Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, Mîrâciyyeyi nasıl öğrendiğini Metin Akar'ın 1980 yılında Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner ile yaptığı mülakatta şöyle aktarmıştır; *"Çocuktum. Bir gün Arap Salih, benim de bulunduğum bir mecliste , belkide beni teşvik için "Mîrâciyye'nin Müstear bahrini ezberleyene kuşlar yardım eder. Hediye verirler" dedi. İnandım. Bu bahri hemen öğrenip Arap Şakir merhumun yanında okudum. Ertesi günü yattığım odanın penceresinde yirmi yedilik Reşad altını takılı gördüm. Çok sevindim. Altını Arap Şakir mi yoksa babam mı alıp takmış bilmiyorum. İşte bu hevesle devam edip öğrendim."*[94]

Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, Tophane'de bulunan Kâdirîhâne Tekkesi'nde Zâkirbaşı olarak hizmet etmiştir. O, Konya'daki Mevlana'yı anma törenlerinde yıllarca Kudümzenbaşı olarak görev yapmıştır. Tekkelerin kapatılmasından sonra Mîrâciyye ilk olarak 12 Mayıs 1951'de Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'nde, Hâfız Şâkir Çetiner, İsmail Gavsi Erkmenkul Hâfız Hasan Hilmi

[92] Metin Akar, "*Yaşayan Tek Mirâchân Şâkir Çetiner Bey'le Bir Mülâkat*", Yeni Divan Sanat ve Edebiyat Dergisi, Haziran 1980, Y.1, s. 2.
[93] http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hâfız-sakir-cetiner-1903-1988-hafz.html Erişim Tarihi: 25.09.2019
[94] Akar, s. 2.

Başaranel ve arkadaşları tarafından okunmuştur.[95] Daha sonraki yıllarda da Vakıflar İdaresi'nin ilgisizliğine rağmen İstanbul'un çeşitli câmilerinde Mîrâciyye okumuştur. Mîrâciyye bahirleri okunurken usüle göre iki kişinin okuması gereken yerleri bilen olmadığı için Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner tek başına okumak durumunda kalmıştır. Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner, 1988'de vefatından sonra Mîraciyye okumalarının eskisi kadar icrâ edilmez hale geldiği ifade edilmiştir.[96]

[95] Sema Dinç, Ahmet Çakır, Senem Arslan, "*Dînî Mûsiki Formu Olarak Mi'râciye ve Geçmişten Günümüze İcrâsı",* Geçmişten Günümüze Uluslararası Dinî Mûsikî Sempozyumu, Amasya 2017, s. 258.
[96] http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hâfız-sakir-cetiner-1903-1988-hafz.html Erişim Tarihi: 25.09.2019

II. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ'NİN TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI VE ESERLERİ

II. BÖLÜM

2.1. SAFER DAL EFENDİ'NİN TÜRK DİN MÛSİKÎSİNE KATKILARI

Bu bölümde öncelikle Safer Efendi'nin mûsikî anlayışını ortaya koyarak tasavvuf kültürüne verdiği önemi, tekke mûsikîni korumak ve geliştirmek için yaptığı çalışmaları ifade edeceğiz.

2.1.1. Safer Dal Efendi'nin Mûsikî Anlayışı

Anadolu İslâm Kültüründe mûsikî, doğumda kulağa okunan ezân ve kâmetle başlayıp ninniler, sünnet mevlîdi, okula başlama merasimleri, esnaf şenlikleri, asker İlâhileri, düğün şenlikleri, özel gün ve gecelerde okunan İlâhiler, hacda okunan İlâhiler ve son olarak Cenaze Salâsı ve cenaze merasiminde okunan İlâhilerle hayatın vazgeçilmez fıtri bir parçası olarak görülmektedir. Safer Efendi de mûsikîyi doğumdan ölüme kadar hayatın bir parçası olarak görmüştür.

Safer Efendi mûsikî meşketmeyi manevi mutluluğun nişanesi ve ruhun gıdası olarak görmüştür. İnsanın fiziki bedeninin nasıl yemeğe içmeye ihtiyacı varsa ruhunun da mûsikîye ihtiyacı vardır. Onun için mûsikî manevi gıdadır.

Safer Efendi bu gerçeği herkesin anlayamayacağını ifade etmiş ve şu şekilde izah etmiştir; "*Herkes anlayamıyor maalesef. Çünkü şu şekilde ifade ediyor bizim büyüklerimiz, buluğa ermemiş bir çocuğa şehvetten bir şey anlatabilir misin? Buluğa ermemiş. Bir şey bilmiyor. Bundan mütelezziz olabilmek için de Allah'ı tanımak, Allah'ı sevmek, yani manevi buluğa ermek, yani imâna, imânın nûruna sahip olabilmek lâzım, imânın nûruna sahip olursa bundan muhakkak mütelezziz olacaktır. İmânsız olan, Allah'ı tanımayan, Allah'ı sevmeyen işte o ufak çocuk gibi şehvetten bir şey bilmediği gibi o da bu mânevî lezzetten anlamayacaktır. Bu bir teşbîh, yani böyle ifade ediyorlar."*[97]

[97] Çakır, 113-114.

Safer Efendi, her şeyden önce insan yetiştiren bir adamdır ve bu onun mesleğidir. Bu mesleğinde mûsikîyi, bu işlere bir yardımcı faktör olarak kullanmıştır.[98]

Aslında Tasavvuf mûsikîsi diye özel bir mûsikî yoktur. Tasavvufta mûsikî, zikrullahta kullanılan bir malzemedir. Yani o ritüelde, devranda, kıyamda, kuğutta, semada veya samahta ritüele uygulanan bir şeydir.[99] Safer Efendi'nin de mûsikîyi bu anlayışla kullandığını söyleyebiliriz.

Safer Efendi, zaman zaman sohbetine katılan kişiler tarafından mûsikînin haram olup olmadığı ile ilgili sorular almış ve bu sorulara şu şekilde cevaplar vermiştir; *"Her şey Allah'ı zikreder kemanın teli bundan gayrı mı?"*[100], *"Kilise çanı da rüzgâr da. Ses var mı? İşte o zikir"* diyerek mûsikînin tabi bir şey olduğunu, sema ve mûsikînin 1400 senedir İslâm'da olduğunu savunmuştur.[101]

Safer Efendi, mûsikîye haram gözüyle bakanlara yönelik bir hikâyeyi nüktedan bir şekilde şöyle anlatmıştır; "*Öğrenmek güzel. Hazret-i Allah Kur'ân-ı Kerim'inde "Bilenlerle bilmeyenler bir mi?" diye bize soruyor. Hiç bir olur mu bilenle bilmeyen? Her şeyi öğrenmeye imkân yok, ama bilmek güzel. Şeyhim bir hikâye anlattı rahmetullâhi aleyh. Eskiden böyle otobüsler yok, uzak yerlere kervanlarla gidiyorlar yâhut birkaç arkadaş bir araya geliyor yayan gidiyorlar. Böyle bir mevsimde bir saz âşıkı ile hoca efendi arkadaş olmuşlar. -Şeyhime rahmet, ondan dinlediğim güzel bir hikâye.- Hoca efendi radikal, sofu yani, fenâ halde bakıyor âşığın sazina. Elinden gelse kıracak. Mûsikînin aleyhinde. Sulu kar yağıyor Artık gittikleri kadar gitmişler. Varacakları kasaba uzak. Hava da kararmış, donacaklar, kar yağıyor. Bakmışlar bir köy, köye sığınmışlar. O köy meğer Alevî köyüymüş. Hocaya itibâr etmiyorlar. Saz âşıkını görünce hemen ocak başına almışlar, sazı var elinde çünkü. Üstündeki, efendim, ıslanmış şeylerini kurutuyorlar. Hoca kalmış kapının kenarında. "Haydi âşık"*

[98] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[99] Hamid Ömer Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[100] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[101] Çakır, 155.

demişler, "bak ısındın, bakalım bizi biraz neşelendir." "Yoo" demiş, "benim yol arkadaşım var, bak kapının arkasında kaldı bu efendi hazretleri. O arkadaşımı yanıma getirin, ona da izzet ikrâm edin. 0 zaman çalacağım. Sizin aşkınıza çalıp atacağım" demiş. O âşıkın hatırına hoca efendi hazretlerini oradan almışlar ocağın başına, oturtmuşlar. Ondan sonra âşık almış sazı eline, başlamış nefesleri okumaya. Aleviler coşmuşlar. Hoca efendi hazretleri bir daha tevbe etmiş, "Ben mûsikînin aleyhindeydim. Saz imdâdımıza yetişti, bizi donmaktan da kurtardı, açlıktan da kurtardı" diyor. Yaah!"[102]

Safer Efendi dergâha gelen bir misafirin hep beraber ilâhî okurken ne hissediyorsunuz? sorusu üzerine şöyle cevap vermiştir; "*O şarkı söylediği zaman ne hissediyor? Böyle keyifli, keyifli. İste onun gibi. Ruhumun şarkısını söylerim. İste biz de öyle. Yalnız o şarkılarla ilâhîler arasında güfte farkı var. Şarkılar mecâz-ı aşktır, dünya hususunda, Bir kız bir oğlanı sever, bir oğlan bir kızı sever. Ayrı düşer, böyle. Ama ilâhî güfteleri izhâr-ı aşk, Allah aşkı, Peygamber aşkı var. Yani güfte farkı var. Mecâzî aşk değil, aşk-ı hakîkî o. Bazı ilâhîler insanı Allah'a diğer ilâhîlerden daha çabuk mu yaklaştırır? [Başıyla onaylayarak şöyle devam ediyor:] İnsanlar aynı zenginlikte değil maddî olarak. Mânevîyat da öyle. Bazı ilâhîler bazılarına çok tesîrli, müessir olur, bazıları da diğerlerine tesîrli olabilir. Yani onun Allah'a kurbiyetine göre. Bazısı can kulağı ile dinler, bazısı hiç. Su içen hayvana ıslık çalmak gibidir diyor, durdum duvara uydum kalabalığa. Onu yalnız işitmek değil duymak meselesi var. Şimdi İlâhilerin söylenişinde bir program var mi? Tabî. Bilhassa biz Arabî aylara, yani Islâm takvimine göre, mevsime göre ilâhîler okuyoruz. Yani münasebetli vakitlerde, bazı geceler için yapılmış özel ilâhîler var, kandil geceleri için, o daha müessir oluyor.*"[103]

Safer Efendi bir başka sohbetinde mûsikîyi dînen şu şekilde açıklamıştır; "*Tamam. Dinde bazı emirler var bazen müsâadeler var. Efendimiz çalgı çalmamış ama huzurunda çalınmış, müsâade*

[102] Çakır, 149.
[103] Çakır, 119.

etmiş. Böyle bir şey. E bunu aklı almayan câhil itirazda bulunuyor. Haramdır, diyor. Canım, zinâ ile cimâ aynı değil. Biri haram biri mübah. Mûsikî de böyle. Onun da haram kısmi vardır, mübâh kısmı vardır."[104]

Safer Efendi, atomdan galaksiye her şeyin bir düzen içerisinde olduğunu hatırlatarak dünyanın hem kendi etrafında hem güneş etrafında bir mûsikî ile döndüğünü beyan etmiştir.[105]

Safer Efendi, mûsikînin İslâmın şartlarından biri olmadığını fakat müsaade edildiğini ifade ederek bazı radikallerin mûsikîyi kendi dinlemedikleri gibi başkalarına da mani olmalarına tepki göstermiştir. Safer Efendi bu hususu bir sohbetinde şöyle izah etmiştir;

"*Evet teferruat, teferruat. İslâm beş şart üzerine. Biz de onu yapıyoruz. Sofi olmayanlar da yapıyor. Biz ekstradan mûsikî ile meşgul oluyoruz. Ee onların bir kısmı meşgul olmuyor. Allah'ın emri değil ki mûsikî ile meşgul olmak. Müsâade etmiş, istersen gönlünü eğlendir. Her müslüman zikrediyor. Çünkü en büyük zikir namazdır. Ee namazdan sonra tesbîhât da okuyor. Sübhanallâh diyor, elhamdülillâh diyor, Allahu ekber diyor. Zikir bu işte. Tesbîhâtı var. Sofiler sofra açmışlar, fukarâya misafire. Efendim, o câmide yok. Ufak tefek ayrıcalıklar var. Ama bütün peygamberler sofra açmıştır. Şimdi bütün peygamberlerin ceddi Peygamber Efendimiz'in de ceddi İbrahim Halîlullâh, misafir gelmeden yemek yemiyor hazret. Peygamberler böyle, evet. - Diğer Müslümanların bize baktıkları vakit bizim hakkımızdaki düşünceleri nelerdir? -Meselâ bazı radikaller, katı sofular, meselâ mûsikîye yan bakıyor. Kendi dinlemediği gibi sana da mâni olmaya kalkıyor. Canım sen dinleme, bize neden karışıyorsun? İslâm'da hiçbir mezhebin, hiçbir meşrebin, tarikatın İslâm esasında hiçbir farklılığı yok. Yalnız dört mezhebin değil, bütün mezhepler İslâm'ın beş şartını îfâ ediyor. Teferruatta kîlükāl. Tarikatlarda da öyle. Yani kîlükāl câhillerde, teferruatta. İşte biraz evvel dediğim gibi. Niye namaz kılıyorsunuz diye kızmıyor. Niye çalgı çalıyorsunuz diye kızıyor. Onun*

[104] Çakır, 58.
[105] Çakır, 120.

bilmediğinden o. Çünkü son peygamber, Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm çalgı çalmadı, çalanlara mâni olmadı, müsâade buyurdu. Beş vakit namaz gibi farz-ı ayn olsaydı, yanmıştık. Hepimiz bir şey [çalgı] lambur lumbur, fenâydı öyle değil."[106]

Safer Efendi'nin, hem bir dergâh şeyhi hem de tasavvuf kültürüne sahip çıkan bir mûsikîşinas olmasından dolayı mûsikî anlayışının tevhîdî anlayışı gözeterek oluştuğunu anlamaktayız. O, mûsikîyi seyr u sülûkun bir parçası olarak görmüştür. Müridi Sadettin Ökten *"Safer Efendi mûsikîyi lay lay lom bir şey olarak görmüyordu"* diyerek onun mûsikîye bakışını bu şekilde ifade etmiştir.[107]

Safer Efendi'nin müridi Sami Özer'e göre derviş için mûsikî, "gönül çalma" anlamına geldiği için Safer Efendi de güfteleri Allah dostlarının sözleri, hadis tercümeleri, Kur'ân tercümeleri olan eserleriyle insanları irşad etme vesilesi kılmıştır. O, vaazın her zaman herkes üzerinde etkili olmadığını savunarak müzikle anlatmanın daha etkili olduğunu ifade etmiştir.[108]

Safer Efendi sadece tekke mûsikîsini icrâ etmemiş; şarkılar da dinleyip söylemiştir. Zaman zaman bir şarkı dinlediğinde duygulanarak ağladığı olmuştur. Bazı şarkıları dinlerken *"Rasulullah Efendimiz'e bir naat, tevşih okunuyormuş gibi hissediyorum"* demiştir.[109] Safer Efendi'nin güftesi Emir'e ait Lemi Atlı'nın Hüseynî bir şarkısı olan eserin sözlerinden çok etkilendiği ve o şarkıyı çok sevdiği ifade edilmiştir.[110] Söz konusu eserin sözleri şu şekildedir;

O güzel gözlerle bakmasını bil

Sade kendin yanma yakmasını bil

[106] Çakır, 153-154.
[107] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.
[108] Ekicim, Sami Özer ile Mülâkât, 02.03.2019, Sarıyer.
[109] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[110] A.m.

Sevda pınarından gelen bir su ol

Gönülden gönüle aklmasını bil

Bir başka sevdiği şarkı ise sözleri Ömer Bedrettin Uşaklı'ya ait Kaptanzâde Ali Rıza Bey'in Hicâz makamındaki çok bilinen bir şarkısıdır. Bu şarkının sözleri de şu şekildedir;

Kapıldım gidiyorum

Bahtımın rüzgârına.

Ey ufuklar diyorum,

Yolculuk var yarına.

Ayrılık görünmüşken

Yâr tutmuyor elimden.

Misafirim bugün ben,

Gurbet akşamlarına.

Safer Efendi, yeni bir mûsikî eseri öğrendiği zaman *"bu eser gönlüme ne diyor"* diyerek esere bu bakış açısıyla baktığı ifade edilmiştir.[111]

İslâm dünyasında enstrüman konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşlerden bazılarının, bazı enstrümanların kullanılmasına engel olduklarını ve onları haram olarak nitelendirdiklerini bilmekteyiz. Özellikle keman sazının tekkede kullanılması bazıları tarafından eleştirilmiştir. Safer Dal Efendi, icra ettiği mûsikîde her enstrümana ayrı bir kıymet vermiştir. Sami Özer'in Safer Dal

[111] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.

Efendi'nin teşvikleriyle hazırladığı albümde keman yaylı grupları kullanılmıştır. Yapılan eleştirilere rağmen Safer Dal Efendi yaylıların arttırılmasını istemiştir.

Sami Özer yaptığımız mülakatta bu hadiseyi şöyle aktarmıştır; "*Benim albümüm ilk 1992 de Ey Allahım 1 ismiyle çıktı. Bu albümde ve Ey Allahım 2, 3, Divane Gönlüm, Hasretinle, Hu albümlerinin repertuvarlarını Safer Efendi hazırlattı. Ey Allahım 1, klasik tekke tarzı İlâhilerdi. Sonradan Efendi Ey Allahım 3'te ilk orkesrta denemesi yapıldı. Yaylılar, ritim girdi. Tenkit edenler oldu. Bir gün dergâhta oturuyoruz tenkit edenlerde orada Efendi dedi ki; 'Sami kemanlar az olmuş biraz daha keman koy oğlum ritimleri de biraz ilave et' dedi. O tenkit edenler hiçbir şey diyemedi. En son "Alim Allah" diye albümüm oldu. 111 kişi canlı senfoni orkestrası çaldı. Efendi'nin yol açmasıyla ve gençlerin, hiç bu işe ilgisi olmayanların bu işe dönmelerine sebep olan bir albüm oldu.*"[112]

Safer Efendi, âşıklık istidâdı olduğuna inandığı kişileri mûsikî ile uğraşmalarını teşvik etmiştir. Bunun sebebi olarak da, meşhur bir söz olan "*Mûsikî âşığın aşkını fâsığın fıskını arttırır*." sözünü sık sık kullanmıştır. [113]

Safer Efendi'nin tekke mûsikîsini icrâ ederken zamana ve zemine uygun hareket ettiği ifade edilmiştir. Örneğin Rebiulevvel ayında İslâm Peygamberi Hz. Muhammed dünyaya gelmiştir. Bu ayda Peygamberin doğumunu anlatan ve onu medh ü sena eden, özelliklerini bildiren, hayatını anlatan tekke mûsikîsi eserleri okunmaktadır. Muharrem ayında kerbela hadisesini anlatan mersiyeler okunmaktadır. Zilhicce ayı hac mevsimidir ve haccı anlatan, menasik-ı haccı ortaya koyan İlâhiler okunmaktadır. Ramazan ayında ise Ramazaniyelerle oluşan teravih tertibi mevcuttur. Son yıllarda gündeme gelen farklı makamlar kullanılarak kılınan teravih usûlü uzun yıllardır Safer Efendi'nin postnişîn olduğu Hz. Pir Nureddin Cerrâhi dergâhında Muzaffer Ozak tarafından kıldırılmış ve

[112] Ekicim, Sami Özer ile Mülâkât, 02.03.2019 Sarıyer.
[113] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

günümüzde de kıldırılmaya devam etmektedir. Safer Efendi, tüm bu konulara titizlikle dikkat etmiş ve devamını temin etmiştir.[114]

2.1.2. Safer Dal Efendi'nin Tasavvuf Kültürüne Verdiği Önem

Safer Dal Efendi'nin tasavvufa ve tasavvuf kültürüne karşı büyük bir merak duyduğunu bilmekteyiz.[115] 1925'te tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra Fahreddin Efendi 1966'ya kadar türbedar ünvanıyla dergâhta yalnız kalarak sadece dergâhı beklemek durumda kalmıştır. Safer Efendi, 1940'lı yıllarda gençlik döneminde Fahreddin Efendi'yi sık sık ziyaret etmiş ve onunla eski günleri yâd etmişlerdir. Safer Efendi, şeyhi Fahreddin Efendi'ye sürekli olarak tasavvuf kültürüyle alakalı her şeyi sorarak bilgilenmeye çalışmıştır. Fahreddin Efendi de Safer Efendi'nin bu merak ve öğrenme arzusunu gördükçe onunla beraber eski günlerini yâd ederek "*eskiden şöyle yapılırdı böyleydi*" diyerek ona tasavvuf kültürünün tüm ayrıntılarını aktarmıştır. Tekke mûsikîsi de tasavvuf kültürünün bir parçası olduğundan Safer Efendi bu konuda da ona ayrı bir ilgi göstermiştir. Fahreddin Efendi, Safer Efendi'yi tekke mûsikîsi konusunda daha detaylı bir şekilde bilgilendirmiş, ona tekke mûsikîsinden birçok İlâhi öğreterek bu mûsikîye olan merakının artmasına vesile olmuştur.[116]

Safer Efendi'nin, eski İstanbul şehir hayatı, gelenek ve görenekleri hakkında da geniş malumat sahibi olduğu ve bu konulara araştırmacıları teşvik ederek birçok eserin meydana gelmesinde katkısı olduğu ifade edilmiştir.[117] O, hayatının sonuna kadar tasavvuf kültürüne karşı merakını canlı tutmuş ve öğrendiği yeni olan her şeyi her zaman amatör bir ruhla karşılamış ve bu bilgileri etrafındakilere öğretmeyi kendi için bir görev olarak görmüştür.[118] Fahreddin Efendi vefat ettikten sonra Safer Efendi zamanının büyük bir kısmını Nûreddin Cerrâhi tekkesi postnişîni

[114] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[115] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[116] A.m.
[117] Çakır, 16.
[118] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

Muzaffer Ozak ile geçirmiştir. Safer Efendi, Muzaffer Ozak ile birlikte 1978 yılında Fransa'nın Rennes şehrinde ilk defa düzenlenen Kültür Sanat Festivali'ne katılarak tasavvuf kültür ve mûsikîsini, tarikatta icrâ edilen âyin ve zikirleri dünyaya tanıtma imkânı bulmuşlardır. Daha sonraki yıllarda gelen davetlerle Amerika, İngiltere, Almanya, Belçika, Hollanda gibi Avrupa'nın çeşitli ülkelerine giderek oralarda irşad ve tanıtım faaliyetlerine iştirak etmişlerdir. Safer Efendi yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu irşad faaliyetlerinde tekke mûsikîsinin insanlar üzerindeki etkisini fark ettiğinden dolayı, bu mûsikîyi koruyup canlandırmak için hayatının sonuna kadar bir çalışma içerisinde olmuştur.[119]

Safer Efendi, Muzaffer Ozak 1985'te vefat ettikten sonra 1981 yılında kurulan Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın başına geçerek çalışmalarına devam etmiştir. Muzaffer Ozak'ın her türlü sıkıntı ve zorluklara rağmen muhafaza etmeye çalıştığı tasavvuf geleneğine Safer Efendi, farklı yerlerden bu geleneği öğrenmek için gelen taliplilere muhabbetle öğretmiştir. O, tarikat geleneklerinin tamamını kayıt altına alarak gelecek nesillere aktarılmasında büyük rol oynamıştır. Safer Efendi, Pazartesi ve Perşembe akşamları mûsikî meşki âyin-i şerif icrâ etmiş Cumartesi günlerini ise sohbet gecesi olarak tertip etmiştir. Safer Efendi'nin meşk ve sohbetlerine gelenler, onun sohbeti çok seven, mütevâzı ve nâzik tavırlarından etkilenmişlerdir. Bu vesile ile Safer Efendi, dînî meselelerle beraber tasavvuf kültürünü, ziyaretine gelen yerli ve yabancı her kesime ulaştırma imkânı bulmuştur.[120]

Safer Efendi, eski İstanbul'un şehir hayatı ile ilgili konulara meraklı bir zâttır. İstanbul'un gelenek ve görenekleri, tarikat ve tekkelerinin kültürü hakkında oldukça çok bilgiye sahiptir. Araştırmacılara bu alanlarda çalışma yapılmasını teşvik etmiş ve yapılan çalışmalara da elinden gelen desteği sağlamıştır. Safer Efendi tasavvuf kültürüyle alakalı tüm bu hususları bizzat kendisi notlar

[119] Çakır, 15.
[120] Çakır, 14.

alarak kayıt altında tutmuştur. Onun aldığı notlara bir örnek olarak türbelerin tâdilatıyla alakalı aldığı bir notu şu şekilde zikredebiliriz;

"*İstanbul'da dergâh-ı şeriflerin seddinden bugüne kadar Şehzâde câmi-i şerîfi imâretinde hifz edilen tekye esyâlarının bir kısmı Vatan caddesindeki [.?.] medresesine, bir kısmı Saraçhane' deki [.?.] medresesine, bir kısım tarikat eşyası da Yeni Câmi Hünkâr mahfiline çıkılacak yere nakledilmeden evvel fakîri çağırdılar: Tarikatlere ait tâc-ı şerîfleri, sâir eşyaların isimlerini biz söyledik onlar etiket üzerlerine yazarak tanzîm ettiler.* (Temmuz 1971)"

"*Eşyanın bir kısmı: Sakal-ı şerîfler, Hz. İmam Hüseyin'in saçı, Medîne-i Münevvere toprağı, tâc-ı şerîfler, eliflam bendler, kemerler, arakiyeler, sikkeler, fahrlar, tesbihler, muînler, şişler, teberler, alemler, halîleler, kudümler, mazharlar, şamdanlar, buhurdanlar, gülabdânlar, ordu şeyhi kılıçları, reîsü'l-meşâyih kemerleri, kitaplar, levhalar, mumlar, avizeler, kandiller, fitil şamandıraları, vs. vs. Hz. Pir Ramazâneddîn-i Mahfi (kuddise sırruhu'l-âlî) Efendi'nin türbe-i şerîfi tâmîri tamamlandı ve sandukaları örtüleri dikilip tâc-ı şerîfleri tâmîr edildi. (1392/1972)*"

"*Hz. Seyyid Nizâmeddîn (kuddise sırruhu'l-metîn) Efendi'nin türbe-i şerîfi tâc-ı şerîfleri yeniden yapılıp yerine götürüldü. (7 Safer 1393/12 Mart 1973 Pazartesi) Aynı türbenin tâc-ı şerîfleri beş yıl sonra yeniden sarılmıştır.*"

"*Hz. Şeyh Emîr Sultân (kuddise sirruhu'l-mennân)'in oğlu Emîr Ali Sultân (kuddise sırruhu'l-mennân)' in destâr-ı şerîfi sarılmıştır. (21 Safer 1393/26 Mart 1973-Pazar)*"

"*Karagümrük'de Aysu sineması sırasında Hattât Rakım Efendi hazretleri türbesi karşısındaki Evrenos Dede türbesinin tâc-ı şerîfleri yenilenmiştir. (15 Safer 1394/10.03.1974-Pazar)*"

"*Hz. Pîr Ummî Sinân (kuddise sırruhu'l-mennân) Efendi'nin sandukasına örtü vaz edilmiştir. (1394/1974)*"

"*Hz. Hacı Bayram-ı Velî (kuddise sirruhu'l-âli) Efendi'nin sandukasına yeşil örtü ve destâr götürülmüş, cüneydî sarık sarılmıştır. (1394/1974)*"

"*Macaristan Budapeşte'deki Gül Baba (kaddesallâhu sırrahu) hazretlerine tâc-i şerîf yapılıp gönderildi. (1397 Safer/1977 Şubat*"

"*Beşiktaş'ta Sinan Paşa câmi-i şerîfi derûnunda Hz. Şeyh Neccârzâde (kaddesallâhu sırrahu) türbe-i şerîfine bir Celvetî tâc-ı şerîfi gönderilmiştir. (23 Muharrem 1402/20 Kasım 1981)*"

"*Tâmîr edilerek Kız Kur'ân kursu olarak kullanılmaya başlanan Fatih Sofular tekkesinin türbe-i şerîf sandukasına örtü ve Halvetî Şâbânî tâc-ı şerîfleri yapılmıştır. (1981)*"

"*Tarîk-ı Kadiriyye'den Üsküdar Kartal Baba (kaddesallâhu sırrahu) hazretlerinin türbe-i şerîfi sanduka başlarındaki tâc-ışerîflerin destarları sarılmıştır. (1401/1981)*"

"*Hz. Pîr Hasan Hüsâmeddîn Uşşâkî (kuddise sırruhu'l-âlî)'nin Kasımpaşa'daki türbe-i şerîflerindeki sanduka tâc-i şerîflerinin sarıkları sarılmıştır. (1404 Şabân-ı şerîf/ 06 1984)*"

"*Halvetiye-i Uşsâkiyye'den Hz. Pîr-i sânî Muhammed Cemâleddîn Uşşâkî (kuddise sirruhu'l-âli)'nin Eğrikapı Savaklardaki türbe-i şerifinin destârları yenilenmiş ve Cüneydî olarak sarılmıştır. (1404/1984)*"

"*Pir-i sânî Hz. Ebu'r-Rızâ el-Bedevî (kuddise sırruhu'l-âlî)' nin yıkılan tekkesinden geriye kalan türbe tamîr edilmiş ve dört sandukanın tâc-ı şerîfi yeniden yapılmıştır. (1405/1985)*"[121]

Safer Efendi, şeyhi Fahrettin Efendi'den titizlikle öğrendiği tasavvuf kültürünü yine aynı bir titizlikle aktarmaya çalışmış ve bu kültüre olan hassasiyetini her defasında dile getirmiştir. Muzaffer Ozak, Safer Efendi için "*Fahrettin Efendimi görmek isteyen Safer Efendi'ye baksın*" diyerek onun ne

[121] Çakır, 16-17.

derece şeyhine hemhal olduğunu ifade etmiştir. Safer Efendi'nin bütün bu tarikat ilmi Fahreddin Efendi'den neşet etmiştir.[122]

Safer Efendi, tasavvuf kültüründe önemli bir yeri olan tekke mûsikîsinin korunması ve geliştirilmesi için kayda değer çalışmalarda bulunmuştur. O, gençlik dönemine denk gelen 1940'lı yıllarından itibaren hayatının sonuna kadar bu çalışmalarına devam etmiştir. Günümüzde mevcut olan tekke mûsikîsi eserlerinde Safer Efendi'nin büyük katkıları vardır.[123] Bu katkıları; tekke mûsikîsini korumak için yaptığı çalışmalar ve tekke mûsikîsini geliştirmek için yaptığı çalışmalar olmak üzere iki ana başlık altında inceleyeceğiz.

2.1.3. Safer Dal Efendi'nin Tekke (Tasavvuf) Mûsikîsini Korumak için Yaptığı Çalışmalar

2.1.3.1 Safer Dal Efendi'nin Tekke Mûsikîsini Kayıt Altına Almak İçin Yaptığı Çalışmalar

Tekkeler, İslâm toplumunda hayatın çeşitli alanlarında önemli vazifeleri üstlenen temel kurumlardır. Bu kurumlar sadece tasavvuf hayatı değil, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanlar gibi pek çok alanda hizmet vermişlerdir.[124] Tekkeler, İslâm dininin duygu yönünü güçlendiren güzel sanatların icrâ edildiği mekânlardır. Özellikle şiir ve mûsikî sanatıyla mensuplarının ruhuna coşku veren bu kurumlar, zikir meclisleriyle, ayin merasimleriyle mûsikî sanatını kullanmışlardır. Mûsikî sanatına büyük önem veren tekkeler birçok büyük bestekârın, usta mûsikîşinasların ve

[122] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[123] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[124] Ahmet Yapıcı, *Türkiye'de Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının Sosyolojik Sonuçları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), s. 41.

nazariyatçıların yetişmesine büyük katkı sağlamışlardır.[125] Osmanlı toplumunda tekkelerde yetişmeyen, tasavvuf kültürünü bilmeyen mûsikîşinas hemen hemen yok gibidir.[126]

Tekke ve zaviyeler, 30 Kasım 1925 tarihinde 677 sayılı "Tekke ve Zâviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun" ile kapatılmasıyla bu kurumların yerine getirdikleri toplumsal ve kültürel fonksiyonlar sekteye uğramıştır.[127] Tekke ve zaviyelerin Türk Mûsikîsine olan önemli katkılarını düşündüğümüzde icrâ edilen ve sürekli olarak üretilen mûsikînin canlılığında bir azalma olduğunu söyleyebiliriz. Tekkeler sadece dînî mûsikînin icrâ edildiği yerler olmayıp usta mûsikîşinasların toplanarak genç mûsikîşinaslara bu kültürü aktardıkları yerler olduğundan tekkelerin kapatılmasında sadece tekke mûsikîsi değil; tüm Türk mûsikîsi formları etkilenmiştir. Daha sonraki yıllarda önceden olduğu gibi vaizler tarikat mensuplarının yaptığı semâ ve devranların raks olduğunu söyleyerek bunların haram olduğunu ifade etmişlerdir. Hatta bu durumu daha ileriye taşıyarak tekkeye gidenlerin ve dervişlerin kâfir olduklarını ileri sürmüşlerdir. Bunun neticesinde âyinler yapılamaz olmuştur.[128]

Yeni kurulan Cumhuriyet düzeninde tekke ve zaviyelerin fonksiyonunu gerçekleştirecek, toplumun sanatsal kültür ve değerlerini üretecek bir kurum mevcut olmadığı için mûsikî de bu durumdan payına düşeni almıştır. Dinî mûsikî üretilmediği gibi mevcut eserleri bilenler bunları aktarmak konusunda çekinceli davranmışlardır. "*Aman bu işler yasak oldu biz evimizde oturalım ağzımızı da kapatalım hiçbir şeye karışmayalım*" diyerek tavır almışlardır.[129]

Şair, bestekâr ve mûsikîşinas olan Safer Efendi, şeyhi Fahreddin Efendi'den tekke mûsikîsi eserleri öğrenmeye başladığında "*bu mûsikî çok güzel, unutulup gidiyor*" diyerek bu mûsikîyi derleme

[125] Mustafa Kara, "Tekke", *DİA,* İstanbul 2011, XL, s. 368.
[126] Yapıcı, 50.
[127] Yapıcı, 94.
[128] Yazıcı, 57.
[129] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

gayreti içine girmiştir. Neyzen Hakan Alvan, Safer Efendi'nin Fahreddin Efendi'den istifade edişini, mûsikîye olan sevgisi ve onu korumaya çalışmasını şöyle aktarmıştır; "*Safer Efendi Fahrettin Efendi'nin sık sık ziyaretine gidiyor onunla eski günleri yâd ediyorlar. Eskiden şöyleydi böyleydi sorular soruyorlar. Safer Efendi çok meraklı, sadece tasavvuf mûsikisi'ne değil tasavvuf kültürüne yani tasavvuf kültürü ile alakalı her şeye meraklı ve Fahrettin Efendi'ye sorular soruyor. Fahrettin Efendi o günlerde Safer Efendiyi Dînî mûsikî konusunda ayrıca bilgilendiriyor, eskiden şöyle İlâhiler vardı böyle İlâhiler vardı diyerek bazılarını hafızasında kaldığı kadar okuyor. 1940lı yıllardan bahsediyoruz. Dolayısıyla Safer Efendi de delikanlı gençten bir adam ya diyor bak bu çok güzel bir müzik, bak bu müzik unutuluyor, gidiyor. Çünkü 1925'te tekkeler kapatıldıktan sonra bu dergâh mûsikîsini bilen kişiler korkmuşlar. Aman bu işler yasak oldu biz evimizde oturalım ağzımızı da kapatalım hiçbir şeye karışmayalım diye, böyle bir tavır almışlar ve bu hadiseden aşağı yukarı 15-20 yıl sonra bir delikanlı çıkıyor, bu işleri derlemeye kalkıyor. Safer Efendi derdi; ben o yaşta elime çok ağır kocaman bavul gibi makaralı bir teyp alırdım. Şimdiki gibi ses cihazları yok, kocaman tahta bavulla makara teybi giderim. Şurada yaşlı amca var bilmem ne dergâhından kalma bir amca. Çok İlâhi bilir o. Giderim onun kapısını çalarım söylerim meramımı 'git evladım bırak başımızı belaya mı sokacaksın sen' dermiş. Çünkü Bu işlerden dolayı adam asılmıştır bu ülkede insanlar korkmuşlar.*"[130]

Safer Dal şimdiki gibi modern ses kayıt cihazları olmadığı için, Grundig Tk marka bavul kadar büyük ve ağır olan makara teyplerle mevcut İlâhileri kaydetmeye çalışmıştır. Tekkelerde yetişmiş, oralarda mûsikî icrâ etmiş bakiye kalan zâkir veya zâkirbaşılardan kim varsa, bu konu ile alakalı kim varsa bunları bularak, bildikleri tekke mûsikîsi formlarını okutmaya çalışmıştır.[131] Safer Efendi, ev, dergâh ve iş üçgeni dışında bir yere gitmeyi sevmemesine rağmen sadece bir İlâhi için

[130] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[131] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.

üşenmeden farklı bir şehre bavul gibi büyük ve ağır teybini götürmekten üşenmemiştir. Tabi ki her gittiği yerde hoş görüyle karşılanmamıştır. Kimi zaman bir İlâhi okuması için gittiği yerden " *git evladım bırak başımızı belaya mı sokacaksın sen*" gibi tepkilerle karşılaşmıştır.[132]

Safer Efendi, tüm bunlara rağmen bir eser alacağı kişinin sevdiği şeyleri tespit ederek onun gönlünü yapmaya çalışmıştır. Tekke mûsikîsi formlarından herhangi birinin kaydını yapacağı kişilere gitmeden önce, o kişinin yakınlarına onun ne sevdiğini sorarak, o sevdiği şeyi alıp ona hediye olarak götürmüştür. Tüm bu anlatılanlarla, Safer Efendi'nin tekke mûsikîsi için maddi manevi elinden gelen her şeyi yapmaktan çekinmediğini görmekteyiz. Türkiye'nin herhangi bir şehrinde "*falan kişi varmış falan bestekârın tüm İlâhilerini bilirmiş*" denildiği zaman, Safer Efendi hiç tereddüt etmeden o kişinin yanına gitmiş ve o kişiye bu konudaki hassasiyetini ve niyetini anlatarak o kişiye iltifatlar ederek elinde mevcut olan eserlerin kaydını almaya çalışmıştır. Kimi zaman tekke mûsikîsini çok iyi bilen hanımlarla karşılaşmış ve onların "*haramdır ben okumam*" demelerine karşın "*anne günahı benim boynuma sen oku bak bunlar kimsede yok unutulup gitmesin*" diyerek onların gönüllerini yapmaya çalışmış ve bildikleri eserleri o kişilere okutmuştur.[133]

Safer Efendi bir yandan, "çantalık" giye tabir edilen "*sadece bende olsun benimle toprak altına gitsin*" düşüncesinde olan kişilerle de karşılaşmıştır. Bu kişilerden bildikleri eserleri alabilmek için gerekirse yatağın altına teybi koyup bin bir niyazla birkaç tane dahi olsa bir eser kaydetmeyi başarmıştır. Safer Efendi bir sohbetinde "çantalık" tabirini şöyle açıklamıştır; "*Zâkirbaşılar arasında rekabet var. Birbirini refüze edecekler. Bir mecliste şimdi o tekebbür, üstad adamlar onlar. Bilinen ilâhî değil, şimdi o çantalık dediğini atıyor, o [bilinmeyen] bûseliği, ötekileri mahcup ediyor. Kötü bir ahlak. Yalnız Şâkir Hoca'da değil, bu tarafta da vardı, Albay'da da vardı. Ona çantalık tâbir ediyorlar. Umûma okunan değil, güçlü, zorlu eserler, kimsenin bilmediği. Sebilci'nin bu kadar çok*

[132] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[133] A.m.

kasîde, na'tı çeşitli okuyuşunun sebebi ne biliyor musunuz? Onun okuduğunu kimse okumayacak. Seksen yaşında adam kâğıda bakarak okur, bir defa okur. Kimse ezberlemesin, yalnız onda olacak, yah. Şimdi belki elli altmış adet sesi var kasetlerde, makaralarda. İki defa üç defa okuduğu çok nâdirattandır, aynı sözleri. Hastalık o. Onun okuduğunu hiçbir hâfız okumayacak. Hâfız Nezihi abi rahmetli babamın mevlîdinde bir kasete okudu. Dedim âbi ben bunu çok sevdim. Şunu bana bir yazıverir misin? Aldın? Aldım. Ama dedi sakın kimseye göstermeyeceksin, bunu kimseden duymayacağım. Sen hâfız değilsin ondan. Hâfiz istesin bakayım! Kötü hastalık, hoş değil."[134]

Safer Efendi tekke mûsikîsi kaydı için birisinin yanına gittiğinde onun geri çevirmeyeceği bir yaklaşım tarzı benimsemiş ve kayıtları almaya çalışmıştır. Ne acıdır ki, şuan bildiğimiz İlâhilerin daha fazlası bazı kişilerin eserleri paylaşmamasından dolayı onlarla beraber ahirete gitmiştir.[135] Safer Efendi bu gerçeği şu cümlelerle ifade etmiştir; "*Benim hocalarım vardı, çantalık [der], öğretmez. Gitti kabire iyi mi oldu? Hopçuzâde Şâkir Bey'den birçok Duraklar, efendim, bizde olmayan sûzidiller, şehnâzlar, ilâhîler hatta işyerine Albay getiriyordu. Ondan Salahî Dede de -Allah rahmet eylesin-; ufak bir grup toplanıyorduk. [Şâkir Bey] Ee vakıflardan anlatır, oradan buradan, vermez. Sonra bir gün evine gittik. Zeynep Kâmil'de oturuyordu. Beni de götürdüler. Ne yaptım yaptım, teybi komidinin altına, ne diyorlar sehpanın altına koymuştum. Bir İlâhi çıkarttırdım. Bûselik makamında, 'Bu' dedi 'çantalıktır. Her yerde okunmaz.' Antoloji' de var. Bestekârı da belli. Çantalık tâbir ediyorlar. Yaa, çantalık. Maalesef daha o ilâhîyi notaya aldıramadım. Kasetlerin birinde, arşiv yukarıda. Sıhhatim de müsâit değil. Daha yüzlerce İlâhi var notaya alınacak veyâhut tashîh edilecek.*[136]

Hep birbirlerini mahçup etmek için. Meselâ bir cemiyette, tevşihli mevlîdde falan [biri] bir ilâhî atar, öteki zâkirbaşı kalır. Mahcup edecek, yok tabî. O da yapıyor o zaman ona. O da onun

[134] Çakır, 283-284.
[135] Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018 Konya.
[136] Çakır, 226.

bilmediğini atıyor. İslâmî ahlak bu değil ama. Cömertin gideceği yer Cennet, -Hadis meâli- şakî olsa da; nekesin gideceği yer Cehennem, saîd olsa da. Hadisin sihhatini bilmiyorum ama mânâsı böyle. Es-sahîyyu dehale'l- cenne, velev kâne şakîyyen, el-bahilu dehale'n-nâr, velev kâne saîden, sadaka Resûlullâh. Bahîl, vermiyor. Ehline vermek lâzım, öğretmek lâzım. Birçok ilim sâhipleri de, mârifet sâhipleri de, esnaftan da var, meselâ bir şey öğrenmiş o onunla mezara. Bazısı insaf edip birkaç adam yetiştirmiş, bazısı yetiştirmemiş. O mârifet onunla gitmiş. Cömert olmalı."[137]

Safer Efendi'nin Tekke mûsikîsi yönünden kendisinden son derece istifade ettiği Zâkirbaşı Hâfız Şâkir Çetiner'in tatlıyı çok sevdiği ifade edilmiştir. Safer Efendi, Şâkir Efendi'nin bu yönünü bildiğinden ondan ses kaydı alacağı zaman onun en çok sevdiği Fatih sarması, güzel bir baklava veya bir tepsi revani tatlısı alıp, onun yanına böyle bir hediyeyle gitmiştir. Şâkir Efendi de bu isteklerini kırmayarak bir "Durak" okumuş ve teybe kaydetmelerine müsaade etmiştir. Safer Efendi'nin tüm bu çabalarına rağmen yüzlerce "Duraktan" günümüze 12-14 tanesi ulaşabilmiştir.[138]

Safer Efendi, tekke mûsikîsini kayıt altına almaya çalışırken zorlandığı noktalardan biri de eser alacağı kişilerin çok yaşlı olmasıdır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasından uzun bir zaman geçmesinden dolayı belirli bir birikime sahip insanlar yaşlanmış ve dolayısıyla o kişilerin çeşitli yaşlılık problemleri onun işini bir hayli zorlaştırmıştır. Safer Efendi'nin tüm bu zorluklara rağmen sarf ettiği gayreti Sadettin Ökten şu cümlelerle aktarmıştır; " *Bizzat çok gayret ederek bu işlere kimsenin soyunmadığı zamanlarda, elinde teyp eski zâkirlerin çoğu hayatta ama kimisi hasta, kimisi bıkmış, kimisinin gözü görmüyor. Kimisinin kulağı duymuyor. Onların nazını çekerek takip etti. Eserleri kayda geçirdi.*"[139]

[137] Çakır, 226.
[138] İnançer, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu.
[139] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.

Safer Efendi, kayıt altına aldığı eserlerin öğrenilmesi konusunda da etrafındakileri teşvik etmiştir. Onun tekke mûsikîsini korumak için yaptığı bu çalışmaları önemsiz görerek eleştirenler de olmuştur. Etrafındaki bazı kişiler bu eserlerin "demode" olduklarını düşünerek onun bu eserleri günümüze ulaştırma gayretini gereksiz görmüşlerdir. Safer Efendi bu hususu bir sohbetinde şu şekilde ifade etmiştir; "*İlim ayağa gelmez. Ama işte, biz öyle şanslı vakit geçirdik. Zorla öğretmeye çalıştılar yani. Zühdü bey gelmişti bir gün. "Yâhû kardeşim ne uğraşıyorsun bunlarla, bunlar demode oldu" dedi. Halbuki Zühdü bey bize öyle güzel eserler verdi ki! Tevhid çeşitleri, onlar hep Zühdü Bey'den. Şu segâh ism-i Celâl, getirin onu da notaya aldırtayım ben. Allahu ekber kāle müezzin Hayy, ism-i Celâl. Münâcât yaa. İsm-i Celâl de çeşitli. Segâhı ayrı, uşşâkı var, hüseynîsi var, rastı var, var oğlu var. Segâhı çok şâheserdir. Ondan sonra Yâ Rabbî, inne zünûbî diye giriyorsun, ism-i Celâl açılıyor. Tevhîd değil o, ism-i Celâl. Yâdigâr kalsın. Verdik kel ağaya, ezberlemedi. Ulan hâfız-ı Kur'an olurdun şimdiye kadar, kaç sene oldu? Sen ezbere biliyor musun? Yah, o kadar zor değil.*"[140]

Teknolojinin ilerlemesiyle makara teyplerden daha iyi olan kasetli teypler piyasaya çıkmıştır. Safer Efendi, yüzlerce makara teyplere aktardığı kayıtların kaybolmaması ve daha modern bir sistemde kayıt altına alınması için onları kasetlere aktarmıştır. Çünkü ses kayıtları makara teyplerde çok uzun süre durmamaktadır.[141]

Safer Efendi, elindeki kayıtları isteyenlere cömertçe vermiş ve istifade etmelerini temin etmiştir. Safer Efendi gibi bu hususlara önem veren bazı kişiler de olmuştur. Fakat bir kısmı elindeki kayıtları sadece bende olsun diyerek kimseye vermemiş ve yeni teknolojilere aktarmamalarından dolayı yaptıkları kayıtlar kaybolup gitmiş ve ne kendilerine ne de topluma hiçbir faydası olmamıştır.[142]

---

[140] Çakır, 284-285.
[141] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[142] Ekicim, Sadettin Ökten ile Mülâkât, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.

Safer Efendi, 1940'lı yıllardan 90'lı yıllara kadar yaklâşık 50 sene tekke mûsikîsini derleme işini yapmıştır. Dolayısıyla tekke mûsikîsi diye bilinen müziğin repertuar arşivinin büyük bir kısmı Safer Efendi'nin derlediği eserlerden oluşmaktadır. Daha önceleri Nurettin Cerrâhi Türbesi Koruma Vakfı olarak anılan vakıf tüm bu hizmetler sonucunda tekke mûsikîsinin kaynağı haline gelmiş ve derneğin adı Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı olarak değiştirilmiştir.[143]

2.3.2 Safer Dal Efendi'nin Kayıt Altına Aldığı Eserleri Notaya Alma ve Aldırma Süreci

Safer Efendi, unutulmaya yüz tutmuş binlerce eseri ses kayıtlarına alarak kaybolmaktan kurtarmıştır. Fakat bu eserlerin ulaşılabilir olması için yazıya yani notaya aktarılması gerekmektedir. Safer Efendi, Muzaffer Efendi ile tekke kültürünü ve mûsikîsini tanıtmak için yaptıkları yurt dışı seyahatlerinde birçok müzisyenle tanışmıştır. Bu müzisyenlerin bazıları şunlardır; Abdi Coşkun, Cüneyt Kosal, Vahit Anadolu, Doğan Ergin, Niyazi Sayın, Erol Deran, Aslan Hepgür. Bu sanatçılar aynı zamanda dönemin en iyi müzisyenleridir.[144]

Safer Efendi, tanışmış olduğu müzisyenlere; kendisinde tekke mûsikîsinin kayıtlı olduğu bantlarının olduğunu ve bu kayıtları deşifre edip notaya almak istediğini söylemiştir. Safer Efendi'nin bu gayretini gören müzisyenler ellerinden gelen yardımı esirgememiş ve binlerce eseri notaya geçirerek günümüze ulaşmasına vesile olmuşlardır. Bu müzisyenlerden Cüneyt Kosal nota derleme ve toplama konusunda zaten meraklı ve ilgili bir kanun sanatçısı olduğundan Safer Efendi'nin bu çalışmasına ayrı bir heyecanla destek vermiştir.

Cüneyt Kosal ile Safer Efendi arasında geçen diyaloğu Hakan Alvan bir mülakatımızda şöyle aktarmıştır; "*Safer Efendi diyor ki, bende çok sayıda bant var ses kayıtları onları sana versem*

[143] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[144] A.m.

yazar mısın? Cüneyt hoca; 'tabi Safer baba ne demek ben ömrümü bu işlere verdim' diyor. Ama o tarihe kadar dînî mûsikîyle alakalı pek bir şey yapmamış, dolayısıyla 81 yılından itibaren Safer Efendi elinin altındaki bu ses kayıtlarını Cüneyt Kosal'a peyderpey veriyor. Cüneyt hoca onları yazardı. Bir kısmını bende hatırlıyorum. 86'dan itibaren vakfa gittiğimde Pazartesi meşklerinde Cüneyt hoca orada kanun çalardı, dolayısıyla Cüneyt hoca her hafta 10-15 tane ses kaydından derlediği notaları yazar, temiz temiz getirirdi. Pazartesi meşkte onları okurduk. Her hafta her hafta yüzlerce belki binleri aşan bir İlâhi sirkülasyonu oldu." [145]

Safer Efendi'nin bu gayretini duyan o dönemin bazı müzisyenleri dergâha gelerek hem dergâha intisap etmişler hem de eserlerin notaya alınma sürecine katkıda bulunmuşlardır.[146] Dönemin tanınan sanatçısı Ahmet Özhan, 1974'te dergâha intisap etmiş ve 1980'li yıllarda söz konusu yazım işlemleri başlamıştır. Ahmet Özhan gibi tanınmış bir sanatçının bu işlere destek vermesi notaya yazılan eserlerin hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır.

Ahmet Özhan bir mülakatımızda bu süreci şu şekilde anlatmıştır; "*Bir yaz günüydü, daha bu nota yazımı filan başlamamıştı. O zevât daha henüz dergâh işleri vakfımıza devama başlamamışlardı. Bir gün bana kaset verdi. 'Ahmetciğim al bunu, bir yerden başlamamız lazım hadi bakalım hayırlı olsun' dedi. 'Buradakileri notaya al' dedi. Teşekkür ettim. 'Emredersiniz Efendiciğim' dedim. Kasetteki repertuar Muharrem İlâhileriydi. Kurretul ayn, bektaşili nad-i Aliden, nühüft Durak gibi başka eserlerde vardı. Fakir oturdum sabahlara kadar dinliyorum çünkü o bantlarda uzun süre kaldığı için biraz tabi eskimiş ses kayıpları var, gitmeler gelmeler var falan filan. Fevkalâde çok dinleyip tekrar tekrar dinleyip gayret etmek lazım. Neyse onlara fakir çalıştım, notaya aldım falan. O sırada da işte Muharrem ayı geldi. Yani tevafuk Muharrem ayı geldi. Sümbül Efendi'de o zaman harem daha henüz yanmamıştı. Haremde son Şehzade Efendi Hazretleri aşure ikram ederdi. Yani*

[145] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[146] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.

câmi-i şerifteki mevlîd-i şeriften mersiyelerden ve muharrem programlarından sonra hareme geçilir orda da meşai toplanır, efendim bizlerde çömezler de bir yerlere çömeliriz, otururuz, diz çökeriz. Öyle bir ortam olurdu. Aşure yenirdi sohbet edilirdi derken 82 falan Allahu alem fakir de o zamanlar çok tanınan bir insanım, sanatçıyım. Güftemiz hadi bakalım Ahmet Bey sen de bir şeyler sohbete bir estetik kat mûsikîyle sen madem ses sanatçısısın. Yani dışarıdan olan büyüklerimiz, bizim burada ki benim akrabalarımdan ziyade dışarıdaki hısımlarımızdan büyüklerimizden. O sırada ben de o işlerle çok yakin ve kerrat ile yazarken hepsini ezberlemişim durağından tut efendim bütün o hüzzam takımları falan filan. Ben de çok az bilinen o Kadri Mollanın bir mersiyesi vardır, bestelenmiş bir şeyleri vardır. Onu okumuştum. İnsanlar tabi biraz hayret ettiler teaccüb ettiler benim gibi popüler ortamın sanatçısından bu şekilde bir eser dinlemek hoşlarına gitti. Hoş bir şey olmuştu. Safer Efendim de ben onun ayağının dibine oturmuştum. Arkamdan, 'gördün mü Ahmetcim, insan hizmet ettiği zaman Cenab-ı Hak bu şekilde de insanı insanlar arasında medh ü sena eder. Bu medh ü sena Cenab-ı Hak'tandır. Onu öyle bilesin' dedi. Bu şekilde bir hatıramı da araya sıkıştırmış olayım. Evet bu üstatlarında gelmesiyle bu nota yazım meselesi fevkalâde süratlendi. Onlar çünkü benim çok fazla o konuda pratiğim olmadığı için ben 3 saatte yazıyorsam onlar yarım saatte yazıveriyor meseleyi elinden çıkartıyor diye söyleyebilirim. Ve kısa zamanda fevkalâde büyük bir repertuar ortaya çıktı. Yüzlerce.

Her Pazartesi burada 5'ten önce Cüneyt abi kasetlerden yazdıklarını getirir taze taze yukarıda fotokopide çoğaltılır. Sıcacık sıcacık daha fırından yeni çıkmış gibi ortaya gelirdi. Efendim fakir de okurdum. Onlara o şekilde meşk ederdik. İnsanlar bantlara alırdı. Dünyanın her yerine dağıldı. Sonra efendim demet demet de o notalardan böyle saçardı verirdi herkese bütün dünyaya da

bugün Avustralya'ya gidelim orada bir nota görseniz altında bizim vakfın mührü vardır. Bu şekilde bütün dünyaya yayılmasına sebep olmuştur."[147]

Tekke mûsikîsinin notaya alınması ve sahneye taşınmasında büyük hizmetleri olan Ahmet Özhan bir başka mülakatta Safer Efendi'nin tasavvuf kültüründe önemli bir yeri olan tekke mûsikîsi için gösterdiği çabayı şu şekilde aktarmıştır;

"Muzaffer Efendim'den sonra Safer Dal Efendim geldi. Hepsi gerçekten Allah dostları idi. Safer Efendim, hayatımda gördüğüm en pratik, en zeki, her şeyin çözümüne yaklaşabilmekte kabiliyeti olan, hayata ait bütün işleri bilen, muhteşem bir insandı. Bugün Türkiye ve başka ülkelerde Tasavvuf Mûsikîsi repertuvarı ve de basılı notaları varsa bunun %75–80'i Safer Efendim sayesindedir. Diğer kalan kısmı ise, konservatuvar zamanında Suphi Ezgiler tarafından yapılan birtakım şeyler, Kubbealtı Cemiyetinde Yusuf Ömürlü'nün yaptığı daha çok câmi mûsikîsine ait çalışmalar, Ankara'da Ahmet Hatipoğlu hocamızın yaptıkları ki o da yadsınamaz, büyük hizmetleri vardır, geri kalanı yani %80'i Safer Efendim'e aittir. Safer Efendim, dergâhların açık olduğu zamanlardan kendi dönemine kadar yaşamış olan ne kadar zâkir, zâkirbaşı, o zaman ki o büyük makara teyplerle dağ bayır dolaşıp, onlardan bütün hâfızlarında kalan Durak, İlâhi, Cumhur İlâhisi ne varsa hepsini yüzlerce diyebileceğimiz o makaralara kaydetmiş. Bir gün, makaralardan kasetlere aktarma imkânı oluştu. Safer Efendim kasetlere aktarmaya başladı. Bana da bir gün 'Bir yerden başlamamız lazım, bunları notaya al' dedi. Ben de 'Eyvallah Efendim' dedim ve notaya almaya başladım. Orada Muharrem İlâhileri, Nühüft Durak, 'Kurretül Ayn-i Habib-i Kibriyâsın Yâ Hüseyn' gibi nice İlâhileri notaya aldım ve sonra çeşitli konserlerde okudum."[148]

[147] A.m.

[148] Murat Eroğlu, Ahmet Özhan'ın hayatı, eserleri ve Türk din mûsikîsi icrâ geleneğindeki yeri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), s. 21.

Yüzlerce bantlara kaydedilmiş eserlerin bir anda notaya aktarılması mümkün olmadığından bu işlem uzun yıllar sürmüştür. Ses kayıtları deşifre edilip notaya alınır alınmaz meşk edilerek öğrenilmeye çalışılmıştır. Safer Efendi, her Pazartesi ve Perşembe günleri yaptığı mûsikî meşklerinde yeni notaya alınmış eserleri dergâha gelenlere matbu olarak dağıtmış ve bu eserleri meşk ettirmiştir. O dönemde çoğu müzisyenin ellerindeki notaları vermek istemedikleri bilinmektedir. Böyle bir dönemde Safer Efendi teksir makinesi alarak, isteyen herkese notaya aldırdığı eserleri matbu olarak cömertçe dağıtarak yayılmasını istemiştir. O dönem için bu çok kıymetli bir çalışmadır. Konservatuardan dergâha gelen öğrenciler, hocalarından görmedikleri bu cömertliği Safer Efendi'den görmüşlerdir.

Alvan, Safer Efendi'nin bu konudaki cömertliğini şöyle aktarmıştır; *"Safer Efendi kimsenin nota vermediği, ses kaydı vermediği zamanlarda ömrü boyunca biriktirdiği bir arşiv var. Cüneyt Kosal'a rica etmiş, Cüneyt Kosal yazmış, vakfa gelmiş meşkte okumuşuz. Elimizde sıfır kilometre 40 tane İlâhi var mesela fotokopiler çekiliyor. Mesela vakfa meşke gelen müzisyen arkadaşlar oluyor konservatuardan, diğer yerlerden vakfın mensubu olmadığı halde meşke gelenler çok olur. Efendim bu notaları alabilir miyiz? 'Alın götürün dağıtın, alın götürün dağıtın' diye avaz ederdi Safer Efendi. Biz şaşırırdık. Konservatuarda okuyoruz aynı dönem de konservatuardaki hocalar nota vermiyorlar. Bizde dursun diye.*

Osmanlıdaki mûsikî câmiasının böyle bir kötü alışkanlığına ben şahit oldum. Müslümanlığa yakışmaz bu. Cimrilik, nekeslik var. Safer Efendi bunu kırmıştır. O ömür boyu biriktirdiği bantlar yazılmış, meşk edilmiş, istiyorlar. 'Alın götürün. Alın herkese verin. Kim nota istiyorsa verin. Verin çocuklar verin'. İnanın ben bu cümlelerle büyüdüm. Bütün bunların ortalıkta yaygın olması, bütün

bu insanların meraklıların en azından ulaşabilmesi, bu sayede mümkün olmuştur. Safer Efendi bu konuda bir devrim yapmıştır. Hiç alışık olmadığımız bir şeyi yapmıştır."[149]

Safer Efendi'nin Türk Mûsikîsine yaptığı hizmetleri gören bazı eski zâkirbaşılar da ona bildikleri eserlerin notalarını paylaşarak yapılan çalışmaya katkıda bulunmuşlardır.[150]

Safer Efendi'nin notaya aldırdığı eserlere genellikle Cüneyt Kosal'ın kontrolünden geçerek Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı'nın mührü basılmıştır. Cüneyt Kosal'ın imzası ve vakfın mührü bulunan birçok notanın üzerinde "Safer Efendi'nin ses kayıtlarından notaya alınmıştır" ibaresi mevcuttur. Bu özelliklerdeki notalar, Safer Efendi'nin günümüze ulaşmasında büyük hizmetleri olan eserlerdir. Bu nota nüshaları tasavvuf kültürünü tanıtmak için gidilen dünyanın çeşitli ülkelerindeki müzisyenlere kadar ulaştırılmıştır. Aynı zamanda dergâha da yabancı müzisyenler gelmiş ve onlara da Safer Efendi dergâhta bulunan nota arşivini cömertçe açmıştır. Bugün tekke mûsikîsi diye bilen ve icrâ edilen mûsikînin günümüze aktarılmasında ve canlı tutulmasında Safer Efendi'nin büyük gayretleri vardır.[151] Safer Efendi tüm bu hizmetlerinin yanında mevcut eserlerle yetinilmemesini ve yeni üretimler yapılmasını arzu etmiştir. Safer Efendi, geçmiş kadim birikimi toparlayıp onları yazdırıp gündeme getirdiği gibi, bu işin devamlılığını temin edecek yeni bestekârların yetişmesine de vesile olmuştur.[152]

2.1.4. Safer Dal Efendi'nin Tekke Mûsikîsini Geliştirmek için Yaptığı Çalışmalar

Safer Efendi'nin tasavvuf kültürüne önem vermesi, sonuç olarak bu kültürün idamesi ve onu en kamil bir şekilde geliştirme gayreti olduğu açıktır.[153] Safer Efendi'nin bu konudaki hassasiyeti, sadece kendi gayretleriyle toparlamış olduğu kadîm eserleri tekrar etmek değil; tekke mûsikîsine ait

[149] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[150] A.m.
[151] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[152] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[153] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.

yeni eserler meydana getirme gayretidir. Bu konuda kendisi bir çaba içerisine girdiği gibi mûsikîyle alakalı olan kişileri de sürekli teşvik etmiştir.[154] "*Bir zamanlar birileri bu işleri yaparmış değil her an bu işleri yapan insan var*." anlamında zamanın ihtiyacı olan tekke mûsikîsini oluşturmaya çalışmıştır.[155]

Tasavvuf kültürüne sahip bestekârlar için beste, olan bir şeyi tesbittir.[156] Dolayısıyla o besteyi yaptıran Allah'tır. Safer Efendi, kişileri bu şekilde teşvik ederek bu konuya gayret etmelerini istemiştir. Cumhur Enes Ergür, Safer Efendi'nin bu konudaki niyet ve düşüncesini şöyle dile getirmiştir;

"Bestekarlığa çok teşvik eder ve çok önem verirdi. Bakış açısı, bu işler bitmedi. Bak! Hâlâ devam ediyor, görüyor musunuz? demek idi. 18 yaşındaki çocuk bak beste yapıyor. Hani bitmişti bu işler. Müzisyen veya müziğe meyyal olan o cevheri barındıran kimi görse güfteler verir. Gayretlendirirken söylediği söz şudur: "Bir cesaretten ibaret be! Hadi yapıver. Karart gözünü gir bak Allah yapacak onu canım! Allah gönderecek, ilham o!" derdi. Böyle çok bestekâr yetiştirmiştir. Cüneyt Kosal'ı, Cüneyt Kosal yapanlardan biridir."[157]

Safer Efendi dergâhta mûsikî meşkinde bulunan zâkirlere veya mûsikî kabiliyeti olan kişilere bestelemeleri için güfte dağıtmıştır. Bu güftelerin bir kısmı kendine ait olduğu gibi Yunus Emre, Niyazi Mısri, Aziz Mahmud Hüdai gibi kadim söz üstadlarının ve şeyhleri Fahreddin Efendi ve Muzaffer Ozak'ın nutuklarından oluşmaktadır. Bir çiftçinin tarlaya buğday saçması gibi Safer Efendi kimseyi ayırt etmemiş, herkese güfte dağıtmıştır. Bestesi Ahmet Özhan'a ait olan sabâ makamındaki

[154] A.m.
[155] A.m.
[156] A.m.
[157] Ekicim, Cumhur Enes Ergür ile Mülâkât, 11.12.2018 Konya.

"Medet Kıl Derdime" ve hüseynî makamındaki "Affet İsyanım Benim" isimli İlâhiler Safer Efendi'nin teşvikleriyle meydana gelmiştir.[158]

Günümüzde bestelerine sıklıkla başvurulan tekke mûsikîsinin önemli bestekârlarından Zeki Altun, Doğan Ergin, Metin Alkanlı, Sami Özer ve Hakan Alvan gibi isimler Safer Efendi'nin teşvikleriyle tekke mûsikîsi eserleri bestelemişlerdir.

Metin Alkanlı, batı müziğine hâkim, gitar çalan, ünlü şarkıcıların albümlerinde aranjörlük yapan önemli bir kişidir. Bir vesile ile Safer Efendi'yle tanışmış ve Safer Efendi ona da güfteler vermiştir. Metin Alkanlı bambaşka bir müziğin üstadı konumunda bir müzisyen iken tasavvuf mûsikîsinde de çok güzel eserler ortaya koyan bir bestekâr olmuştur.[159]

100'den fazla bestesi olan Hakan Alvan ilk bestesini Safer Efendi'nin teşvikiyle yapmıştır. Alvan bir hatırasını şöyle dile getirmiştir; *"Vakfa gidip geliyorum "yav neyzen başım sen hiç İlâhi besteledin mi?" dedi sofrada yemek yiyoruz. Efendim gayret ettim ama olmadı dedim. 'Hadi hadi bundan sonra olsun inşallah' dedi ve ben o gece eve geldim Diyanet İşleri Başkanlığının Naatlar diye bir kitabı vardı onu açtım bir şiir; 'Esselam Ey Ahmeti Muhtar Olan Son Nebi' gördüm ve bu şiiri besteledim. Bu gün sağda solda okunan o İlâhi benim ilk bestelediğim İlâhidir ve o konuşmadan üç dört saat sonra bestelenmiştir."* [160]

Safer Efendi'nin teşvikleriyle en çok beste yapan kişi Cüneyt Kosal'dır. Cüneyt Kosal o dönemde Safer Efendi'ye daha yakın olduğu için daha çok beste çalışmalarında bulunmuştur. Cüneyt Kosal'ın *"Beni bestekâr yapan Safer Efendi dir."* dediği ifade edilmiştir.[161]

---

[158] Ekicim, Ahmet Özhan ile Mülâkât, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.
[159] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[160] A.m.
[161] Ekicim, Sami Özer ile Mülâkât, 02.03.2019 Sarıyer.

Safer Efendi tasavvuf kültürünün devamı için yaptığı ve teşvik ettiği çalışmalarda merak ve ilgisini daima canlı tutmuştur. Onun önüne yeni bir çalışma konulduğu zaman heyecan ve mutluluğunu yanındakilerden gizlememiştir. Alvan bir hatırasını şöyle anlatıyor;

"*Safer Efendi son güne kadar hâlâ bilmediği bir makam olsun. "Ya bu nasıl bir makam şimdi bir anlatın bakalım ne yapıyormuş" diye, yetmiş yaşında bile o mûsikîye olan canlılığını kaybetmemişti. Bizim yaşımız 50'ye geldi mûsikîyi bir alışkanlık haline getirdik artık aslında sevmediğim bir özelliğim. Ama o yetmiş yaşında hâlâ bir amatör ruhla 'hadi bakalım nasıl bir şeymiş öğrenelim' diye keyif ederdi. Bendeniz Vecd-i Dil diye bir makam tertip etmiştim. Vecd-i Dil makamında bir Tevşih, bir İlâhi ve bir nefes bestelemiştim. Safer Efendiye götürdüm bunları "Efendim böyle bir makam var bu makamda ben bir tevşih, bir İlâhi ve bir nefes besteledim" dedim. "Nasıl bir makammış bu sen bana oku bakalım şunları makamı oradan bir anlayalım" dedi. Yetmiş yaşındayken bile bu neşeyi taşırdı. Bizi çok motive ederdi. Ondaki bu motivasyonu görünce, biz daha çok çalışırdık. Beste yapardık götürürdük böyle bir üretim olurdu. İnsanları motive etmeyi çok iyi becerirdi. Canlı tutmayı diri tutmayı, keyifli tutmayı çok iyi becerirdi."*

Safer Efendi, kişileri beste yapmaya teşvik ederken az sayıda eser olan makamların da kullanılmasını istemiştir. "*Az olan makamda da çok eser olsun*" diyerek az kullanılan makamların da gün yüzüne çıkması için çaba sarf etmiştir.[162]

Safer Efendi kendisi de tekke mûsikîsine katkı olarak 9 tane İlâhi bestelemiştir. Bu İlâhilerden en çok bilineni Hüseynî makamında "Tevhid etsin dilimiz" mısralarıyla başlayan İlâhisidir. Bu İlâhi basit bir melodiye sahip olmasına rağmen coşkulu ve neşeli bir yapıya sahiptir.[163]

[162] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[163] A.m.

Safer Efendi'nin tekke mûsikîsini geliştirmek için sarf ettiği tüm bu çalışmalar toplumda büyük ilgi ile karşılanmış ve mevcut eserler, icrâ edilegeldiği tekke sınırlarını aşarak, sahnelerde icrâ edilir hale gelmiştir. Tekkede yapılan tüm üretim, konserler aracılığıyla bu mûsikîden insanların haberdar olmaları sağlanmıştır. O dönemin popüler ses sanatçısı Ahmet Özhan, Atatürk Kültür Merkezi, Cemal Reşit Rey konser salonu gibi büyük ve saygın müzik yapılan mekanlarda Cüneyt Kosal'ın da aralarında bulunduğu enstrüman ekibiyle tasavvuf mûsikîsi konserleri yapmaya başlamıştır.

Bu tarihe kadar tekke mûsikîsi alanında çalışmalar yapan bazı değerli müzik insanları da olmuştur. Bunlardan en önemlisi Ankara Radyosu Ses Sanatçısı Ahmet Hatipoğlu'dur. İlk olurlu koro onun şefliğinde 1977'de Ankara Radyosu Türk Tasavvuf Korosu adı altında kurulmuştur.[164]O, tekke mûsikîsini TRT aracılığıyla insanlara ulaştırmak için büyük mücadelelerde bulunmuştur.[165] Ahmet Hatipoğlu, dinî mûsikînin üzerinde ısrarla durmuş ve bunun gerekçesini şöyle ifade etmiştir; "*Mûsikînin panoramik olarak bütün yönleri içinde bulunmuş ve sergilemiş bir insan olarak, asla ayırt etmediğim şöyle bir konuyu tespit etmemiz lâzım. Benim ask ve şevk ile birinci tercihim tasavvuf Mûsikîsidir. Dinî Mûsikî dışındaki Mûsikîmiz, henüz icrâ edilmemiş pek çok eser olmasına rağmen, üç aşağı beş yukarı okunmuş, tanınmıştır. Fakat, bunun yanında en azından din dışı Mûsikî kadar ve hatta daha fazla önem arz eden bir Mûsikî yönümüz daha var ki, o bu zamana kadar lâyık-ı veçhile hiç tanıtılmamıştır. İşte benim içime sindiremediğim, kavgasını verdiğim, Dinî Mûsikînin, tasavvuf Mûsikîsi olarak Türk Milletine duyurulmasıdır. Bu büyük bir maceradır aslında. Öyle kolay da başarılmamıştır. Âcizane bayraktarlığını yapmış olmamız bu meseleye aşk ile bağlı oluşumuzdandır. Buna mecburdum. Yazık olacaktı. Bu bizim iman dünyamızın bir çeşnisidir. Vebal altında kalmaktan*

[164] Koca, 85.
[165] A.g.e., 84.

korktuğum için, bu mûsikî türünü milletimin gönül dünyasına aksettirdim. Yüzlerce yıldır varolanı aksettirdim."[166]

Bekir Sıtkı Sezgin ilk defa Sheraton konserinde tasavvuf mûsikîsi icrâ etmiş ve insanların bu mûsikîden istifade etmelerini sağlamıştır. Fakat yapılan tüm bu çalışmaların yanında Safer Efendi'nin öncülük ettiği kişiler tarafından yapılan çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bunda Ahmet Özhan'nın popüler olmasının büyük rolü vardır.[167]

Bugün tasavvuf mûsikîsi diye bildiğimiz müziğin oluşumunda ve gelişiminde Safer Efendi, Cüneyt Kosal ve Ahmet Özhan isimleri büyük bir öneme sahiptir.[168]

Safer Efendi, Ahmet Kuddusi Hazretlerini anmak için düzenlenen bir etkinliğe katılmıştır. Salonda İlâhiler okunmuş ve dönemin bakanları, valileri, devletliler hürmetle okunan İlâhileri dinlemişlerdir. Safer Efendi "*Nereden nereye geldik. Biz bunları gayet alçak sesle üç beş arkadaş söylerdik. Şimdi valiler, bakanlar, mebuslar seyrediyor elhamdülillah*" diyerek memnuniyetini ifade etmiştir.[169]

[166] A.g.e., 87-88.
[167] A.m.
[168] A.m.
[169] http://www.mucerret.com/yazarlar/uyandirmakla-memur-bir-irfan-oncusu-safer-efendi/ Erişim Tarihi: 09.04.2019.

2.2. SAFER DAL EFENDİ'NİN ESERLERİ

Safer Efendi, şair, postnişîn, bestekâr ve tasavvuf kültürüne önem veren bir zât olduğu için eserleri de bu doğrultuda şekillenmiştir. Onun şiirleri hayatından sonra Muhibbî Dîvanı adı altında kitaplaştırılmıştır. Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri) adı altındaki tasavvuf terimleri sözcüğü ve Arnavut Müslümanların istifade etmesi için Arnavutçaya çevrilmiş bir ilmihal kitabı vardır.

Safer Efendi telif ettiği eserlerin dışında bazı eserlerin hazırlanmasında ana kaynağı temin etmiş ve eserin yazılmasına öncülük etmiştir. Bunlar İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî adlı eser, İlâhi kitapçıkları ve Derviş Çeyizi adlı eserdir.

Safer Efendi, tekke mûsikîsi eserlerinin artması için mûsikî kabiliyeti olan kişilere bestelemeleri için güfte dağıttığını ifade etmiştik. Bu dağıttığı güftelerin bir kısmı kendi şiirlerinde oluşmaktadır. Tesbit edebildiğimiz 81 tane güftesi vardır. Şiirlerinden bir tanesi hicâzkâr makamında besteleyerek bu sayıyı 82'ye çıkarttık. Safer Efendi'nin 9 tane de bestesi bulunmaktadır.

2.2.1. Safer Dal Efendi'nin Telif Ettiği Kitaplar

2.2.1.1. Muhibbî Dîvânı

Safer Efendi 20'li yaşlarından itibaren vefat edene kadar şiirle ilgili olmuş ve şiir yazmıştır. Safer Efendi şiirlerini geleneksel tekke edebiyatı anlayışıyla kaleme almıştır.

Onun şiirlerinde kullandığı dilin edebi yapısı hem eskiyi hem yaşadığı çağı anlatır niteliktedir. Safer Efendi'nin şiirlerindeki bu özellikle de geçmişle günümüzü harmanlama çabasını görmekteyiz. O, şiir konusunda, besteden daha çok meşgul olmuştur. Safer Efendi şiirlerinde az kelime ile çok söz anlatmayı bir üslup edinmiştir.

Neyzen Hakan Alvan, Safer Efendi'nin şiirlerindeki özellikleri şöyle ifade etmiştir; "*Safer Efendi'nin şiirlerine baktığınız zaman şunu anlarsınız evet bu kişi geleneğin içinden yetişmiş ama 1900 lü yılların insanı olduğunu da anlarsınız. Kullandığı kelimelerden edebi yapısında hem eskiyi hem bugünü anlatan bir üslup vardır. Ve en zor şey çok az sözle çok derin manaları anlatabilmesidir. Bu özellik biliyorsunuz Rasulullah Efendimizin özelliğidir. Az kelimeyle çok söz anlatabilme. Bendenizin inancına göre peygambere varis olan zevatta Efendimizin bu özelliğinden nasipdâr olmuşlardır. Safer Efendi bence bunlardan biridir. Mesela "muhibbî oldu Allah'ı buldu / bulan o oldu hakkın yolunda" şu cümle var ya bir kitap konusudur, şerhe muhtaçtır. Bir kitap ihtiva edebilecek kadar uzun bir şerhe muhtaçtır. O kadar derin manalar vardır. Şimdi buraya girmiyorum bizim konumuzun dışında bu, ama Safer Efendim'in şiirlerinin içerisindeki tasavvufi derinliği anlayabilmek için minik bir örnektir. Bakın bugün din felsefecileri, tasavvuf profesörleri otursalar şu beyti saatlerce konuşarak ancak izah ederler. Safer Efendinin şiirleri çok basit gibi görünür, çok basit cümlelerden oluşuyor gibi gözükür ama o kadar derin tasavvufi manaları ihtiva eder ki, Safer Efendinin iç dünyasının da ne kadar derin olduğunu oralardan anlarsınız. Safer Efendi benim için Rasulullah Efendimizin bugünkü vekili, bugünkü temsilcisi kabul edebileceğimiz bir insandı.*"[170]

Ömer Tuğrul İnançer, Safer Efendi'nin şiirlerindeki ifade özelliklerini şöyle aktarmıştır; "*Güfteleri bestelerinden daha çoktur. Şiirleri de çok samimi ifadelerdir. Hem de bazıları darb-ı mesel olabilecek gibi özlü sözlerdir. Onu kalıba döküp özlü söz halinde söylemiştir.*"

Safer Efendi için aşk çok önemlidir. Hayatı boyunca aşka ve aşk kavramına büyük önem vermiştir. Hatta kendisine her hangi bir konuda soru soran zâta "Aşk öğretir" cevabını vermiştir.[171]

[170] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[171] Ekicim, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.

Safer Efendi'nin aşka verdiği önem şiirlerine de yansımıştır. Onun şiirlerinin ana konuları aşk, Hz. Peygamber ve Ehl-i beyt sevgisi, mürşidini övme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.[172]

Safer Efendi şiirlerinde Arapçada sevgili anlamına gelen "Muhibbî" mahlasını kullanmıştır. Bu mahlasın arap harflerini kullanarak şu şekilde ifade etmiştir;

Mim; Mü'minlere îmân eyledin ihsân

Hâ; Hâdimlere irfân eyledin ihsân

Be; Bilginlere ilmi eyledin ihsân

Ye; Yâ Rab cümlesini eyle Sen ihsân[173]

Safer Efendi, yazdığı şiirleri kendi meşguliyetinden dolayı bizzat kendisi bir kitap haline getirememiştir. Onun yazıp toparlamış olduğu şiirleri ve nutukları oğlu Fahreddin Dal Efendi, Safer Efendi'nin irtihâlinden yaklâşık dokuz sene sonra "*Muhibbî Dîvânı*" adı altında bir kitap haline getirmiştir. Bu kitabın yayına hazırlanmasını Adalet Çakır üstlenmiştir. Söz konusu kitapta Safer Efendi'nin şeyhi olan İbrahim Fahreddin Erenden'in vefatının seneyi devriyesinde şeyhinin özelliklerini anlatarak yad ettiği bir konuşmasına yer verilmiştir. Bu konuşma 1967 de Fahreddin Efendi'nin vefatından bir sene sonra gerçekleşmiştir.[174] Safer Dal Efendi, bu konuşmasında şeyhi Fahreddin Efendi'nin ve bazı kişilerin doğum ve vefat tarihlerine düşürdüğü beyit ve dörtlüklere de yer vermiştir.

"*Muhibbî Dîvânı*", Safer Efendi'nin şiir ve nutukları ile devam etmektedir. Safer Efendi adına ortaya konulan bu eserde 170'i aşkın nutuk ve şiir mevcuttur. Bunları seksenden fazlası çeşitli bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Bu bestekârların bazıları şunlardır; Neyzen Hakan Alvan,

[172] Çakır, 18.
[173] Safer Dal, Muhibbî Dîvânı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009, s. 190.
[174] Dal, 17.

Cüneyt Kosal, Metin Alkanlı, Hâfız Zeki Altun, Ahmet Özhan, Sami Özer, Kemanî Aslan Hepgür, Tanburî Sadun Aksüt, Cumhur Enes Ergür.

2.2.1.2. Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri)

Safer Efendi'nin bu kitabı tasavvuf terimleri sözlüğü niteliğindedir. Safer Efendi, eserin ilk kısmında hamdele ve salveleden sonra Allah dostları ile alakalı hadis-i şeriflere yer vermiş, ardından bu kitaptan her meşrepten insanın istifade edebileceğini ifade etmiştir. Milyarlarca Müslümanın tevhid inancında olduğunu, Allah ve Peygamber aşkında birleşebileceğini, meşrebi ne olursa olsun Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların birbirinin kardeşi[175] olduğunu ifade ettiğini vurgulayarak birleştirici ve kucaklayıcı bir üslûp kullanmıştır.[176]

Safer Efendi daha sonra ibadetin öneminden bahsetmiş, tarikat ve mezhep kavramları arasındaki farkı şu şekilde izah etmiştir; *"Tarikat mezhep değil, bir mezhebe bağlı meşreptir. Tarikat, yalnız ilim yolu değil, ilim ile irfân yoludur. İrfân ilm-i ledündür. İlm-i ledün ilhâmât-ı rabbânîdir. Bu ilhâma ilm-i gayb, ilm-i hâss, ilm-i hikmet, ilm-i hakayık, ilm-i bâtın, keşif, füyûzât-ı ilâhiyye denir. Ve daha nice isimlerle anılır."*[177]

Safer Efendi bu kitabında alfabetik olarak tasavvuf terimlerini açıklamıştır. Hemen hemen açıkladığı her kavramdan sonra o kavramın kullanıldığı tasavvuf büyüklerinin beyitlerine de yer vermiştir. Eğer bu beyitlerden bestelenmiş olanlar varsa onların hangi makamda olduğunu da ifade etmiştir.[178]

Safer Efendi, bu eserinde tarikat isimlerine de yer vermiştir. Tarikatlar hakkında bilgi vererek bu tarikatların İstanbul'daki tekkelerine ve tekkelerin yerlerini kitabına eklemiştir. Tarikat

[175] 49 Hucurât, 10: "Müminler ancak kardeştirler, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin, Allah'a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız. (Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 5 s.93)
[176] Safer Dal, Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri), Kırkkandil Yayınları, 2013, s. 6-7.
[177] Dal, Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri), Kırkkandil Yayınları, 2013, s. 9-10.
[178] A.g.e., 161.

Pirlerine de değinilen bu kitapta, İstanbul tekkelerinde konuşulan dile ve yaşayan tarikat kültürüne de yer yerilmiştir. Safer Efendi'nin bu eserinde namaz, zekât, oruç, hac gibi İslâm dininin temel kavramları zâhir fıkhından ziyade bâtın fıkhı ile açıklanmıştır.[179]

Söz konusu eserin ilk baskısı Heten Keten Yayınları tarafından 2008'de basılmış, ikinci baskısı ise Kırk Kandil Yayınları tarafından 2013'te yayınlanmıştır. Yayına hazırlama görevini Derya Çakır Baş üstlenmiştir.

2.2.1.3. İlmihal

Safer Efendi'nin vefatından kısa bir süre önce ortaya koyduğu bu ilmihal, İman, İslâm ve İhsan olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Eserin ilk bölümde imân esaslarına yer yerilerek izah edilmiştir. İkinci bölümü şehadet ile başlamış ve İslâm esaslarına değinilmiştir. Namaz, oruç, zekat ve hac gibi konuları ihtiva eden bu ilmihalde namaz konusuna daha ayrıntılı değinilmiştir. Üçüncü bölüm olan İhsan bölümün de ise yalan, iffet, tövbe, sabır, şükür, hased, tevekkül, gadap, ihlâs gibi kavramların izahı yapılmıştır. Bu eser Arnavut Müslümanlarının dînî bilgi ihtiyaçlarının karşılanması için Türkçe olarak hazırlanmış Taceddin Bituci tarafından Arnavutçaya çevrilmiştir.[180]

2.2.2. Safer Dal Efendi'nin Telifine Öncülük Ettiği Kitaplar

2.2.2.1. İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî

İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî, isimli bu kitapta isminden de anlaşılacağı üzere mûsikîmizin doğumdan itibaren ölümüne kadar farklı zaman dilimlerinde icra edilen İlâhilere yer verilmiştir. Lohusalık mevlîdi ve beşik duası, uykuda eğitim ve ninni, havas ninnileri, sünnet mevlîdi, okula başlama şenlikleri, esnaf şenlikleri, askerlik, düğün şenlikleri, İslâm'a girmek ve derviş olmak, hilâfet meresimi, özel gün ve geceler, mevlîd kandili,

[179] Çakır, 18.
[180] Çakır, 17.

regâib kandili, miraç kandili, berat gecesi, ramazan-i şerif şenlikleri minâre mûsikîsi, ramazan bayramı, hac ve kurban, kurban bayramı ve son olarak cenâze merâsimi konularına değinerek bu zaman dilimleri kısaca açıklanmış ve bu zaman dilimlerinde okunan İlâhilere notalarıyla beraber yer verilmiştir. Ayrıca Câmi mûsikîsi formlarından olan Ezan, Ku'ran-ı Kerim, Salâ, Salât, Salâvat gibi konulara da yer verilerek izah edilmeye çalışılmıştır.[181]

Bu eserin müellifi Mustafa Özdamar'dır. Fakat eseri meydana getiren malumatlar Safer Dal Efendi'ye aittir. Safer Efendi yaptığı sohbetlerde söz konusu kitap için hazırlamış olduğu dokümanları Mustafa Özdamar ile paylaşmış ve bu eserin meydana çıkmasını sağlamıştır. Mustafa Özdamar ortaya çıkan bu kitap için Safer Dal Efendi'den ne aldıysa onu emir telakki etmiş ve aynen dediklerini yaparak eseri meydana getirmiştir. Safer Dal Efendi ile Mustafa Özdamar arasında geçen şu diyaloglardan bu husus gayet tabi bir şekilde anlaşılmaktadır; *"[Doğum'dan Ölüme Mûsikî isimli kitabın tashih ve ilâveleri hususunda Safer Efendi'nin M. Özdamar'a tavsiyeleri:] - Şimdi senin kitabı ben kuşa çevirdim. Sen şimdi onu tekrar bir şekle koy. - Eyvallah Efendim. Sizin ilâvelerinizi aynen sizin ağzınızdan gireriz Efendim. Şimdi ilâveleri. Bunlardan zât-ı âlîniz bakarsınız. İcab ederse minik ilâveler yapabilirsin. Bayağı eksilttim. Meselâ mahyalar var, bilmem neler var. Çok güzel şeyler aslında ama? Birkaç tane notalar ilâve ettim. Çıkardığım kadar da girdim. - Eyvallah Efendim.*

[Eser üzerindeki ilâve ve tashihlerin bulunduğu defteri getirterek bunlar hakkında açıklama yapar:] - [Derviş:] Efendim şurada bir ilâveniz var. Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi'nin I. cildinden bereket konusu ile ilgili. - Evet o Mustafa Bey'in mevzûsu ile alâkalı. Çünkü ihvandan, bir Avrupalı kızımız Müslüman olmuş, ismini Bereket koymuş. O hadîs-i şeriften dolayı dedim, çocuğun ismini değiştirin. Çünkü Efendimiz, Sorarlar bereket nerede diye? Yok dersiniz' [buyurur]. Hadis-i şerifi ilâve ettim oraya. O çocuğun ismini de değiştirdik."

[181] Mustafa Özdamar, İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul, 1997, s. 5-6.

Üç tane de Temcîd koyacağız. Biri sabâ, biri dügâh mâye bir de doktor Suphi Ezgi'nin kitabında Arak makâmında. Üç tane de temcîd koyuyoruz yani."[182]

Safer Efendi bu kitapla alakalı gerekli olan malzemeleri toparladıktan sonra Mustafa Özdamar'a "*ilâhiler ve notalar bizden, yazım işlemi senden!*" diyerek bu eserin meydana gelmesini sağlamıştır.[183] Mustafa Özdamar, kitabın ön sözünde Safer Efendi'nin bu eserin bir an önce ortaya konmasıyla alakalı arzusunu ve süreci şöyle ifade etmiştir;

"*31 Ekim 1996 Perşembe günü, Fatih'de, Karagümrük'de, "Gönül Cerrah Nureddin Cerrâhî" Dergâhında bulunan Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfında, yatsı namazına eklenen kıyam ve devran çalışmasından sonra, vakfın bugünlerini kotaran, güzel insan Şef Safer Dal Efendi, elime, bu kitabla ilgili ana malzemeleri içeren bir dosya vererek: "İlahiler ve notalar bizden, yazım işlemi senden!. Bu da senin kaleminden çıksın ve hayırlara vesile olacaksa yazılsın, olmayacaksa kalsın!" dediği zaman, doğrusu epey heyecanlanmıştım. Daha üç gün geçmişti ki, 4 Kasım 1996 Pazartesi akşamı, çok enfes gecen meşkten sonra: - 'Ne yaptın? Başladın mi diye değil, bitirdin mi diye sorasım geliyor zira, fırtına gibisin maşallah!' diye iltifat edince, heyecanım bir kat daha artmıştı."*[184]

Safer Efendi hayırlı işlerin bir an önce yapılması gerektiğine inan tez canlı bir kişiliğe sahip olduğundan Mustafa Özdamar'ın bir an önce kitabı bitirerek topluma kazandırmasını istemiştir. Kitap hazır hale geldikten sonra da Safer Efendi'nin gözden geçirerek ilave ve çıkarmalarından sonra son şeklini alarak yayına hazırlanmıştır.[185] Kitabın baş kısmında "plan proje ana malzeme ve yönlendirme Türk Tasavvuf Mûsikîsi vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi Safer Dal" ibaresi geçmektedir.

[182] Çakır, 197-198.
[183] Özdamar, Önsöz.
[184] A.g.e., Önsöz.
[185] Özdamar, Önsöz.

2.2.2.2. Safer Dal Efendi'nin Katkı Sağladığı İlâhi Nota Kitapçıkları

Safer Efendi'nin tekke mûsikîsine yaptığı çalışmalarda, kültürün idame edilmesi ve herkes tarafında bilinmesi gayreti olduğunu görmekteyiz. Safer Efendi, canlandırdığı tekke ilâhilerinin sadece dergâhta değil istenilen her yerde icra edilebilmesini ve ulaşılabilir olması için bu eserlerin basılmasını arzu etmiştir.[186]

1986 yılında Yapı ve Kredi Bankası Yayınları tarafından *İlâhiler* isimli bir kitap basılmıştır. Bu kitabın ön sözünde şu ifadelere yer verilmiştir;

"*Sayın hocamız Safer Dal, uzun yıllar süren gayretli çalışmaları ile birçok Tasavvuf Müziği eserlerini yaşlı üstâdların hâfızalarından ses bantlarına aktararak, okunuş özellikleri ile tesbit etmiş idi. Değerli müzisyen Cüneyd Kosal başkanlığında, Nihat Doğu, Doğan Ergin, Abdi Çoşkun, Aslan Hepgür ve Ahmed Özhan'dan oluşan Nota Tesbit ve Değerlendirme Komisyonumuz, gerek hocamızın tesbit ettiği, gerek kendi araştırmaları sonucu ortaya çıkan eserleri notaya alarak, gelecek nesillere ve kültür ve san'at dünyamıza kazandırdılar.*

Böylelikle unutulmaktan kurtarılan eserlerimizin bir bölümü, bu yayın ile de geniş kitlelere tanıtılma imkânına kavuştu."[187]

İlâhiler adlı kitaba yazılan bu önsöz bizim ortaya koymaya çalıştığımız Safer Efendi'nin gayretlerini özetler niteliktedir.

1991 yılında "Yunus Emre Sevgi Yılı" olarak ilan edilmesiyle Yunus'a ait yüz tane ilâhi seçilerek *Yunus Emre Güldestesi* adı altında ilâhi kitapçığı yayınlanmıştır. Bu çalışma Safer

[186] Ekicim, Hakan Alvan ile Mülâkât, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.
[187] İlâhiler, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, 1986, Önsöz.

Efendi'nin ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Yaşatma Vakfı üyelerinin gayretleriyle meydana gelmiştir.[188]

Safer Efendi'nin teşvikleriyle hazırlanan bu iki nota kitabı büyük ilgi uyandırmış ve hızlı bir şekilde tükenmiştir. Mûsikî çevrelerinde büyük takdir alan bu kitaplar piyasada bulunamaz hale gelmiş ve yeni bir çalışma gerektirmiştir.[189] Bunun üzerine 1994 yılında Marifet Yayınları tarafından basılan *99 Makamda İlâhiler* adlı kitap Cüneyd Kosal tarfından yayına hazırlanmıştır. Ortaya koyulan bu eserde de Safer Efendi'nin rolü büyüktür. O dönemde vakfın genel sekreteri görevini üstlenen Ömer Turğul İnançer bu kitaba yazdığı ön sözde şu ifadeleri kullanmıştır;

"*Burada yer alan Tasavvuf Mûsikîsi eserleri de, bundan evvelkiler gibi aziz hocamız Sayın Safer Dal'ın kırk yılı aşkın süredir İştanbul'da ve memleketimizin her yerinde, artık çoğu diğer aleme göç etmiş olan kıymetli hâfız, mevlîdhan, zâkir, zâkirbaşı ve ilâhi bilenlerden, derleyip araştırarak tesbit ettiği eserlerdir. Bu eserler, Vakfımızın Mütevelli Heyet Üyesi, değerli kanun sanatçısı, bestekâr ve mûsikî alimi Sayın Cüneyd Kosal tarafından sanat ve ilim titizliği ile notaya alındı, edebî incelemeleri yapıldı ve yayıma hazırlandı. Kendilerine gönüller dolusu şükranlarımızı sunuyoruz.*"[190]

2.2.2.3. Derviş Çeyizi

Kültür bakanlığı tarafından yayınlanan *Derviş Çeyizi* adlı kitap ilk baskısı 2000 yılında olmak üzere Nurhan Atasoy tarafından yayına hazırlanmıştır. Bu kitapta tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla unutulmaya yüz tutan dervişlere has kıyafetler tanıtılmış ve örnekler verilmiştir. Bu kitap tekke kıyafetleri hakkında önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu eserin beşte dördü Safer Efendi'nin gayretlerinin sonucudur. Safer Efendi, Şeyhi Fahreddin Efendi'nin kıyafetlerini tanıtmak

[188] Cüneyd Kosal, "*99 Makamda İlâhiler*", Marifet Yayınları, İstanbul, 1994, Önsöz.
[189] Kosal, Önsöz.
[190] Kosal, Önsöz.

için kendisi bizzat bu kıyafetleri giymiş ve kitapta yayınlanması için fotoğraf çekilmesine müsaade etmiştir.[191]

2.2.3. Safer Dal Efendi'nin Mûsikî Eserleri

2.2.3.1. Güftesi Safer Dal Efendi'ye ait Besteler

No	Eserin İlk Sözleri	Makamı	Usûlü	Bestekârı	Formu
1.	Abdi Sâdık Ol Şeriatde Dur	Hicâz	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
2.	Allah Teala Rabbi Muhammed Şah-ı Nebi	Segâh	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
3.	Allah u Rabbi Muhammed Nebi	Hicâz	Düyek (Ağır)	Kenan Aşkî	İlâhi
4.	Allah'a Dua Eyle	Mâhur	Düyek	Osman Kenarda	İlâhi
5.	Allahı Bilenlerden İlmiyle Amillerden	Eviç	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
6.	Allahı Birle Tevhiddir Dinle	Karcığar	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
7.	Âşıkların Rehberi Pir Nureddin Cerrâhi	Hicâz	Sofyan	Tanburî Sadun Aksüt	İlâhi
8.	Aşk-ı Habibin Bizleri Yaksın	Bayati	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
9.	Aşkın Habibim Bizleri Yaksın	Rast	Sofyan	Tanburî Sadun Aksüt	İlâhi
10.	Aşkın ile Âşıkın Mecnun Olsun Ya Habib	Hicâz	Sofyan	Şerif Dedeoğlu	İlâhi
11.	Aşkınla Âşık Yansın Ya Rabbi	Acemaşîran	Aksak	Aslan Hepgür	İlâhi
12.	Aşkınla Âşık Yansın Ya Rabbi	Hüzzam	Sofyan	Aslan Hepgür	İlâhi
13.	Bir Bir İkidir Can ile Tendir	Hicâz	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
14.	Bu Fakire Himmet Gerek	Pençgâh	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
15.	Bu Fakire Himmet Gerek	Zavil	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
16.	Can Bülbülü Kafeste	Eviç	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi

[191] http://www.mucerret.com/yazarlar/uyandirmakla-memur-bir-irfan-oncusu-safer-efendi/ Erişim Tarihi: 09.04.2019.

17.	Can Bülbülü Kafeste Aşk-İ Nebiy Her Seste	Nihâvend	Sofyan	Hâfız Zeki Altun	İlâhi
18.	Can ü Dilden Hakdan İste Hasan Hüseyin Aşkına	Hüseynî	Yürük Semai	Metin Alkanlı	Muharrem İlâhisi
19.	Can ü Dilden Hakdan İste Hasan Hüseyin Aşkına	Hüzzam	Devr-i Hindi	Cumhur Enes Ergür	Muharrem İlâhisi
20.	Çok Şükürler Olsun Geldi Ramazan	Acem Kürdi	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	Ramazan İlâhisi
21.	Dervişin Özü Muhammed Nebi	Zavil	Sofyan	Veysel Dalsaldı	İlâhi
22.	Dinimdir Din Din-i Mübin-i İslâm (Settar Allah...)	Segâh	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
23.	Dü Cihanın Mefhari Gönüllerin Sultan	Nikriz	Sofyan (Yürük)	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
24.	Dünyadan Geçen Hayrını Seçen	Rast	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
25.	Enbiyanın Sultanı Sensin Ya Resulallah	Uşşak	Sofyan	Uğur İnan	İlâhi
26.	Ey Allahım Ey Allah Senden Gayrı Yok İlah	Hüseynî	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
27.	Ey Âşık-ı Sâdık Olan	Hüseynî	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
28.	Ey Dost Senin Aşkın ile	Hicâz	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
29.	Ey Kâbe'ye Bakanlar	Rast	Sofyan	Cüneyt Kosal	Ramazan İlâhisi
30.	Ey Kabeye Bakanlar Hakkla Nazar Kilanlar	Hicâz	Sofyan	Uğur İnan	İlâhi
31.	Ey Nebiy-yi Ahir-Zaman	Hicâz (Hümayun)	Sofyan	Uğur İnan	İlâhi
32.	Ey Nebiy-yi Ahir-Zaman	Hüseynî	Aksak	Hâfız Zeki Altun	İlâhi
33.	Ey Nebiyyü'l Muhterem	Hüzzam	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
34.	Ezelden Enbiyanın Nuru Sensin Ya Habib	Nihâvend	Sofyan	Kenan Aşkî	İlâhi
35.	Geydim Hırkayı Hakkın Yolunda	Hüseynî	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
36.	Geydim Hırkayı Hakkın Yolunda	Sabâ	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
37.	Geydim Hırkayı Hakkın Yolunda	Sabâ	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
38.	Günahkârım Deyu Yabanda Kalma	Uşşak	Düyek	Cumhur Enes Ergür	Ramazan İlâhisi

39.	Hak Yaratdı Cism ü Canı	Nihâvend	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
40.	Hakkin Emrin Tutalım Yasaklardan Kaçalım	Hicâz	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
41.	Hakkin Emrin Tutalım Yasaklardan Kaçalım	Hicâz	Düyek	Tanburî Sadun Aksüt	İlâhi
42.	Hayran Olur Cemaline/Güzel Adın Zikreyleyen	Bûselik	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
43.	Hep Kulların Günahkârdır	Hüzzam	Düyek	Şerif	İlâhi
44.	Hidayete Ermişiz Rabbimizdir Bir Allah	Hicâz	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
45.	Huzurunda Ahirzaman Ümmetin	Hüzzam	Düyek	Aslan Hepgür	İlâhi
46.	İmanımız Allahdan Kadri Yüce Mevladan	Eviç	Sofyan	Ahmet Özhan	İlâhi
47.	İnayet Sensin Ya Resulallah Meded Senden	Nikriz	Düyek	Cüneyt Kosal	İlâhi
48.	Kabe Dünyanın Merkezi	Hicâz	Sofyan-Düyek	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
49.	Kâbe Dünyanın Merkezi	Sabâ	Düyek	Metin Alkanlı	İlâhi
50.	Kalbimizin Cilası Ruhumuzun Gıdası	Suzinak	Sofyan	Hâfız Zeki Altun	İlâhi
51.	Küfür Perdesin Çak Et Gaflet Kirlerin Pak Et	Uşşak	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
52.	La İlahe İllallah Hayyul Kayyum İlla Hu	Bûselik	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
53.	Müjde Olsun Âşıklara Geldi Şükür Mah-ı Gufran	Hüseynî	Evfer Düyek	Hâfız Yakup Efendi	İlâhi
54.	Nârımız Nûr Eyle Mahrum Etme Yâ Rabbi	Hicâzkâr	Sofyan	Hamid Ömer Ekicim	İlâhi
55.	Nefsimden Geçemedim Rızama Eremedim	Acemaşîran	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
56.	Nefsimizde Maraz Var	Hüseynî	Sofyan	Belirsiz (Giydirme)	İlâhi
57.	Nefsini Bilsen Rabbini Bulsan	Hüzzam	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
58.	Nefsini Bilsen Rabbini Bulsan	Rast	Sofyan	Nizamettin Yıldırım	İlâhi
59.	Nefsini Bilsen Rabbini Bulsan	Sabâ Bûselik	Sofyan	Cüneyt Kosal	Ramazan İlâhisi

60.	Nefsini Bilsen Rabbini Bulsan	Segâh	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
61.	Nimetinle Ettin Merzuk	Hüseynî	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
62.	Nimetinle Merzuk Olduk	Sabâ	Sofyan	Osman Kenarda	İlâhi
63.	Nurun Nuru Habibullah	Hicâzkâr	Düyek	Metin Alkanlı	İlâhi
64.	Nurun Nuru Habibullah	Uşşak	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
65.	Peygamberim Sultanım Dü Cihanda Penahım	Sûzinak	Sofyan	Veysel Dalsaldı	İlâhi
66.	Pirimden Himmet Fakire Gerek	Sazkâr	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
67.	Sana Gönül Bağlarım Benim Güzel Allahım	Tahir Bûselik	Düyek	Cüneyt Kosal	İlâhi
68.	Sensin Hakkın Habibi Muhammedsin Efendim	Nikriz	Düyek	Metin Alkanlı	İlâhi
69.	Sensin Hakkın Habibi Muhammedsin Efendim	Nühüft	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
70.	Şah-ı İklim-i Velayetsin a Sultanım Ali	Pençgâh	Sofyan	Cüneyt Kosal	Muharrem İlâhisi
71.	Şeyhimle Olsam Hakka Ulaşsam	Şehnâz Bûselik	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
72.	Tevhid Birlikdir Vahdettir Dirlikdir	Mâhur	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi
73.	Ya mâlike'l mülk Elhamdülillah	Nihâvend	Sofyan	Sami Özer	İlâhi
74.	Ya Rab Günahım Affet	Rast	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
75.	Ya Rab Günahım Affet	Uşşak	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
76.	Ya Rab Günahım Affet	Hicâz	Sofyan	Neyzen Mustafa Hakan Alvan	İlâhi
77.	Ya Rab Günahım Affet	Hüseynî	Sofyan	Viyolonselist Günay Uysal	İlâhi
78.	Zahid Gel Gör Erkânımız	Nihâvend	Nim Evsat	Cüneyt Kosal	İlâhi
79.	Zahid Gel Gör Erkânımız	Nihâvend	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
80.	Zikrullahın Zâkiri Sensin Ya Resulallah	Nikriz	Düyek	Tanburî Sadun Aksüt	İlâhi

81.	Zikrullahın Zâkiri Sensin Ya Resulallah	Rast	Sofyan	Cüneyt Kosal	İlâhi
82.	Zikrullahın Zâkiri Sensin Ya Resulallah	Segâh	Sofyan	Metin Alkanlı	İlâhi

2.2.3.2. Safer Dal Efendi'nin Besteleri

No	Eserin İlk Sözleri	Makamı	Usûlü	Güftekârı	Formu
1.	Âdâb İle Erkân İle	Mâhur	Sofyan	Yunus Emre	İlahi
2.	Cümle Kuşlar Uyanmadan	Segâh	Sofyan	Yunus Emre	İlahi
3.	Ey Beni Aşk Ateşiyle Yandıran	Sabâzemzeme	Düyek	Abdulehad Nuri	İlahi
4.	Ey Mihri Lâ Yezâlin	Sabâ	Sofyan	Hüseyin Siret ÖZSEVER	İlahi
5.	Gamdan Beni Âzâd Et	Rast	Sofyan	Şeref Hanım	İlahi
6.	Müştakı Cemalinem	Hicâz	Sofyan	Muzaffer OZAK	İlahi
7.	Tevhid Etsin Dilimiz	Hüseynî	Sofyan	Fahreddin Efendi	İlahi
8.	Ya Rab Ne Ola Halim	Sabâ	Ağır Sofyan	Yunus Emre	İlahi
9.	Yeter Oldum Fena Bağında	Muhayyer	Düyek	Aziz Mahmud Hüdai	İlahi

III. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ HAKKINDAKİ BAZI SANATÇI VE İLİM ADAMLARININ GÖRÜŞLERİ

III. BÖLÜM

SAFER DAL EFENDİ HAKKINDAKİ BAZI SANATÇI VE İLİM ADAMLARININ GÖRÜŞLERİ

3.1. Ömer Tuğrul İnançer

Muhterem Safer Dal'la 1974 yılında Nisan ayında tanıştım. 21 Şubat 1999 Pazar günü alem-i cemâle uğurlayana kadar 25 sene huzurundan ayrılmadım. Değişik bir nezâketi vardı. Bir kere çok samimi içi dışı bir, riyadan uzak çok terbiyeli bir zat olduğu için konuşması da farklıydı. Sadece ağır ağır konuşmadan mâdâ bir samimiyetini anlatan muhabbet dolu bir hali vardı. Mesela tanıştık. Ben Üsküdar mûsikî cemiyetinde rahmetli Hurşit Ungay'dan, Rahmetli Emin Ongan'dan usul dersi aldım. Herkes usul öğreniyor gerçi de o zamanlar pek moda değildi. Zaten pek kudüm çalan kimse de yoktu. Bendir çalan hiç yoktu adeta. Sadece Münir Nurettin Beyin belediye konservatuarı konserlerinde senede bir defa Yahya Kemal Beyi anma, bir defa da aralık ayında Hazreti Mevlana'yla ilgili konser yapılırdı. O zamanki adıyla Şan sinemasında yapılırdı. Sadece oradaki ayinde kudüm çalınırdı. Bende kudüm çalıyorum. Bir mecliste Safer Efendiyle karşılaştık. Bizim bir derneğimiz var. Orada pazartesi akşamları meşk yaparız hatır-ı şerifinizde bulunsun dedi. 28 yaşında delikanlıyım. Babam yaşında adam. Ben bu lafa tav oldum. Nasıl bir nezâket, nasıl bir incelik. Sonrada Rabbim ayırmadı elhamdülillah büyük bir nimet.

Safer Efendi klasik bir Türk arifi gibi yetişmiştir. Ne yazık ki bugün batı tesiri ile biz yetişmeyi mektep mezuniyeti olarak algılıyoruz. Hâlbuki bugünkü manada mektep o zamanlar yok. Medreselerde de ders kitaplarında anlatıldığı gibi yobazlık öğreten kurum değil, ciddi kurumlardır. Fakat kendi içindeki merak Allah vergisi itici güç onu hep bir araştırmaya sevk etmiştir.

Bir muhacir çocuğu Devreli yani Arnavut bir babanın muhacir gelmiş bir zatın oğlu ile Bursa Emir Sultan Hazretlerinin sülalesinden gelmiş bir hanımın oğlu, ama fukara bir aile. Dondurma

satarak, helva yapıp satarak geçinen bir ailenin çocuğu. Eli dondurma külahı tutar tutmaz veya helva kesmesini öğrenir öğrenmez çalışmaya başlamaya mecbur bir zattır. Ama daha askerden önce bile bir şeyleri, bir noksanlıklar görüp bir şeyler araştırmaya çalışıyor.

Şeyhulislâm Eyüp Sabri Efendi daha sonra Mısır'a giden. O şeyhulislâmın yeğeni bir Eyüp Sabri Hoca var. Şeyhulislâm Efendi onun dayısı oluyor. Bunlar Karagümrük mahallesinde Eyüp Sabri Efendiyle çok samimi bir arkadaşı rahmetli Kemal Evren'le beraber Eyüp Sabri Efendi'ye öğrenci olmaya çalışıyorlar. O çok malumatlı bir zat. Ondan bir şeyler öğrenmeye çalışıyorlar. Sonra askere gidiyorlar. Askerde de çok marifetli bir adam. Hem telgrafçı, hem iş makinesi kullanabiliyor. O zamanlar bütün imkânlar sadece askeriyede. Sivil karayolları falan yok o zaman. Mut Alanya yolunu askeriye yapıyor. O yolda çalışmıştır. Kazma kürekle değil, iş makinesi operatörü olarak.

Bir yandan da telgrafçılıktan telsizcilikten de anlıyor. Çok marifetli bir zat. Çok güzel yemek pişirir. On işe birden başlar. On işe de en güzel bir şekilde bitirir. Böyle değişik bir yapısı vardı.

Askerden döndükten sonra Eyüp Sabri Efendi bu iki delikanlıyı Karagümrük'te o zaman kanunen hakkı olan tekkelerin kapatılmasına dair olan kanunda şöyle bir madde vardır. " Mevcut Şeyhler ömürleri boyunca bulundukları mevkide oturup sadece tarikat ayini yapmazlar, tarikatçılık yapmazlar. Ama oturma hakkı vakıftan kendilerine gelen hakkı ölünceye kadar kullanırlar." O kanun maddesine dayanarakta dergâhın son şeyhi Fahreddin Efendi Hazretleri orada oturuyor. Çok bilgili bir zat. Şöyle bir bilgi. Şimdi biz zannediyoruz ki tahsil kitaptan ve hocadan öğrenilir. Doğru ama eksik. Bir kere her şeyden önce kitaptan öğrenilmez. Çünkü ilim insana insandan naklolur. Kitaptan naklolmaz.

Ne yazık ki okullar açıldığı zaman bile hutbelerde "oku" emri İslâm'ın ilk emri tahsil et diye anlatılıyor. O "oku" emri o demek değildir. İdrak et demektir. Kıraat et manasına gelmez orada ki oku. Hangi hadisenin sonucunda o emirin geldiğini anlarsak, Hazreti Peygamberin daha önceki

hayatını incelersek. Niye ikide bir Nur Dağına gidiyor. Niye Hira mağarasına gidiyor. Ne yapıyor orada onları tetkik edersek. "Oku" emrinin sadece okumakla alakalı olmadığını anlarız. Çünkü orada "Oku Rabbinin adı olmadan beceremezsin" diyor orada aslında. Dolayısıyla o ilk ayet, "Oku" ayeti değildir. "Rabbini an" ayetidir. Sen bir şeyi idrak etmeye çalışıyorsun. Rabbinin adını anmadan o idraki yapamazsın diyor ayet. Yani "oku" idrak et demektir. Okumak yani bildiğimiz kıraat fiili, idrak etmenin yollarından biridir. Ama yegânesi değildir. Allah yeryüzünde halife olarak insanı yarattığı için Allah'ta insana insandan tecelli eder. Kitaptan tecelli etmez. İlim de öyledir.

Ama dergâhlarda bir başka öğretici daha vardır. Meydan-ı şerif. Meydan, yani dergâhta hizmet etmek. Haftada bir defa en uzunu üç saat süren ayin ama onun içerdiği sembolik manalar, oradaki hizmet, oradaki bağlılık bizatihi çok yüksek bir öğreticidir.

Fahreddin Efendi Hazretleri o öğreticiliğe sahip ayrıca 1925'te yani dergâhların ihya zamanında şeyh olduğu için, bütün bir tasavvufun sosyal hayatta kurumlaşmış olarak yer aldığı zamanı bir fiil yaşamış bir zat. Bir de çok meraklı, çok âlim bu hususta. Çok fazla bestesi yoktur ama çok fazla şiiri vardır. Ondan o kadar yeterince istifade etmişler ki başkasından bir şey öğrenmeye lüzum kalmamış. Şeriatı da, tarikatı da, marifeti de Fahri Efendiden öğrenmişler. Ne varsa ondan almışlar.

Çok enteresan bir öğretiş sistemi vardı. Özellikle Kemal baba merhum, normal tasavvuf hayatında mürid mürşidine sual soramaz. Rızaya aykırıdır. Ben sana ne veriyorsam o. Sana bir şey öğretmem icap ediyorsa öğretirim neden soruyorsun? Prensip odur. Fakat o dergâh hayatı 1925'te bitmiş. Yok artık. O zaman müsaade etmiştir. Aklınıza gelen şeyi sorun diyerek. Sorun ama cevap çok enteresan. Her seferinde "aşk öğretir." Bir şey soruyorsun efendiye şu ne olacak bu ne olacak bu nasıl? "aşk öğretir" diyor. Safer Efendi âşık olduğu için mûsikîyi de öğrenmiştir.

Mûsikîyi öğrendiklerinin arasında genel olarak gidipde önünde diz çöküp hocalık yaptığı talebelik yaptığı yoktur. Ama algılaması çok kuvvetli olduğu için, Zâkir başı Albay Salahattin GÜRER gibi Hopçuzâde Şakir Efendi gibi, mesela Durak okumayı Hopçuzâde Şakir Efendi çok iyi bilirdi. Bende yetiştim rahmetliye. Gürün Han Mescidi'nde fahri imamlık yapardı.

Hüseyin Tolan hoca ondan özellikle nazariyatı ondan öğrenmiştir. Beste yapacak kadar, hatta ilk beste denemesinde aslında gençleri teşvik etmek gerekirken, ukala bir zât "leblebi koydum tabağa" demiş. Çok kırılmış ona ama kırgınlığını belli etmezdi. Biz çok yakın olduğumuz için çok iyi biliyorum. "Leblebi koydum tabağa" dediği zaman biz çok kırıldığını anlamıştık. Hâlbuki kendisi onun tam aksini yaptı. Çok fazla güfte tetkik ederdi. Bütün divanlar vardı. Bestelenmeye müsait güfte bulduğu zaman birilerine verir. Yani bugün tasavvuf mûsikîsi bestekârlarının en birincisi Cüneyt Kosal'dır. Geçmiş büyükleri saymıyoruz. Cüneyt Bey'in eserlerinin birinin altına İsmail Dede Efendi diye imza atsan. Itri diye imza atsan. yalan olmaz. O değerde besteleri vardır. O bestelerin %90'ını Safer Efendimin verdiği güfteler teşkil eder.

Maksat tasavvuf mûsikîsine bugünün mûsikî ifadesiyle gelen yeni eserler kazandırılsın. Bir de Bela Bartok ve Muzaffer Sarısözen Türk halk müziğini derlemekte çok büyük hizmetleri olan insanlardır. Özellikle Muzaffer Hoca rahmetli. Eğer bugün okuyuş tarzı ile birlikte çok ciddi bir mûsikî repertuarı varsa elimizde, tasavvuf mûsikîsi repertuarı, bunun kısm-ı küllisini Safer Efendi Hazretlerinin kocaman Grundig TK bilmem kaç bavul gibi teyplerle. Yüzlerce makara. Okuma tarzları arasındaki farkı da ortaya koyabilmek için, orda böyle okunur burada böyle okunur diyerek. Mesela ben biliyorum. Karamürsel'in bir köyüne bir tek ilâhi kaydetmeye gitti. Hiç seyahati sevmeyen bir zattı. Evini sever. Geride hep meşgalesi var bir şeyler tetkik ediyor. Ama bir ilâhi var diye üşenmeden Karamürsel'in dağlarda bir köyüne gitti. Bu bakımdan da büyük hizmeti oldu.

Besteleri azdır. Ama hepsi değerli. Giydirme tabir edilen, oradan buradan melodi çalıp, bir güftenin üstüne giydirme tarzında bir şeyi yoktur. Hepsi orijinal, içinden geldiği gibidir.

Gûfteleri bestelerinden daha çoktur. Şiirleri de çok samimi ifadelerdir. Hem de bazıları darb-ı mesel olabilecek gibi özlü sözlerdir. Onu kalıba döküp özlü söz halinde söylemiştir.

Fahri Efendiden aldığı davranış biçimini, tasavvufi hayat biçimini kendi yaşamış, ama bu yaşantısını öyle doğru yapmış ki, başkalarını özendirmiştir. Böylelikle Rasulullah Efendimizin Hazretlerinin "İnsanlar sizin dediklerinize bakmazlar, yaptıklarınıza bakarlar." Yani ona göre değerlendirirler. Mealindeki hadisinin Mâsadak'ı olmuştur. Biz onun etrafındaki gençler hep onun gibi olmak isterdik. Olamadık başka. Ama numunemiz hep o oldu.

Şakacıydı. Latifeyi severdi. Gülerdi, güldürürdü. Ama kızgınlıkla ağzından bir kötü söz çıktığına şahit olmadım. 25 sene çeyrek asır. Sinirlenmez miydi? Şeker hastasıydı sinirlenirdi tabi ki. Başını kaşırdı. Sinirlendiğini anlardık. Bir kişiye daha çok sinirlendi. Ne yapalım hasta derdi. O kadar. Çok sinirlendi. Vakitsiz namaza dururdu. O herifin şerrinden Allah'a sığınmak için. Ama ağzından kötü söz çıkmazdı.

Sevginin nasıl yaşanacağını hep çok kimse ondan öğrenmiştir. Herkeste bir sevgi duygusu vardır. Hayvanda bile var. Velev ki geçici süre olsun yavrusuna var. Çiçek anlar sevilip sevilmediğini. Güzel sözler söyleyerek suladığın bir gülle, kötü sözler söyleyerek suladığın bir gülün dikenlerini say 5 ay sonra. Kötü söz söylediğinden daha çok diken çıkar. Suya güzel sözler söyle sonra molekül yapısını incele. Bir de bağır çağır. Bunun çalışması yapıldı. Biri daha yuvarlak yapılı biri daha köşeli yapılı, o bile anlıyor. İşte o sevginin nasıl yaşanması gerektiğini de bize fiilen Safer Efendi öğretti. Hizmet olarak tasavvuf kültürüne başta mûsikîsinin yayılmasına himmet etti. "Himmet" ne demektir. Himmet kelimesi gönlün bir şeye meyletmesi demektir. Gönlün meylettiği zaman dua ile, fiil ile, çalışma ile, bilgi ile, para ile, neyle olursa olsun. Ona hizmet edersin. İşte o

himmeti gösterdi. Hâlâ bu fikrimin karşısında olabilecek olan insan olamaz. Onun kadar bu konuya hizmet etmiş başka adam yoktur.

Aynı yatakta yattık, aynı kaptan yedik içtik. Amerika'sından Hicâz'ına varıncaya kadar seyahat ettik. Hastalandı, kustu kirlenmesin diye avcuma aldım. Benim iki çocuğum birden kolejde okurken, takatim azaldı. Birini alacağım diye sordum. Olmaz dedi. Söz dinledim. İkisi de koleji bitirdi. Bir yerden çıktı. Onun kadar cömert adam da az bulunurdu. Muzaffer Efendi Hazretleri de çok cömertti ayrı mesele. Ona çok cömert lafı az gelir. Onun için bir hatıra olarak anlatamam. Çünkü zaten hatıra kelimesinde bir geçmişlik vardır. Safer Efendi benim için geçmedi. Teneşire kadar benimle beraber olacağı için hatırası yok. Beraberiz. Ayrı değiliz.

3.2. Ahmet Özhan

Konumuz bu: Safer Efendim Rahmetullahu aleyh sultanımın tasavvuf mûsikîsine hizmetlerini konuşacağız inşallah. Fakat anlatılmakla bitmez. Samimi bir şey söylememe izin verirseniz: Bugün tasavvuf mûsikîsi diye bir kulvar açıldıysa eğer, kuvveden fiile çıkarak, yani delilleriyle notalarıyla tespit edilmiş olarak, bu meselenin bu hizmetin %80-90'ı Safer Efendi Hazretlerine raciidir desek abartmış olmayız. Kendisi çok genç yaşlarda bu meseleye meraklı olduğundan dolayı 50'li yılların içerisindeki asker dönüşü Fahreddin Şevkim Efendim Hazretlerine hemen intisabıyla meseleye dört koldan merak sahibi olmuş ve turuk-ı aliyenin bütün şuabatının ciddi olarak bir öğrencisi, araştırmacısı ve üstün akıl ve zekâsıyla büyük bir kavrayıcısı olmuştur. Yani Safer Efendim Hazretlerim kadar zeki bir insana rastlamadım desem abartmış olmam. Büyük bir pratik zekâyla her şeyi çok çabuk kavrar ve onun en mükemmel hali neyse o halini de temin edebilecek el maharetine, zeka maharetine sahip bir insandı.

Mûsikî söz konusu olduğunda Fahreddin Efendim Hazretleriyle tanışıp ondan meşketmeye başladığından itibaren meseleye fevkalâde gönül vermiş ve o zamanın şartlarıyla büyük kocaman

bavul gibi teyplerle dağ bayır gezerek İstanbul içi veya İstanbul dışı dergâhların açık olduğu zamanlardan bakiye kalmış olan zâkir ve zâkir başlar kim var ise, bu konuyla alakalı kim var ise, hepsine teker teker gitmiş önüne bandı koymuş onun okuması ondaki malumatı banda aktarılması için kişinin gönlü ne şekilde yapılacaksa, mangırsa mangır, muhallebi ise muhallebi, tatlı dilse tatlı dil, hiçbir şeyi esirgemeden bütün bu âsârı toplamıştır. 70' li yıllara geldiğimizde fakirinde bu şerefli ortama kabulünden sonra daha ziyade yakin oldum ki, bu böyle yuvarlak makaralar şeritli makaralar böyle kasetler falan yok böyle büyük makaralarla ciddi bir şekilde bir arşa ulaşmış. Yüzlerce makara böyle üst üste devlet-i aliyede duruyor idi. Sonra Efendim Hazretleri, teknolojinin ve araçların ilerlemesiyle birlikte o makaralardan kasetlere aktarma organizasyonunu oluşturdu ve yavaş yavaş o makaralardan kasetlere aktarma yapıp bu işe aklı eren kişilere kasetleri vererek bunların notaya alınmasını güfte ve melodilerin düzeltilmesini eksikleri varsa tamamlanmasını yani bir restorasyon hareketine girdi.

Tabi tevafuk her şey bütün zamanlar içerisinde haluku'l bâriu'l musavvir esprisi içerisinde o oluşum mutlaka doğru zamanda doğru insanlarla ve gerektiği gibi ve en güzel şekliyle oluşur. Bu dönemler içerisinde buraya Türkiye'nin en kudretli müzisyenleri devam etmeye başladı. Yani mektup yazar gibi nota yazan, duyduğunu sinek uçsa sineğin uçuşunu vızıltısını notaya alabilecek pratik ve donanımda insanlar gelmeye başladı. Bunların en başında Cüneyt Kosal'ı saymamız icap eder. Büyük hizmeti olmuştur. Ve o makara bantlar kısmi-külliyesi olmak itibariyle kasetlere aktarıldı, bu gibi kişilere verildi, çözüldü, yazıldı, ortaya çıktı. 80 senesinin ilk yarısının sonlarına doğru, 80 senesinin başından itibaren fakir de kendi imkânlarım itibariyle meğerki o imkânları Cenâb-ı Hak o günler için fakirin kulluğuna lütfetmiş, vermiş. 74 de ben buraya gelip bu deryanın içine düştüm. O zaman pek nota filan yoktu, bu anlattığım hareket daha henüz başlamamıştı. Büyüklerimizin hafızası olanlarla onlar, devranda meşklerle okurlardı bizde pişekârlık yapardık. Onlardan duyduğumuzu tekrar etmeye çalışırdık. Meselenin ilk başına gidersek şöyle de bir hatıram var onu da arz edeyim. Bir yaz günüydü,

daha bu nota yazımı filan başlamamıştı. O zevat daha henüz dergâh işleri vakfımıza devama başlamamışlardı. Bir gün bana kaset verdi. "Ahmet'çiğim al bunu, bir yerden başlamamız lazım hadi bakalım hayırlı olsun" dedi. "Buradakileri notaya al" dedi. Teşekkür ettim Emredersiniz Efendiciğim dedim. Kasetteki repertuar Muharrem ilâhileriydi. Kurretul ayn, bektaşili nadi aliden, nühüft Durak gibi başka eserlerde vardı. Fakir oturdum Sabâhlara kadar dinliyorum çünkü o bantlarda uzun süre kaldığı için biraz tabi eskimiş ses kayıpları var, gitmeler gelmeler var falan filan. fevkalâde çok dinleyip tekrar tekrar dinleyip gayret etmek lazım. Neyse onlara fakir çalıştım, notaya aldım falan. O sırada da işte Muharrem ayı geldi. Yani tevafuk Muharrem ayı geldi. Sümbül Efendi'de o zaman harem daha henüz yanmamıştı. Haremde son Şehzade Efendi Hazretleri aşure ikram ederdi. Yani câmi şerifteki mevlîd-i şeriften mersiyelerden ve Muharrem programlarından sonra hareme geçilir orda da meşai toplanır, efendim bizlerde çömezler de bir yerlere çömeliriz, otururuz, diz çökeriz. Öyle bir ortam olurdu. Aşure yenirdi sohbet edilirdi derken 82 falan Allahu alem fakir de o zamanlar çok tanınan bir insanım, sanatçıyım. Güftemiz "hadi bakalım Ahmet Bey sen de bir şeyler sohbete bir estetik kat mûsikîyle sen madem ses sanatçısısın." Yani dışarıdan olan büyüklerimiz, bizim burada ki benim akrabalarımdan ziyade dışarıdaki hısımlarımızdan büyüklerimizden. O sırada bende o işlerle çok yakın ve kerrat ile yazarken hepsini ezberlemişim durağından tut efendim bütün o hüzzam takımları falan filan. Bende çok az bilinen o Kadri Mollanın bir mersiyesi vardır, bestelenmiş bir şeyleri vardır. Onu okumuştum. İnsanlar tabi biraz hayret ettiler benim gibi popüler ortamın sanatçısından bu şekilde bir eser dinlemek hoşlarına gitti. Hoş bir şey olmuştu. Safer Efendim de ben onun ayağının dibine oturmuştum. Arkamdan "gördün mü Ahmet'çiğim" dedi, "insan hizmet ettiği zaman Cenâb-ı Hak bu şekilde de insanı insanlar arasında medh ü sena eder" dedi. Bu medh ü sena Cenâb-ı Hak'tandır dedi. Onu öyle bilesin dedi. Bu şekilde bir hatıramı da araya sıkıştırmış olayım.

Evet, bu üstatlarında gelmesiyle bu nota yazım meselesi fevkalâde süratlendi. Onlar çünkü benim çok fazla o konuda pratiğim olmadığı için ben 3 saatte yazıyorsam onlar yarım saatte

yazıveriyor meseleyi elinden çıkartıyor diye söyleyebilirim. Ve kısa zamanda fevkalâde büyük bir repertuar ortaya çıktı. Yüzlerce. Her pazartesi burada 5'ten önce Cüneyt abi kasetlerden yazdıklarını getirir taze taze yukarıda fotokopide çoğaltılır. Sıcacık sıcacık daha fırından yeni çıkmış gibi ortaya gelirdi. Efendim fakir de okurdum. Onlara o şekilde meşk ederdik. İnsanlar bantlara alırdı. Dünyanın her yerine dağıldı. Sonra efendim demet demet de o notalardan böyle saçardı verirdi herkese bütün dünyaya da bugün Avustralya'ya gidelim orada bir nota görseniz altında bizim vakfın mührü vardır. Bu şekilde bütün dünyaya yayılmasına sebep olmuştur. Şimdi Tasavvuf mûsikîsinin bir irfanı vardır. Aynı zamanda bunları da bize meşk etti Safer Efendim Hazretleri. Fahreddin Efendimden ne aldıysa hepsini bize verdi. Biz Fahreddin Efendime yetişemedik ama Fahreddin Efendimden yaşamışız gibi bir yakinimiz var. Meşrebini biliyoruz şakalarını bile biliyoruz, titizliğini biliyoruz, hizmetini biliyoruz, hürmetini biliyoruz. Bitmiş olan turuk-u aliye özelliklerinin unutulmuş olan bütün diğer tariklerinde özelliklerinin hepsini burada diğer tarikat mensupları tarafından Fahreddin Efendimden gelip sorarlar ve ondan meşk ederlermiş. Bu derece meselenin genel olarak tasavvufun pir-i sanisi desek özellikle ritüellerini ve diğer özelliklerinin yanlış olmaz. Böyle bir önemli zatın hemen yanı başında habibiyet seviyesinde bir sevgiyle bağlılıkla birlikteliklerini Safer Efendim böyle süngerin suyu çektiği gibi çekmişti ve hepsinden bizle paylaştı. Hatta Muzaffer Efendi Hazretleri rahmetullahi aleyh Fahreddin Efendimi görmek isteyen Safer'e baksın diye Safer babaya baksın diye kitabında dahi yazmıştır. O derece bir ayniyet olmuştur. Hemhal olmuştur Fahreddin Efendimle. Bütün bu özellikler bütün bu tarikat ilmini Fahreddin Efendimden neşet etmiştir. O çünkü çok uzun yaşamış çok uzun süre bu bestelerin içinde doğduğundan itibaren hep bu meselenin içerisinde olduğundan dolayı ve çok uzun seneler posta oturduğundan dolayı her şeyi fevkalâde en iyi en üst seviyede bilen bir zat imiş. Tasavvuf mûsikîsi diye aslında böyle özel bir mûsikî yoktur. Tasavvufta mûsikî Zikrullahta kullanılan bir malzemedir. Yani o ritüelde devranda veya kıyamda veya kuğutta veya semada veya samahta ritüele uygulanan bir şeydir. Bugün yapıldığı gibi bir yerde tasavvuf mûsikî

konseri var deyip gidip de tasavvuf mûsikîsi diye bir şey yok, olmaz Zikrullaha eşlik eder. Tasavvuf müziğinin çeşitli formları vardır. Efendim 2/4 lük bir sofyandan tutun ayin-i şeriflerdeki gibi en büyük usullere kadar giden bir skaladır. Ayinlerde bir tasavvuf mûsikîsidir. Çünkü tasavvufun bir ritüele olan semaya eşlik eden bir mûsikîdir. Sema ve mûsikî iç içe geçmiş devranda da devran mûsikî iç içe geçmiş kıyam zikrinde de kıyam ve mûsikî iç içe geçmiş hatta kuuden yapılan şeylerde dahi iç içe geçmiş vaziyettedir. Önemli olan bunun irfanı yine Safer Efendi Hazretlerinin uygulamasıyla daha ziyade yerleştirdik biz kafamıza çünkü kendisinin meşihat ettiği dönem içerisinde tasavvuf müziğinin bütün özellikleriyle birlikte bir araya getirme konusunda çok titizdi kendisi. Mesela Rebiulevvel ayı mı? Rebiulevvel ayında Efendimiz âlemlere teşrif etmiştir zahir yani şuhud âlemine teşrif etmiştir. Beş duyu âlemine teşrif etmiştir. Ve onunla beraber oluşmaya başlamış bir kültür bir yaptırım bir davranış biçimi oluşmuştur. Efendimizin dünyaya teşrifleriyle birlikte efendim Rebiulevvel ayı içerisinde dünyaya gelmesinden dolayı bütün bizim kadim kültürümüzde Rebiulevvel ayı bayramların bayramı olarak adlandırılmıştır.

Tasavvufta dergâh yaşantısı içerisindeki Zikrullah ve diğer iletişim meselelerinde sosyalleşmiş olan hadiselerde önemli olan içinde bulunulan ayın özelliğine göre bir irfan içerisinde meseleyi deruhte etmektir, yaşamaktır ve yaşatmaktır. Mesela devranda zikrullahta Rebiulevvel ayında özellikle Efendimizin güzel adetleriyle ve hayat-ı seniyelerini hatırlatan anımsatan güftelere nutk-ı şeriflere sahip olan ilâhileri okumak işin irfanıdır. Muharrem ayında işin özelliği nedir? Cenâb-ı Hüseyin Efendimizin efendim nahak yere katledilmesidir. Bunun verdiği bir hüzün vardır. Mesele sadece bir hüzünle kalmamalıdır bunun oluşum sebeplerine alt yapısına doğru dürüst tefekkürle ve malumatla inilmeli ve ondan hem yaşantımız hem de mefkuremiz için dersler çıkartmalı hem de o zaman dilimini yoğun bir biçimde sadece hüzünle yas gibi davranış biçimiyle değil oradan aldığımız dik durma, zulmün karşısında eğilmeme her zaman hayatımıza mal olsa dahi Hakla birlikte olma yiğitliğine, mertliğine meşk etmemiz lazımdır. Yani tasavvuf müziğinin muharrem ayındaki irfanı bu

ilâhilerle yaşanır. Buna mümasil zilhicce dediğimiz zaman hac söz konusudur. Haccın özellikleri nelerdir? Haccın anlamı nelerdir? Menasık-ı Haccı ortaya koyan ilâhiler nelerdir gibi işte Safer Efendi Hazretleri bütün bunlarla bizi fevkalada veya hac dönemi haccın özelikle ortaya çıktığı ramazan tamamen ramazaniyelerle oluşan bir teravih ritüeli vardır. Bizim Muzaffer Efendi Hazretleri ile birlikte Muzaffer Efendim Hazretleri 30 yıl bizim buralarda olmadığımız zamanlardan itibaren çocukluk yaşlarımıza denk gelir hatta doğmadan biz Süleymaniye Câmin'de huzur-ı padişâhiyede kılınan teravih usulünü makamlarla kılınan teravih usulünü ben 74'de buraya geldiğim zaman gördüm. Böyle bir sanat, böyle bir mûsikî, böyle bir zevk, böyle bir keyif olamaz. Burada gördük efendim Ramazanda o teravihle ramazanı geçirmek kılmak bir ayrıcalıktır. Başka yerde kılamazsın artık tiryaki olursun. Hep o estetiği arar insan. Yani tasavvuf müziği salt bir mûsikî olarak onun öyle olmasının sebebi ne aşırı derecede onu biz icat ettik yani işte Ankara radyosunda Ahmet Hatiboğlu büyüğümüz rahmetullahu aleyh Allah makamını âli etsin. Yani cennetlik olsun demeye bile dilim varmıyor çünkü o mekândan başka bir mekân yok Ahmet Hatiboğlu için tabi ki cennet inşallah ziyade olsun derecatu'l ali olsun demek lazım büyük hizmetleri vardır bizim büyüğümüzdür. Ve kişiliğiyle efendiliğiyle zarafetiyle nezâketiyle de hepimize fevkalâde örnek olmuş çok önemli bir mûsikîşinas müzisyen bir şahsiyetti kendisi. Hatta vefatından sonra yenge hanımla konuşurken "Ahmet" dedi. "Her şeye eyvallah da bir şeyi anlatamam ve unutmam mümkün değil doyamadım" dedi. "Bir gün yüzünü asık görmedim bize karşı" dedi. O kadar iyi oldu o kadar nazik oldu o kadar merhametli oldu o kadar sevgi dolu oldu ki buna doyamadım dedi. Uzun süre evlilik yaşamış bir insanın sadece bir eşinin gaybiyetinden kaynaklanan bir hassasiyet değil, o nezâketini unutamayacağım, doyamadım dedi. Denilecek kadar önemli bir insandı Ahmet Hatiboğlu, bunları konuşurken bunları da araya sıkıştırıyorum ki bunları da aktarmış olayım çünkü yengemle bu konuştuğumu ikimizin arasında kimse bilmiyor ki şu anda ama bu vesileyle insanlarda öğrensin bu işe hizmet eden Ahmet Hatiboğlu büyüğümüzün aynı zamanda kişiliğini de ortaya koymak lazım. Büyük direnişler büyük fedakârlıklar

göstermiştir bu hizmeti ayakta tutabilmek için onu söylemek boynumuzun borcudur. Sonra 80li yılların başında bütün bu üretimler de böyle olunca tevafuklar Cenâb-ı Hakkın programı tertibi terkibi kimse ben yaptım falan filan demesin günah-ı kebâhir odur. Allah'ın fiiline sahip çıkan nefsiyle sahip çıkan bir insan kadar günah-ı kebairlik kesbetmiş bir kişi göremezsiniz. 50 tane adam kessin vız gelir tırıs gider. Günah işlemiştir ama Cenâb-ı Hakkın halik-ı zişânın halk ettiği bir fiile ben yaptım diyen kadar küstahı yoktur dünya üzerinde. Onun için her birimizin yaptığı hizmetler şükründen hamdından aciz olduğumuz Cenâbı Hakkın fiillerinin bizim üzerimizde açığa çıkmasından başka bir şey değildir. Ve bu bütün insanlık bütün mahlûkat için böyledir. Ama bunu eşrefi mahlûkat olan insan hak edebilir ancak. Diğer hayvanat nebatat zevk-i tabi ile icra ederler kulluklarını. Ama insana temyiz kabiliyeti verilmiştir. İnsanın temyiz etmek yani ayrıştırmak hakikati fark etmek ve ortaya koymak gibi bir yeteneği vardır. İnsanın eşref olması da zaten bundan kaynaklanmaktadır. Bu tevafuklarla lafı getireceğim yer orası 80'lerin başında Allah u alem Tercüman gazetesi vardı o zaman Tercüman gazetesinde promosyon bir kaset yaptırmak istemişti. Fakire teklif etmişlerdi o zaman ben yavaş yavaş bunlarla çalışıyoruz hemhal oluyoruz başka düşündüğümüz bir şey yok uçuyoruz. Duymuşlar bu meseleye yakin olduğumuzu "bize bir kaset yapar mısın" dediler Tercüman gazetesine Ramazanda dağıtılmak üzere bir promosyon kaset yaptıydım. İlk tasavvuf müziği kasetidir o yani. O çok büyük iltifat gördü yani o promosyonlarının haricinde başkaları tarafından o zaman böyle küçücük bir kuytu bir yerde hemen bir mekanizma kurarlardı kaset çoğaltırlardı. korsan dedikleri yani. Hatta bizim arkadaşlardan bir tanesi laf arasında söylediydi onlar basılırken 500 bin tane ben çoğalttıydım ondan dedi. Yani onun gibi 500 tane varsa düşün yani. Çünkü bu benim başarımdı şuydu buydu estağfirullah el-Azim Allaha sığınırım memleket aç insanlar aç. İlk defa Ahmet Özhan gibi tanınan bir insan tarafından çok ilginç bir şey üretiliyor. Bundan dolayı o doyulamadı kapış kapış gitti ve hâlâ konuşulur. Onunla başlayan bir sosyalleşme süreci oluştu. Bunların hepsinin dibinde Safer Efendinin imzası vardır, himmeti vardır imzası vardır. Hatta böyle yeni yeni ilâhiler basılır gelirdi meşke

efendim böyle demet demet dağıtır ben mızırdanırdım. Efendim biz daha şey yapmadık, "sus derdi nekese olma Ahmet" derdi. Biz cömert oldukça Allah daha çok çoğaltır derdi. Böyle bütün memlekete dünyaya yaymıştır. Bugün Avrupa'da sizi kaç yere götürürüm oranın arşivine bakarız Türk Tasavvufu Araştırma ve Yaşatma diye bizim bir mühür vardır bunların hepsi Safer Efendi Hazretlerinin zamanında ortaya çıkmış olan hizmetlerdir. İşte devranda olsun kıyamda olsun aylar itibariyle kıyamı neyse meselenin o şekilde hareket etme meselesinide Safer Efendi Hazretleri Allah şefaatine nail etsin çıkarmıştır var olan şeyi bizlere aktarmıştır. Bizlerde görgülü kuşlar gördüğünü işler misali onun bıraktığı mirası devam etmeye çalışıyoruz. Söylemediğim bir şey kaldı mı?

SORU: Tekke mûsikî tavrı ile alakalı?

Tekke mûsikî tavrı onu da tabi ki de Safer Efendiden meşk ettik. Bu arada meşk ettik derken Tuğrul Efendi Hazretlerini anmadan olmaz. Şimdi zaten bütün emanet onda olduğu için bütün bu işleri en iyi bilen o dur. En iyi tatbik eden o dur. Konu hakkında da en deruni bilgiye sahip olan o dur. O da başka fenomen bir kişidir. Yani onların hepsi birbirinden baskın yani. Hangisini nasıl anlatmak mümkün. Bizler için mümkün değil çünkü biz onların kulları mesabesindeyiz. Onlar bizim büyüklerimiz bizim onları ihata etmemiz mümkün değildir. Bütün bu zamanlar zarfında Safer Efendimin en büyük yardımcısı en büyük dayanağı da Tuğrul Efendi olmuştur bunu da herkes bilmelidir. Allaha hamd-ü senalar olsun bana da bu işin en uçtaki vitrin olması kaldı. Tabi bu meselelere yakınlığımızdan dolayı çok sevdiğimizden çok hissettiğimizden dolayı vitrinde de güzel temsil edilmesi Cenâbı Hak tarafından böyle murad edilmiştir. Tasavvuf mûsikîsinin tekke tavrı dendiği vakit tamamıyla devran ve kıyamın özellikleriyle alakalıdır. Tasavvuf mûsikîsinin makamsal ve ritimsel olarak klasik Türk müziğinden hiçbir farkı yoktur. Sadece güfte içeriği ve meydanda tatbik edilişindeki özellikler onu ayırır. Yani bir ilâhiyi şarkı gibi okuduğunuzda onun hiçbir esprisi kalmaz. Onun için bu meselede "meydan görmüş", "ilâhide meydan görmüş zâkir" diye meydan görmüş kişi diye bir ifade vardır. Meydan görmek devran zamanındaki ayin zamanındaki ortaya çıkan

özelliklerledir. Onun kendine göre senkopları vardır.2/4lük ilâhi, ikisi de 2/4 lük kıyamda da devranda da hareketler de genelde 2/4lüktür. Fakat 2/4ük ilâhi ikisinde de gider manası çıkmaz. Biri kıyama uyar biri devrana uyar. Onun başta aldığı senkop onun kıyamda daha veyahut devranda daha giderli yapar. Onun tatbikatla görmek ve tespit etmek lazımdır. Durak vardır ayin başında okunan Durak vardır. Yani emprovize olmayan besteli olan. Nasıl ki mevlevi ayininde meydana çıkıldığı zaman naatı şerif okunur. Bütün turuk-ı aliyenin ayinlerinde de mutlaka ona benzer bişey vardır. Mesela diğer dervani tarikatlarda Durak okunur. Durak bir fondur. Serbest okunan ama bestelenmiş olan bir nutk-ı şerifin melodik olarak okunmasıdır. Durak eyfeli diye Sadettin Arel'in ortaya koyduğu bir şey vardır ama bizim bahsettiğimiz o değildir. Durak tamamıyla serbest okunan bestelenmiş olunan Evliyaullah-ı zatın nutk-ı şerifidir. Devranın başladığı zaman usul ilâhisi denilen bir ilâhi vardır. Ondan sonra devran ilâhisi vardır ondan sonra devranda zaman zaman durulur. Hem dinlenmek hem de tefekkür etmek anlamında durulur o zaman "cumhur ilâhi" denilen birlikte okunan o 2/4lük okunan birlikte olmak durumunda değildir yörük semai olabilir, devrihindi olabilir, evsat olabilir veya devr-i kebir olabilir o cemaatin mûsikîye olan vukufuna göre değişebilen şeydir. Bunlar okunabilir. Netice itibariyle devran ağırdan başlayıp aşka sivrilmeye, sonuca vuslata miraca doğru giden bir psikoloji bir hal olduğundan dolayı, ilâhilerde ağırdan başlayıp en sonunda çok yörük bir şekilde finale doğru gider. O psikolojinin de muhabbetin de aşkında o şekilde zuhura gelmesinin, sonuca ulaşmasının bir mecazıdır. Daha sen kimlerden alacaksın malumat benim söyleyeceklerim bu kadar olsun

SORU: Safer Efendi'nin zikir yaptırma adabı nasıldı?

Zikrin kendine göre bir formatı vardır. Bu formatın adabı dediğin bu formatı doğru dürüst riayet ederek en mükemmel şekilde yapmaktır. O hareketlerin bir kendine göre fiziki durumu vardır. Bu fiziki duruma en iyi vücuduyla eşlik eden kişi bu adaba en riayet eden kişi olması icab eder. Safer Efendim de onu çok iyi meşretmiş kişi olduğundan dolayı Fahreddin Efendiden ve o dönemdeki diğer kişilerden. Safer Efendim bu meselelere intisap ettiği dönemlerde dergâhların kapanmasından sonra

o günlere kadar yaşamış olan nice bu kültüre sahip insanlar vardı. Onlarında görgüsüyle görgülenmiş vaziyette. Tabi meydanın adabı büyük bir konsantrasyondur, edebdir oradaki ciddiyeti hiçbir meyli şuuru hareketle gölgelememek lazımdır. Tamamıyla manevi vakar içerisinde meydana gelen makamı şerifte zikir reisinin veyahut da şeyh efendinin verdiği komuta göre meşk edilmiş olan ayin (ayet)bağlamında orada icra edilir. Bu insanın dervişin en önemli şarj olduğu ortamdır, durumdur, pozisyondur.

SORU: Safer Efendi'nin bestekarlığa çok önem verdiğini biliyoruz sizin de güftesini bestelediğiniz bir eser varmı?

Tabi bestekârlığa çok önem verirdi. Önem vermesinin, yani Safer Efendinin birtakım şeylere önem vermesinin son ucunda mutlaka ve mutlaka kültürün idamesi ve kültürün en kamil bir şekilde idamesi gayreti vardır. Ayrıca bir şey için diye bir şey söz konusu değildi. Yani o kültürün bu kültürün yaşaması ne kadar elzemse en iyi şekilde yaşatırdı. Çünkü Cenâb-ı Hak en güzel şekilde her şeyi yaratır eksiksiz yaratır. Kullarında onun halifesi olması itibariyle olabildiğince hizmetlerini eksiksiz yapması lazımdır. En kamil şekilde yapması lazımdır. Safer Efendimin bu konulardaki hassasiyeti bu ideal noktanın bu olmasından kaynaklanır ve bestecileri çok teşvik ederdi. Niçin? Mesele durmasın vedûd olsun doğurgan olsun. Bir zamanlar birileri bu işleri yaparmış değil her an bu işleri yapan insan vardır anlamında zamanın icabı olarak da bu bestelerin yapıldığı bu kültürün hâlâ ürediği anlamını desteklemek adına nutk-ı şerif yazana da onu besteleyene de kendi çok veciz nutk-ı şerifler irad ederdi. Onları da bolca dağıtırdı bestelensin insanlar istifade etsin diye bunlara çok hassastı onun sayesinde yüzlerce eser kazanılmıştır hem eskilerden restore edilerek bugünlere kazandırılmıştır hem de yeni yeni şeylerin oluşmasını Safer Efendi Hazretleri teşvikiyle ortaya çıkarttırmıştır.

Safer Efendicim herkesi teşvik ederdi. Yani herkese yapardı bunu dağıtırdı. Bir çiftçinin tarlaya buğday saçması gibi Safer Efendim kimseyi ayırt etmezdi herkese her şeyi verirdi kimden ne

çıkarsa diye. Sadece kendi güftesi olarak nutk-ı şerif olarak değil başka nutk-ı şerifleri de bol bol dağıtırdı yani sadece kendi nutk-ı şerifleri gibi anlam çıkmasın burada. Mesela "Affet İsyanım" diye benim fakirin ilâhiciği var onun teşvikiyle olmuştur. Gene bir gün güfte verdi "Hacı Ahmet bak bakalım şuna ne çıkacak bakalım" dedi. "Medet Kıl Derdime" diye bir Sabâ ilâhi vardır. O ortaya çıkmıştır. Bunun gibi şeyler vardır. Yani herkese aynı teşviki yapardı. Tabi bu konular da fevkalâde üretken kardeşlerimiz var mesela Hakan Alvan'ı burada zikretmek lazım. 1000'lere ulaşmış olan büyük hizmet gören çalışmaları vardır ilâhileri vardır. Ben daha ziyade seslendirme konusunda hizmete yakın olan kişiyim ama ara sıra yakîn olduğumuz zuhuratlar da oluyor, o kadar da olur.

3.3. Neyzen Hakan Alvan

Bendeniz konservatuvarda okuyordum. 86 yılı, Bizim usul, ritim, kudüm hocamız TRT İstanbul radyosu ses sanatçısı Hasan Semerkantlı bize Türk mûsikîsi usullerinin bazılarının dergâh müziğinde farklı şekilde kullanılabildiğini, oranın kendi bir neşesi olduğunu, oradaki müzikal yapıya göre Türk mûsikîsi usullerinde farklılıklar olduğunu anlatıyordu. "Sizi bu geleneksel kültürün yaşandığı Türk Tasavvuf Mûsikîsi Vakfı diye bir vakıf var oraya götüreyim" dedi. Biz 1986 yılında bir pazartesi gecesi Pazartesi Meşkine usul hocamız tarafından götürüldük. Safer Efendimin dergâhın başına geçmesinin daha birinci yılıydı, yeniydi. Muzaffer Ozak Hazretleri vefat ettikten sonra o vakfın yöneticiliğine Safer Efendi geçmişti onun yeni zamanlarıydı ilk zamanlarıydı mûsikî meşkine katıldık Yine malumunuz Ahmet Özhan Bey vardı bendeniz mûsikî meşkinde ney üfledim. Tabi o kültür o ortam bizi etkiledi. Safer Efendi'nin o munis kişiliği hoşgörülü yumuşak tavırları bize büyük bir keyif verdi. Biz konservatuar aşamasında daha sonra yine kendimiz oraya pazartesi meşklerine gidip gelmeye başladık ve bu şekilde o vakıfla olan beraberliğimiz başladı ve halen devam ediyor, inşallah da devam edecektir. Safer Efendi'nin kişisel özellikleri biliyorsunuz Safer Efendi bir göçmendir. Balkan göçmeni bir ailenin çocuğudur. İstanbul'un zor şartlarında İstanbul'a göçmüş bir aile Makedonya göçmeni maddi imkânları sıkıntılı bir ailenin çocuğu dolayısıyla okuyamamış resmi

devlet okullarında okuyamamış küçük yaşta para kazanmak zorunda kalmış ve tatlıcılık mesleğine girmiş seyyar tatlı satmış delikanlılığında daha sonra fabrika işçiliği yapıyor, daha sonra ticaret hayatına giriyor. Onun ticari hayatının böyle bir serüveni vardır. Safer Efendi delikanlılık çağlarında Şimdi Tasavvuf mûsikîsi vakfı olarak bilinen Nurettin Cerrâhi hazretlerinin dergâhı ve türbesi olarak kayıtlı resmi adı odur. Osmanlı döneminde oranın son şeyhi Fahrettin Efendi var biliyorsunuz 1925'ten sonra tekkeler kapatıldıktan sonra mevcut şeyh Efendiler o dergâhlarda türbe bekçisi olarak bulunduruldular. Yani devlet onlara dedi ki madem bu mekânda doğdunuz büyüdünüz yaşadığınız vefat edene kadar bu mekânda oturun vefat ettikten sonra bu müessese ile bir ilişkiniz kalmamaktadır. 1925'te tekkeler kapatıldığında Nurettin Cerrâhi tekkesinin Şeyhi olan Fahrettin Efendi o dergâhta 1966 yılına kadar türbedar olarak türbeyi bekleyen kişi olarak yaşamıştır. 1940'lı yıllarda Safer Efendimin gençlik yıllarında Safer Efendi ve çok sevdiği arkadaşı Kemal baba dediğimiz Kemal Evren büyüğümüzle beraber Fahrettin Efendi'yi ziyarete gidip geliyorlar. Fahrettin Efendi yalnız oturuyor, dergâhı bekliyor. Yani bir türbedar olarak bekliyor. Safer Efendi Fahrettin Efendi'nin sık sık ziyaretine gidiyor onunla eski günleri yâd ediyorlar. Eskiden şöyleydi böyleydi sorular soruyorlar. Safer Efendi çok meraklı, sadece tasavvuf mûsikîsine değil tasavvuf kültürüne yani tasavvuf kültürü ile alakalı her şeye meraklı ve Fahrettin Efendiye sorular soruyor. Fahrettin Efendi o günlerde Safer Efendi'yi dînî mûsikî konusunda ayrıca bilgilendiriyor, eskiden şöyle ilâhiler vardı böyle ilâhiler vardı diyerek bazılarını hafızasında kaldığı kadar okuyor. 1940lı yıllardan bahsediyoruz. Safer Efendi delikanlı gençten bir adam, "ya diyor bak bu çok güzel bir müzik, bak bu müzik unutuluyor, gidiyor." Çünkü 1925'te tekkeler kapatıldıktan sonra bu dergâh mûsikîsini bilen kişiler korkmuşlar. Aman bu işler yasak oldu biz evimizde oturalım ağzımızı da kapatalım hiçbir şeye karışmayalım diye, böyle bir tavır almışlar ve bu hadiseden aşağı yukarı 15-20 yıl sonra bir delikanlı çıkıyor, bu işleri derlemeye kalkıyor. Safer Efendi derdi "ben o yaşta elime çok ağır kocaman bavul gibi makaralı bir teyp alırdım. Şimdiki gibi ses cihazları yok, kocaman tahta bavulla makara teybi giderim. Şurada yaşlı amca var

bilmem ne dergâhından kalma bir amca. Çok ilâhi bilir o. giderim onun kapısını çalarım söylerim meramımı", "git evladım bırak başımızı belaya mı sokacaksın sen" dermiş. Çünkü Bu işlerden dolayı adam asılmıştır bu ülkede insanlar korkmuşlar. Hâlbuki alt tarafı bir müzik yani değil mi? Bakın insanlar nasıl etkilenmişler. Safer Efendi anlatırdı "birçok insanı zor ikna ederdim. Sorardım bu amca ne sever? İşte güllü lokum sever haydi ona güllü lokum yaptırırım, giderim. Amca size hediye getirdim". "Ooo maşallah çocuğum hoş geldin" der. İçeri girerim ondan sonra siz şöyle şöyle ilâhi biliyormuşsunuz. Onları bize okusanız. Böyle böyle bu ilâhileri derlemek için birçok insanın gönlünü yaptım derdi. 1940'lı yıllardan 90'lı yıllara kadar Safer Efendi ömrü boyunca 50 sene bu ilâhi derleme işlerini yapmıştır. Dolayısıyla bizim arşivimizin büyük bir çoğunluğu Safer Efendi'nin bu derlediği ilâhilerden oluşur. İşte bu derlenen ilâhiler 1981 yılına kadar üç beş tanesi hariç pek notaya alınmamış ses kayıtları var. Bu arada tabii Tasavvuf Mûsikîsi Vakfı daha sonra Muzaffer Efendi zamanında Nurettin Cerrâhi tekkesi koruma derneği diye bir resmi ünvan kazanmış. Muzaffer Ozak hazretleri o meclisi o mekânı yönetmiş. Safer Efendi, Muzaffer Ozak Efendi'nin yardımcısı olarak orada hizmete devam etmiş. 1985 yılında Muzaffer Efendi göçtükten sonra da o vakfın başına geçmiştir. 85'ten 99 senesine kadar. Daha sonra isim değişikliği oldu. Nurettin Cerrâhi Türbesi Koruma Vakfı adı altından daha sonra tabi Safer Efendi bu mûsikî işleriyle meşguliyeti ve ortaya konulan şeyler artınca artık hakikaten dînî mûsikî konusunda bir kaynak yer oldu orası. O yüzden adını o şekilde değiştirdiler. Ben 70 doğumluyum biz küçükken ilâhi diye bir şey bilmezdik. Bir tek televizyonda sene bir iki kez mevlîd programları olurdu. Mevlîd aralarında Amir Ateş ve gurubu üç beş tane ilâhi söylerdi. Türkiye'de ilâhi diye bilinen şey bundan ibaretti. 1980'li yıllardan sonra Turgut Özal'ında Türkiye'ye getirdiği bazı serbestliklerle de ilgili biraz. 1980 yıllarında Safer Efendi Cüneyt Kosal'la tanışıyor. Cüneyt Kosal'la neden tanışıyor? 1975lerden 85lere kadar Muzaffer Ozak Efendinin Amerika seyahatleri var. Yani tasavvuf kültürünü Amerika'da tanıtma faaliyetleri var. Amerika'daki Muzaffer Efendinin yakını olan Prof. Dr. Tosun Bayraktar orada organizasyonlar yapıyor. Muzaffer Efendi'yi

Amerika'ya götürüyor. İşte bu dönem de Muzaffer Efendi diyor ki, "biz oraya gidiyoruz, Türk mûsikîsini Türk kültürünü tasavvuf kültürünü temsil ediyoruz en iyisi olsun. O zaman enstrüman da alalım yanımıza" diyorlar. Biz orada ilâhiler söyleyeceğiz ama güzel enstrümanlar olsun. Ahmet Özhan Bey'e Muzaffer Ozak soruyor. Kimi alalım? TRT bu işin üstadı, Klasik Türk Mûsikîsini çok iyi bilen Abdi Çoşkun, Cüneyt Kosal, Vahit Anadolu, Doğan Ergin bazı ekiplerde Niyazi Sayın, Erol Deran, Aslan Hepgür gibi isimler Türk mûsikîsini en iyi icra eden insanlardan oluşan ekipler yapıyorlar. Genelde bu isimlerden oluşuyor ve bu ekiplerle Amerika seyahatleri başlıyor. Dolayısıyla Safer Efendim, Cüneyt Kosal'la bu vesileyle tanışıyor. Beraber seyahat ediyorlar, yiyiyorlar, içiyorlar, yatıyorlar, kalkıyorlar. Cüneyt Hocanın da nota derleme, nota toplama konusunda büyük bir gayreti var. Türk mûsikîsi arşivi çok değerlidir. Safer Efendi diyor ki; "bende çok sayıda band var ses kayıtları onları sana versem yazar mısın?" Cüneyt hoca, "tabi Safer baba ne demek ben ömrümü bu işlere verdim" diyor. Ama o tarihe kadar dînî mûsikîyle alakalı pek bir şey yapmamış, dolayısıyla 81 yılından itibaren Safer Efendi elinin altındaki bu ses kayıtlarını Cüneyt Kosal'a peyderpey veriyor. Cüneyt hoca onları yazardı. Bir kısmını bende hatırlıyorum. 86'dan itibaren vakfa gittiğimde pazartesi meşklerinde Cüneyt hoca orada kanun çalardı, dolayısıyla Cüneyt hoca her hafta 10 15 tane ses kaydından derlediği notaları yazar, temiz temiz getirirdi. Pazartesi meşkte onları okurduk. Her hafta her hafta yüzlerce belki binleri aşan bir ilâhi sirkülasyonu oldu. Dediğim gibi bu tarihten itibaren de 80'lerin başından itibaren bunlar yazılmaya başlayınca tabi Ahmet Özhan diye de bir isim var. Ki o zaman Türkiye'de çok daha popüler. Hem sinema sektöründe hem popüler müzik alanında tanınan bilinen bir insan. Ahmet abi de o tarihte madem bu kadar değerli bir arşiv Cüneyt Kosal tarafından yazıldı, ortaya çıktı. Biz bunları burada okuyoruz. "Biz bunu sahneye taşıyalım konserlere taşıyalım. Halkta, milletimizde bu kültürden haberdar olsun", dediği tarihinden itibaren bu düşünce hayata geçmiştir. Ahmet Özhan, Atatürk Kültür Merkezi'nde, Cemal Reşit Rey konser salonunda büyük ve saygın müzik yapılan ortamlarda bu bahsettiğim, Cüneyt Kosal'dan oluşan enstrüman ekibiyle

beraber tasavvuf mûsikîsi konserleri vermeye başlamıştır. O tarihe kadar tasavvuf müziği konusunda ufak tefek çalışması olan insanlar var. Mesela Bekir Sıtkı Sezgin de Sheraton konserinde ilk defa tasavvuf mûsikîsi okumuş sahnede. Tabi Ahmet Özhan'ın popülerliğinden dolayı, Ahmet Özhan çok daha büyük kitlelere bunları duyurma imkânı bulmuştur. O tarihte birde Ankara radyosunda Ahmet Hatipoğlu bu işleri insanlara tanıtmaya uğraşırdı. Ama Ahmet abinin isminin popüler olmasından dolayı geniş halk kitlelerine daha çok etki etti. Netice itibariyle bugün Türk tasavvuf mûsikîsi diye bir müzik varsa, bunun temelini Safer Efendinin bu gayretleri, Cüneyt hocanın bunları yazarak ortaya çıkartması ve Ahmet Özhan'ın bunları topluma tanıtması olarak düşünebiliriz. Yani bunlar üçlü bir sacayağıdır. Bugün tasavvuf mûsikîsi diye bir şey varsa Safer Efendi, Cüneyt Kosal ve Ahmet Özhan isimlerini mutlaka zikretmek gerekir. Türkiye'de bugün tasavvuf mûsikîsi dînî mûsikî konusunda yüzlerce binler kişi yüksek lisans yapıyor, yüzlerce binlerce müzik grubu var, yüzlerce binlerce yeni ilâhiler yazılıyor, çiziliyor. Bakın bütün bunları tetikleyen biraz önce arz ettiğim süreçtir diye düşünüyorum ve bu şekilde kayda geçmesini arzu ederim.

Dediğim gibi Safer Efendi bu süreçte yani Cüneyt Kosal'la tanıştığı bu süreçten itibaren Türk mûsikîsine meraklı, yetkin, kabiliyetli olduğunu hissettiği, fark ettiği insanları beste yapmaya da teşvik etmiştir. Bu çok önemli. Hüseyin Sebilci ismi mesela Osmanlıdan cumhuriyete geçişte tasavvuf mûsikîsi bestekârlığı yönünden en önemli isimdir bence. Bugün en çok sevilen bilinen, popüler ilâhiler onundur. Tahir Karagöz, Salahattin Dede(Salahattin Demirtaş) bunlar Osmanlıdan Cumhuriyet'e tasavvuf mûsikîsi bestekârlığını yaşatan adamdır çok önemlidir. Daha sonra Safer Efendi o tarihten sonra başta Cüneyt Kosal, Zeki Altun, Doğan Ergin daha sonra genç jenerasyondan Metin Alkanlı çok güzel ilâhileri vardır. Settar Allah illallah, geydim hırkayı bunlar hep Metin Alkanlı'nın besteleridir. Metin Alkanlı hakkında da bir tez hazırlandı. Metin Alkanlı gitaristtir. Piyasada gitar çalan, batı müziği bilen, popüler sahada aranjörlük yapan, meşhur sarkıcıların, türkücülerin CD'lerine, kasetlerine aranjörlük yapan meşhur bir adam. O da Safer Efendiyle tanışıyor

bir vesileyle, Safer Efendi bestelemesi için ona tasavvuf edebiyatıyla ilgili Yunus Emreden şiirler veriyor. Metin Alkanlı da bambaşka bir müzik kulvarının üstadı bir adamken tasavvuf mûsikîsi konusunda çok güzel eserler ortaya koyan bir bestekâr olmuştur. Safer Efendinin kerametlerinden birisidir bu, veya teşvik ettiği meselenin sonuçlarından birsidir. Ayni tarihte Ahmet Özhan besteler yapmaya başlamıştır ki çok fazla meşgul olmaz o işle ama yaptığı zamanda güzel yapar. Sami Özer keza öyle. O jenerasyondan sonra da bendeniz de Hakan Alvan'ı da bestekârlığa Safer Efendi teşvik etmiştir. Vakfa gidip geliyorum "yav neyzen başım sen hiç ilâhi besteledin mi?" dedi sofrada yemek yiyoruz. "Efendim gayret ettim ama olmadı" dedim. "Hadi hadi bundan sonra olsun inşallah" dedi ve ben o gece eve geldim Diyanet İşlerinin Naatlar diye bir kitabı vardı onu açtım bir şiir "*esselam ey ahmeti muhtar olan son nebi",* gördüm ve bu şiiri besteledim. Bu gün sağda solda okunan o ilâhi benim ilk bestelediğim ilâhidir ve o konuşmadan üç dört saat sonra bestelenmiştir. Bizi de Safer Efendi bu konuda teşvik etti. Safer Efendi, "besteleyin bunları" diye mûsikîşinas herkese şiirler dağıtırdı. Yani şunu söylemek istiyorum; Safer Efendi geçmiş kadim birikimi toparlayıp onları yazdırıp gündeme getirdiği gibi, bu işin devamlılığını temin edecek yeni bestekârların yetişmesine de vesile olmuştur. Bu çok önemlidir. Kendinin de besteleri şiirleri var biliyorsunuz. O şiirlerden de bize verirdi. Birçok kişiye verirdi dağıtırdı. o şiirlerde bu vesileyle o dönemde çok yakın olduğu için en çoğunu Cüneyt Kosal bestelemiştir. Safer efendinin bugün insanların gönlüne hitap eden birçok şiiri bestelenmiştir. Bendenizde üç beş tanesine gayret ettim okunuyor onlarda. Onun dînî mûsikîye olan katkılarını bu şekilde özetleyebiliriz. Aynı dönemde tabi Kemal Evren vardır. Safer Efendinin çok yakın arkadaşı bizim vakfın büyüklerindendir. Kemal babada aynı tarihlerde dergâhın cumhuriyet kurulduğunda şeyhi olan Fahrettin Efendi tarafından da Kemal Evren dînî mûsikîsinin Durak formu vardır. O formun geleneksel olarak iyi bilen kudümzen Şakir Çetiner, ki o da tasavvuf ehli bir zâttır. Konya da şeb-i aruz törenlerinde uzun zaman kudüm çalmıştır. Kemal babayı Durak öğrenmesi için Şakir Çetiner'e göndermiştir. Onlarca durağı geleneksel olarak Şakir Çetiner den kemal baba meşk

etmiştir. Onları da bizim vakıfta Kemal baba hep okumuştur. O geleneği yaşatma adına orada da Kemal babanın bu hizmetini zikretmek ve anmak lazımdır.

Safer Efendim 20'li yaşlardan itibaren vefat ettiği güne kadar şiir yazmıştır. Biliyorsunuz tekke edebiyatı diye bir edebiyat vardır. Tekke edebiyatı halk edebiyatı ile divan edebiyatı arası bir form kabul edilir. Bu geleneksel tekke edebiyatı anlayışı içerisinde Safer Efendi şiirler yazmıştır. Safer Efendi'nin şiirlerine baktığınız zaman şunu anlarsınız, evet bu kişi geleneğin içinden yetişmiş ama 1900'lü yılların insanı olduğunu da anlarsınız. Kullandığı kelimelerden edebi yapısında hem eskiyi hem bugünü anlatan bir üslup vardır. Ve en zor şey çok az sözle çok derin manaları anlatabilmesidir. Bu özellik biliyorsunuz Rasulullah Efendimizin özelliğidir. Az kelimeyle çok söz anlatabilme. Bendenizin inancına göre peygambere varis olan zevâtta Efendimizin bu özelliğinden nasipdâr olmuşlardır. Safer Efendi bence bunlardan biridir. Mesela "muhibbî oldu Allah'ı buldu / bulan o oldu hakkın yolunda" şu cümle var ya bir kitap konusudur, şerhe muhtaçtır. Bir kitap ihtiva edebilecek kadar uzun bir şerhe muhtaçtır. O kadar derin manalar vardır. Şimdi buraya girmiyorum bizim konumuzun dışında bu, ama Safer Efendim'in şiirlerinin içerisindeki tasavvufi derinliği anlayabilmek için minik bir örnektir. Bakın bugün din felsefecileri, tasavvuf profesörleri otursalar şu beyti saatlerce konuşarak ancak izah ederler. Safer Efendinin şiirleri çok basit gibi görünür, çok basit cümlelerden oluşuyor gibi gözükür ama o kadar derin tasavvufi manaları ihtiva eder ki, Safer Efendi'nin iç dünyasının da ne kadar derin olduğunu oralardan anlarsınız. Safer Efendi benim için Rasulullah Efendimizin bugünkü vekili, bugünkü temsilcisi kabul edebileceğimiz bir insandı. Bunu sadece ben söylemiyorum Emin Işık hoca vardır biliyorsunuz Marmara İlâhiyat Fakültesinde kıraat hocası. Emin Işık hoca Safer Efendi vefat ettikten bir hafta sonra bir cemiyet yapıldı mevlit okunuyor. Kalktı dedi ki "ben ömrüm boyunca Kur'an ve sünnetin nasıl bir insan istediğini, yani Allah ve Rasulunun görmekten hoşnut olacağı bir insan modelinin ne olduğunu aşağı yukarı bilirim. İdeal bir Müslüman, ideal bir mümin nasıl olduğunu bilirim. Vallahi ve billahi size şunu söyleyeyim. Benim

Safer Efendi'yle ömrüm geçti ben kuran ve sünnetin istediği adam kimdir diye sorsalar bana Safer Dal adının altına imzamı atarım Safer Efendi böyle bir insandı" dedi. Emin Işık hocanın Safer Efendi'nin mevlîdinde cemiyete karşı konuşmanın içeriğidir bu.

Safer Efendi delikanlılığında Hâfız Yaşar Okur var Osmanlı döneminde Sadi tekkesine mensup bir zâkirdir. Daha sonra Riyaseti Cumhur Fasıl Heyetinin reisliğini de yapmıştır. Yani lâ dînî mûsikîde de ehil birisidir. Hatta bir mecliste ses kaydından dinledim Safer Efendi de var Hâfız Yaşar Okur da var. Safer Efendi diyor ki; "Riyaseti Cumhur Fasıl Heyeti reisi Hâfız Yaşar Okur üstadımızda aramızda demiş tanıtıyor, takdim ediyor meclise. Hâfız Yaşar Okur da diyor ki; "şimdi yok o riyaseti cumhuru geçelim tarik-i sâdi den Hâfız Yaşar Efendi diyelim diyor yani o geleneksel kimliğine vurgu yapıyor. Tarik-i sâdi den yani Sâdi tarikatına mensup bir zâkir olarak kendini tanıtıyor. Safer Efendi Hâfız Yaşar Okur'dan mûsikî meşk etmiş delikanlılığında. O dönemde zaten Fahrettin Efendiyle olan tanışıklığından ve ona olan bağlılığından dolayı geleneğin kendi ritmiyle zaten doğal olarak öğrenmiştir. Binlerce bandı dinliyor, mûsikî meşki yapmış, Safer Efendi son güne kadar hâlâ bilmediği bir makam olsun. "Ya bu nasıl bir makam şimdi bir anlatın bakalım ne yapıyormuş" diye, yetmiş yaşında bile o mûsikîye olan canlılığını kaybetmemişti. Bizim yaşımız 50'ye geldi mûsikîyi bir alışkanlık haline getirdik artık aslında sevmediğim bir özelliğim. Ama o yetmiş yaşında hâlâ bir amatör ruhla "hadi bakalım nasıl bir şeymiş öğrenelim" diye keyif ederdi. Bendeniz Vecd-i Dil diye bir makam tertip edilmişti. Vecd-i Dil makamında bir tevşih, bir ilâhi ve bir nefes bestelemiştim. Safer Efendi'ye götürdüm bunları "Efendim böyle bir makam var bu makamda ben bir tevşih, bir ilâhi ve bir nefes besteledim" dedim. "Nasıl bir makammış bu sen bana oku bakalım şunları makamı oradan bir anlayalım" dedi. Yetmiş yaşındayken bile bu neşeyi taşırdı. Bizi çok motive ederdi. Ondaki bu motivasyonu görünce, biz daha çok çalışırdık. Beste yapardık götürürdük böyle bir üretim olurdu. İnsanları motive etmeyi çok iyi becerirdi. Canlı tutmayı diri tutmayı, keyifli tutmayı çok iyi becerirdi. Hattatların dükkânlarında görürsünüz "gel keyfim gel" diye yazı yazarlar. Necmettin Okyay'ın

meşhur bir istifi vardır. Sanatkâr olmayanlar bu laftan pek bir şey anlamazlar. Sanatkâr hattatların, ebru sanatçılarının, tezhip sanatçılarının, mûsikîşinasların, şairlerin daha iyi anlayacağı bir laftır. "Gel keyfim gel" Bu nasıl laf ya şimdi birde eski yazıyla yazıyorsun ne demek şimdi bu, Müslümanlıkta bunun yeri neresi falan böyle sığ bir Müslümanlık anlayışı bu nevi suallerle bizleri çok muhatap ediyor maalesef Türkiye'de. Ömer Nasibi Bilmen'in ilmihalini öğrenip, Müslümanlığı ondan ibaret zanneden, maalesef iyi niyetli ama yetersiz bir Müslüman profili var Türkiye'de. Ben bundan muzdaribim. Bu bizim medeniyetimizin irfanî ve ruhanî yönünü anlamamış bir toplum yapımız var. Ve bu toplum yapısı Müslümanlar çok kalabalık. Gündemi onlar oluşturuyorlar ve çoğu zaman biz bunların eleştirilerine muhatap oluyoruz. "Gel keyfim gel" ne alakası var diyor. Böyle eleştiriler geliyor. Veya "mûsikî haram değil mi?" diyor. Mûsikînin nesi haram nesi helal ayırt edemeyecek bir entelektüel seviyesi var adamın ve o bilgisizliğiyle İslâm adına konuşuyor. Bırakın milletin konuşmasını profesör hocalar konuşuyorlar. Kendi kasaba görgüsüyle Allah'ın dinini anladığını zannediyor ve bunu vaaz ediyor millete. Bu insan profili de bizim tasavvuf edebiyatının, tasavvuf mûsikîsinin bizim irfan medeniyetimizle bu insan profilinin kavgası var. Biliyorsunuz Türkiye'de bir çok profesör; "Enderun usûlü teravihin ne alakası var islâmla" diye eleştiriler getiriyorlar. Geçen bir fıkıh profesörü "Itri'nin İslâm medeniyetine ne katkısı var? Itri de kim" dedi. Biz Osmanlı medeniyetinin irfanî boyutuyla meşgul olan kişilerin yarın bir gün karşısına dikilecek insan profili kimdir biliyormusunuz? Bunlardır. İslâm adına konuştuğunu iddia eden ve bizim yaptıklarımızı İslâm'ın dışında gören insan profiliyle biz yarın muhatap olacağız. Şimdiden başladık. Geçen gün bir edebiyat profesörü kitap yazmış; siyasal İslâmcı bir adam, "Enderun usûlü teravih kılmak bence İslâm'a kötülüktür" diye kitap yazmış. Sen kaç kez Enderun usulü teravih namazı kıldın da bunun İslâm'a aykırılığına kanaat getirdin? İşte bu konuyla ilgili ben o dergiye yazı yazmıştım o yazıyı okumanı tavsiye ederim. Orada bu eleştirilere kısada olsa bir cevap vermeye çalıştım. Benim gelecek adına Türk Tasavvuf Mûsikîsi, Türk Tasavvuf Edebiyatı bizim ecdadımızın İslâm'ın irfanıyla

oluşturduğu medeniyete karşı radikal İslâm, selefi anlayış, selefi bakış açısı çok gelişiyor ve yarın bir gün Osmanlı irfanını, Osmanlı medeniyetini savunan insanların karşısına materyalist insanlar çıkmayacak, radikal İslâmcılar çıkacak bu da bir tehlikedir, bunu da bilerek söylüyorum. Çünkü biz bununla çok muhatap oluyoruz. Yani şuna benziyor senin ecdadın İslâm adına o kadar derin algılar oluşturmuş, o kadar derin bir profil ortaya koymuş ki, bugün kendini samimi Müslüman zanneden Ömer Nasuhi Bilmen'in ilmihalini okuduktan sonra İslâm'ın tamamını öğrendim zanneden insanlar bu ihtişam karşısında bir algı problemi yaşıyorlar. Algı problemi yaşadığı için de kardeşim bunun İslâm'la ne alakası var diye cümleye giriyor. Hâlbuki bilmiyor ki Kur'an'ın ve sünnetin vaaz ettiği öz o karşısındaki anlayamadığı meselenin içindedir. Bunu anlayamadığı içinde bu konuyla kavgası vardır. Benim eşim üniversitede eski edebiyat hocası, eşim ve ben Osmanlının medeniyet irfan kültürüne dair hizmetler üretmeye çalışıyoruz ki bahsettiğim her şey vardır bunun içerisinde. O kadar çok itirazlarla karşılaşıyoruz ki ve namazlı abdestli adamlardan itirazlarla karşılaşıyoruz. Yani bunu da bu işlere hizmet eden, akademik olarak bu işlerle uğraşan arkadaşlara da söylüyorum. Bu arkadaşlarla kavga etmek doğru değildir. Onlarda Müslüman kardeşimizdir o ayrı konu. Ama bu arkadaşların anlayacağı kriterler üstünden ikna etme, onlara bir şeyler izah etme görevimiz var. Hepimizin sizin, bizim. Onları kırmadan, kardeşliğimizi bozmadan bu insan profiliyle ilişkilerimizi düzeltmek, yaptığımız şeyin Kur'an'a ve sünnete uygun olduğunu hatta kur'an'ın ve sünnetin ruhunu ortaya koyduğunu, onun ne demek istediğini ortaya koyduğunu bu arkadaşlarımıza izah etmemiz lazım. Bu konudaki fikrimi de araya sıkıştırmış olayım.

Soru: Safer Dal Efendi tekkede mûsikî icra ederken nelere dikkat ederdi. Nasıl bir tertip takip ederdi? Tekke mûsıkîsi tavrı hakkında neler söylersiniz?

Geleneksel tekke mûsikîsi okuyuşunda zorunlu bir "goy goy" kavramı vardır. Tarikat ayinlerinde, yani tarikatın zikir ritüellerinde âyin-i şerif diyoruz biz onlara. Zikrin belli bir aşamasına kadar ritim saz kullanılmaz. Bendir, kudüm vb. bunlar kullanılmaz. Kıyam zikri de olsa devran zikri

de olsa Mevlevi mûsikîsini hariç tutuyorum. Devran ve kıyam zikri yapan Halvetiler, Kadiriler, Rıfailer, Bedeviler, Sadiler, Uşşakiler, Şabaniler, Sümbüliler, Sinaniler bunların hepsi sesli zikir yapan tarikatlerdir. Bu tarikat ayinlerine eşlik etmek için bu tasavvvuf mûsikîsi denilen şey vardır. Tasavvuf mûsikîsi bugün Osmanlıdan bize on bin eser geldiyse bunun dokuz bini tekkede icra etmek için bestelenmiştir. Buna emin olunuz. Onda biri câmiye, câmideki mevlitler de okunması için bestelenmiştir. Câmide okunan ilâhilerin bestekârlar ve güftekârlarına da baktığınız zaman onlar da tekke mensubudur. O yüzden tasavvuf mûsikîsini öğrenebilmek için geçen Ankara'dan dînî mûsikî konservatuarından kızlı erkekli 40 kişilik bir öğrenci grubu bizim vakfa geldi onlara da söyledim. Tasavvuf mûsikîsi dediğiniz şey sadece bir müzik değildir. Tasavvuf mûsikîsi dediğiniz şey, tekke hayatına, dergâh hayatına eşlik etmek için başta zikrullaha eşlik etmek için üretilmiş bir müziktir. Bundan ibarettir. O yüzden Safer Efendi tekke mûsikîsini, tekke tavrını nasıl yaşattı diye soruyorsunuz. Tekkede icra edilen zikrullahın belli bir aşamasına kadar enstrüman kullanılmaz. Enstrüman kullanılmadan zikir yapar insanlar. Yani ritim saz kullanılmaz. Ritim saz kullanılmamasına rağmen o zikrin üçte birlik kısmı ritim saz olmadan yapılır. Sadece okuyucunun ilâhi sesiyle yapılır. İşte sizin okuyucu olarak oradaki zikrullahı söylediğiniz ilâhiyle hareket ettirebilmeniz için, sizin ağzınızla ritim vurmanız lazım. Buna goy goy derler. Goy goy; bir insanın bir parçayı okurken ağzıyla da ritim vurması demektir. Nasıl olur bu (canı dilden fani kıldın akıbet (Hüseynî) ilâhisini söylerek gösteriyor) buna goy goy derler bu bir zorunluluktur. Teknik bir zorunluluktur. Tekke tavrı diye dinlediğiniz eski taş plakları bantları dinleyin goy goylu okurlar eski gelenekçiler. Niye? O bir zorunluluktur teknik bir zorunluluktur. Daha sonra ritim girdiği zaman sizin bu goy goy konusuda bu kadar vurgu yapmanıza gerek yoktur onu biraz geri çekersiniz. Dînî mûsikînin bu aşamasını bilmemiz gerekir. Bazı ilâhiler çok monoton gibidir. Hâlbuki goy goylu okuyuşta monotonluk yoktur onların içinde. Bunlar uzun uzun teknik mevzular.

Safer Efendi hem o gelenekten gelen goy goyu devam ettirirdi. Hem de bu goy goya alışık olmayan insanlarında ilâhileri dinleyebilmesi için o goy goyun tonunu ayarlatırdı bize bakın bu çok önemli bir şeydir. Hatta bir Ahmet Özhan bilmiyorum belki size anlatmıştır röportajında. Fahrettin Efendi'yle Safer Efendi 1950'li yıllarda Bursa'ya kaplıcaya gidiyorlar. Fahrettin Efendi yaşlı bir zât, Safer Efendi genç bir zât, üç beş arkadaşıyla yaşlı zâtı, büyüklerini Bursa'ya kaplıcaya götürmüşler. Safer Efendi anlatırdı. "Bir çınar altında oturuyoruz. Kaplıcadayız. Çay kahve içiyoruz. Orda da gramofonda Zeki Müren'in bir plağı çalıyor." 1950'li yıllarda Zeki Müren'in plak kayıtları çok kalitelidir. Çok güzel icralardır. Zeki Müren'in 1970'lerden sonra çok dejenere edilmiş okuyuşunu onun dışında tutuyorum konumuzun dışında. Müzikal anlamda söylüyorum Zeki Müren'in 1946 dan 50'li, 60'lı yıllara kadar doldurduğu taş plaklar türk mûsikîsi icrası adına çok değerlidir. Zeki Müren'in kişisel özelliklerini konumuzun dışında tutuyorum. Zeki Müren biliyorsunuz Türkçeyi o günkü şartlara göre daha temiz kullanan bir insan olarak kabul edilir. Yani ne dediği anlaşılır. Bir şey söylediği zaman şarkıda daha anlaşılırdı, bunu 70'li yıllarda ben bile yaşadım. Safer Efendi, Fahrettin Efendi'yle Bursa da oturuyorlar çınar altında kaplıcada orada bir gramofonda Zeki Müren'in taş plağı çalıyor. Fahrettin Efendi dönmüş Safer Efendiye demiş ki "Bak Safer Efendi bizim vakfımıza da bir gelecek ilâhileri böyle temiz ağızla goy goysuz söyleyen, herkesin de anlayacağı halde okuyacak birisi gelecek bak görürsün" demiş. Kim ola ki bu isim Ahmet Özhan. Bakın bunu Safer Efendi 1980'li yıllarda Ahmet Özhan'a anlatmış bu hatırasını burada Fahrettin Efendinin keşfi, kerameti veya uzak görücülüğü diye kabul edelim. Safer Efendi geleneksel okuyuculukla ahalinin bugünkü insanların da ilâhileri anlaması için bir orta yol bulan birisiydi. Bunu da bize tavsiye ederdi. Bu şekilde özetleyebiliriz.

Soru: Tekke ve mûsikî bağlamında Klasik usulü devam mi ettirdi? İlave zikir yaptırır mıydı? Okuyuculara yani zâkirlere nasıl müdahale ederdi?

Tabi ederdi. Safer Efendi Muzaffer Efendinin döneminde Amerika'daki olsun Türkiye'deki olsun bu zikir meclislerinde zâkirbaşıdır. Kendi bizzat ilâhileri okuyor ve ilâhi okuyanları da yönetiyor. Muzaffer Efendinin döneminde Safer Efendi ilâhi meclislerinin, zikir meclislerinin zâkirbaşılığını, yöneticiliğini yapıyor. Şeyh Efendi zikri yönetir. O zikrin giderine göre de burada ilâhi okuyanlar olur onların başında birisi olur, o karar verir "şimdi şu ilâhiyi okumaya başlayalım" der. Oradaki zikir meclisine revnak verir neşe verir. Bir ruhaniyet katar. Safer Efendi zâkir yani ilâhi okuyanlara reislik ettiği uzun yıllar vardır.

Soru: Safer Efendi tekke mûsikîsi yönünden kendisinden sonra nasıl bir etki bıraktı?

Bugün binlerce insan dînî mûsikîyle uğraşıyor. Bu Safer Efendinin hayali idi. Ben konservatuarda okurken, biz hocalarımızdan nota alamazdık. Hocam şu şarkının notasını verir misiniz? Dediğimizde "bir bakalım" falan deyip geçiştirirlerdi. "Hocam şu şarkının ses kaydını verir misiniz?" Dediğimizde "bir bakalım" deyip böyle bir cimrilik vardı. Yeni jenerasyon bunu bilmiyor. Siz şimdi internete giriyorsunuz, kırk bin tane eserin notası karşınızda. İnternete bir giriyorsunuz Bekir Sıtkı Sezgin'in bin tane şarkısı Münir Nurettin Selçuk'un bin tane şarkısı karşınıza çıkıyor. Bizim zamanımızda böyle bir şey yoktu. Elimizde kaset, kasap dükkânının önündeki kediler gibi böyle bakardık onlara. Efendim şu kaseti bize doldursanız. Ben birçok kişiden nota bulamadığım için, vermedikleri için bantta bir şarkıyı dinliyorum çok seviyorum. Nota bulamadığım için istiyorum vermiyorlar. Oturup kendim onlarca şarkıyı notaya yazmışımdır ses kaydından dinleyip onu notaya aktarmışımdır. Bana çok faydası oldu daha sonra birçok derlemeler yaptım. Cüneyt Kosal yaşlandıktan sonra vakfa gelip gitmesi zorlaştı gelmez oldu. Bu sürede Safer Efendi hâlâ o bantlardan kalanlardan bizlere vererek notaya aldık bendeniz de birçok ses kaydından notaya ilâhi aktarmışımdır. Safer Efendi kimsenin nota vermediği, ses kaydı vermediği zamanlarda ömrü boyunca biriktirdiği bir arşiv var. Cüneyt Kosal'a rica etmiş, Cüneyt Kosal yazmış, vakfa gelmiş meşkte okumuşuz. Elimizde sıfır kilometre 40 tane ilâhi var mesela fotokopiler çekiliyor. Mesela vakfa meşke gelen müzisyen

arkadaşlar oluyor konservatuardan, diğer yerlerden vakfın mensubu olmadığı halde meşke gelenler çok olur. “Efendim bu notaları alabilir miyiz?” “Alın götürün dağıtın, alın götürün dağıtın” diye avaz ederdi Safer Efendi. Biz şaşırırdık. Konservatuarda okuyoruz aynı dönem de konservatuardaki hocalar nota vermiyorlar. Bizde dursun diye. Osmanlıdaki mûsikî câmiasının böyle bir kötü alışkanlığına ben şahit oldum. Müslümanlığa yakışmaz bu. Cimrilik, nekeslik var. Safer Efendi bunu kırmıştır. O ömür boyu biriktirdiği bantlar yazılmış, meşk edilmiş, istiyorlar. “Alın götürün. Alın herkese verin. Kim nota istiyorsa verin. Verin çocuklar verin.” İnanın ben bu cümlelerle büyüdüm. Bütün bunların ortalıkta yaygın olması, bütün bu insanların meraklıların en azından ulaşabilmesi, bu sayede mümkün olmuştur. Safer Efendi bu konuda bir devrim yapmıştır. Hiç alışık olmadığımız bir şeyi yapmıştır.

Soru: Safer Dal Efendi’ye göre derviş için mûsikî ne manaya gelir?

Mûsikî aşığın aşkını fasığın fıskını arttırır. Biliyorsunuz. Safer Efendi âşık olduğuna, âşıklık istidadı olduğuna inandığı insanları mûsikîye sevk ederdi. Rakı içmeye meraklı, pavyona gitmeye meraklı bir adama siz sanat müziği dinletin efkârlanır kalkar, gider pavyona. Fasıklık alameti var bünyesinde. Kiminde âşıklık alameti vardır. Kiminde fasıklık alameti vardır. Safer Efendi bu prensip üstünden hareket ederdi. Bir de şöyle bir şey vardır. Ahmet Özhan ve Tuğrul İnançer Bey Şarkılar Seni Söyler diye bir program yaptılar. Tuğrul Efendi olsun Ahmet abi olsun bunlar Muzaffer Efendi’den, Safer Efendi’den duydukları bu şarkılar üstünden programı düzenlediler. Mesela Muzaffer Efendi dermiş ki evladım bizi ecdadımız çok ârif insanlardı. Her yerde her hakikati söylemezlerdi. Bazı meclislerde dînî içerikli bir şey konuşamazdı ama öyle bir şarkı isterdi ki, o şarkı dünyevî bir meseleye de çekilebilir, manevi bir meseleye de çekilebilir. “Severim her güzeli senden eserdir diye, vücûd ikliminin sultânı sensin” gibi şarkılar okunduğu zaman benim aklıma direk Peygamber Efendimiz gelir. “Severim her güzeli senden eserdir diye”. Bu dünyada yaratılmış en güzel şey nedir? Efendimizdir değil mi? En güzel örnektir âyete göre. Her güzellik güzelliğini ondan

alır diye kabul eder âşık. Bizim ecdâdımızda bu şarkıları böyle anlamlarda vermişler. Safer Efendi hani mûsikîye insanları teşvik eder miydi? Mûsikîyle manevi terbiyeyi nasıl yapardı diye soruyorsunuz ya. Sadece ilâhiler değil, milletin şarkı diye meyhanede dinlediği şarkıları bile bu kulakla dinlememizi tavsiye ederdi. Hatta Safer Efendi "O güzel gözlerle bakmasını bil / Sade kendin yanma yakmasını bil" diye Lemi Atlı'nın Hüseynî bir şarkısı vardır. Devamında da sözleri çok güzel ona bakmanızı tavsiye ederim. Safer Efendi çok severdi bu şarkıyı. Muzaffer Efendi, Tamburi Cemil Bey'in Hüseynî makamı devrihindi usulünde olan "Görmek ister gözlerim her dem seni" şarkısını çok severmiş. Bu şarkıları dinlerken onlar rasulullah Efendimize bir naat, tevşih okunuyormuş gibi hissederlerdi. Muzaffer Efendi olsun Safer Efendi olsun Osmanlı geleneğine daha yakın insanlardır. Onlar lâ dînî mûsikîyi bile bu kulakla dinlenebileceğini bize öğretmişlerdir. Bizde bunları Safer Efendi'den, Tuğrul Efendi'den Ahmet abi'den öğrendik. Onlarda bu gelenekten geldiler. Bize böyle bir kavram koydular. Ben bazen inanın ilâhi dinlerim dinlerim evet bildiğimiz sevdiğimiz hakikatler açıktan söylenir. Ama bazen bir şarkı dinlerim. Oturup ağlarım. Benim gönlündeki maneviyatı bazen bir şarkı çok daha güzel anlatıyor. Yani şarkılar seni söyler hangi kulakla dinlerseniz bazen bir şarkı size bir ilâhiden çok daha etkilidir. Ahmet Özhan geçen bir şarkı söyledi. Avni Anıl'ın

"Bir ateşim yanarım külüm yok dumanım yok

Sen yoksan mekanım belli değil zamanım yok

Fırtınalar içinde beni yalnız bırakma

Benim senden başka sığınacak limanım yok"

diye bir şarkı var. Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şiiri, büyük ihtimalle Ümit Yaşar Oğuzcan bir sevgilisine yazmıştır. Avni Anıl'da o kafayla bestelemiştir. Biliyoruz Avni Anıl'ın Ümit Yaşar Oğuzcan'ın kişiliğini aşağı yukarı. Ama o şarkı "benim senden başka sığınacak limanım yok" lafı bana o kadar keyif verdi ki, bir Müslümanın Rasulullah Efendimizden başka sığınacak limanı var

mıdır? Rasulullah Efendimizin çözümlerinin dışında bir çözüm limanı var mıdır? Varsa zaten Müslüman değildir o kişi. Kur'ancık takımı çıktı ya. Biz Kur'an okuruz. Peygamberin yorumuna lüzum yok diye bir anlayış var ya şimdi. O arkadaşlar sığınacak limanlarının olmadığını görecekler. Kafaları teneşire vurunca.

Yani şarkılar bazen ilâhiden daha tesirlidir. Ama hangi kulakla dinlediğine bağlı. Ama o kulağa da bir günde o dinlemeye hazır etmekte mümkün değildir. Bizim bu kulaklarımızı bu kıvama getirenler de Safer Efendi gibi zâtlardır onu da söyleyeyim. Öyle boyacı küpü değil dervişlik. Aa çok güzelmiş ben bugün derviş oldum her şeyi manevi olarak karşılıyorum artık. Yok böyle bir şey. O yüzden Safer Efendi mûsikîye şöyle katkıda bulunmuştur böyle katkıda bulunmuştur. Mûsikî burada Safer Efendinin yaptığı iş için ta'li bir meseledir. Safer Efendi adam yetiştirir. Adam pişirir. Ona tabi olduğu miktarca. Onun sözünü dinleyen adam olur. Onun yakınında bulunup ta adam olamayan insanlar olmuş mudur? Olmuştur. Sebebi nedir? Onun sözünü yeterince dinlememiştir. Ben hâlâ düşünüyorum. Safer Efendimle günlük hayatta en çok ne zaman aklıma geliyor biliyor musunuz? Bize derdi ki oğlum! Çalıştığı halde az kazanan insanlar var. Bakkalın çırağı, hamburgercinin kuryesi, lokantanın garsonu, bunlar çalışıyor değil mi? Dilenmemişler. Onuruyla bir iş bulmuş çalışıyor. Ama biliyoruz ki çok az kazanıyor. Bu maaşla geçinebilir mi bu adam? Geçinemez. "oğlum onlara bol bol bahşiş verin" bahşiş meşru bir şeydir. Bahşiş verdiğin zaman onlar kırılmazlar. Çalıştığı halde az kazananlar var onlara ikram edin. Derdi. Benim her gün bu hakikat kulağımdadır. Bizim eve her gün bakkaldan çırak gelir. Kapıyı açıp o çırağı gördüğümde Safer Efendinin o sözü aklıma gelir. Mutlaka bir lira ilave yaparım. Veya bir lokantada 17 tl tuttuysa 3 lirasını almam. Safer Efendi hayatımda bu şekilde yaşar her an. Safer Efendi her şeyden önce insan yetiştiren bir adamdır. Bu insan yetiştirme onun mesleğidir. Bu mesleğinde mûsikîyi, bu işleri bir yardımcı faktör olarak kullanmıştır. Onu da en güzel kullanmıştır. Öyle bir kullanmıştır ki ayrı bir kulvar olmuştur. Safer Efendi bayramlarda bir cebine on liralıklar bir cebine 20 liralıklar bir cebine 5 liralıklar bankadan yeni çıkmış gıcır paraları

tek tek koyar, çocuklara yaş grubuna göre dağıtırdı. Mesela on yaşının üstündekiler yirmişer lira, beş yaşının üstündekiler onar lira, beş yaşından küçükler beş lira alırdı. Çocukların gönlünü yapma konusunda çok titizdir. Tabi ki bütün bunlar Rasulullah Efendimizin sünnet-i seniyesine uymak, Rasulullah Efendimize benzemek ana teması üstünden yorumlanacaktır. Ben Safer Efendiyle yaşadığım günlerde Rasulullah Efendimizi rüyamda görsem mi diye düşündüm. Ben görüyorum her gün zaten dedim. Safer Efendimi her gün görüyorsam, benim için Rasulullah Efendimizi görmek arasında hiçbir fark yoktur şahsi tahassusatımdır bu benim. Bol bol siyer okumamızı tavsiye eder bizim büyüklerimiz. Peygamber Efendimizin hayatını teferruatlı bir şekilde okumamızı tavsiye ederler. Safer Efendi de tavsiye ederdi. Tuğrul Efendide tavsiye eder. Ben Peygamber Efendimizin hayatını okurken, hayatının satır aralarını okurken, insanlara olan hoş görüsü, insanları taşıma, ne yaparsa yapsın insanları bırakmama, ne kadar kötülük yaparsa yapsın hep onları sahiplenme, ne kadar hata yaparsa yapsın hep affedici olabilme, hataları örtebilmek, hemen konuyu güzele döndürmek, hemen iyiye hemen olumluya döndürmek Rasulullah Efendimizin sünnetine uymak budur. Ben Rasulullah Efendimize nasıl benzenir gördüm. Safer Efendim bunun örneğidir. Ben kendimi her gün Rasulullah Efendimizi görüyor kabul ediyordum. Siyer okudukça bakıyorum. İşte buradaki şablonu ben yaşadım diyorum. Namazın sünneti, Efendimizin sünneti bunları zaten biliyoruz. Bunlar teknik meseleler. Dinin teknik kısmı. Duygusallık, ruh, keyif, sevgi, muhabbet nerde? Rasulullah Efendimizin hayatında var. Bunu algılamamız çok zorlaştı bu dönem de. Efendimizin hayatındaki olumluluğu, sevgiyi, muhabbeti, sıcaklığı, aşkı bir bünyede görmeniz lazım. Bu siyer kitaplarında anlaşılmıyor. Ben siyer kitaplarında okuyorum. Safer Efendim bana rasulullah Efendimizin ashabına muamele ettiği gibi muamele etti. Bir sürü hata yaptım beni affetti, hep sevdi, uzak tutmadı, hep yakınında tuttu. Ne yaparsak yapalım. Ben kötülükler yapıyordum yine beni sarıyordu. Bugün bunu patronun yapmıyor. Evdeki hanımın bile yapmıyor. Bir hata yaptığın zaman surat asıyor. Safer Efendim surat asmazdı. Rasulullah Efendimiz gibi hep affeder durumundaydı. Siyer de okuduğum o

güzellikleri ben yaşadığım için, hakke'l yakîn hissettiğim için, Rasulullah'ı sevme keyfiyetim daha da artmıştır. Biz namazda Salli Barik okuyoruz. Salli Barik Efendimize salavattan ibaret değildir. Lütfen dikkat ediniz. Ya rabbi senin habibinin alini öyle bir bereketlendir ki hani İbrahim ve ailesine bereket vermiştin lütfen öyle bereketlendir. Salli Barik'in anlamı bu değil midir? Efendimizin âli, buradaki âlinden kastı sadece ehli beyti yani onun kanından gelen nesille sınırlı değildir. Peygamber Efendimize ehil olmuş kişilerin devamlılığını istiyoruz biz. Niye? Hani nasıl İbrahim ve âline bir bereket vermiştin. İbrahim ve âline bereketten kasıt nedir? Kesilmeyen peygamber zinciri değil mi? Hanif dinini yaşatan Hz. İbrahim den itibaren hiç kesilmeyen bir peygamber zinciri vardır. Bu duayı bize peygamberimiz öğretiyor. Salavatlar peygamberimizin bize emridir. Bütün ümmet-i Muhammed bu salavatları okumak zorundadır. Bu Tahiyyat bize ne söylüyor biliyor musunuz? Biz insanlar ancak insandan etkileniriz. İnsan insandan etkilenir. Bu ana prensiptir kaidedir. Bir kitap insana açılım üretir. Tatmin etmez. Mutmain etmez. Bir şeyi yönlendirmeye yarar. Peygamber Efendimize benzeyen insanların, bu sadece kâmil bir mürşitle sınırlı değildir. Ufacık bir davranışında peygambere benzemek bile o duanın içine girer. Yani peygamberin öğrettiği şekliyle biz şunu istiyoruz. Ya Rab biz peygamberimize benzeyen insanların her an içimizde bulunmasını istiyoruz. Namazın sonunda okuduğumuz Salli Barik duasının anlamı budur. Safer Efendi ve benzeri insanlar bizim namazda okuduğumuz salli barik duasının bereketidir. Onun sonucudur. Bu Türkiye de hiç konuşulmayan bir mevzudur. Salli Barik'i neden okuyoruz. Efendimizin âlinin bereketin dinle ne alakası var? Sadece peygambere salavatsa "allahumme salli ala muhammed" de konu kapansın. Niye bunu okuyoruz? Yunus emre, Aziz Mahmut Hüdai, Niyaz-ı Mısrî, Hz. Mevlana diyoruz. Niye bunları anlatıyoruz? Bu isimler ümmeti Muhammed'in 1400 yıldır okuduğu salavatın sonuçlarıdır. Safer Efendinin profili de bu ana temanın bir sonucudur. Bu ana tema neden söylenmiştir? İnsanın Allah ve Resulünü tanımanın, Allah'a ve Resulüne muhabbetin en pratik yöntemi budur. Rasulullah'a benzeyen bir insan gördüğü zaman birisi, sevgisi, muhabbeti, Allah'ın dinine olan muhabbeti çok daha hızlı ilerler.

Mesele bundan ibarettir. Dinle ilişkinin, Allah ve resulüyle ilişkinin en pratik yönü Allah ve Rasulüne benzeyen bir insanla beraberliktir. Salli Barik bize bunu öğretiyor. Hadis-i şerif vardır "Benim ümmetimin âlimleri Beni İsrail peygamberleri gibidir" diyor Efendimiz.

Safer Efendinin mûsikîsi konuşulur. Ama Safer Efendinin gerçeği ve hakikatteki Allah'ın var ettiği şu kâinattaki din denilen, insan denilen, Allah denilen, Muhammed denilen bu ilişkinin ana temasında Safer Efendi profilindeki insanların yeri biraz önce arz ettiğim genel kavramların yeridir.

Soru: Safer Efendi mübarek gün ve gecelerde mûsikî icra eder miydi ?

Tekke kültüründe zamana zemine göre söz söyleme vardır. Bunu nasıl yapacaksınız? İlahi söylüyorsunuz. O ilâhinin sözel yapısı zaten bu ilâhileri yazanlar Allah dostlarıdır. Aziz Mahmut Hüdai, Yunus Emre, Niyazi Mısrî gibi. Safer Efendi o gün o mübarek gece ile ilgili sözler, ilâhiler ne varsa onları bize okumamızı tavsiye ederdi. Onları bize kendisi hazırlardı. Biz bugün ondan gördüğümüz prensip üstüne davranıyoruz. Yerine ve zamanına göre söz söyleme bugün ümmeti Muhammed'in çok ihtiyacının olduğu bir şeydir.

Soru: Safer Efendi mûsikînin haramlığı helalliği sorularına nasıl cevaplar verirdi?

Safer Efendi her şeyi küçük bir cümleyle özetlerdi. "Her şey Allah'ı zikrediyor mu? Zikrediyor. Kemanın teli de ondan gayrı mı?" derdi. Anlayan için bir cilt kitap var bunun içinde. Bu soruya çok muhatap olmazdı. Bu soruyu soranlara diyanet işlerinin fetva kurulunun hazırladığı rapor gibi konuşmazdı.

Soru: Safer Efendi'nin bestekârlığı ve bestekârlığa teşvik etmesi ile alakalı ne söylersiniz?

Bugün Türk halkının çok sevdiği üç beş ilâhi Safer Efendinindir. "Tevhid etsin dilimiz illallahu" basit küçücük bir melodide o kadar geniş bir neşe vardır ki, tevhid neşesidir bu. O neşeyi "Hakkı seven âşıkların eğlencesi tevhid olur" diye bir ilâhi vardır. Genelde arka arkaya okunur. Bu

bestesi bile yeter. Hem manevi neşesini, hem müzikal geleneğin içinden gelen müzikal yapıyı bilmesini, hepsini anlayabilirsiniz bu ilâhiden. O ilâhinin sözü de kendi şeyhi olan Fahrettin Efendiye aittir.

Soru: Safer Efendi'nin kaç tane bestesi vardır?

Benim bildiğim 10 tane falandır TRT repertuarının dışında birkaç tane daha vardır ama çok emin değilim. Bestekârlık konusu dan bir iddia sahibi değildi. Meşguliyetini daha çok şiir yazmaya verirdi. Şiir konusunda biraz daha meşgul olurdu. Sabâ ilâhisi vardır "Ey mihri lâ yezâlin mehtâbı müsteniri" bu ilâhinin orta kısmını Safer Efendi ilk kısmını bestelemiş bir melodi hep o okunuyor. Ahmet Özhan'a dinletmiş o da; "Efendim biz bunun ilk kısmını çok tekrar ediyoruz. Buna bir ara koyalım konsantrasyonu daha çok temin eder" demiş. "Zatınla zâtı akdes olmuşdu zarf-ı mazruf" kısmını Ahmet Özhan ilave etmiştir. Burası Ahmet Özhan'ın bestesidir. O beste Safer Dal ve Ahmet Özhan ortak bestesidir.

Safer Efendi tüm makamları severdi. "Az kullanılmış makamlar gündeme gelsin okunsun. Hadi siz beste yapın az eser olan makamda da çok eser olsun" diyerek bir çocuk neşesi gibi neşe taşırdı. Çocuğa oyuncak verirsin sevinir o da yeni bir ilâhi bestelendiği zaman sevinirdi.

Vefatından çok kısa bir süre önce bir bayram gecesi vakıfta odasında istirahat ediyordu. Bayağı hastaydı. Son bayram gecesiydi bu. Bendenizde o gün evde son dakika bayram günü vakfa gidiyorum. Bayram ilâhisi olsa keşke diye düşünürken Muzaffer Ozak hazretlerinin şiirlerini açtım. Bir baktım "Şarabı aşkınla nuşettir ya Rab" şiirini ayaküstü bestelemeye çalıştım aklıma bir melodi geldi. Hemen yazdım ve gece yarısı vakfa gittim. Bir arkadaşıma gösterdim. Çok beğendi. "Gel Efendinin yanına girelim" dedi. Kapısını çaldık yatıyordu kalktı. "Efendim Hakan bir ilâhi bestelemiş dinler misin?" Dedi. Ben ilâhiyi okudum. Çok beğendi. "Ooov şimdi bayram oldu" dedi. Kalktı o haliyle. Hatta o ilâhinin bir kısmında "saçalım elvan ile bayram edelim" diye bir yer var. "Burayı

‘alvan’ diye değiştir” dedi. Efendim ben değiştiremem orayı dedim. “Yav değiştir” dedi. Büyüklerin sözü iki edilmez ama müsaade ederseniz sadece o elvanın altına küçük bir harf (a) yazalım. Bu hatırada oraya kaydedilmiş olsun dedim. “Tamam hadi öyle olsun” dedi. Oraya bir a harfi koydum. Nüshaları görürseniz o elvanın altında bir (a) vardır. O (a) Safer Efendi’nin emridir. Bu muhabbetten “sonra hadi bakalım bir çay getirin” dedi. Gece üç. Bayram Sabâhı. Çay getirdiler. “Topla bütün ilâhi söyleyenleri” dedi. Gece yarısı topladık çocukların hepsini. “Hadi bu ilâhiyi meşk edelim” dedi. Orada ilâhiyi öğrettik. “Bayram selamlaşmasından sonra bunu okuyalım” dedi. Oturduk bu ilâhiyi okuduk. Benim için en güzel şey Safer Efendi’nin son bayram gecesinde ona bu mutluluğu yaşatmaktır. Benim için en güzel keyif budur.

3.4. Sami Özer

1986’da Safer Efendi’ye evlat oldum. Daha önce Türk müziği sanatçısıydım. Tasavvufla ilgili bütün her şeyi Safer Efendi’den öğrendim. Tasavvuf müziğinde beni yetiştiren odur. Adım Sami Özer, Paşabahçe’de 2 Şubat 1950’de doğdum. İlk müziğe Ezan okuyarak başladım. Yedi Buçuk yaşında. Müzikle ilgim 61 seneden fazla. Paşabahçe Câmi’nde müezzinken, Amir Ateş’le bir mevlîdde tanıştım. Amir Ateş’le iki sene birlikte onun devlet hanesinde çalıştık. Sonra beni Emin Ongan hocaya teslim etti. Eti senin kemiği benim diyerek. Türk Müziğinde hocam Emin Ongan’dır. 1971-72’ler den sonra Üsküdar Mûsikî Cemiyetinde Tuğrul Efendiyle beraberdik. Hanımı da oradaydı. Ahmet Özhan oradaydı. Emin Ongan’la 11 senem geçti. 1985’li yıllarda sıkıntılı bir dönem oldu. O zamanlar şimdiki gençler gibi bolluk yok darlık zamanı 85-86’nın başıydı. …. Abla(Tuğrul Efendinin eşi) bir gün telefon etti “bana sen neden Karagümrük’e gitmiyorsun” dedi. Ben gitmek istiyorum ama dedim. Nasıl yapacağım bilmiyorum. Günlerden Çarşamba diye hatırlıyorum. Sen yarın git ben Tuğrul abine söyleyeceğim dedi. Zincirli kuyu üst geçidinin altında Durakta bekle o seni geçerken alacak dedi. Tuğrul Efendi o zaman orada bir fabrikada muhasebeci olarak çalışıyordu. Tuğrul Efendi beni aldı. Safer Efendiye teslim etti. Başlangıcımız bu şekilde oldu.

Soru: Safer Efendi'nin sosyal hayatıyla alakalı bilgi verir misiniz? Öne çıkan kişisel özellikleri neydi?

Safer Efendi öncelikle insan-ı kâmildi. Hayatını Karagümrük dergâhına adamıştı. Dervişlerine adamıştı. Malıyla ve canıyla. Bir sürü kişilerin hâlâ şuan bile hepimizin kursağında onun yemekleri vardır. Safer Efendinin pastaneleri vardı, düğün salonları vardı. Mustafa baba diye bir ortağı vardı. Bir zaman sonra gitmedi. Mustafa babaya "sen kazancımı bana ver" dedi. Hayatını bizlere, Karagümrük'e adadı. Biz 13 sene beraber devlet hânesinde hizmetliydik.

Benim albümüm ilk 1992 de "Ey Allahım 1" ismiyle çıktı. Bu albümde ve Ey Allahım 2, 3, Divane Gönlüm, Hasretinle, Hu albümlerinin repertuvarlarının Safer Efendi hazırlattı. "Ey Allahım 1", klasik tekke tarzı ilâhilerdi. Sonradan Efendi Ey Allahım 3'te ilk orkesrta denemesi yapıldı. Yaylılar, ritim girdi. Tenkit edenler oldu. Bir gün dergâhta oturuyoruz tenkit edenler de orada, Efendi dedi ki; "Sami kemanlar az olmuş biraz daha keman koy oğlum ritimleri de biraz ilave et" dedi. O tenkit edenler hiçbir şey diyemedi. En son "Âlim Allah" diye albümüm oldu. 111 kişi canlı senfoni orkestrası çaldı. Efendi'nin yol açmasıyla ve gençlerin, hiç bu işe ilgisi olmayanların bu işe dönmelerine sebep olan bir albüm oldu. "Âlim Allah" albümüne 150 bin $ para harcandı. Bir sent geri dönmedi. Şimdi her şey internetten indiriliyor. Yaptığım albümlerin hepsinin himmeti Safer Efendi'ye aittir. Biz sadece görevlendirildik. Hakk'a yürümeden önce dedi ki; "Oğlum sana söylüyorum sen inşallah dünyaya açılacaksın" dedi ve dediği de oldu. Yurt dışında da senfoni ile konser verdim. Safer Efendi'yi hâl olarak anlamak lazım. Hâl insanıydı.

Bugün dünyada tasavvuf müziği varsa, sebebi Safer Efendi'dir. Bugün dergâhın repertuarlarında 6-7 bin eser var. Bunlar hep Safer Efendinin gayretiyledir. Safer Efendi bütün o bestekârların ayaklarına kocaman teyplerle gitmiş kayıt yapmıştır. Notası varsa notasını da almıştır.

Hayatını buna adadı. Eskiden ilâhi sadece câmilerde okunuyordu. “Hu”cular diye içeri tıkıyorlardı insanları. Vizyonu bu müziği sadece Karagümrük değil dünyaya tanıtmaktı.

Safer Efendi konservatuar eğitimi almamış ama bir eser ne makamındadır bilirdi. İnsan-ı kâmillerin böyle bir tarafı var. Mesela Amerikalılar geliyordu. Çeviri yapan kişi yanlış bir kelime kullandığı zaman Safer Efendi “ben öyle demedim” diyerek onları uyarırdı.

Safer Efendi tekke tarzına çok dikkat ederdi. Ben ilk derviş olduğumda müezzinlikten geldiğim için bizi hemen maksureye aldılar. Zikir esnasında bana bir kaside verdiler. Zikri öldürdüm kaside okurken, câmi tavrında okudum. Bir daha Efendi bana hiçbir şey okutmadı sadece salâ okudum bedevî topluluğunda. İki sene sonra şehzade İbrahim Safer Efendinin büyük oğlu Allah rahmet eylesin. Safer Efendi’ye giderek “baba Sami abi hazır, bir şeyler okutsan” demiş. Bir Perşembe gecesi Safer Efendi “hadi bakalım bir kaside oku” dedi. Öyle başladık elhamdülillah. Zikir esnasında kaside okurken nereden alacağınızı iyi bilmeniz lazım. O zikri öldürmeyeceksiniz. Bunları hep Safer Efendiden öğrendik. Efendi meşklerde herkesin bildiği eserlerin geçilmesini isterdi. Tabi ki kadım eserleri de okurduk ama çoğunlukla herksin bildiği eserleri seçerdi. Meşkleri fakir hazırlıyordu. Dikkat ederdi çünkü herkes buraya haftada bir kere geliyor. Onlarda okumak istiyor derdi. Kimseyi kırmazdı. En kötüyü bile kırmazdı.

Safer Efendi klasik usul ne ise onu yaptırırdı. Zâkirlere müdahale etmezdi. Ama zikir gecesi olmadığı geceler Pazartesi meşk olduğu akşamları meydanda zikir talim ettirirdi ki Perşembe günü daha güzel olsun. Hiçbir zaman meydanda zikirde hiç kimseye müdahale etmezdi.

Soru: Derviş için mûsikî ne anlama gelir?

Derviş için mûsikî gönül çalma anlamına gelir. Müzikli vaiz oluyor insanlar. Çünkü güfteler evliyaullah sözleridir. Hepsi Kur’an tercümeleri, hadis tercümeleridir. Onu müzikle anlattığın zaman daha etkili oluyor. Vaaz etsen her zaman gönüne giremiyorsun. Fakat o müzikle namaza başlayan

oluyor. Pazartesi meşklerine bir sürü yabancı uyruklu kişiler geliyordu. Güzel güzel ilâhiler, zikirler, hafızlar kuran okuyor. Danimarkalı bir aile gelmişti. Adam Lübnanlı hanımı Danimarkalı, 23 senelik evliler Efendiye şikâyet ediyor. Efendim hâlâ Müslüman olmadı diyerek şikayet etti. Meşk bitti. Benim eşim de oradaydı. O tercüman oldu. Eşim, Safer Efendiye sesledi. "Efendim kızım" dedi. "Bu hanım Müslüman olmak istiyor" dedi. Kocası çıldırdı. Ellerini başına vurarak "bu nasıl bir şey" demeye başladı. Safer Efendi'nin anlatımıyla müzik, "elestu bi rabbikum" daki Cenab-ı Allah'ın o güzel hitabından insanlara bir hediyesidir.

Soru: Safer Efendi'nin Türk Tasavvuf Mûsikîsine katkılarını anlatır mısınız?

Beş binin üzerinde eseri Cüneyt Kosal ile birlikle notaya aldırdı. Kitaplar hazırlattı. 100 bestekâr *100 Yunus Emre ilâhileri* çalışmasını yaptı. Kültür bakanlığının kurulmasında Safer Efendi'nin büyük etkisi vardır. Basılan kitapları kendi parasıyla da desteklemiştir.

Soru: Safer Efendi, Mübarek gün ve geceleri nasıl değerlendirirdi?

Mübarek gün ve gecelerde zikir yapılırdı. Beraat kandilinin, Regaip kandilinin, Kadir gecesinin, her mübarek gecenin ilâhisinin güfteleri ayrıdır. O geceyi anlatan güftelerdir. O gecelerde daha coşkulu bir zikirle meşk olurdu.

Soru: Safer Efendi, Mûsikî haram değil mi gibi sorulan sorulara nasıl cevap verirdi?

"Mûsikî fasıkın fıskını aşığın aşkını arttırır" derdi. Bir müzik dinlediğin zaman seni günaha sevk ediyorsa o haramdır. Ama bazı müzikler vardır ki insana hep manevi şeyleri çağrıştırır. Bu şarkı olabilir, ilâhi olabilir, saz eseri olabilir. Ben ilk umreye gittiğim zaman oradan Ümmü Gülsüm'ün kasetini almıştım. Taleal bedru'yu okuduğu bir kasetti. Eve geldim. Namaz kılarken bile onu dinliyordum. Çünkü bana hep Medine ve ravzayı hatırlatıyordu. Beytullah gözümün önüne geliyordu. Efendi bana kızmıştı. Bu müziği dinlemek haram olamaz. Ama seni harama iten bir müzikse o haramdır. Bazı sûfî arkadaşlar var haram diyen, bu konuda ne bir ayet ne bir hadis vardır. Bizim

yaratılışımızda müzik var. Dünyanın ahenginde müzik var. Cahil cesur oluyor her şeye haram diyebiliyor.

Soru: Safer Efendi'nin bestekârlığı ve bestekârlığa verdiği önemi anlatır mısınız?

Safer Efendinin bestekârlığı benden öncesine dayanır. Bizleri bestekâr yapan Safer Efendi'dir. Cüneyt Kosal rahmetli derdi ki "Beni bestekâr yapan Safer Efendidir" beni nasıl bestekâr yaptı? Biz her akşam Karagümrük'ten çıktığımız zaman arabayla beraber gidiyorduk. Bazen arabayı eşim kullanırdı. Efendi benim kucağıma yatardı. Masaj yapardım. Giderken Sami "ilham ile dün gece" güftesini muhayyerkürdî oku bakalım derdi. Ben doğaçlama okurdum. Şimdi Nihâvend oku derdi. Bende söylediği makamdan okurdum. Karagümrük'ten eve gidene kadar hicâz, rast, Mâhur, Nihâvend gibi değişik değişik makamlarda okurdum. Benim ilk bestem bu şekilde rast makamında Yunus Emre'nin güftesi olan "Yeşildir sancağı nurdan alemi" adlı ilâhidir. Kültür Bakanlığından çıkan Yunus Emre'nin 100 bestekâr kitabında bu ilâhide vardır. Ondan sonra birkaç tane daha zuhur etmiştir. En son yaptığım beste de Seyit Nizamoğlu'nun daha önce hiç bestelenmemiş bir güftesi "Gül isteyü bir bülbülüm" adlı ilâhidir. Bu eserde Alim Allah albümümde vardır. Toplamda 12 civarında bestem var. Hakan Alvan'ı yetiştiren de hep Safer Efendi'dir.

Safer Efendi, Cumartesi günleri rüyaları dinlerdi. Bazen mûsikî de icra ederdik. Misafirler varsa, Efendi hemen bir meşk zuhûr ettirir zikir yapılırdı. Yabancı misafirler de olurdu. Onlara da bazen zikir yaptırırdı. Mûsikîsiz gecemiz hemen hemen yok gibiydi.

Safer Efendi tüm makamları severdi. Fakat Uşşak ve Hüseynî makamlarını daha çok severdi. "Şu benim divane gönlüm" ilâhisini okurken Fahrettin Efendinin resmine bakıp ağlardı. Uşşak makamı zaten tasavvufta âşıklar makamıdır.

Safer Efendi biz hiçken, dünyaca tanınmış bir insan yaptı. Bu onun bir kerametidir. Ondaki sabrı, ondaki merhameti ben hiçbir kimsede görmedim. Daha önce söylediğim gibi en kötü insana

bile iyiydi. Bir adam gelir borç para ister. Altı ay gelmez. Sonra tekrar gelir. Bir defasında Efendim bu sizden aldığı parayı vermedi siz tekrar verdiniz dedim. "Biliyorum adam etmeye çalışıyorum" dedi. Şimdi bunu hangimiz yapabiliriz? Bunun gibi binlercesi. Cemâli çok yüksek bir insandı. Celali bazen olurdu ama o da çok korkunç olurdu. Biz devlethanede 13 sene beraberdik. Efendi celalli olduğu zaman yanına yaklaşamazdık. İlk 86'da umreye gittik. Birkaç defa beraber umreye gittik. 90 yılında bir defa hacca gittik. Efendi toplamayı çok severdi, kaçırmayı sevmezdi. Mahmut Atay, Aziz Bahriyeli, Mehmet Işıldak, Kemal Erdağ, Abbas…, Kemal Tezergil, bu tür huffazları efendi hep toplardı. Onlara muhabbetli davranırdı. Gururlarını okşardı. Bir ömür kendini hizmete adadı.

86'dan 98'e kadar görüntülü ve sesli bütün kayıtları ben yaptım. Kayıt yaptığım için bazı sohbetleri anlayamamışım. Şimdi dinliyorum.

3.5. Cumhur Enes Ergür

Safer Efendi Hazretleri mahviyetkâr bir zattı, mahvîdi. Yok gibiydi. Muzaffer Efendi öyle dermiş "Siz Allah'ın yok gibi durduğuna bakmayın." O da öyle bir zat idi. Cemaliyle insanları mesrur eden, fakat celâlinden korkulur bir zattı. Çok halîm selîm olması genel görünümü olduğu kadar celalli olduğu zaman da hakikaten o celalinden korkmak icap ederdi. Yine kişilik olarak çok cömertti. Eli her an cebindeydi. Sünnet-i seniyye üzere yaşamayı kendisine şiar edinmiş, düstur edinmişti. Özellikle çocuk sevindirmeyi, çocukların gönlünü yapmayı kendisine neredeyse bir vazife kabul etmiş bir zat idi. Onu görüp te ona hayran kalmamak mümkün değildi. Çünkü sizi kendisine çeken bir cazibesi vardı, bir çekim merkeziydi kendisi. Yani yok gibi duran bir hacı amca başkasının gözünden olup bir andan şu zamanın sahibi diyebileceğimiz bir veli ile karşılaşırdınız. Ve bunu da hiçbir iddiası olmadan evliyaullah hazerâtının hiç birinde benlik olmaz ama böyle bir egoyla değil de o dinginliği malumunuz su geldiği zaman çok yavaş gelir. Suyun akışı belli olmaz suyun aktığı ancak önüne bir şey çıktığı zaman belli olur. Yoksa su çok durgun gider. Özellikle kanallarda insanlar ona kapılıp boğulur. Kanalda su çok durgundur. Ama önüne bir engel çıktığı zaman taşar, çağlamaya

başlar. İşte öyle bir zat idi. Durgun görünümlü fakat ciddi bir akıntısı olan manevi manada bir zat idi. Tabi bu söylediklerim onu benim tarafımdan ve benim kabımca anlaşılmışıdır. Ariflerce ve kâmillerce başka türlü anlaşılır. Bu benim seviyemdeki bir görüş. Onu haricinde söyleyebileceğim yani kişiliğiyle ilgili olarak cömertliği, güler yüzlülüğü, her şeye önce müspet yaklaşımı onun kişiliği için söyleyebileceğim önemli özellikleridir.

Soru: Safer Efendi ile ilk ne zaman tanıştınız?

Ben eline doğdum. Çünkü babam, amcam, babaannem kendisiyle tanışık. Hatta şöyle ki benim babaannem ve Safer Efendi Hazretlerinin muhterem valideleri Ülker Hanım teyze onlar bir arada aynı evde yaşarlardı. İki arkadaş gibi. Dolayısıyla biz biraz babaannemizin biraz da Ülker annemizin kucağında torunluk yaptık büyüdük. Dolayısıyla tanışıklığımız doğumumuzdan itibarendir. 1974'te ellerine doğduk. Ama tanışmak başka şeydir. Bilişmek başka şeydir. Onun için akıl bâli olmak lazımdır. Bir takım şeyleri anlamak için belli olgunluklara belli seviyelere gelmek lazım. Yine kendisinin örneğiyle örneklendirelim. Sır meselesini şöyle buyururlardı. "Sır diye bir şey yoktur evladım sana sırdır o, bir başkasına değildir" ve bunun için şu misali verirlerdi. "Üç yaşındaki çocuk şehvetten ne anlar? Beş yaşındaki çocuk şehvetten ne anlar? Onun için buluğa ermesi lazım. O zamana kadar onun için şehvet bugünün ifadesiyle diyelim cinsellik bir sırdır. O yaşa geldikten sonra sır olmaktan kalkar." Dolayısıyla bizim için belli bir yaşa kadar Safer Efendi sırdır ki hâlâ sırdır. Onu tamamıyla anlamanın ihata etmenin imkanı yoktur. Ama kendimiz akıl bali olduktan itibaren kimle muhatap olduğumuzu karşımızdakinin cesametinin heybetinin bir nebze olsun kendimizce farkına varmış olabiliriz. Bu da 12-13 yaşlarında bizim için.

Efendi Hazretleri çok mahviyetkâr bir zâttı. Birde tasavvuf terimleri sözlüğü diye bir eser vardır. Bu ikisi de ortaya konuş itibariyle kendisine ait değildir. Bunlar şehzademiz Fahreddin abinin say-i gayretiyle olmuştur. Çünkü o mahviyet içerisinde bunları ortaya koymamıştır. İlerleyen

zamanda hatta bire bir şahidi olduğum için söylüyorum. “Fahri baba bana sürpriz yapmak istemiş ama daha eksikleri vardı.” Derdi. Çünkü hazret biriktiriyor biriktiriyor ama çıkartmıyor. Fahri baba o notları derleyip toparlayıp onu çıkartmış. Muhibbî Dîvânı da yanlış hatırlamıyorsam irtihalinden sonra çıkmıştır. Elimizde kalan nutk-ı şerifleri bir araya getirmiştir Fahri baba. Bunlar kendi adıyla olanlar. Bir de hal-i hayatında yaptığı, ortaya koyduğu eserler var. Mesela 1992 yılı Kültür Bakanlığı tarafından Yunus Emre yılı ilan edilmişti. Türk tasavvuf mûsikîsi ve folklorunu araştırma ve yaşatma vakfı Efendi hazretlerinin riyasetinde çok güzel pembe kapaklı bir Yunus Emre güldestesi çıkartmıştı. Tamamen onun gayretleri ve emirleri doğrultusunda olmuştur. Yine 99 Makamda İlâhiler bu da Cüneyt Kosal’ın kitabıdır ama neticede 99 Makamda İlâhiler esmâ-i hüsnâ’ya atfen bir hazırlıktır. Bu da Efendi’nin emriyle olmuştur. Onun çalışmasıdır. Aynı şekilde İlâhiler diye de bir çalışması vardır. Gravür kapaklı ilâhiler diye bir çalışma vardır. Bu da Efendinin çalışmasıdır. En nihayetinde Mustafa Özdamar’a yazdırttığı fakat tüm projesi kendisine ait olan “Doğumdan Ölüme Mûsikî” dir. Onunda ismini aslında “Beşikten Mezara” diye düşünmüşlerdi ama “Doğumdan Ölüme” diye çıktı. Sadece “Muhibbî Dîvânı” ve “Tasavvuf Terimleri Sözlüğü” değildir. Onlar da zaten bir tanesi kendisine sürpriz olarak diğeri de irtihalinden sonra olmuştur.

Soru: Safer Efendi’nin 1981 senesinde kurulan Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı başkanı olduğu zaman vizyonu ve misyonu neydi? Başkanlığı süresince ne tür çalışmalara imza attı? Bu vakfın kurulma amacı neydi?

Kanuni olarak dernekti. Vakfa döndürdü. Türkiye de bazı kanunların getirdiği şeylerdir bunlar. Orada neticede hakikaten tasavvuf mûsikîsinin menşeidir. Şunu çok ciddi ve kat’i bir gerçek olarak ifade edeyim ki, bugün tasavvuf müziğinden kim ekmek yiyorsa ama tasavvuf müziğinden kastım sözü biraz dînî olan pop müzikten bahsetmiyorum. İlahilerden bahsediyorum. Yoksa ilâhi namından çok eser var. Onlara ben tasnif olarak sahne ilâhisi diyorum. Tekke ilâhisi değil onlar. Aslında mûsikîmizde ilâhi vardır. Mûsikî tasnifi olarak da Câmi mûsikîsi ve Tekke mûsikîsi vardır.

Ama alt başlıkta formlar olarak baktığımızda ilâhidir bu. Kendi içinde ehli ya bu câmi ilâhisi bu tekke ilâhisi der ama şimdi üçüncü bir tür çıktı "sahne ilâhisi". Sözleri dînî içerikli sadece. Yunus'un bile olsa Niyaz-ı Mısrî Efendimizin de olsa mûsikî itibariyle bir fonksiyon içermiyor. Çünkü tekke mûsikîsinin bir fonksiyonu vardır. Zikre eşlik eder. Bu fonksiyonu içermediği için ben onlara sahne ilâhisi diyorum. Bu eserlerin yani tasavvuf mûsikîsi diye adlandırdığımız tekke mûsikîsinin repertuarını bir araya getiren kişidir Safer Efendi Hazretleri. Bunun numunesini şöyle anlatabilirim size. Kendisi genç yaşından itibaren bu işlere meraklı biri olarak elinde Grundıg Tk23 makara bantlara kaydediyor. Çanta gibi valiz gibi onu eline alıyor. Gidiyor Konya'da Ömer Efendi varmış. Niyaz-ı Mısrî'nin falan nutk-ı şerifini Dede Efendi tarafından bestelenmiş hâlini biliyormuş. Aman ağam paşam şunu bana oku da kaydedeyim kaybolmasın. Haramdır ben okumam diyen teyzeler var. Anne günahı bana sen bunu oku. Bak bu gitmesin diyerek okutmuştur. Birde vermek istemeyen çantacılar var. Sadece bende olsun benimle de toprak altına gitsin. Şuan bildiklerimizden daha fazlası eser toprak altındadır. O eserleri bin bir niyazla okumak istemeyene yatağın altına teybi saklayarak öyle böyle almaya çalışmıştır. Sonra bunları Aslan Hepgür, Cüneyt Kosal, Mithat Arısoy, Doğan Dikmen gibi bu işlerde eli kalem tutan, bu işleri bilen müzisyenlere vererek bunlarında deşifresini yaptırmıştır. Daha sonra özellikler Türk Tasavvuf Mûsikîsi Vakfında Ahmet Özhan tarafından saatlerce süren meşklerde bunların okutulup, okunur hale gelmesi tashihlerinin yapılmasını ve kayda alınmasını sağlamıştır. Vakfın başkanı olduğundan bunu yapmıştır. Tabi bu resmi ifadesidir. Daha başka hizmet olarak ta dağıtmıştır. Çünkü kendisi kaybı yaşadığı için, çantacıları gördüğü için, o hasisliği yapmamıştır. İspanya'dan elinde gitarla adam gelmiş ona bir takım nota vermiş. Bir balya nota vermiş alın çalın diye. Sonra İspanyadan kendi dillerine çevrilmiş o ilâhileri dinleyince gözyaşı dökmüştür. Karşınızda mevzu bahis olan zat budur. Kendi bildiği nameyi İspanyolca dinlemekten bile müteessir olacak derece de bu işe âşık ve hizmet etmiş bir zattır.

Soru: Safer Dal Efendi mûsikîye ne zaman başlamıştır ve kimlerden eğitim almıştır?

Kendisi “Ey Allahım beni senden ayırma” diye bildiğimiz hüzzam ilâhinin bestekârı Camcı Hulusi Efendinin (Hulusi Gökmen) talebesidir. Ayrıca böyle söylenmesinden bazen haz etmezmiş ama Riyaset-İ Cumhur Fasıl Heyeti reisi Hâfızı Yaşar Okur’un talebesi, Hopçuzade Şakir Efendinin talebesi, onlardan istifade etmiştir. Bir de şunu da unutmamak lazım talebelik enteresan bir kurumdur. Bir hocanın dizi önüne diz çökerek de olur. Bir ortama girmekle de olur. Her hangi bir zatın sohbetine girmekle de o sizi irşat eder malumatlar eder bazı konulardan o da sizin hocanızdır. Hazreti Ali Efendimiz “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum” buyuruyor. Dolayısıyla oradan bir cümle size ne kapılar açabilir. Böylelikle ortamlarda da kendi yetiştikleri devrin meşayıhından, mûsikîşinaslarından istifadeleri olmuş yetişmişlerdir. Tabi ki de en büyük hocası irtihalinden 33 sene sonra dahi gözyaşı döktüğü “o kadar sene ben ağladım birazda siz ağlayın” dediği Fahreddin Efendidir. En büyük hocası odur. Ondan çok istifade etmiştir. Tasavvufu ondan öğrenmiştir. Tasavvuf âdâbını, mûsikîsini, tasavvufa dair ne varsa ondan öğrenmiştir.

Soru: Safer Dal Efendi tekkede mûsikî icra ederken nelere dikkat ederdi? Nasıl bir tertip takip ederdi?

Tekke mûsikîsi dediğimiz şeyin bir fonksiyonu vardır. Çalalım söyleyelim eğlenelim değildir. Aslî unsur zikrullahtır. Hazreti Allah’ın esmasının dillendirilmesidir. Kalpten veya dilden söylenmesidir. Bunda bir ritim vardır. Bu ritmik unsuru desteklemek buna bir neşe katmak üzere ilâhiler okunur. Dolayısıyla bunu destekleyen ilâhilerle, ki burada da zikir çeşitlerine girmek icap eder. Devran zikri başka türlü ilâhiler ister. Kıyam zikri başka türlü ilâhiler ister. Onu ehli bilir burada çok teferruata girmeye gerek yok. Birisi dörtlük esli olmalıdır. Birisi sekizli esli olmalıdır veya direk başlamalıdır. Senkoplu olmalıdır gibi. Her ilâhi her yerde okunmaz. İlahinin gireceği nokta, sola doğru devran eden bir tarikatta sola atılan adımla ilâhinin ilk cümlesi söylenir. İlk melodisi veya mûsikî cümlesi söylenir. Bu es de olabilir lafız da olabilir. Sağa doğru dönen bir devranda icra ediliyorsa bu ilâhi sağa atılan ilk adımdan bu söylenir. Kıyamda icra ediliyorsa sağa doğru eğildiği

zaman ilk kelime söylenir. Bu da ondan öğrendiğimiz bir husustur. Zikrin bir gidişatı var. Genelde ağırdan başlayıp hızlıya doğru giden bir seyirdir. Arada tekrar ağırlaşabilir. Burada meydan reisinin ki o devranda şeyh efendidir. Kıyamda da meydan reisi olabilir. Şeyh efendi oturmadığı müddetçe kıyam reisi şeyh efendidir. Şeyh efendi otururbut bir meydan reisi vardır kıyamda. Onun tercih ettiği esma giderine göre zâkirbaşı ve peyrevleri ilâhi atarlar. Bizde şöyle görmüştük kendilerinden o sıra genelde neşeye tabi olmakla birlikte üç aşağı beş yukarı bellidir. O belirginlik içerisinde bir sıra yapardı. Ağırdan hızlıya doğru arada bir asmalık kasarsak asarsak bir ilâhi koyardı. Biz senelerce şöyle gördük pazartesi günü saat 12 gibi vakfa teşrif ederlerdi. Hadi getirin bakalım atıyorum hicâz dosyasını, uşşak dosyasını ne makamsa o makamdaki ilâhilerden bir takım yapardı. 20 tane 30 tane 40 tane 50 tane 80 tane evsat'tan nimsofyan'a kadar bu ilâhiler meşkte sazlarla okunur. Sonra Perşembe günü geldiğinde o meşkte okunmuş ilâhilerden seçerdi. Meydanlık devrana uygun olanlardan. Çünkü evsat okuyamazsınız devranda. Belki cumhuren usul ilâhisi olarak okunabilir. Dolayısıyla oradan seçerdi. Bir takım yapardı. 7 tane 8 tane 10 tane ne ise artık. Onuda zâkirbaşına taktim ederdi. Bu böylede olabilir, hazretim uygun görmüşler. Zâkirbaşıda yapabilir. Çünkü zâkirbaşısının fonksiyonu zamana, zemine, mekâna, mecliste bulunan zevata göre ilâhi atmaktır. Esmâya göre mevsimine göre ilâhi atmaktır. Onun mesuliyetidir o. Ama şeyh efendi her şeyin üstündedir bir dergâh hiyerarşisinde. Dolayısıyla isterse 40'lar meclisini toplar istişare eder. Ama onun dediği olur. Bunun gibi burada da zâkirbaşına bırakmamıştır kendisi yapmıştır. Ama zâkirbaşı belki gidişata göre değiştirir, takdim tehir yapar o ayrı mesela. Zâkirbaşılarına müdahale etmezdi.

Tekke mûsikîsine katkılarıyla alakalı sizlere bir örnek vereyim. Kendisinden dinledim bunu. Kambur Hâfız diye bir zat var. Bir dergâhın zâkirbaşısı tayin edilmiş bu zat. Demişler ki "vah vah vah ne günlere kaldık! Üç bin ilâhi iki bin Durak ile zâkirbaşı oldu." Bugün Türk tasavvuf mûsikîsi repertuarında yedi bin ilâhi var ya da yok. Şimdi bu yedi bin ilâhinin açılımını yapalım. Cüneyt Kosal gibi Zeki Altun gibi Muzaffer Ozak gibi Aslan Hepgür gibi Dursun Çakmak gibi çok velut

bestekarları bir kenara koyalım. Melodisi çok güzel olduğu için aynı vezinde veya aynı hecedeki başka nutk-ı şeriflerin o melodiye giydirilmesi (buna giydirme ilâhi denir.) Bunları bir kenara koyalım. Aslında bir melodi var ama farklı farklı güftelerle okunuyor. Son dönem bestekârları, giydirme ilâhiler, ilâhi namına piyasaya sürülmüş sahnede okunabilecek tekke yüzü göremeyecek ilâhileri de bir kenara koyduğunuz zaman şuan repertuarımızda klasik manada o günden kalan Kambur Hafız'ın bildiği beş bin esere ulaşamayız. Ne kaldıysa Safer Efendinin elinden geçmiştir. Bu bir cümleyle geçilebilecek bir şey değildir. Bugün klasik dededen ne geldiyse, Zekai Dede'den ne geldiyse ilâhi namına Safer Efendi'nin elinden geçmiştir. Yok mudur etrafa? Vardır. Sadece o yaptı başkası hiçbir şey yapmadı demek değildir bu. Ama bu say-i gayreti başkasında göremezsiniz. Her hangi birisinden bir tane nota gelmiştir. Safer Dal dediğin zattan binlerce nota geldi. Aslan Hepgür'le Amerika'ya gittiler. Cüneyt Kosal'ı bir odaya koydu. Onlara teksir makineleri aldırttı. Millet Amerika'da Newyork'larda gezerken Safer Efendi onların başında durdu. Onlarla muhabbetle o eserlerin deşifresini yaptırdı onlara. Hayret vere vere hadi yapalım hadi onu da yapalım bunu da yapalım. Zaten kendisi cömert bir insan velut bir insan gönül almayı seven gönül yapmayı seven bir insan, gördüğünde âşık olmamanın mümkün olmadığı bir zat. O sempatik haliyle bunları yaptırdı. O makaralar Cüneyt hocanın imzaları vardır hep "Safer Babadan aldığım ses kaydından" diye görürsünüz notalarda. Hep bunun ses kayıtları. Hatta bir abimiz bu notaları bir halledip bir hal yola koyup bir program haline getirmeye çalıştı. Baktım o yazıları silmiş, silmeseydin keşke dedim. Millet kaynağını görsün. Nereden geldiğinin. %90'nının kaynağı Safer Dal dır. Tekkeden aldığım ses kaydı, vakıftan aldığım ses kaydından yazdım. Diye ibareler görürsünüz notalarda. O eserlerin hepsinde Safer Efendi'nin emeği vardır. Tekke öyle bir kaynak haline gelmiştir ki beste yapanlar bir takım nota göndermeye başladılar. Orada da bulunsun okunsun diye. Bir numaralı kaynak haline geldi. Nasıl radyo Türk mûsikîsinin repertuar kaynağıysa, orası da tasavvuf mûsikîsinin repertuar kaynağı haline geldi. Herkes oraya gönderir. İlk işimiz mührümüz vardı elips, hemen stanpayı çıkartır. Hepsine Türk

tasavvuf mûsikîsi ve folklorünü araştırma ve yaşatma vakfı yazılı mühürü vurup dosyalamaktı. O işleri de biz yaptık Elhamdülillah. Bu arada şunu da söyleyeyim. Ben bu işin neresindeyim? Ben şuanda 45 yaşındayım. 12-13 yaşındaki bir çocuğa bir şey emanet etmem. Al şunu şuradaki abiye götür dersin. Ama say-i gayret sarf edeceğim. Sırtımda hamal gibi makara teyp valizlerini taşıyacağım. Çok uzak yerlere bir tane ilâhi varmış diye gideceğim. Sonra bunları bin bir ricalarla, niyazlarla yazdıracağım. Sonrada diyeceğim ki 12-13 yaşında bir çocuğa al bakayım bunları diz bunları tasnif et bakalım. Arşivle bunları dosyala diyeceğim. Ben demem. Ama Safer Efendi derdi. Safer Efendi fakire dedi. Ben 12 veya 13 yaşındaydım. Bana o topladığı ve yazdırdığı ilâhileri emanet ettiğinde. Bizden nota isterdi. Metin Çaçur diye bir kardeşim vardır. İkimiz bakardık bu nota işine. Bir çelik dolabımız vardı. Giderdik notayı bulurduk. Kış zamanı sobanın üzerinde tabiri caizse notayı biraz pişirirdik hafif kavururduk. Kurusun diye rutubet almış. Kurutur ataçlardık götürür verirdik. O notalardan meşkler oluşurdu. Mesela o bir nota söyler götürürsün. Ona böyle bakarken bir eser daha söyler şunu da getirin. Çünkü kafasında vardır onun. Ona yakışacak onun peşine gidebilecek ilâhi. Onu getirirken ötekisine söyler şunu getirin bakalım diye. Onu getir derken seksen tane ilâhiyi diziverirdi yarım saatte. Biz o zaman bu notaları klasör haline getirelim diye Metin Çaçur'la bir çalışmamız olmuştu. Bizim say-i gayretimizden ziyade Safer Efendinin devletidir, himmetidir. Dediğim gibi 12-13 yaşında çocuklara emanet etti bunları. O emanet ettiği kişi bugün tasavvuf mûsikîsiyle meşgul. O emanet ettiği kişi oradaki tohum neticesinde konservatuara gitti. Konservatuarı bitirdi ve bir devlet korosuna korist olarak girdi. Daha önce dediğim gibi bugün ekmek yiyen kim varsa onun ekmeğini yiyor. Onların başında ben geliyorum.

Soru: Safer Dal Efendi mübarek gün ve gecelerde mûsikî icra eder miydi,ederse nasıl bir method izlerdi?

Tekke mûsikîsinin en önemli özeliği mevsimine göre ilâhi okumaktır. O da zâkirbaşlarının uhdesinde olan bir şeydir. Ramazanda muharrem ilâhisi okunmaz. Muharremde ramazan ilâhisi

okunmaz. Muharremde ehl-i beyt muhabbeti Hz. Hasan Efendimizin Hüseyin Efendimizin muhabbeti şehadeti hamse-i âlâ ile ilgili ilâhiler okunur. Ramazanda da Kur ’an’ın nazil oluşu, oruç, namaz gibi konularla ilâhiler okunur. Arabî aylar çifttir. Muharrem, Safer ikisi bir düşünülebilir. Safer’in de kendine ait bir repertuarı vardır. Rebiulevvel, rebiul ahir çift düşünülür. Efendimizin dünya ya teşrifi ve onun vasıfları ile ilgili ilâhilerdir. Bunlar her zaman okunur. Rebiulevvel ve Rebiulahir’e büyük tövbe küçük tövbe derler. Ağırlıklı olarak tövbe istiğraf ile ilgili ilâhiler tercih edilir. Recep, Şaban, Ramazan kendi içlerindeki mübarek günler ve kendi ayların hususiyetiyle ilgili ilâhiler okunur. Şevval bayram ilâhileridir. Zilkade Zilhicce de genelde hac ile ilgili ilâhilerdir. Dolayısıyla o gün o vakıfta hangi tarih dilimi içerisindeysek, onu ifade eden ilâhileri tercih ederlerdi. Burada şu da girer devreye. Mesela bir büyük zatın seneyi devriyesi olabilir. Varsa onun nutk-ı şerifleri de tercih edilir. Çok olmaz ama o ayla ilgili değildir. Ama onun ismi şerifi geçiyor diye. Malum nutk-ı şeriflerin en sonunda mahlasları geçer. Onun ismi şerifini yâd etmek, himmetini celbetmek adına o ilâhileri de tercih edilir. Mübarek gecelerde muhakkak mevlîd-i şerif okunur. Hangi gecedeyiz? Regâip’se regâip ile ilgili, miraçsa miraçla ilgili, kadirse kadirle ilgili yapılırdı. Ama mûsikî yapmak için mûsikî yapılmaz. Zikrullah yaptığın için mûsikî vardır. Buradaki inceliği kaçırmamak lazım. Maalesef görüyoruz yapanlar oluyor. Zikrullah bir esma söylemektir. Ritmik bir oyun değildir. Sen ilâhi oku bende bendirle beraber bir nefes hareketi yapayım değildir. Şimdi bunu sahnelerde ne yapalım zikrullah yapamıyor insanlar böyle Allah zikredilmiş olsun diye yapıyorlar. Netice orada sen zikredeceksin ona uygun ilâhiyi de okuyacaklar. Mûsikî onun için vardır. Yoksa mûsikî okumak için zikir yapmıyoruz. Zikretmek için mûsikî okuyoruz. Hak yolunda Hak için tuzakmış mûsikî. Çünkü insan güzelin ve estetiğin düşkünüdür. Ona meyyâldir. O güzel ve estetikle seni celbetmektir mesele. Böyle bir fonksiyonuda vardır.

Soru: Safer Dal Efendi’nin bestekârlığı ve bestekârlığa verdiği önemi anlatır mısınız?

Benim hatırladığım 9 tane bestesi vardır. Hepsi de çok lezzetli çok keyifli ilâhilerdir. Çünkü küpün içinde ne varsa dışına o sızar. O kültür içerisinde yoğrulmuş, o neşe içerisinde yoğrulmuş insanlardan da bu zuhur eder. Hepsi insanı neşelendirecek, gönlünü coşturacak veya tefekküre sevk edecek, hüzünlendirecek, mahzun edecek güzel ilâhilerdir. "Gamdan beni azad et" olsun "ey mihri lâ yezel" olsun az ilâhisi vardır ama insan diyebilir ki 300 tane bestem olacağına şöyle 9-10 tane bestem olsun der. Önemli olan çok sanatsal bir beste yapmak değildir. Önemli olan neşedir. Önemli olan o lezzeti verebilmektir. Eserleri azdır ama bu lezzeti veren eserlerdir. Nutk-ı şerifleri başta Cüneyt Kosal olmak üzere pek çok bestekâr tarafından da bestelenmiştir. Bestekârlığa çok teşvik eder ve çok önem verirdi. Bakış açısı bu işler bitmedi. Bak! hâlâ devam ediyor görüyor musunuz demek idi. 18 yaşındaki çocuk bak beste yapıyor. Hani bitmişti bu işler. Müzisyen veya müziğe meyyâl olan o cevheri barındıran kimi görse güfteler verir. Gayretlendirirken söylediği söz şudur: "Bir cesaretten ibaret be hadi yapıver. Karart gözünü gir bak Allah yapacak onu canım Allah gönderecek ilham o!" derdi. Böyle çok bestekâr yetiştirmiştir. Cüneyt Kosal'ı Cüneyt Kosal yapanlardan biridir. Tabi ki hocada bir cevher var hoca büyük bir mûsikîşinas, büyük alim ama ondaki cevheri parlatan ona devamlı güftelerle onu taciz eden, ondaki o cevheri, kaynağı tahrik eden, Safer Efendi'dir. Aslan Hepgür, Zeki Altun onlara hep Safer Efendi güfteleri vermiştir. O teşvik etmiştir. Fakirin de kendimce denemelerim var. Eskilerin ifadesiyle keşiflerim var. İcat değildir çünkü beste olan bir şeyi tespittir. Her şey Allah'ın ilminde mevcuttur. Hep onun gayretlendirmesiyledir. Başka sayabileceğimiz Metin Alkanlı vardır. Metin Alkanlı mûsikî piyasasında İMÇ de önemli bir aranjör yönetmendir. Önemli bir bestecidir. Emel Sayın'lar ünlü sanatçılar onun şarkılarını okumuşlardır. Onu tasavvuf mûsikîsi sahasında beste yapmaya teşvik eden o dur. Malumunuz ağaçlar sık ekilir. Dersin ki bu kadar sık neden ekiyorsun bunlar büyüyünce birbirini yer, birbirine dallanır. O niye sık ekilir biliyor musunuz? İllaki arada tutmayacaklar vardır. O zaten kendisi gevşeyecektir. Safer Efendi de aynı ağaç eker gibi tarlaya tohum eker gibi kimi gördüyse güfte vermiştir. Sen geldin sana verir. Hemen yanında

arkadaşın var ona da verir. Ya tutarsa diyerek verir. Ya tutarsa denilenlerden öyle tutanlar vardır ki isimlerinin bir kısmını saydık. Bizler bile onun himmetiyle o işlere merak saldık. Onun gönlüne girebilmek, onun gönlünü hoş edebilmek için, bak bizim oğlan da yapmış desin diye bizler de yaptık.

3.6. Sadettin Ökten

Safer Efendi bir Halveti Cerrâhi şeyhi, postnişînidir. Bende onun müridiyim. Tekkede mürşit vardır, mürit vardır. Safer Efendi mürşididir. Fakirde onun müridi idi. Safer Efendi zeki, kabiliyetli, iyi bir ticaret adamı, insanların ihtiyacını okur ve hizmet eder. Ticaret yapar başarılı bir tacir. Çok cömert sahi bir adam kazanır ve sarf eder. Sosyal hayattaki vazifesi budur. İnsanları kırmaz, yeri geldiği zaman ikazını yapar. Zaman zaman sertde yapabilir ama sevilir. Böyle bir hazrettir. Ben çocuktum o gençti. O zamandan tanışırız. Vefatına kadar da dostluğumuz yani son on sene mürit mürşit ilişkisi devam etmiştir. Esas itibariyle salep ve helvacı, baba mesleği. Sonra pastane sahibi oldu. Pastane açarken o zaman Fahrettin Efendi Hazretlerine pastane açıyorum ne buyurursunuz demiş. "Ben bir şey söylemem ne yaparsın, kaça satarsın, ne edersin, ama sen kendi yemediğin şeyi satma" demiş. Peki demiş Safer Efendi. Pastalar gayet güzel. Bir gün pastanede, kahvaltıda verdikleri reçel tenekesinin içine sıçan düşmüş ve ölmüş. Kepçeyle üstten alalım demişler. Aşağısı temiz. Ama ben görünce iğrendim diyor Safer Efendi. Fahrettin Efendinin sözü aklıma geldi "Kendi yemediğin şeyi satma" kendimde yemedim sizde yemeyin diyerek o reçel tenekesini attırdım.

Safer Efendi gönül adamıydı. Çok fazla hesap kitap yapmazdı. Allah'ta ona veriyordu. Çok rasyonel değildi. Zahiren çok hesaplı kitaplı gözükür ama hiç bakmazdı.

Safer Efendinin tasavvuf mûsikîsine katkısı şudur. Çok iyi bir tespitci, çok meraklıydı. Kaybolan bir külliyatı bizzat çok gayret ederek bu işlere kimsenin soyunmadığı zamanlarda, elinde teyp eski zâkirlerin çoğu hayatta ama kimisi hasta, kimisi bıkmış, kimisinin gözü görmüyor. Kimisinin kulağı duymuyor. Onların nazını çekerek takip etti. Eserleri kayda geçirdi. Onunla

kalmadı. Mûsikî üstadlarına onları notaya aldırdı. Farklı versiyonlar arasında bir manada edisyon kritik yaptırdı. Sonunda bir külliyat ortaya çıktı. Bu arada Halveti Cerrâhi'nin bir hususiyeti vardır. O da şudur: mistik terbiyenin, seyr u sülûkun bir kısmını da bunlar ilâhi ile ya parlar. Bu ilâhilerin tertibi dışarıdan bakılınca bir mûsikî gibi görünmekle beraber aynı zamanda bir terbiye vesilesi ve vasıtasıdır. Tekkenin Perşembe akşamları yani Cuma geceleri "hafta gecesi" adı verilen merasim yani ritüel âyin-i şerif, devran zikri günüdür. Bu günler için mevsimine göre, gecesine göre eyyâm-ı mukaddesede, leyâl-i mukaddese de ilâhi tertip eder. O çok hikmetli bir iştir. Makamı, güfteleri, usulleri ve besteleriyle. Dikkat ederseniz size bir nutk-ı şerif gibi bir hutbe gibi bir meviza gibi o gecenin ilâhileri üzerinden manevi bir ders verilir. Bu konuda yektâdır. Kendi şeyhinden de almış kendisi de rahmani olarak tertip ediyor.

Mûsikî eğitimi kulaktandır. Bütün eski zâkirlerden mesela Albay Selahattin Bey, Zâkirbaşı Zühtü Bey, kendi hocası Fahrettin Efendi o da şiirle, mûsikî ile meşgul onlardan istifade etmiştir. Pazartesi akşamları ikindiden sonra dergâha gelir. Orada o akşam ne zuhur ettiyse mevsimine göre, gecesine göre, ayına göre ilâhi tertibi yapar. Orada o ilâhiler okunur. O okunan ilâhilere ihvanda iştirak eder. Dinleye dinleye öğrenilir. Orada manevi bir hava meydana gelir. Sadece öğrenmek için değil, kaybolup öğreniyorsunuz. Rahmetli Nezih Uzel anlatmıştı. Derviş Muammer var diyor. Nakşi küçük Hüseyin Efendi kolundan geliyor. Hâlidi değiller. Sultantepe'deki Özbek şeyhleri de öyledir. Derviş Muammer şevkli, cezbeli bir adam, bendir vuruyor. Bende merak ettim. Galatasaray'da lise talebesiyim. 16-17 yaşlarında Al ulan çal bendiri demiş. Hiç elime almadım daha önce diyor. Aldım ilâhinin ritmine uyarak başladım çalmaya. Nasıl oldu bende anlamadım diyor. Efendinin meşkleri de böyledir. Oradaki melodiler kulağınızda kalıverir. Nasıl olduğunu anlamazsınız.

Dervişliğin bir parçası, eğitimin bir parçası yani seyr u sülûkun bir parçası onun tertip ettiği mûsikîdir. İlaç gibidir. Önceden hekime giderdin bakar dinler alır reçeteyi sana formül yazar götür eczaneye o yapsın der. Şimdi yok öyle. Efendi de öyleydi. Çünkü şuna inanmıştı. Evliyaullah nutk-ı

şerifi oturayım da şiir yazayım diye değildir. İlham-ı ilâhidir. Evliyaullah'ın nutk-ı şerifine beste yapan hazretde oturayım da beste yapayım demez. İlham-ı ilâhidir. Oturayım da beste yapayım diye beste yapan sanatkârların eserleri okunmaz. Çok sanatlıdır. Okunmaz. Efendi bunu bildiği için ona göre tertip eder. Koldan kafadan şırınga yapar gibi insanın içine işletirdi. Bazen ilaç geri teper, bazen tam işler ne güzel olmuş dersiniz.

Safer Efendi kadim literatürü, birikimi yapabildiği kadar topladı. Allah'tan teyp vardı. Kaydetti. Onları notaya aldırdı. Kaydetmesi şöyledir. Ali rıza Sağman çok mühim bir adamdır. O ilâhi değil Kur'an ve mevlîd kaydetmiştir. Makaralı teyplerin dönemi bitti. Bantlar eridi. O birikim kayboldu. Radyoya verse kaybolmazdı vermedi. Bir de eskilerde bende dursun herkes bana baksın gibi bir anlayış vardı. Efendi öyle yapmadı. Böylede yapabilirdi. Topladığı külliyatı notaya aldırdı. Onları bastırdı. O notalar herkese dağıtılırdı. Erişilebiliyordu. Bir yaygınlık oluşturdu. Bizler o sayede bir ilâhi repertuarına eriştik. Aksi hâlde yoktu. Çünkü bu sözel bir gelenek. Modernlikle beraber kesilince, adamlar ölünce kaybolur. Efendi son döneme yetişti gayret etti toparladı.

Mûsikî, Halveti Cerrâhide seyr u sülûkun çok mühim bir rüknü olduğu için mübarek gün ve gecelerde mûsikî icra etmek önemlidir. Mûsikîyi lay lay lom bir şey olarak görmüyor. Bende öyle görmüyorum.

Safer Efendi'nin çok sevdiği bir şarkı vardı. Kaptanzade Ali Rıza Bey'in bestelediği hicâz makamında olan "Kapıldım gidiyorum bahtımın rüzgarına" şarkısını çok severdi. Her makamı severdi. Makamda ziyade bu ilâhi gönlüme ne diyor diye bakardı. Başka bir âlemdeydi.

SONUÇ

Safer Dal Efendi 20 Ağustos 1926'da doğmuş, maddi imkânsızlıklardan dolayı okuyamayarak erken yaşta ticarete atılmak zorundan kalmış, gençlik yıllarında Hz. Pir Nureddin Cerrâhi şeyhi Fahreddin Efendi'ye intisap etmiş ve daha sonra bu dergâha postnişîn olmuş, kültürüne âşık, hayatını tekke kültürünü özellikle de mûsikîsini korumaya ve geliştirmeye adamış kıymetli bir büyüğümüzdür.

Çalışmamızda Safer Dal Efendi'nin hayatı, eserleri ve Türk Din Mûsikîsine olan katkıları yaptığımız incelemelerden ve röportajlardan yola çıkarak sunulmaya çalışıldı. Safer Efendi ile ilgili yazılmış, yazı, makale vs. iletişim araçlarında yer alan haber ve yazılardan bulabildiğimiz kadarı tezimize yansıtılmaya gayret edildi.

Safer Dal Efendi'nin hayatını, kişiliğini, Türk Din Mûsikîsini korumak ve geliştirmek için yaptığı çalışmaları, eserlerini, kitaplarını ve öncülük ettiği eserleri tezimizde sunuldu. Güfteleri ve bestelerini tekrar yazarak tek kalemde olmasını sağlandı. Türk Din mûsikîsi için arka planda göstermiş olduğu üstün gayretlerine dikkat çekerek mûsikî sevenlerin dikkatine sunuldu.

Safer Dal Efendi, unutulmaya yüz tutmuş bilenlerin "çantalık" yaptığı tekke mûsikîsini canlandıran, güfteler ve besteler yaparak geliştirmeye çalışan, insanları bu işlere teşvik ederek yeni yeteneklerin meydana çıkmasını sağlayan bir değerdir. Onun fedakârlığı, insanları şevklendirmesi, çalışkanlığı, kültüre olan bağlılığı insanların üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Yaptığı her işi aşkla yapması ve her konuda en iyisini hedefleyip insanlara örnek olması tekke mûsikîsini farklı boyutlara taşımıştır.

Safer Efendi, insanların gönlüne girmeyi başarmış, kendisini adam yetiştirmeye, tekke kültürüne adamış ve etrafındakilere de bu düşüncesini aktarabilmiştir. Böylelikle insanlar üzerindeki etkileri, onların da aynı çaba içerisinde olmalarını sağlamıştır.

Hemen hemen her türlü bilginin ve belgenin çok rahat bir şekilde ulaşılabildiği şu günlerde, Safer Efendi gibi şahsiyetlerin üstün çaba ve gayretlerine bakıp, yaşadığımız zamanın şartlarının kıymetini bilerek elimizdeki mevcut imkânları en iyi şekilde kullanmamız gerektiği kanaatindeyiz. Yaşadığımız dönemde bilgi ulaşmak çok kolay hale gelmiştir. İnternet aracılığıyla birçok bilgi ve belgeye hızlı bir şekilde ulaşılabilmektedir. Fakat Safer Efendi sadece bir ilâhi öğrenebilmek için yolculuğu sevmemesine rağmen kilometrelerce uzağa bavul gibi büyük ve ağır teybiyle insanların kapısını çalmış, insanların bin bir naz ve niyazlarını çekip bir eser okutmaya çalışmıştır.

Hazırlamış olduğumuz bu çalışmada Safer Dal Efendi'nin hayatını anlatarak gelecek nesillere örnek olmasını amaçladık. Meydana getirdiği musiki eserlerini tezimizde sunarak bu eserler koruma altına aldık. Türk Din mûsikisine olan katkılarına da değinerek insanların bilgisine sunduk.

Kıymetli Safer Dal Efendi'nin kadîm mûsikîmize ve kültürümüze yapmış olduğu takdire şayan hizmetlerinden dolayı şükranlarımızı sunuyor ve onu rahmetle anıyoruz.

KAYNAKLAR

AKAR, Metin, "Yaşayan Tek Mirâchân Şâkir Çetiner Bey'le Bir Mülâkat", *Yeni Divan Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Haziran 1980, Y.1.

AZAMAT, Nihat, "Fahreddin Efendi", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 84.

CAN, Yılmaz - GÜN, Recep, *İslâm Sanatına Giriş,* Dem Yayınları, İstanbul 2015.

ÇAKIR, Adalet, *Geydim Hırkayı Safer Efendi'nin Sohbetleri*, Dergâh Yay, 2015,

DAL, Safer, *Istılahat-ı Sofiyye fi Vatan-ı Asliyye (Tasavvuf Terimleri)*, Kırkkandil Yayınları, 2013,

_____, Muhibbî Dîvânı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009,

DİNÇ, Sema, ÇAKIR, Ahmet, ARSLAN, Senem, "*Dînî Mûsiki Formu Olarak Mi'râciye ve Geçmişten Günümüze İcrâsı",* Geçmişten Günümüze Uluslararası Dinî Mûsikî Sempozyumu, Amasya 2017.

EBU BEKR AHMED B. EL-HUSEYN EL-BEYHAKİ, thk. Abdu'l-Ali Abdu'l-Hamid Hamid, Mektebetu'r-Rusd, 2. baski, Riyad, 2003/1425.

EKİCİM, Hamid Ömer, Ahmet Özhan ile Mülakat, Türk Tasavvuf ve Mûsikîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, 03.12.2018, Fatih.

_____, Cumhur Enes Ergür ile Mülakat, 11.12.2018 Konya.

_____, Hakan Alvan ile Mülakat, Tanburi Cemil Bey Derneği, 04.11.2018, Üsküdar.

_____, Ömer Tuğrul İnançer ile Mülâkât, Bera Otel, 11.12.2018, Konya.

_____, Sadettin Ökten ile Mülakat, Valideyi Atik Câmi Külliyesi, 23.02.2019, Üsküdar.

_____, Safer Dal'ın kızı Nurten İyibil ile Mülâkât, 16. 04. 2019, Üsküdar.

_____, Sami Özer ile Mülakat, 02.03.2019 Sarıyer.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Mûsikîsi Antolojisi* II, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul 1943.

EROĞLU, Murat, Ahmet Özhan'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Mûsikîsi İcrâ Geleneğindeki Yeri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

FAYDA, Mustafa, "Bilâl-i Habeşî", *DİA*, İstanbul 1992, VI, s. 152.

İlâhiler, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, 1986, Önsöz.

İNANÇER, Ömer Tuğrul, Üsküdar Üniversitesi Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Vefatının 20. Yılında Safer Efendi Konferansı, 10 Şubat 2018, Üsküdar Üniversitesi Nermin Tarhan Konferans Salonu

İSEN, Mustafa, "Tolan, Hüseyin", *DİA*, İstanbul 2012, XLI, s. 232-233.

KARA, Mustafa, "Tekke", *DİA,* İstanbul 2011, XL, s. 368.

KARABEY, Turgut, "Tarih Düşürme", DİA, İstanbul 2011, XL, 80.

KOCA, Fatih, *XX. Yüzyıl Hâfız Mûsikîşinasları-1*, Mans Yayınları, Ankara 2017.

_____, *Ahmet Hatipoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Mûsikî Anlayışı*, Mans Yay, Ankara 2017, s. XI.

KOSAL, Cüneyd, *99 Makamda İlâhiler*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1994,

METİNSOY, Murat, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Savaş ve Gündelik Yaşam*, Homer Kitapevi, İstanbul 2007.

ORANSAY, Gültekin, "*Yayınlanmış Türk Din Mûsikîsi Sözlü Anıtlarının Ezgileyicileri*", AÜİFD, Ankara 1977, III s. 197.

ÖNGÖREN, Reşat, "Rûmiyye", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, s. 242.

ÖZCAN, Nuri, "Okur, Yaşar", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII: s. 340-341.

ÖZDAMAR, Mustafa, *Gönül Cerrahı Nûreddin Cerrahî ve Cerrâhîler*, Kırkkandil Yay., İstanbul, 2016.

_____, *İslâmbol Geleneğinde Sivil Merâsimler ve Doğumdan Ölüme Mûsikî*, Kırk Kandil Yayınları, İstanbul, 1997,

ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1990.

RONA, Mustafa, *20. Yüzyıl Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1970.

SERİN, *Gürer, Selâhattin*, *DİA*, İstanbul 1996, XIV, s. 316-317.

SERİN, Muhiddin, *Son Osmanlı Zâkirbaşılarından Selâhaddin Gürer Beyefendi*, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1997, Y. 26, S. 1, s. 38.

TANMAN, M. Baha , "Arakiyye", *DİA*, İstanbul 1991, III, 266.

TÜRKSEVER, Merve Nur, *Jean Baudrillard'ın Düşüncesinde Trans-Estetik,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), s. 26.

UYAR, Gülgün, "Nakib", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, s. 321.

YAPICI, Ahmet, *Türkiye'de Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasının Sosyolojik Sonuçları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012).

İnternet Belgeleri

https://www.muzafferozak.com/fahreddin-efendi-hayati.html Erişim Tarihi: 07.10.2019.

http://nagmeiask.blogspot.com/2015/04/hâfız-sakir-cetiner-1903-1988-hafz.html Erişim Tarihi: 25.09.2019.

http://www.mûsikîdergisi.com/yazar-271Hulûsi_gokmenli_19021975_mûsikîsinasgazelhanmevlithan..._cemil_altinbilek.html Erişim Tarihi: 25.09.2019.

http://www.mucerret.com/yazarlar/uyandirmakla-memur-bir-irfan-oncusu-safer-efendi/ Erişim Tarihi: 09.04.2019.

EKLER

EK-1. Safer Dal Efendi'nin Bestelerinin Notaları

MÂHUR İLÂHİ

ÂDÂB İLE ERKÂN İLE

Güfte: Yunus EMRE
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü :Sofyan
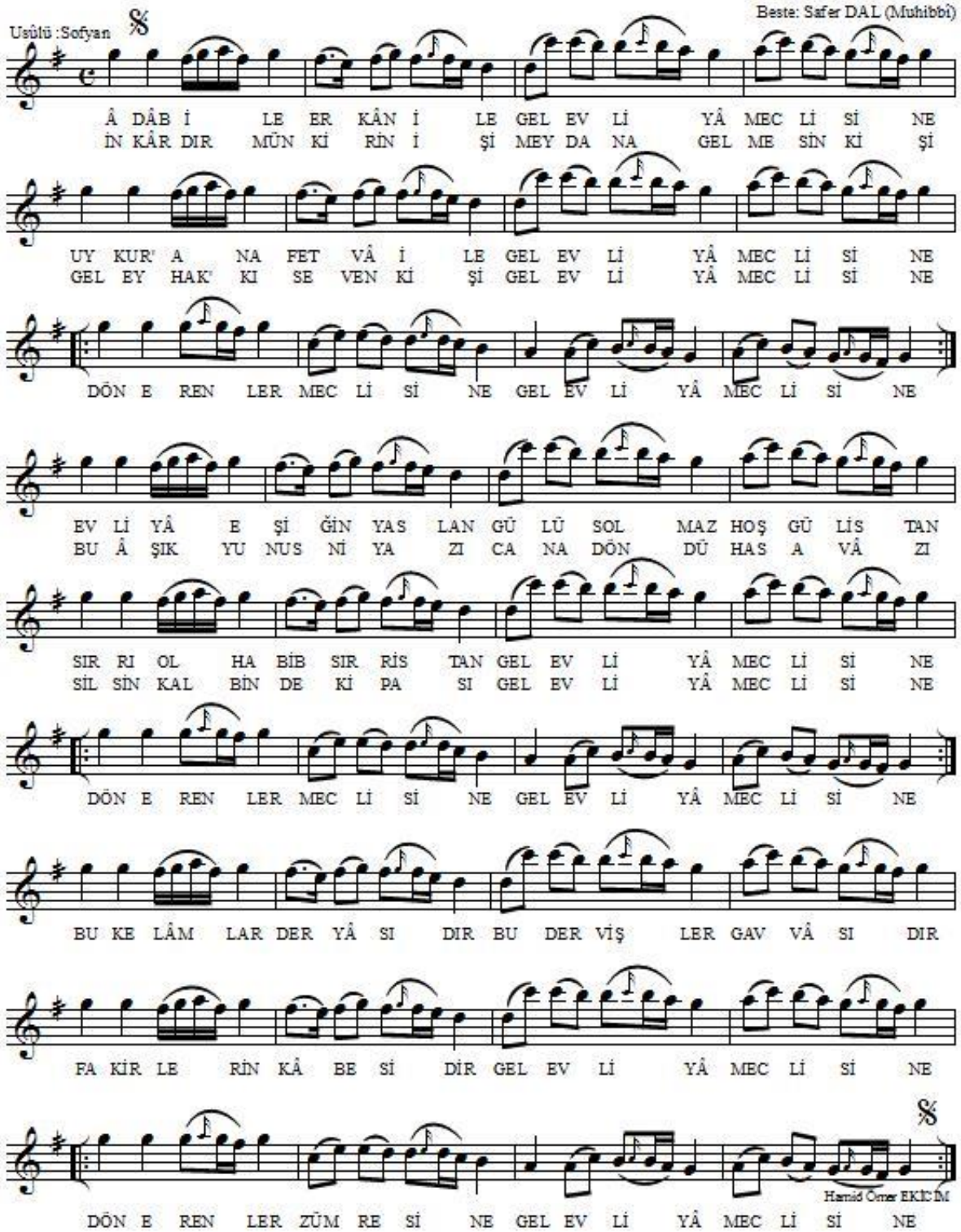
SEGÂH İLÂHİ

CÜMLE KUŞLAR UYANMADAN

Güfte: Yunus Emre
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü : Sofyan
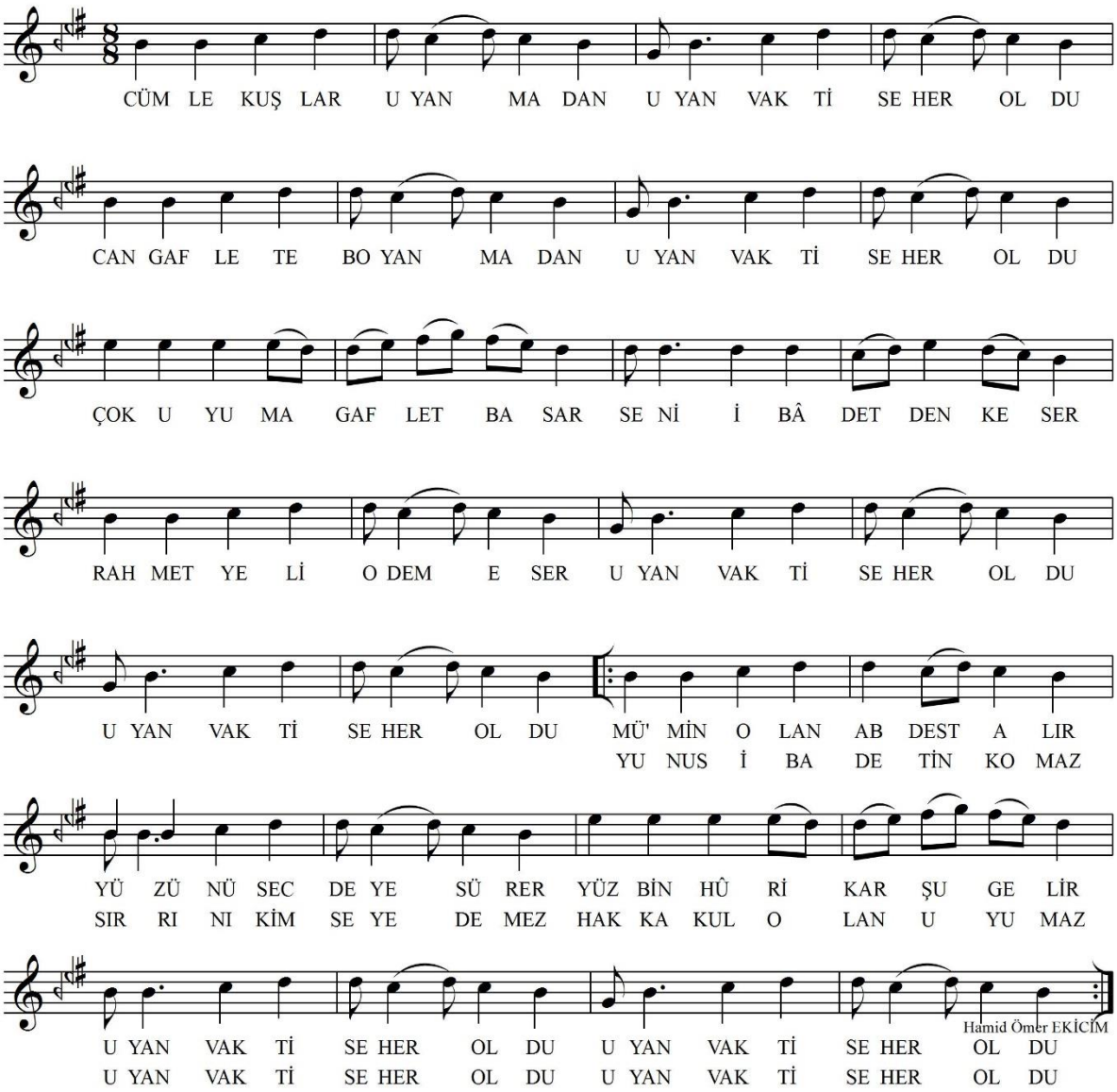
CÜMLE KUŞLAR UYANMADAN
UYAN VAKT-İ SEHER OLDU
CAN GAFLETE BOYANMADAN
UYAN VAKT-İ SEHER OLDU

ÇOK UYUMA GAFLET BASAR
SENİ İBÂDETDEN KESER
RAHMET YELİ O DEM ESER
UYAN VAKT-İ SEHER OLDU

MÜ'MİN OLAN ABDEST ALIR
YÜZÜNÜ SECDEYE SÜRER
YÜZBİN HÛRİ KARŞU GELİR
UYAN VAKT-İ SEHER OLDU

YUNUS İBÂDETİN KOMAZ
SIRRINI KİMSEYE DEMEZ
HAKK'A KUL OLAN UYUMAZ
UYAN VAKT-İ SEHER OLDU

SABÂZEMZEME İLÂHİ

EY BENİ AŞK ÂTEŞİYLE YANDIRAN

Güfte: Abdülehad NÛRİ
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü : Düyek

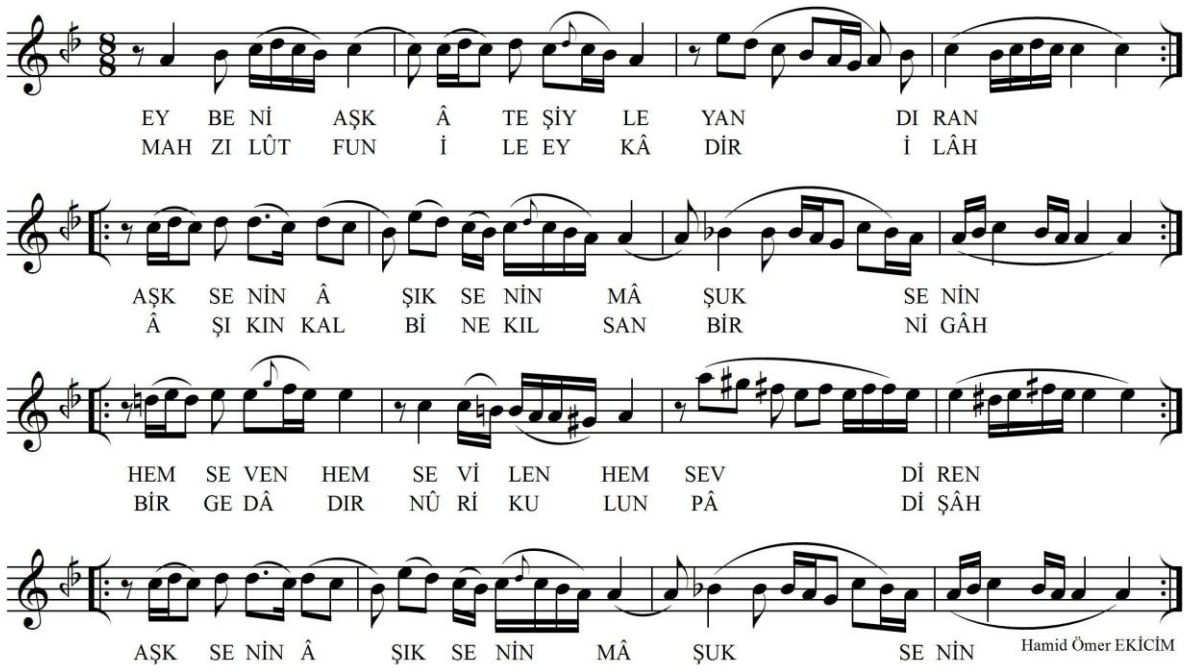

EY BENİ AŞK ÂTEŞİYLE YANDIRAN
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN
HEM SEVEN HEM SEVİLEN HEM SEVDİREN
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN

YANAR İSE AŞK İLE CÂN Ü TENİM
GEÇER İSE ÂH İLE DÜN Ü GÜNÜM
HEP SENİNDİR ARADA NEM VAR BENİM
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN

ÂŞIKIN KALBİNE KILSAN BİR NAZAR
MÂSİVÂDAN ANDA KALMAZ HİÇ ESER
SANA EREN CENNET Ü HÛR'İ NİDER
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN

LÛTF İLE ONA DESEN " EY DERD-MEND
NİCE OLDUN AŞKIMIN KAYDINA BEND
NİCEDİR AŞIKIN SANA ETDİĞİ FEND "
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN

MAHZ-I LÛTFUN İLE EY KÂDİR İLÂH
ÂŞIKIN KALBİNE KILSAN BİR NİGÂH
BİR GEDÂDIR NÛRİ KULUN PÂDİŞÂH
AŞK SENİN ÂŞIK SENİN MÂŞUK SENİN

Not: Cünet Kosal'ın 08.11.1983'te Safer Dal Efendi'nin sesinden kaydettiği bu ilâhiyi güfte için 20.02.1996'da yeniden yazdığı nüshadan alınmıştır.

SABÂ İLÂHİ

EY MİHRİLÂ YEZÂLİN

Güfte: Hüseyin Sîret ÖZSEVER
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü : Sofyan
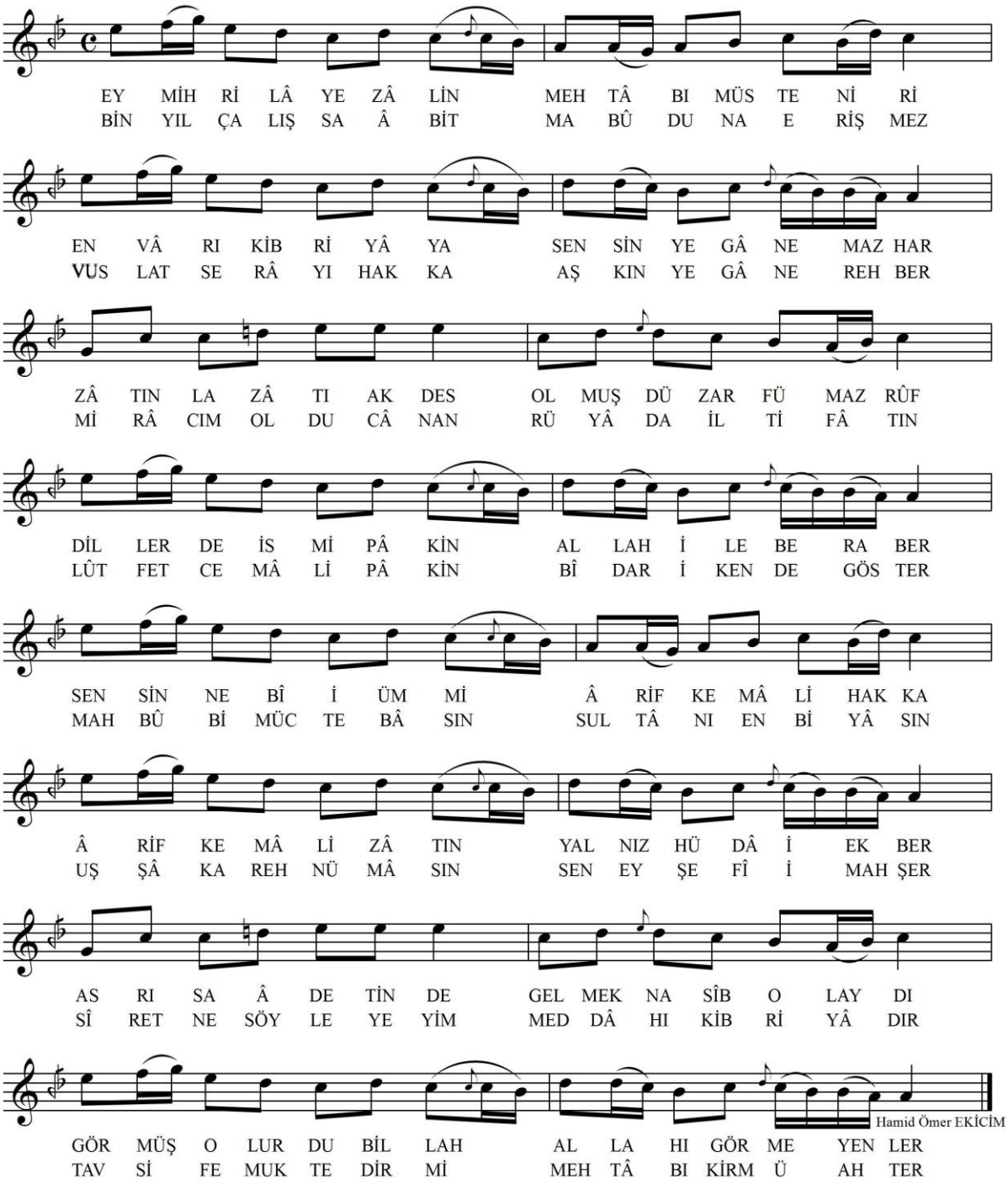
Not: Cüneyt Kosal'ın 14.01.1992'de Aslan Hepgür'ün elyazısı notasından yazdığı nüshadan tekrar yazılmıştır.

SABÂ İLÂHİ

Ey mihr-i lâyezâlin mehtâb-ı müstenîri
Envâr-ı Kibriyâ'ya sensin yegâne mazhar

Zâtunla zât-ı akdeş olmuşdu zarf ü mazrüf
Dillerde ism-i pâkin Allâh ile berâber

Sensin Nebî-i Ümmî ârif Kemâl-i Hakk'a
Arif Kemâl-i zâtın yalnız Hüdâ-i Ekber

Asr-ı saâdetinde gelmek nâsib olaydı
Görmüş olurdu billâh Allâh'ı görmeyenler

Bin yıl çalışsa âbid mâ'bûduna erişmez
Vuslat-serây-ı Hakk'a aşkın yegâne rehber

Mî'râcım oldu cânân rüyâda iltifâtın
Lûtfet cemâl-i pâkin bîdâr iken de göster

Mahbûb-i müctebâsın, sultân-ı enbiyâsın
Uşşâka reh-nümâsın sen ey şefî-i mahşer

Sîret ne söyleyeyim, meddâhı Kibriyâ'dır
Tavsîfe muktedîr mi mehtâbı kirm ü ahter

RAST İLÂHİ

GAMDAN BENİ ÂZÂD ET

Güfte:Şeref Hanım
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü : Sofyan
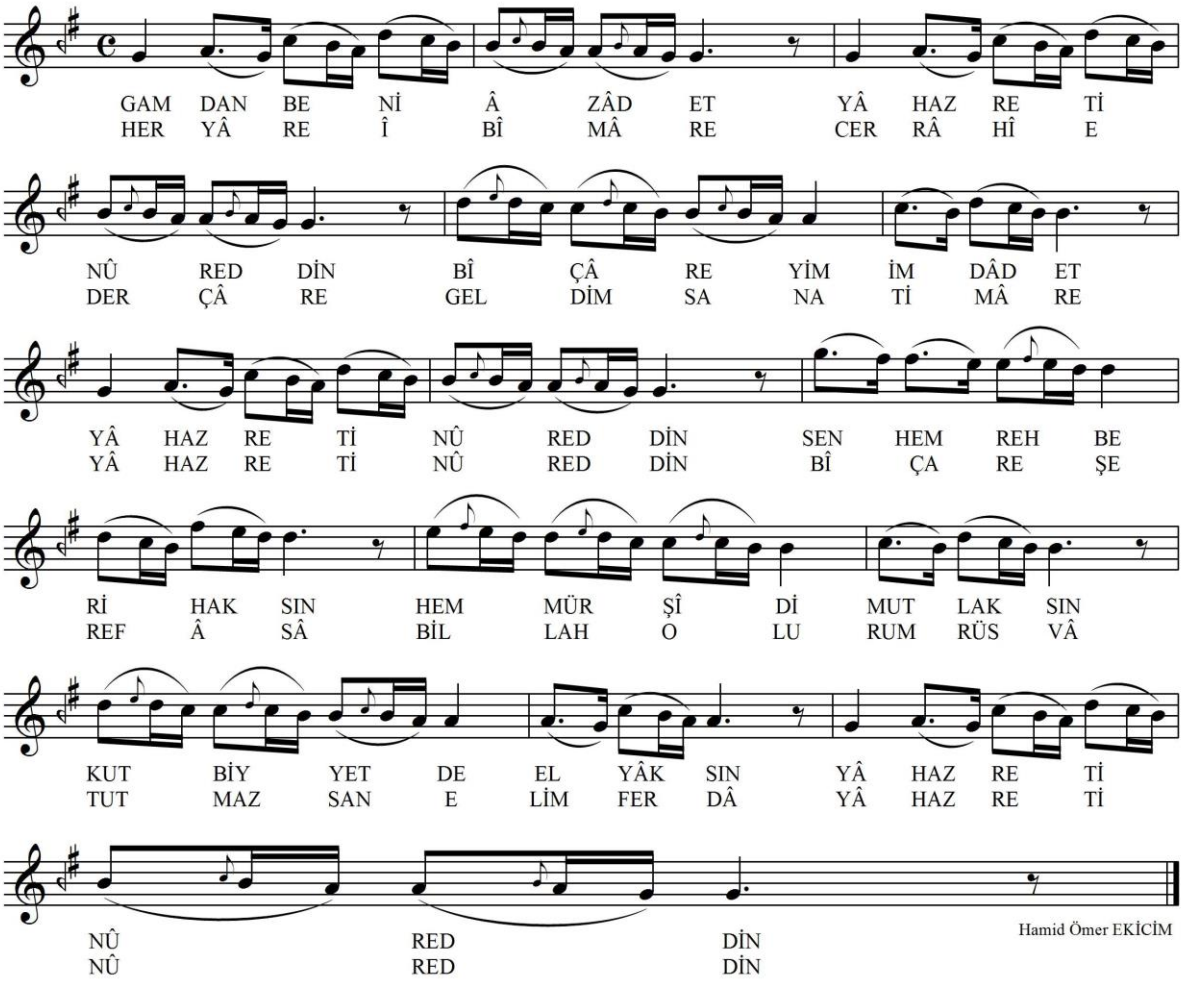
GAMDAN BENİ ÂZÂD ET
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN
Bİ ÇÂREYİM İMDAD ET
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN

SEN HEM REHBER-İ HAK'SIN
HEM MÜRŞİD-İ MUTLAKSIN
KUTBİYYETDE ELYÂKSIN
YÂ HAZRET-Î NÛREDDİN

HER YÂRE-Î BÎ-MÂRE
CERRÂHÎ EDER ÇÂRE
GELDİM SANA TÎMÂRE
YÂ HAZRET-Î NÛREDDİN

ÂSÎLERE SERDÂRIM
MÜCRİMLERE SÂLÂRIM
GÂYETLE GÜNAHKÂRIM
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN

KENDİMDE DİRÂYET YOK
ÖMRÜMDE METÂNET YOK
İSYÂNA NİHÂYET YOK
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN

Bİ-ÇÂRE ŞEREF-ÂSÂ
BİLLAH OLURUM RÜSVÂ
TUTMAZSAN ELİM FERDÂ
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN

ŞAYESTE BU KEM-MÂYE
BAŞ EĞMEYE DÂRÂ'YE
OLDUM SANA HEM-SÂYE
YÂ HAZRET-İ NÛREDDİN

Not: Cüneyt Kosal'ın 13.07.1993'te Safer Dal Efendi'nin sesinden notaya aldığı nüshadan tekrar yazılmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

MÜŞTÂKI CEMÂLİNEM

Güfte: Şeyh Muzaffer OZAK Hz.(Aşkî)
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü : Sofyân
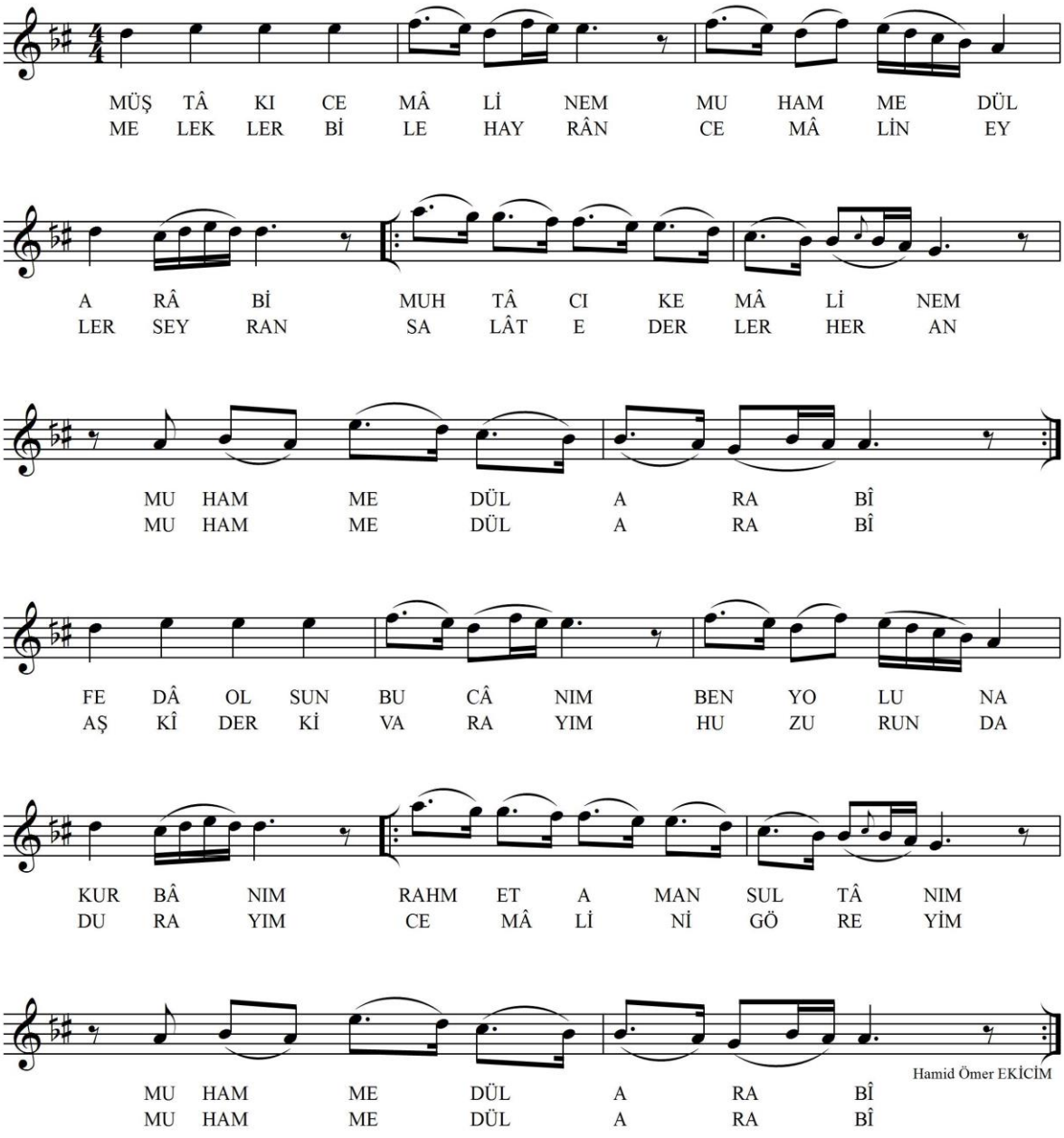
Hamid Ömer EKİCİM

Not: Cüneyt Kosal'ın 27.04.1993'te Safer Dal Efendi'den yazdığı notadan tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

TEVHİD ETSİN DİLİMİZ

Usûlü : Sofyan

Güfte:Şeyh Fahrettin Ef.
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

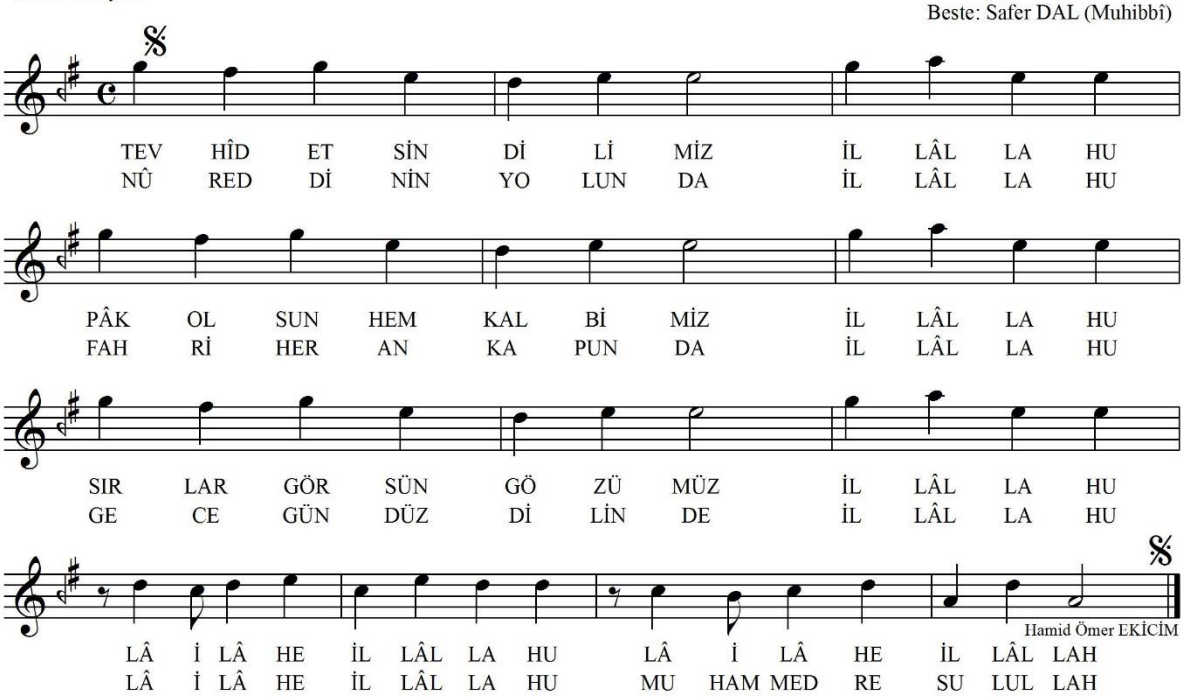

TEVHÎD ETSİN DİLİMİZ
PÂK OLSUN HEM KALBİMİZ
SIRLAR GÖRSÜN GÖZÜMÜZ
LÂ İLÂHE İLLÂLLAH

DERVİŞLER TEVHÎD EDER
KALBİNİN PASIN SİLER
ERENLER YOLUN GÜDER
LÂ İLÂHE İLLÂLLAH

TEVHÎD İMAN TAPUSU
GİDER NÂRIN KORKUSU
AÇAR CENNET KAPUSU
LÂ İLÂHE İLLÂLLAH

MÜNKÎRE KULAK ASMAZ
TEHDÎDİNDEN HİÇ KORKMAZ
DERVİŞ DEVRANSIZ DURMAZ
LÂ İLÂHE İLLÂLLAH

NÛREDDİNİN YOLUNDA
FAHRİ HER AN KAPUNDA
GECE GÜNDÜZ DİLİNDE
LÂ İLÂHE İLLÂLLAH

SABÂ İLÂHİ

YÂRAB NE OLA HÂLİM

Güfte: Yumus EMRE
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü :Sofyan
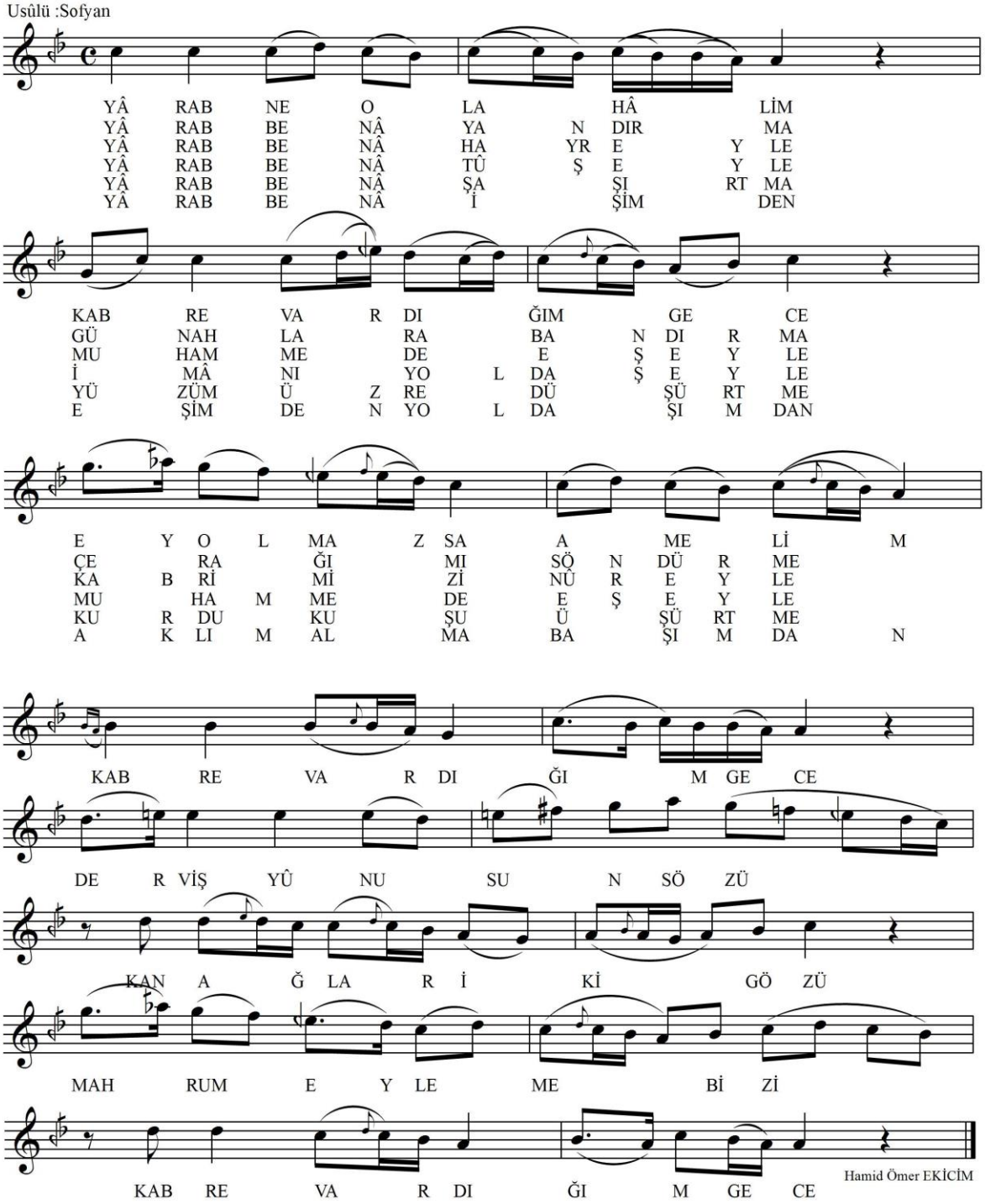
Not: Necdet Varol'un düzenlediği notadan alınmıştır.

MUHÂYYER İLÂHİ

YETER OLDUM FENÂ BÂĞINDA NÂLÂN

Güfte: Hz. HÜDAİ
Beste: Safer DAL (Muhibbî)

Usûlü :Düyek
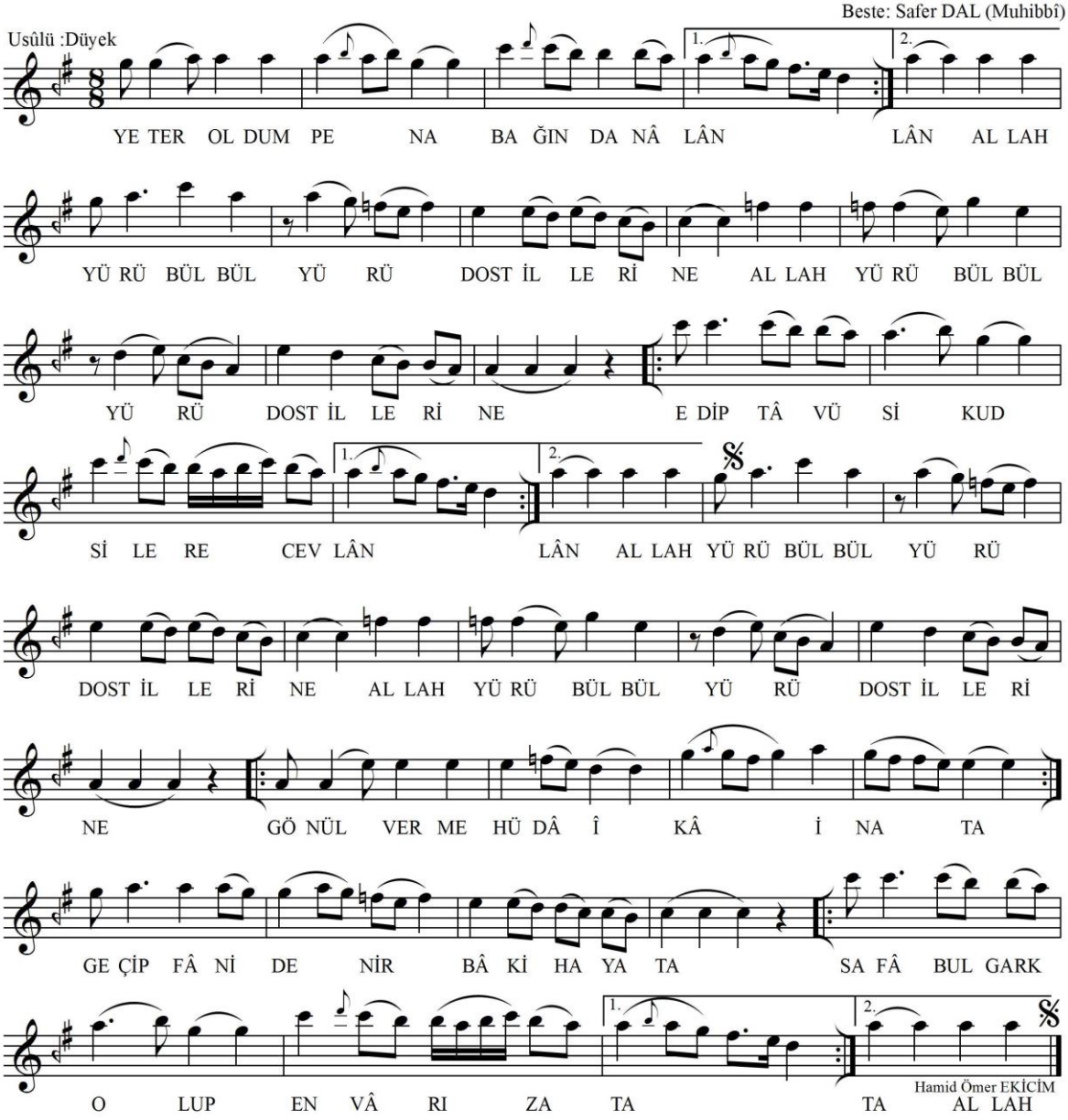
Hamid Ömer EKİCİM

YETER OLDUM FENÂ BÂĞINDA NÂLÂN
YÜRÜ BÜLBÜL YÜRÜ DOST İLLERİNE
EDİP TÂVÜS-İ KUDSİLERE CEVLÂN
YÜRÜ BÜLBÜL YÜRÜ DOST İLLERİNE

FENÂ BAĞINDA EĞLENME UÇA-GÖR
GÜLÜN RENGİNE ALDANMA GEÇE-GÖR
VARIP VAHDET ŞERÂBINDAN İÇE-GÖR
YÜRÜ BÜLBÜL YÜRÜ DOST İLLERİNE

GÖRÜP PERVÂNEYİ ANDAN SEBAK AL
RUYİNDİR NÂR-I AŞKA PERR İLE BÂL
MECÂZ-I KO HAKİKÂT BAHRİNE DAL
YÜRÜ BÜLBÜL YÜRÜ DOST İLLERİNE

GÖNÜL VERME HÜDÂİ KÂİNATA
GEÇİP FÂNİDEN İR BÂKİ HAYATA
SAFÂ BUL GARK OLUP EVNÂR-I ZÂTA
YÜRÜ BÜLBÜL YÜRÜ DOST İLLERİNE

Not Cüneyt Kosal'ın 24.02.1985'te Safer Dal Efendi'den yazdığı notadan tekrar yazılmıştır.

EK-2. Güfteleri Safer Efendi'ye Ait Eserlerin Notaları

HİCÂZ İLÂHİ

ABDİ SADIK OL

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyân

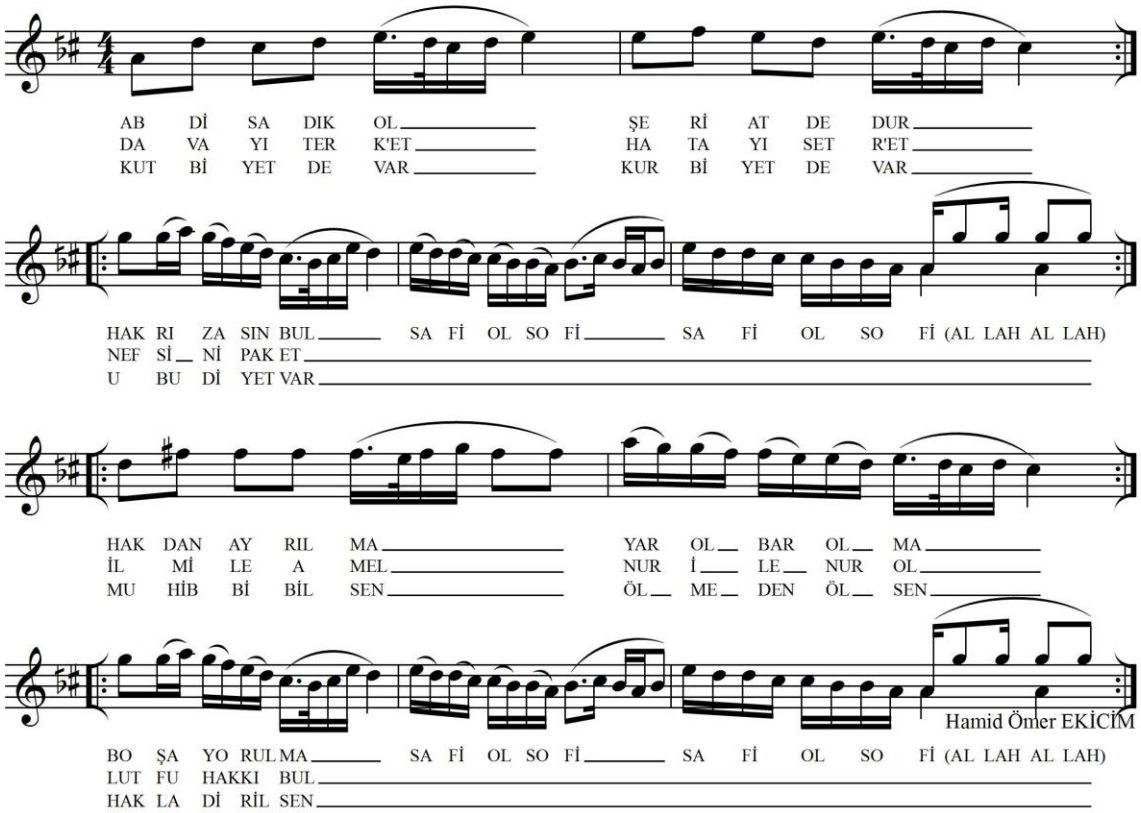

ABDİ SADIK OL
ŞERİATDE DUR
HAK RIZASIN BUL
SAFİ OL SOFİ

DAVAYI TERK ET
HATAYI SET RET
NEFSİNİ PAK ET
SAFİ OL SOFİ

KUTBİYETDE VAR
KURBİYETDE VAR
UBUDİYET VAR
SAFİ OL SOFİ

HAKDAN AYRILMA
YAR OL BÂR OLMA
BOŞA YORULMA
SAFİ OL SOFİ

İLMİLE ÂMEL
NUR İLE NUR OL
LUTFU HAKKI BUL
SAFİ OL SOFİ

MUHİBBÎ BİL SEN
ÖLMEDEN ÖL SEN
HAKLA DİRİLSEN
SAFİ OL SOFİ

Not: Bestekârın 23.08.1997 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

SEGÂH İLÂHİ

HALVETÎYEM HALVETÎ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kânunî)

Usûlü : Sofyan
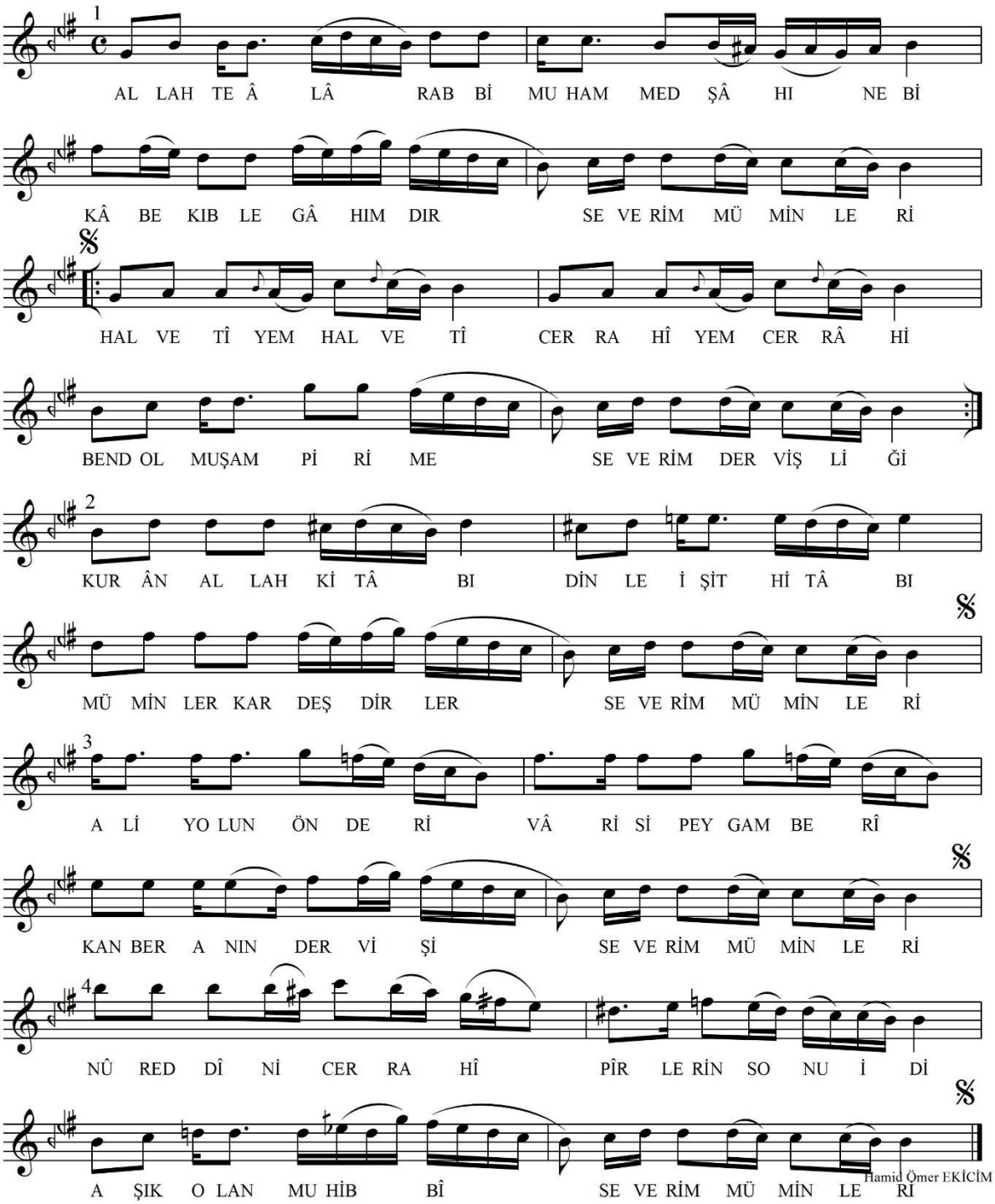
Allah Teâla Rabb'i
Muhammed şâh-ı nebî
Kâbe kıblegâhımdır
Severim mü'minleri

Halvetîyem Halvetî
Cerrâhîyem Cerrahî
Bend olmuşum pirime
Severim dervişliği

Kur'ân Allah kitâbı
Dinle işit hitâbı
Mü'minler kardeşdirler
Severim mü'minleri

Halvetîyem Halvetî...

Ali yolun önderi
Vâris-i peygamberi
Kanber anın dervişi
Severim mü'minleri

Halvetîyem Halvetî…

Nûredin-i Cerrâhî
Pirlerin sonu idi
Aşık olan Muhibbî
Severim Mü'minleri

Halvetîyem Halvetî…

HİCÂZ İLÂHİ

ALLAHÛ RABBİ

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Kenan AŞKÎ

Usûlü : Ağır Düyek

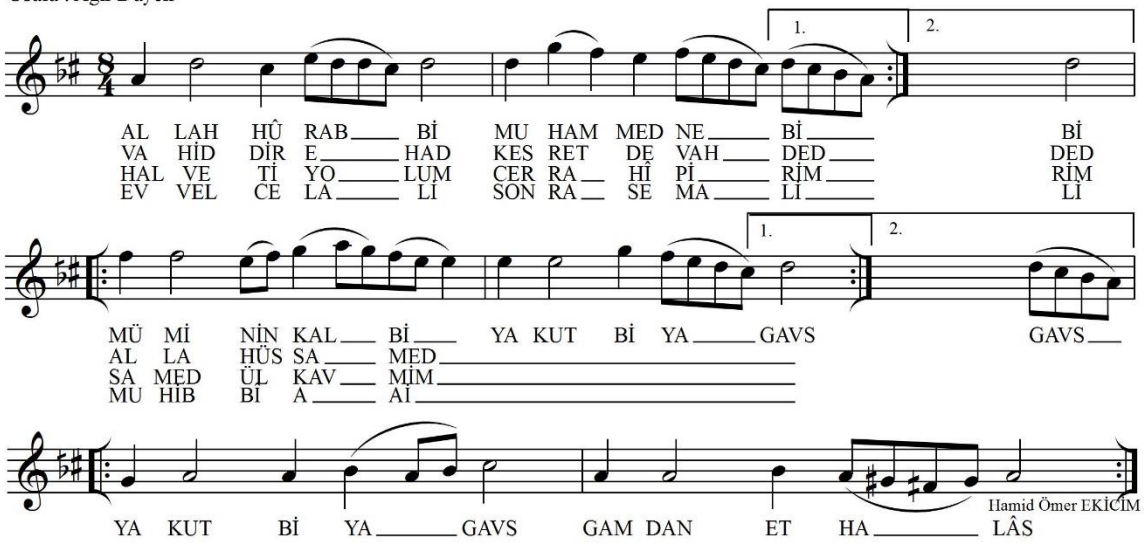

ALLAHÛ RABBİ
MUHAMMED NEBİ
MÜMİNİN KALBİ
YA KUTBİ YA GAVS
GAMDAN ET HALÂS

VAHİDDİR EHAD
KASRETDE VAHDED
ALLAHÜ'S SAMED
YA KUTBİ YA GAVS
GAMDAN ET HALÂS

HALVETİ YOLUM
CERRAHİ PİRİM
SAMED'ÜL KAVMİM
YA KUTBİ YA GAVS
GAMDAN ET HALÂS

EVVEL CELALİ
SONRA SEMALİ
MUHİBBÎ ASİ
YA KUTBİ YA GAVS
GAMDAN ET HALÂS

MÂHUR İLÂHİ

ALLAH'A DUA EYLE

Usûlü : Düyek

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Osman KENARDA
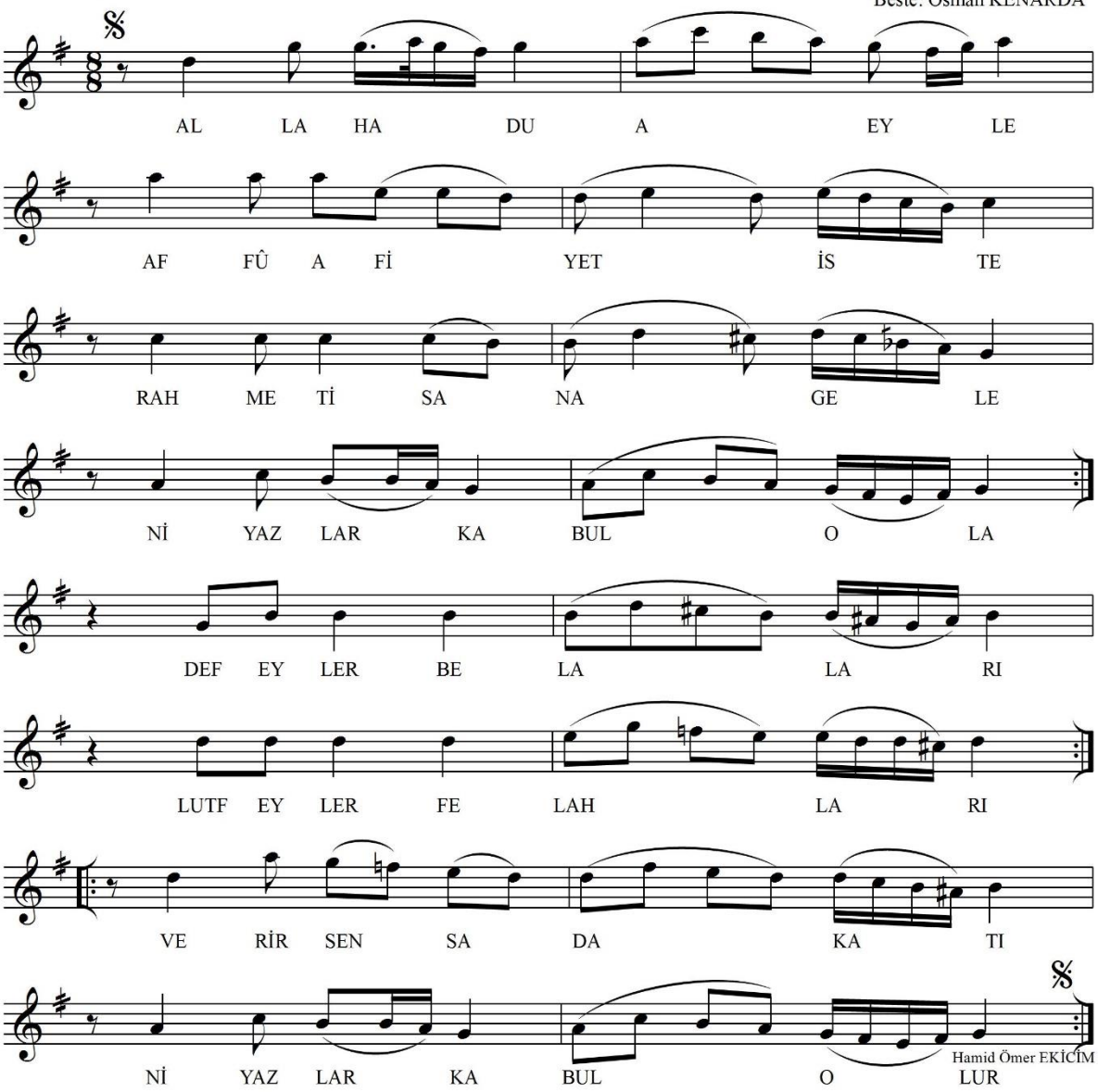
Ellerin Sema’ya aç
Gönülden Allah’a koş
Ümmete dualar saç
Niyazlar kabul ola

Celalinden korkarız
Cemalini isteriz
Keremini umarız
Niyazlar kabul ola

Hamdü sena Allah’a
Selatü selam ola
Muhammed Mustafa’ya
Niyazlar kabul ola

Peygamber dua etti
Dua’sı kabul oldu
Elin yüzüne sürdü
Niyazlar kabul ola

Ebeveynden dua al
Misafirden dua al
Miskinlerden dua al
Niyazlar kabul ola

Beddua etmeyiniz
Rızayı gözleyiniz
İstifar etmeyiniz
Niyazlar kabul ola

Müstakim olunca
Gafletten kurtulunca
Muhibbî af olunca
Niyazlar kabul ola

Namazdan sonra dua
Zikirden sonra dua
Hayırdan sonra dua
Niyazlar kabul ola

EVİÇ İLÂHİ

ALLAH'I BİLENLERDEN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M. Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan
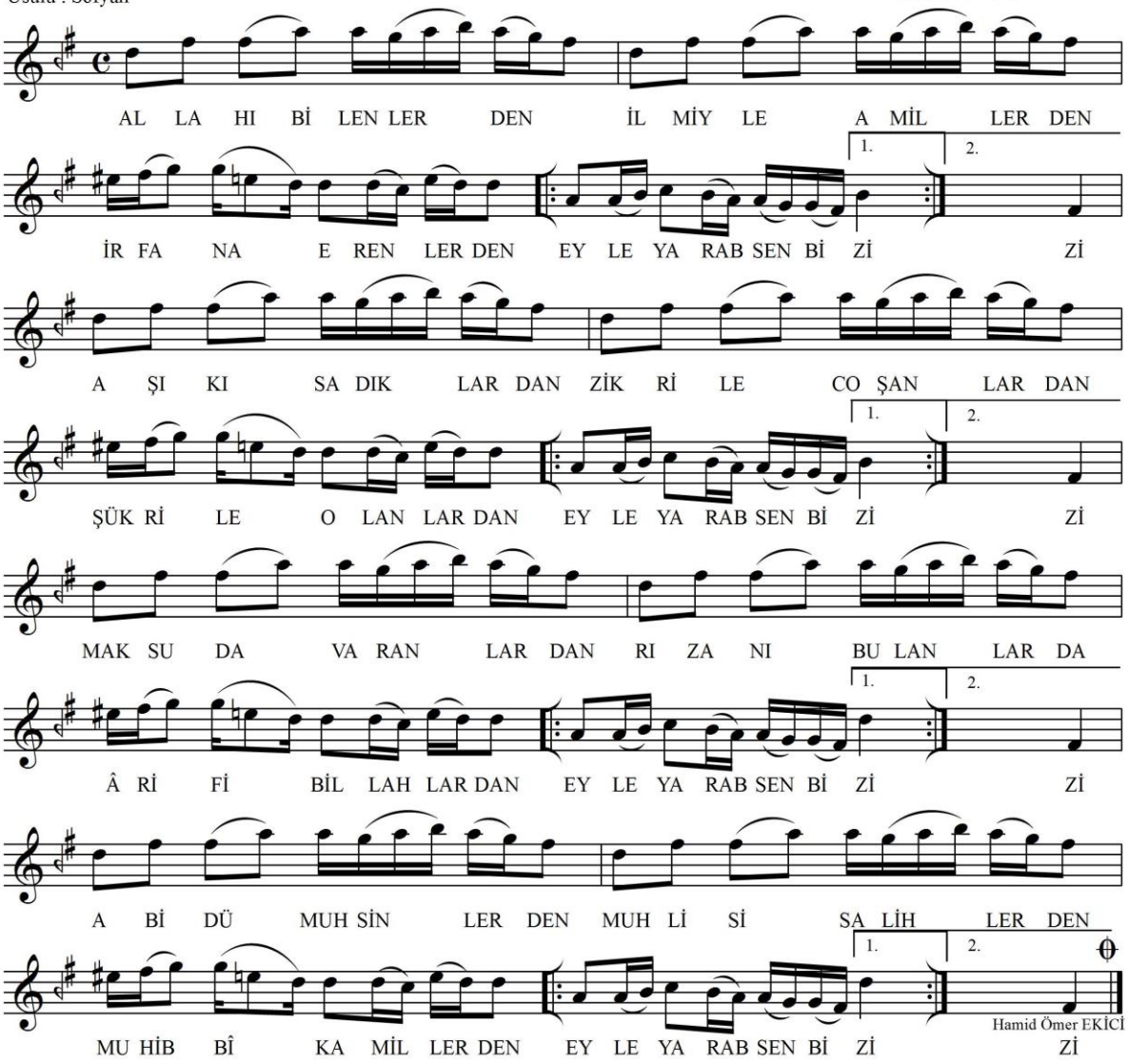
ALLAHI BİLENLERDEN
İLMİYLE AMİLLERDEN
İRFANA ERENLERDEN
EYLE YA'RAB SEN BİZİ

MAKSUDA VARANLARDAN
RIZANI BULANLARDAN
ARİFİ BİLLAHLARDAN
EYLE YA'RAB SEN BİZİ

AŞIKI SADIKLARDAN
ZİKR İLE COŞANLARDAN
ŞÜKR İLE OLANLARDAN
EYLE YA'RAB SEN BİZİ

ABİDÜ MUHSİNLERDEN
MUHLİSİ SALİHLERDEN
MUHİBBÎ KAMİLLERDEN
EYLE YA'RAB SEN BİZİ

Not: Bestekârın 05.03.1995 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır

KARCİĞAR İLÂHİ

ALLAH'I BİRLE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan

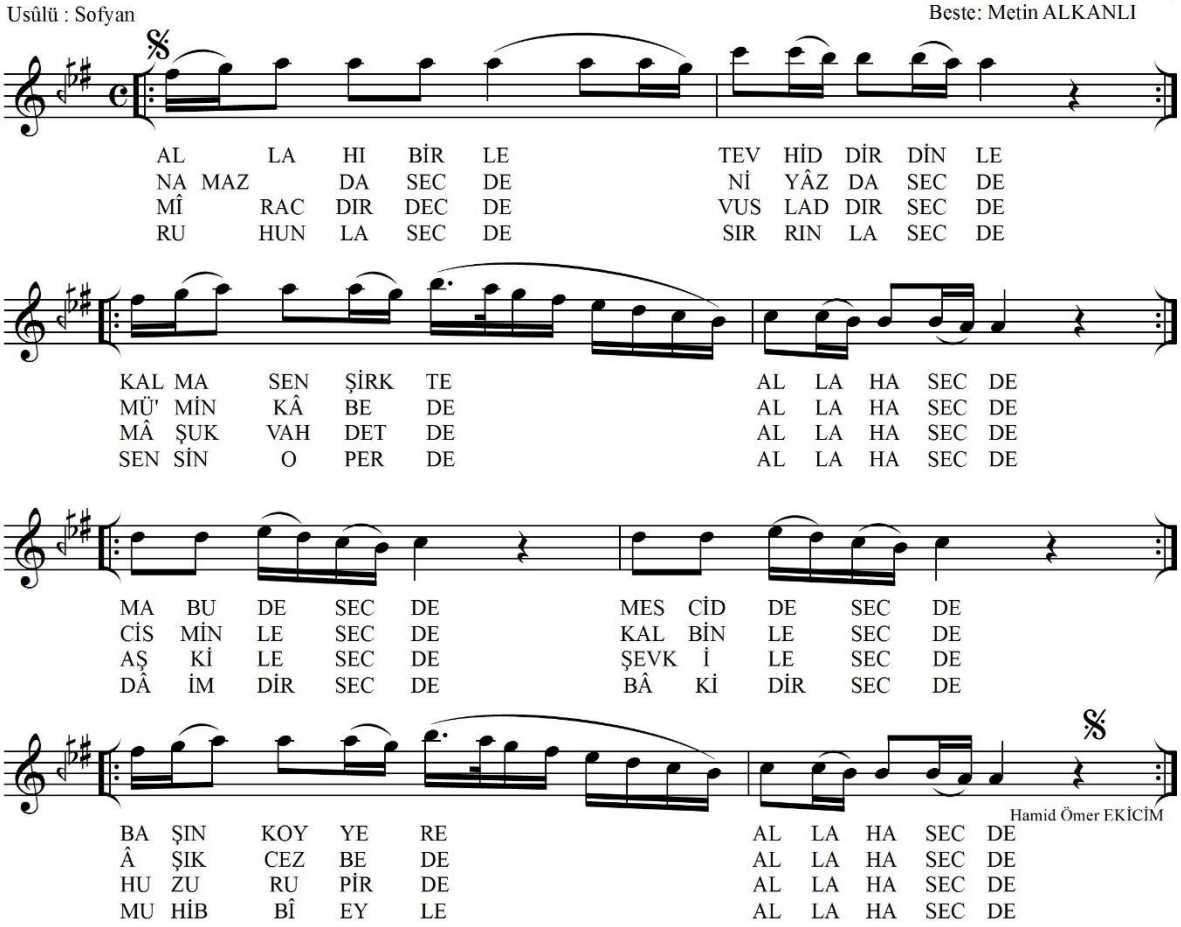

Hamid Ömer EKİCİM

HİCÂZ İLÂHİ
ÂŞIKLARIN REHBERİ

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Sadun AKSÜT

Usûlü : Sofyân

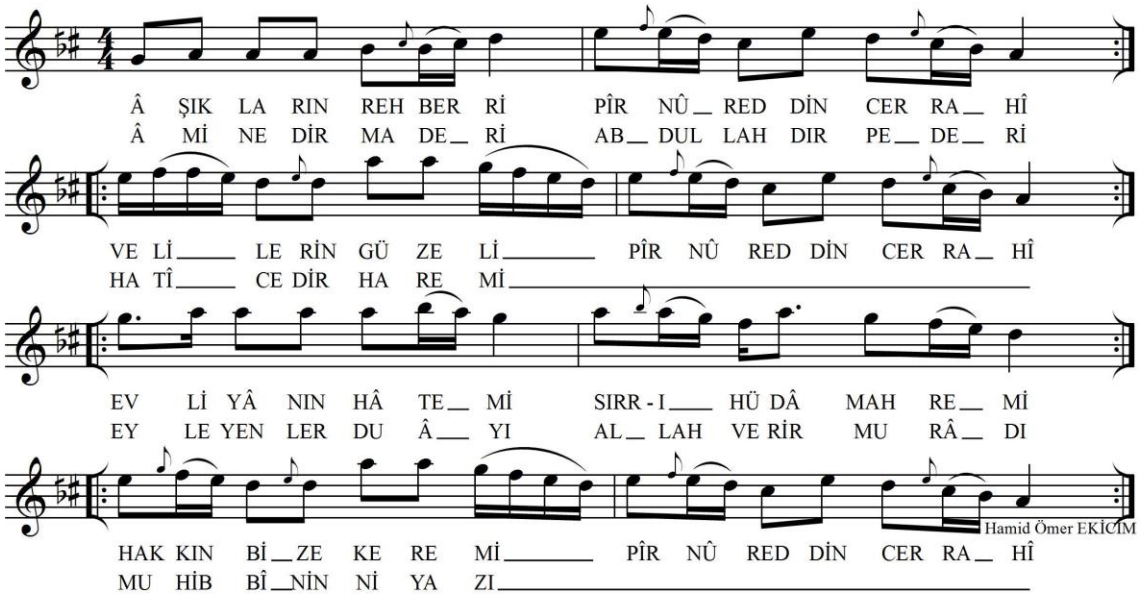

ÂŞIKLARIN REHBERİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ
VELİLERİN GÜZELİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

BİLDİRİYOR ŞERNÂBİ
MÜŞTEREKEN BELKİNİ
TABÂKAT RİSÂLESİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

REBÎULEVVEL AYI
O İKİNCİ GECESİ
DOĞDU İSNEYN GECESİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

AMÎNE'DİR MÂDERİ
ABDULLAH'DIR PEDERİ
HATÎCE'DİR HAREMİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

ÜÇ BÜYÜK KERÂMETİ
TAYY-İ MEKÂN ADNÂSI
KABÛL İMİŞ DUÂSI
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

BAŞ UCUNDA ANNESİ
KASR-I CENNET MEDFENİ
HAVZ-I KEVSER MESKENİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

EVLİYÂNIN HÂTEMİ
SIRR-I HÜDÂ MAHREMİ
HAKK'IN BİZE KEREMİ
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

EYLEYENLER DUÂYI
ALLAH VERİR MURÂDI
MUHİBBÎ'NİN NİYÂZI
PÎR NÛREDDİN CERRAHÎ

Not: Bestekârın beste tarihi 11.11.1987 yazılı nüshasından alınmıştır.

BEYÂTİ İLÂHİ

AŞKI HABÎBİN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
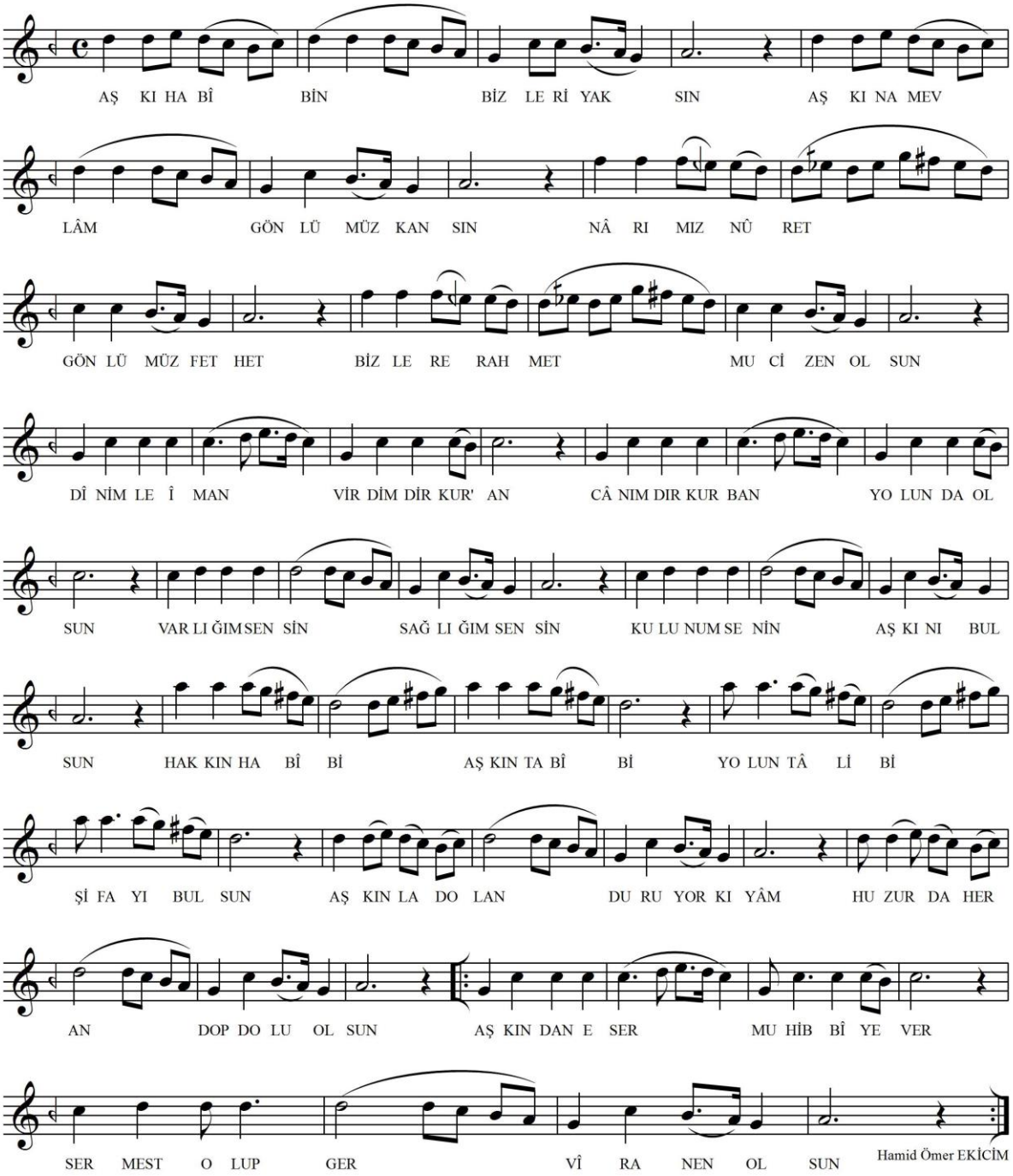
Not: Bestekârın 08.09.1989 Cuma tarihli nüshasından alınmıştır.

BEYÂTİ İLÂHİ

Aşk-ı Habîbin
Bizleri yaksın
Aşkıma Mevlâ'm
Gönlümüz kamsın

Nârımız nûr et
Gönmüz fethet
Bizlere rahmet
Mucizen olsun

Dînimle îman
Virdimdir kur'ân
Cânımdır kurban
Yolunda olsun

Varlığım sensin
Sağlığım sensin
Kulunum senin
Aşkımı bulsun

Hakk'ım Habîb'i
Aşkım tabibi
Yolun talibi
Şifayı bulsun

Aşkımla dolan
Duruyor kıyâm
Huzurunda her an
Dopdolu olsun

Aşkımdan eser
Muhibbî'ye ver
Sermest olup ger
Vîrânem olsun

RAST İLÂHİ

AŞKIN HABÎBİM , BİZLERİ YAKSIN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Usûlü : Düyek
Beste: Sadun AKSÜT
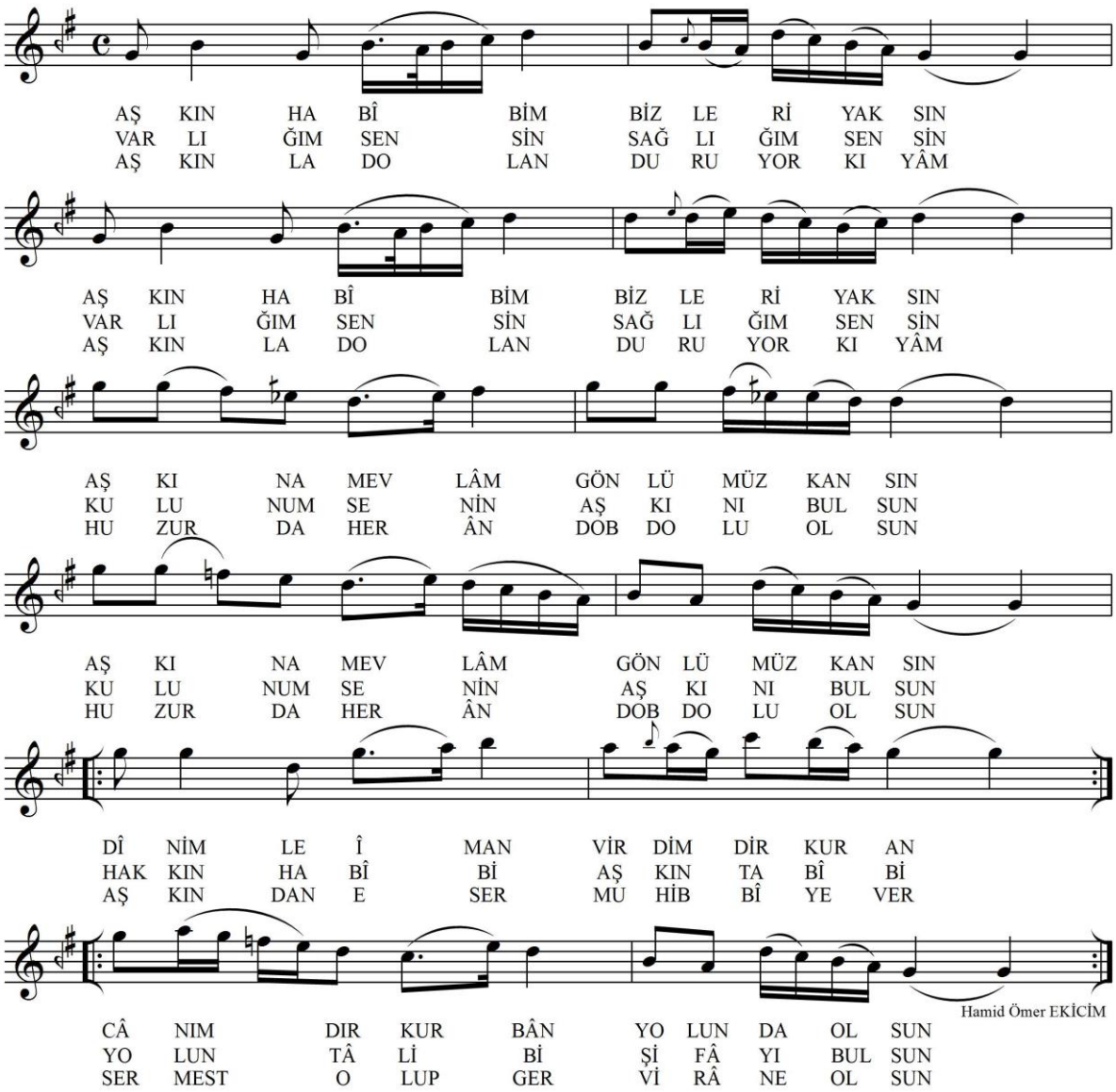
AŞKIN HABÎBİM BİZLERİ YAKSIN, AŞKINA MEVLÂM GÖNLÜMÜZ KANSIN
DİNİMLE ÎMÂN VİRDİMDİR KUR'AN, CANIMDIR KURBÂN, YOLUNDA OLSUN

VARLIĞIM SENSİN, SAĞLIĞIM SENSİN, KULUNUM SENİN AŞKINI BULSUN
HAKKIN HABÎBİ, AŞKIN TABÎBİ, YOLUN TÂLİBİ, ŞİFÂYI BULSUN

AŞKINLA DOLAN, DURUYOR KIYÂM, HUZURDA HER ÂN, DOBDOLU OLSUN
AŞKINDAN ESER, MUHİBBÎ'YE VER, SERMEST OLUP GER, VİRÂNEN OLSUN

Not: Bestekârın "Beste tarihi: 19/20.01.1988
Bende-i Mevlâna Sadun Aksüt" yazılı
nüshasından alınmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

AŞKIN İLE AŞIKIN

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: H. Şerif DEDEOĞLU

Usûlü : Sofyân

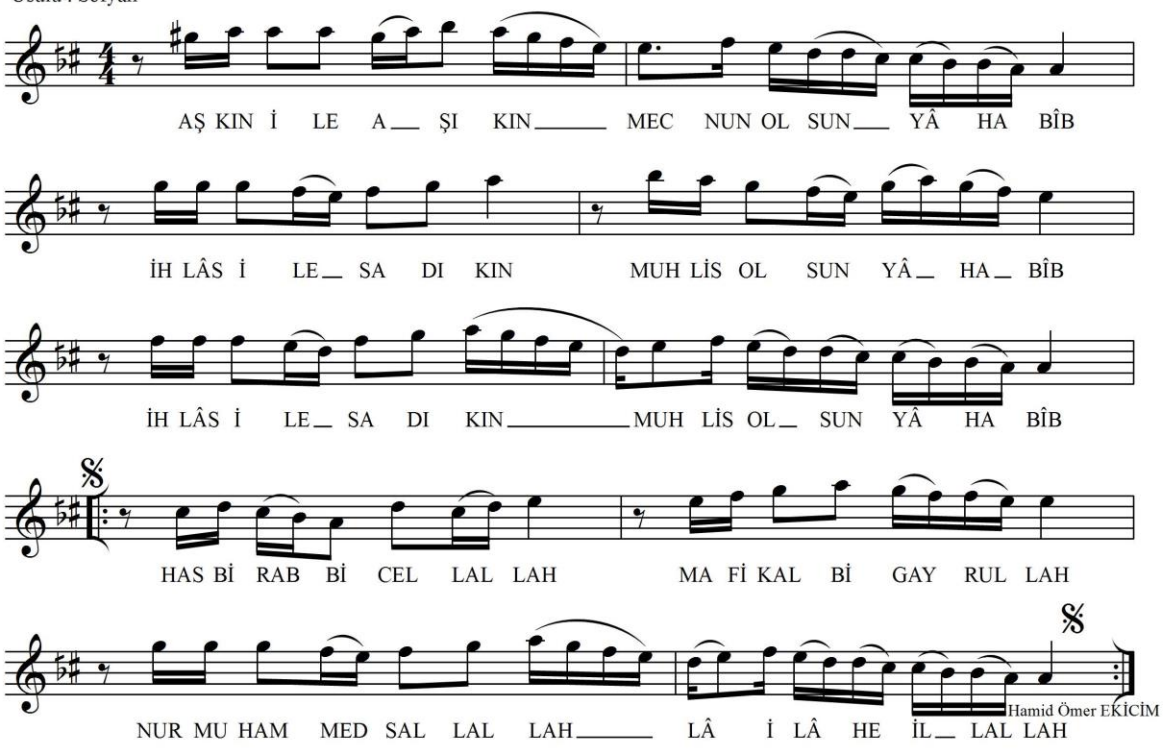

AŞKIN İLE ÂŞIKIN MECNUN OLSUN YÂ HABÎB
İHLÂS İLE SÂDIKIN MUHLİS OLSUN YÂ HABÎB

HASBİ RABBÎ CELLALLAH MÂFİ KALBİ GAYRULLAH
NUR MUHAMMED SALLALLAH LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLALLAH

OL MUHİBBÎ SEN SEVDİN HAKKATINA ERDİRDİN
AŞKİ ŞEVKİ LÛTFETTİN ÂBİD OLSUN YÂ HABÎB

HASBİ RABBÎ CELLALLAH MÂFİ KALBİ GAYRULLAH
NUR MUHAMMED SALLALLAH LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLALLAH

Not: Uğur İnan'ın bestekârın 08.11.1993 tarihli notasından 15.11.1993 tarihinde yazdığı nüshadan alınmıştır.

ACEMAŞÎRAN İLÂHİ

AŞKINLA ÂŞIK YANSIN YÂRABBİ

Usûlü: Aksak

Güfte:Safer DAL (Muhibbî)
Beste:Aslan HEPGÜR
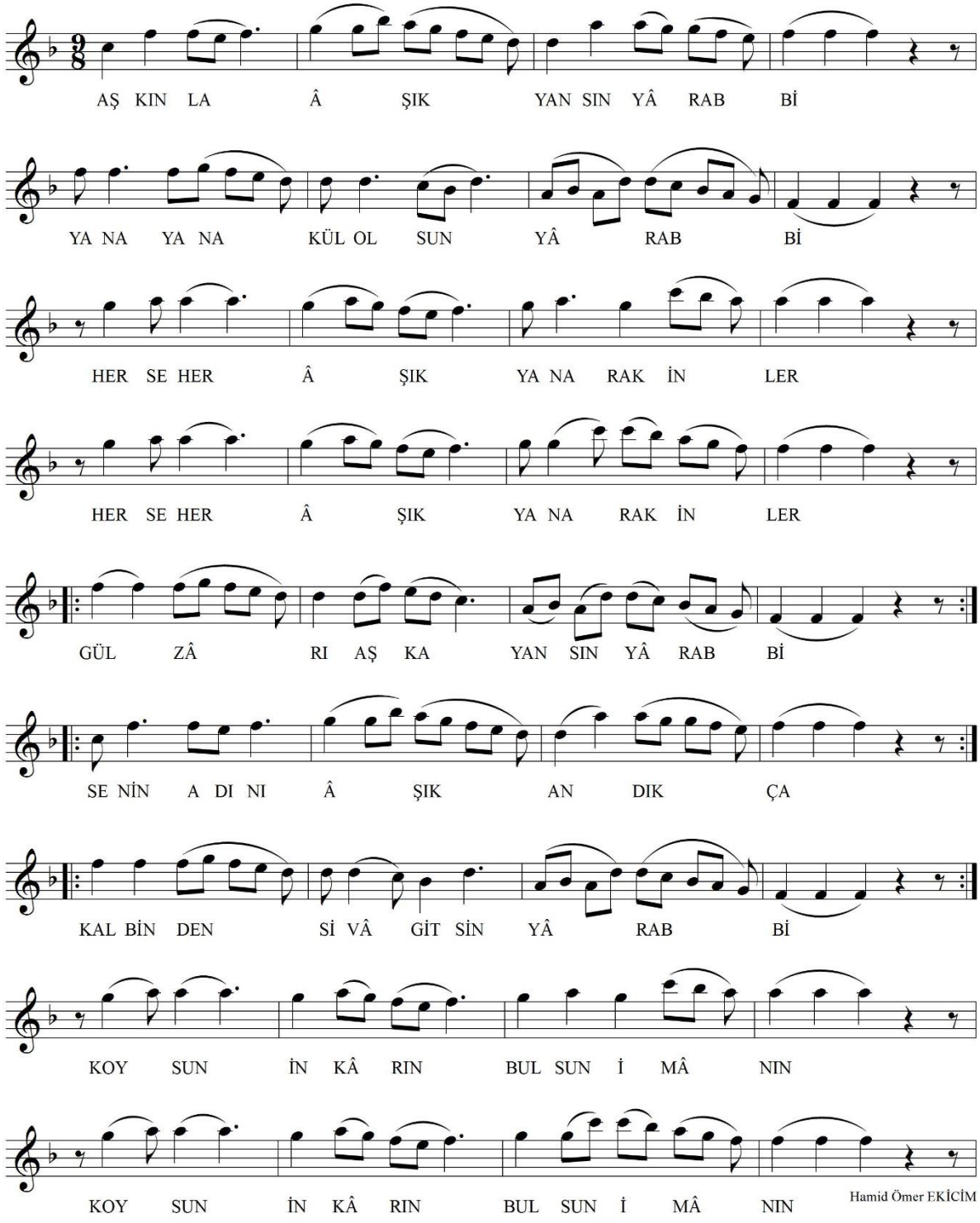
Hamid Ömer EKİCİM

ACEMAŞÎRAN İLÂHİ
AŞKINLA ÂŞIK YANSIN YÂRABBİ
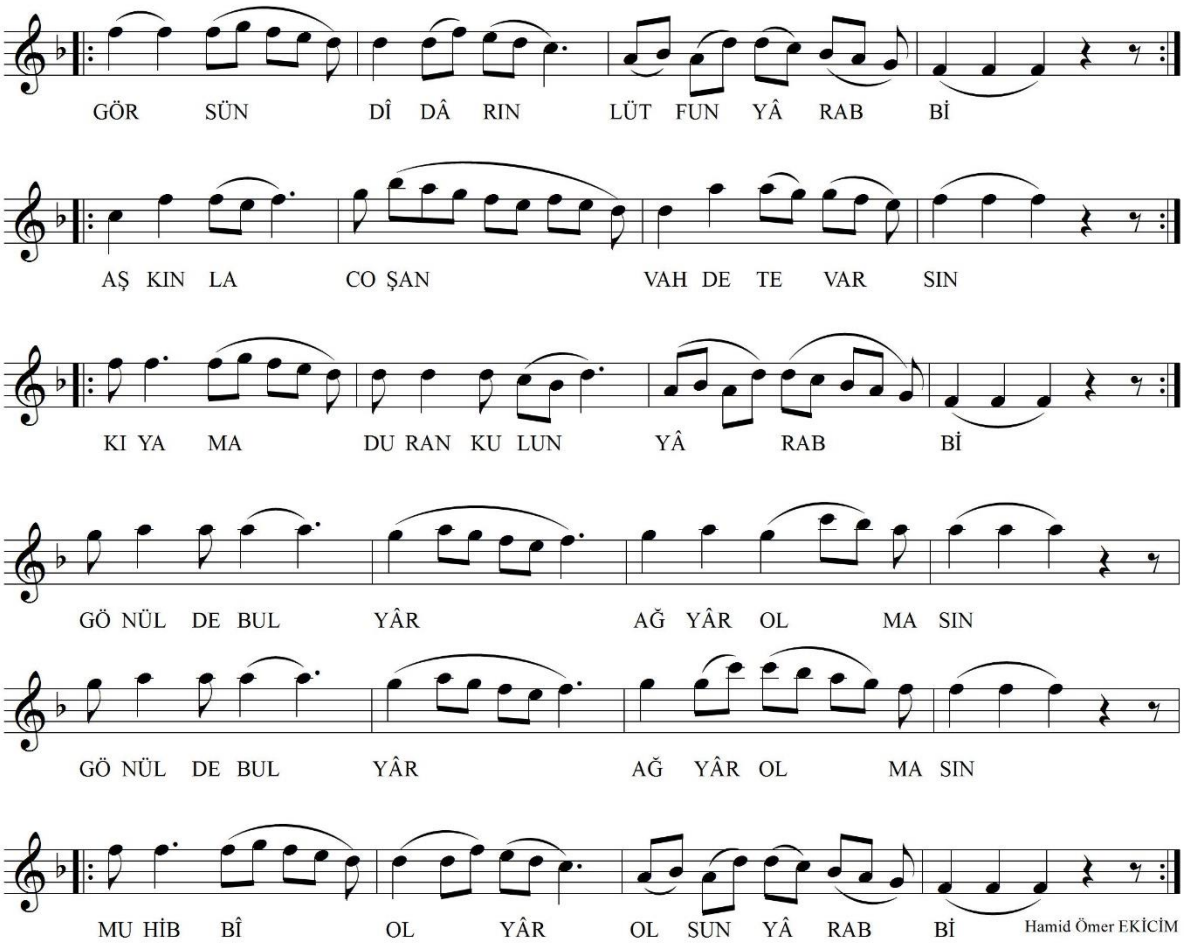
AŞKINLA ÂŞIK YANSIN YÂ RABBİ
YANA YANA KÜL OLSUN YÂ RABBİ
HER SEHER ÂŞIK YANARAK İNLER
GÜLZÂR-I AŞKA VARSIN YÂ RABBİ

SENİN ADINI ÂŞIK ANDIKÇA
KALBİNDEN SİVÂ GİTSİN YÂ RABBİ
KOYSUN İNKÂRIN BULSUN İMÂNIN
GÖRSÜN DİDÂRIN LÜTFUN YÂ RABBİ

AŞKINLA COŞAN VAHDETE VARSIN
KIYÂMA DURAN KULUN YÂ RABBİ
GÖNÜLDE BUL YÂR AĞYÂR OLMASIN
MUHİBBÎ OL YÂR OLSUN YÂ RABBİ

HÜZZÂM İLÂHİ

AŞKINLA ÂŞIK YANSIN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Aslan HEPGÜR

Usûlü :Sofyan
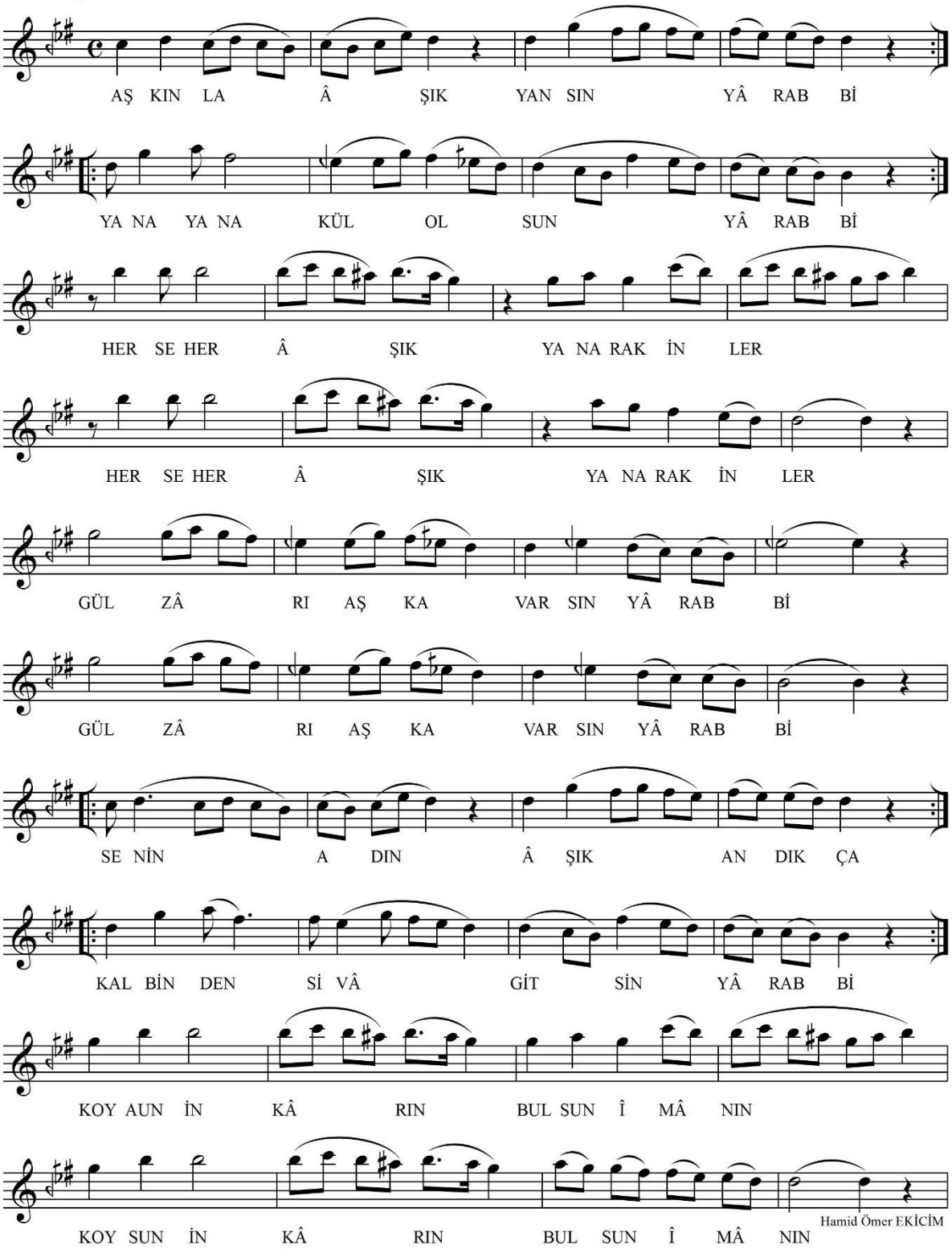
HÜZZÂM İLÂHİ

AŞKINLA ÂŞIK YANSIN
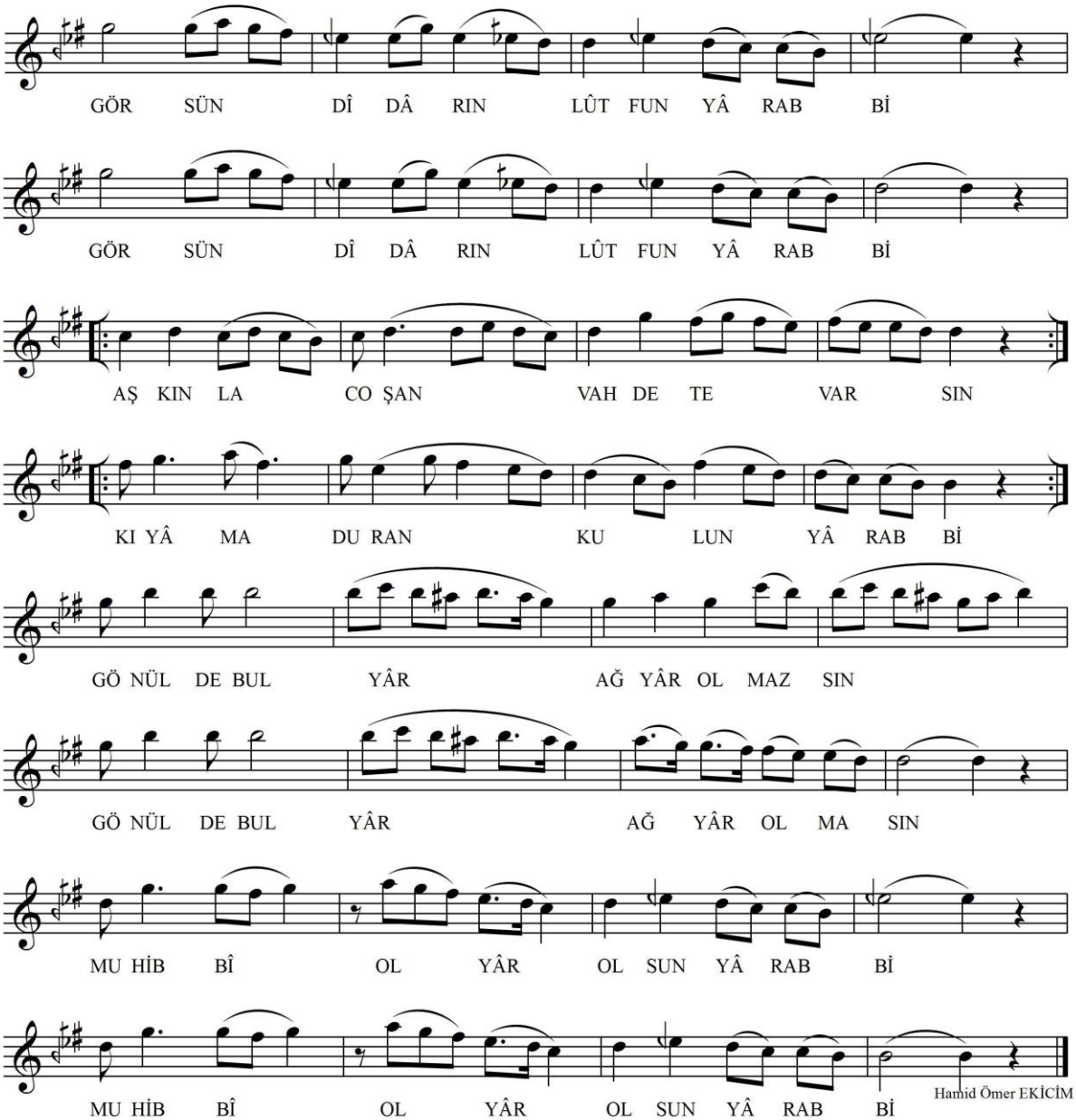
AŞKINLA ÂŞIK YANSIN YÂ RABBİ
YANA YANA KÜL OLSUN YÂ RABBİ
HER SEHER ÂŞIK YANARAK İNLER
GÜLZÂR-I AŞKA VARSIN YÂ RABBİ

SENİN ADINI ÂŞIK ANMADIKÇA
KALBİNDEN SİVÂ GİTSİN YÂ RABBİ
KOYSUN İNKÂSIN BULSUN İMÂNIN
GÖRSÜN DİDÂRIN LÜTFUN YÂ RABBİ

AŞKINLA COŞAN VAHDETE VARSIN
KIYÂMA DURAN KULUN YÂ RABBİ
GÖNÜLDE BUL YÂR AĞYÂR OLMASIN
MUHİBBÎ OL YÂR OLSUN YÂ RABBİ

Not: Cüneyt Kosal'ın 31.01.1998 tarihinde bestekârın el yazısı notasından yazdığı nüshadan alınmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

BİR BİR İKİDİR

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyân
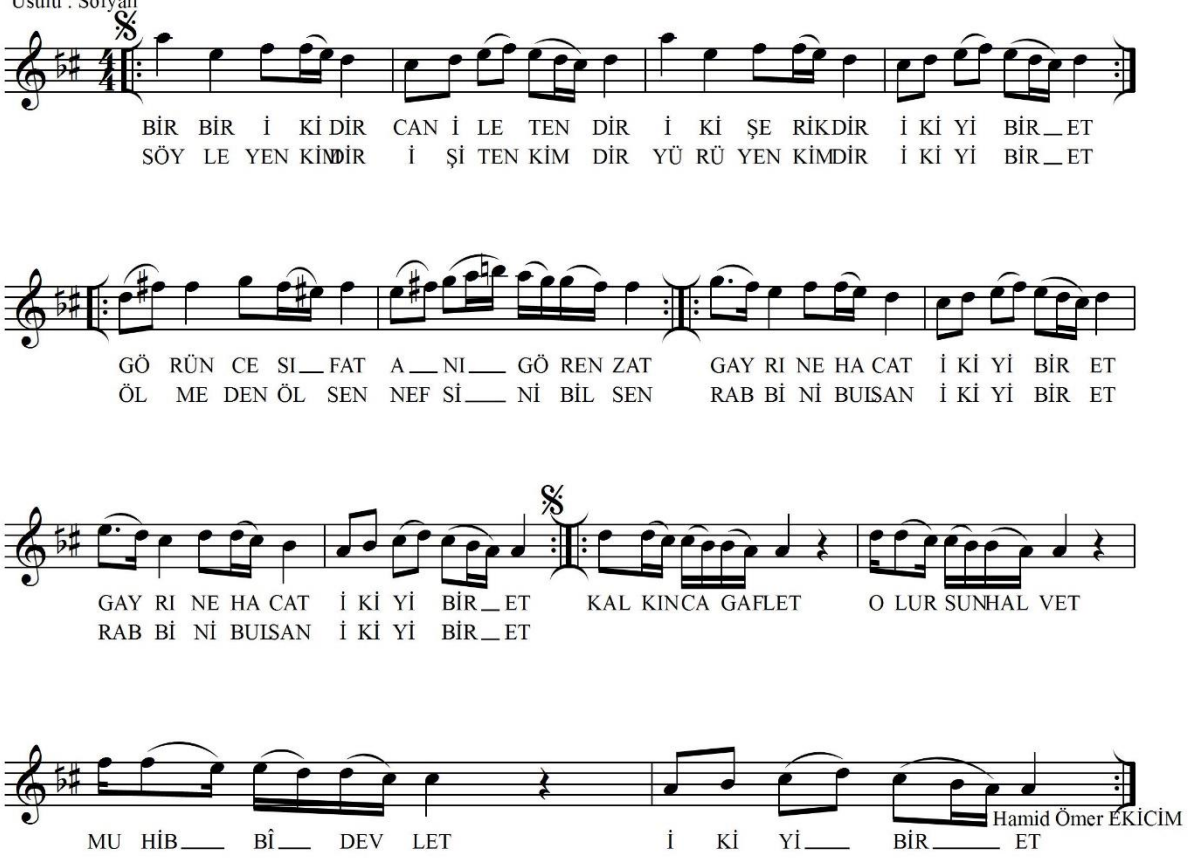
PENCGÂH İLÂHİ

BU FAKİRE HİMMET GEREK

Usûlü : Sofyan(Yürük)

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M. Hakan ALVAN
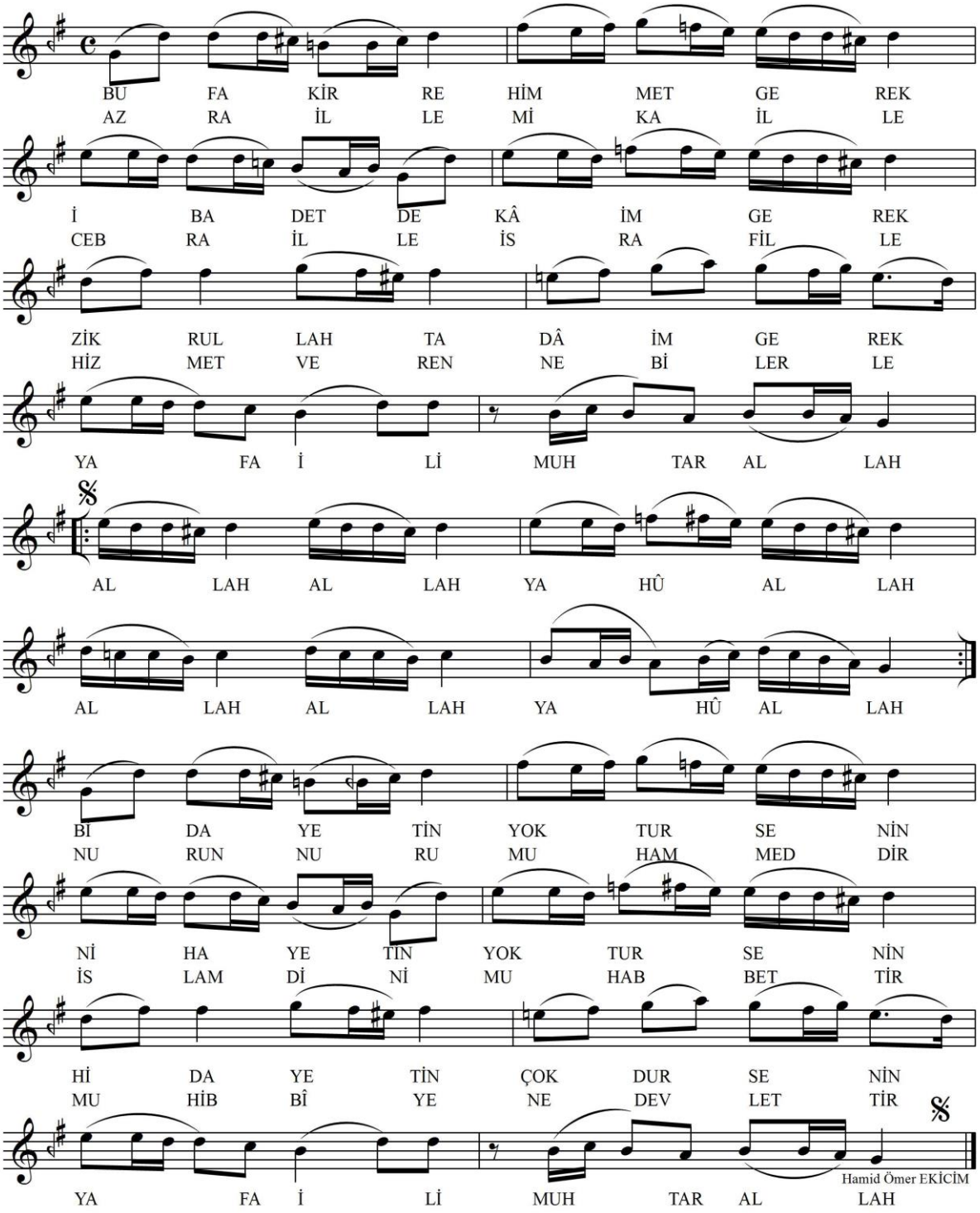
Not: Bestekârın 06.07.1994 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

ZÂVİL İLÂHİ

BU FAKİRE HİMMET GEREK

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan
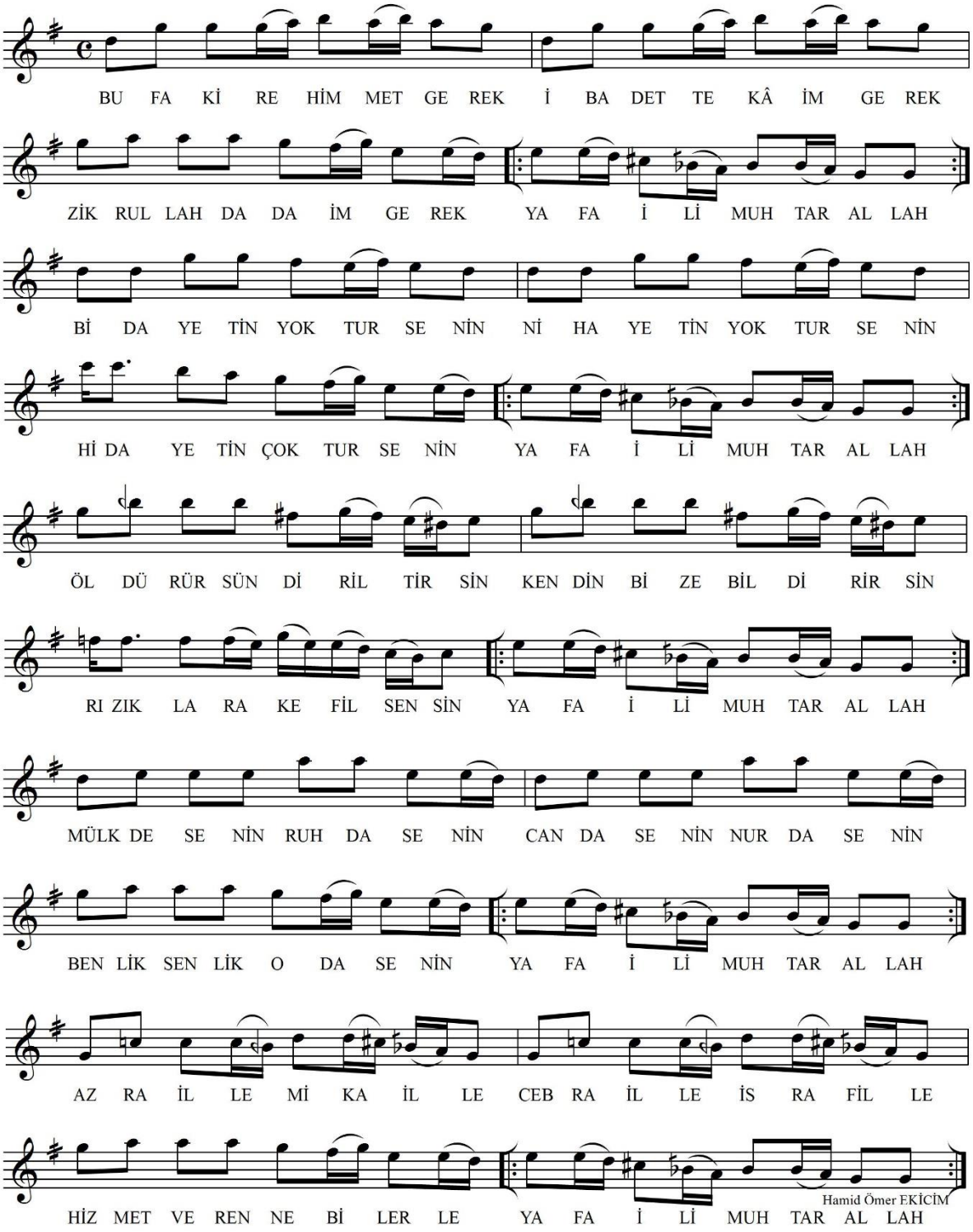
ZÂVİL İLÂHİ

BU FAKİRE HİMMET GEREK
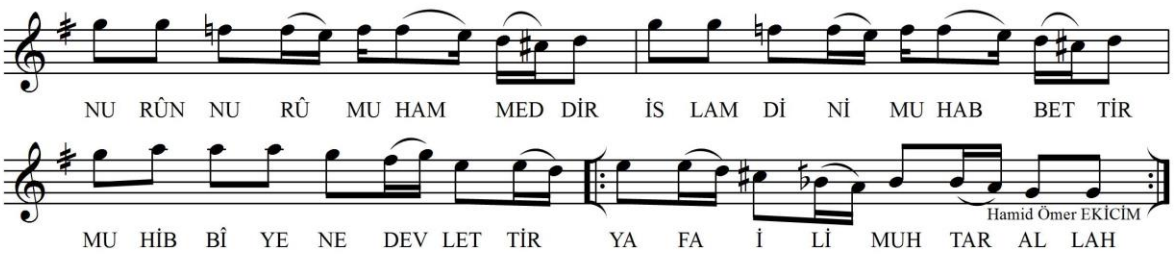
BU FAKİRE HİMMET GEREK
İBADETTE KÂİN GEREK
ZİKRULLAHTA DÂİM GEREK
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

ÖLDÜRÜRSÜN DİRİLTİRSİN
KENDİN BİZE BİLDİRİRSİN
RIZIKLARA KEFİL SENSİN
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

AZRAİLLE MİKAİLLE
CEBRAİLLE İSRAFİLLE
HİZMET VEREN NEBİLERLE
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

BİDAYETİN YOKTUR SENİN
NİHAYETİN YOKTUR SENİN
HİDAYETİN ÇOKTUR SENİN
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

MÜLKDE SENİN RUHDA SENİN
CANDA SENİN NURDA SENİN
BENLİK SENLİK O DA SENİN
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

NURÛN NURÛ MUHAMMEDDİR
İSLÂM DİNİ MUHABBETTİR
MUHİBBÎ'YE NE DEVLETTİR
YA FAİLİ MUHTAR ALLAH

Not: Bestekârın 08.07.1994 tarihli el yazma
nüshasından tekrar yazılmıştır.

EVİÇ İLÂHİ

CAN BÜLBÜLÜ KAFESTE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
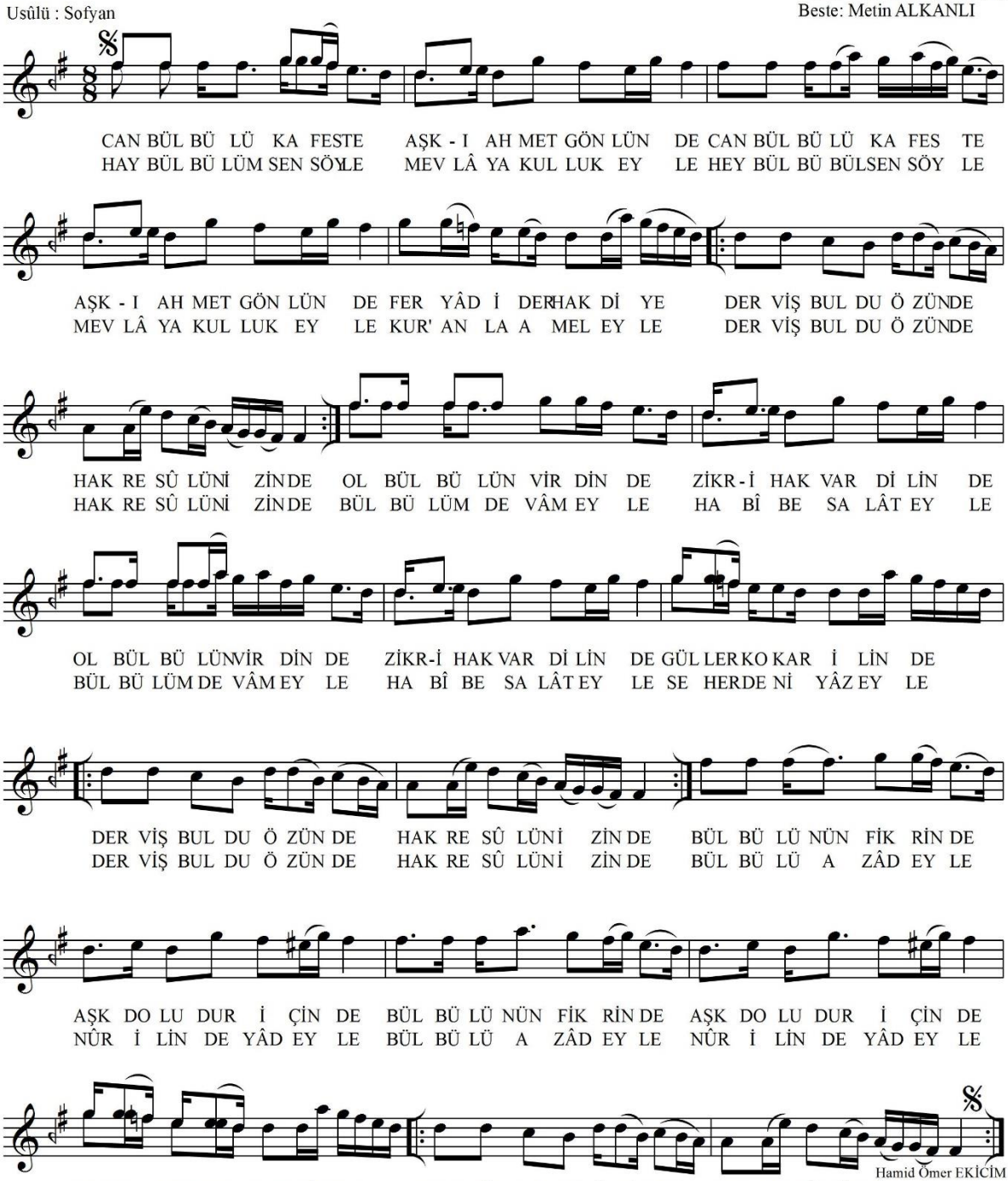
OL BÜLBÜLÜN ZÂRI NE
VUSLAT BULMUŞ YÂR İLE
DURMAZ ÖTER ŞEVK İLE
DERVİŞ BULDU ÖZÜNDE
HAK RESÛL'ÜN İZİNDE

NİHÂVEND İLÂHİ

CAN BÜLBÜLÜ KAFESTE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Zeki ALTIN (Hacı Hâfız)

Usûlü : Sofyan

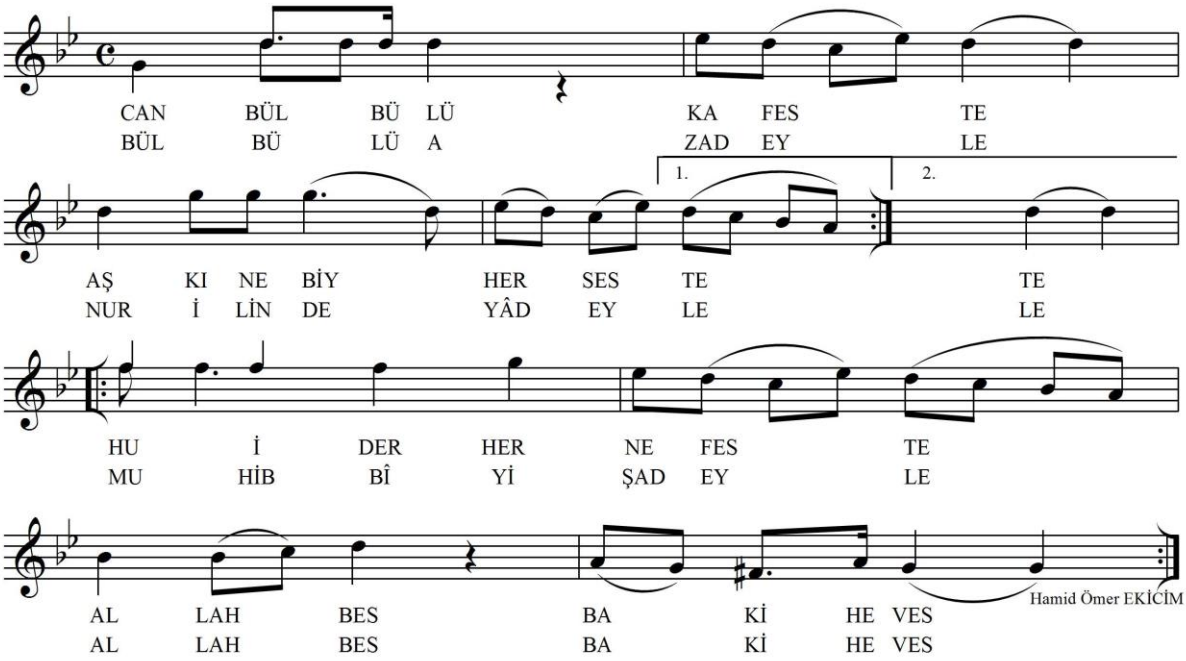

CAN BÜLBÜLÜ KAFESTE
AŞK-I NEBİY HER SESTE
HU İDER HER NEFESTE
ALLAH BES BÂKİ HEVES

BÜLBÜLÜMÜN FİKRİNDE
AŞK DOLUDUR İÇİNDE
SIRRI VARDIR FEVKİNDE
ALLAH BES BÂKİ HEVES

HEY BÜLBÜLÜM SEN SÖYLE
MEVLÂYA KULLUK EYLE
KUR'AN'LA AMEL EYLE
ALLAH BES BÂKİ HEVES

BÜLBÜLÜ ÂZÂD EYLE
NÛR İLİNDE YÂD EYLE
MUHİBBÎ'Yİ ŞÂD EYLE
ALLAH BES BÂKİ HEVES

Not: Mithat Arısoy tarafından 18.12.1999 tarihinde bestekârın kendisinden vakıfta yazılan nüshadan tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

CÂN U DİLDEN HAK'DAN İSTE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü :Yürük Semâi

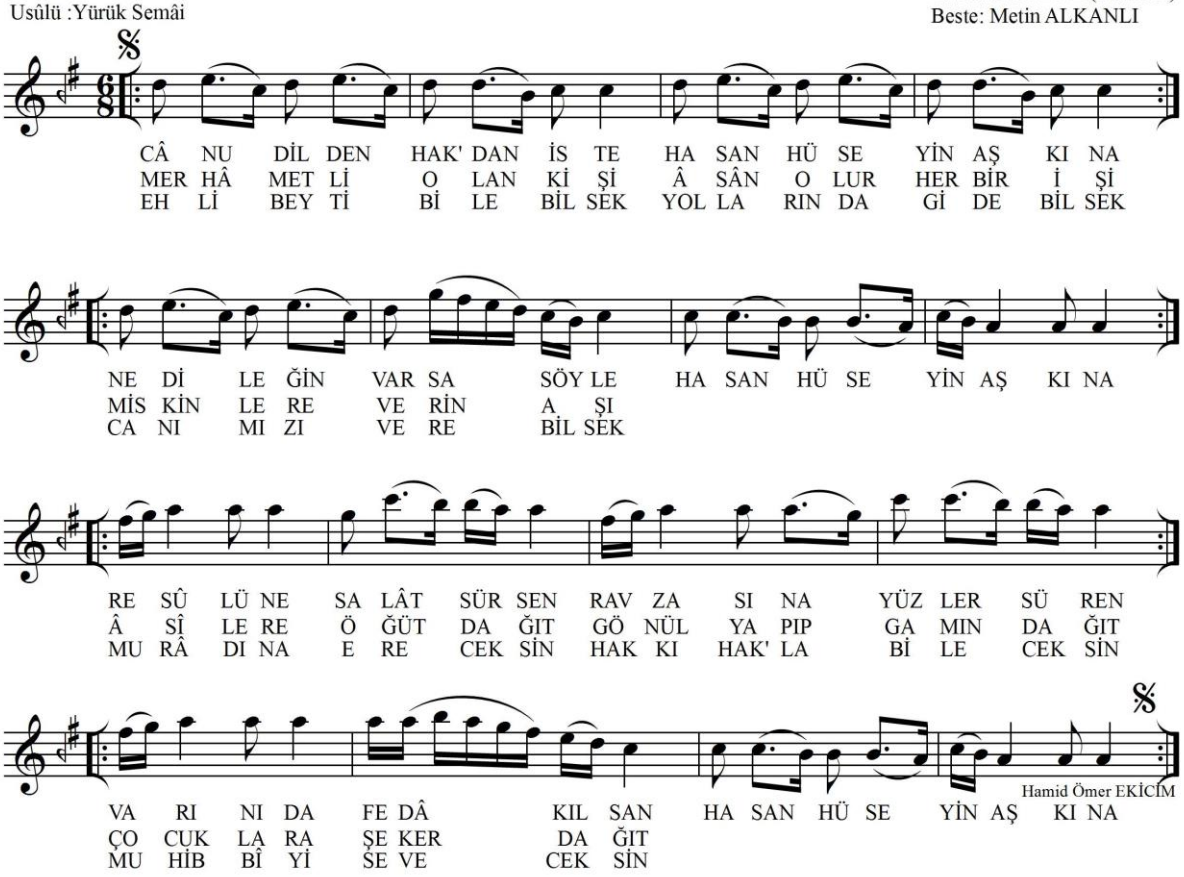

Hamid Ömer EKİCİM

Not: 21.03.1996 tarihli notadan alınmıştır.

HÜZZÂM İLÂHİ
MUHARREMİYE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: C. Enes ERGÜR

Usûlü : Devr-i Hindi

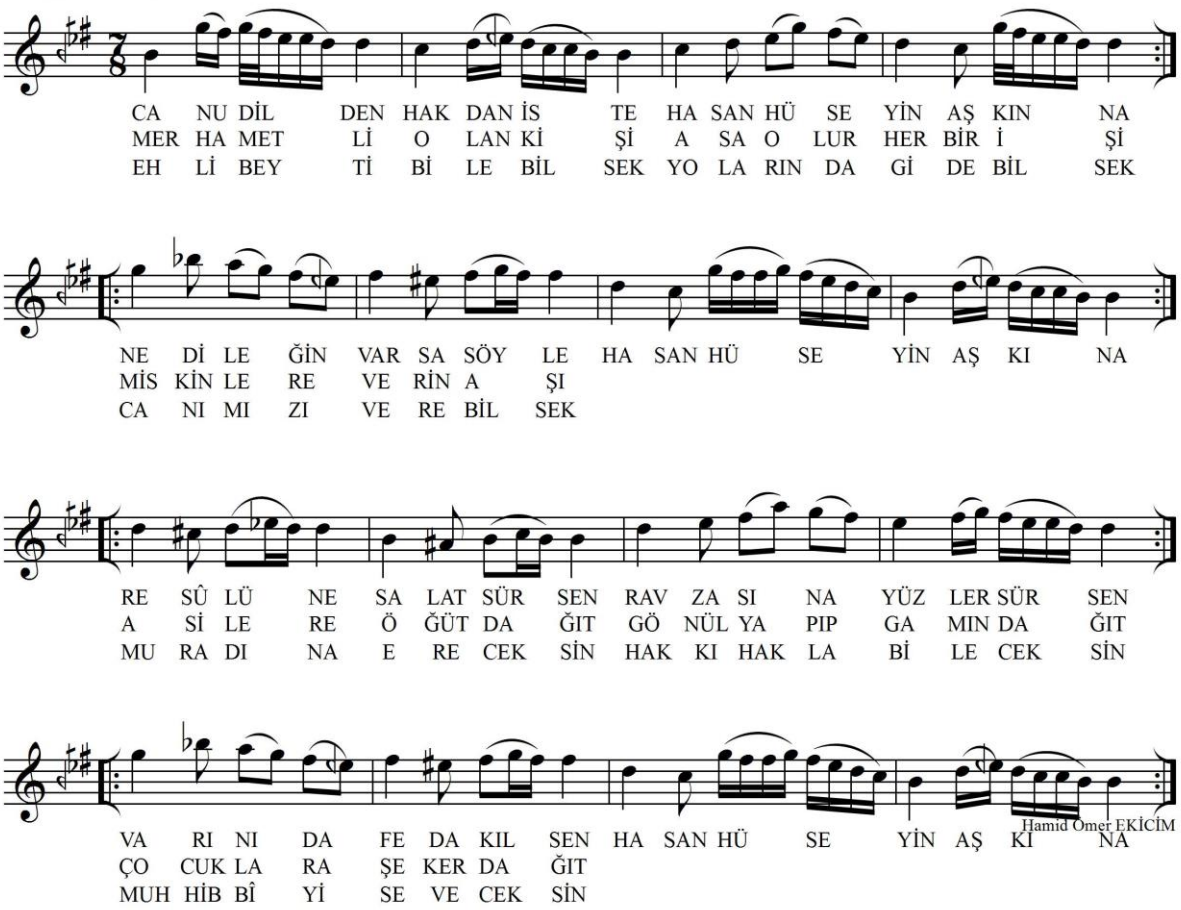

Hamid Ömer EKİCİM

Not: Bestekârın 18.04.1999 (2 Muharrem 1420) tarihli nüshasından tekrar yazılmıştır.

ACEMKÜRDİ İLÂHİ

ÇOK ŞÜKÜRLER OLSUN GELDİ RAMAZAN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M. Hakan ALVAN

Usûlü: Sofyan

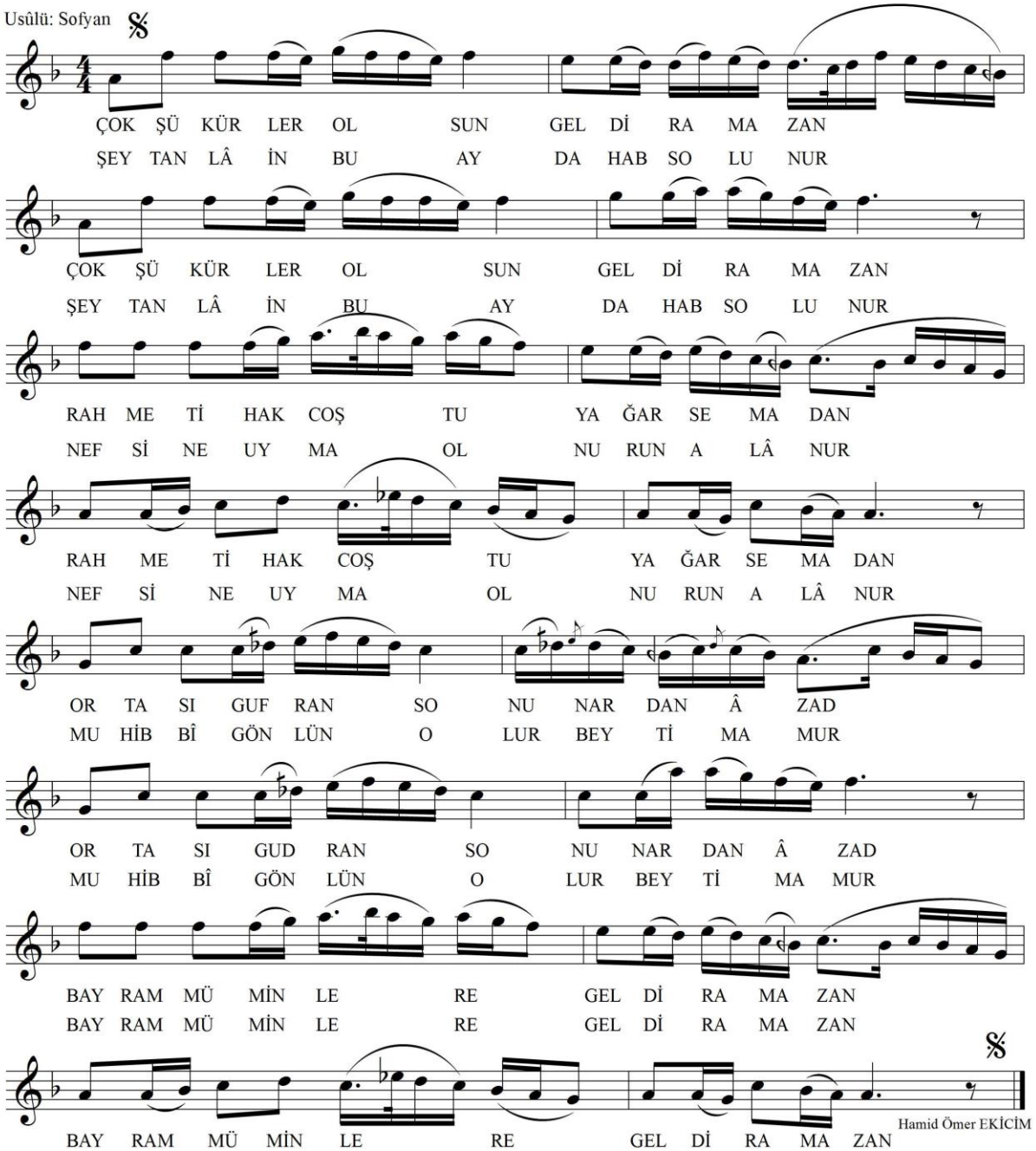

Hamid Ömer EKİCİM

AŞIKLAR SADIKLAR GİRDİ HAK YOLA
TEVBE EDEN HEMAN KOŞTU NAMAZA
BİRE BİN ECİR KATTI İBADETLE
BAYRAM MÜMİNLERE GELDİ RAMAZAN

EVE BEREKET VÜCÛDE SIHHATTIR
ORUÇ İMANLIYA BİR İMTİHANDIR
TUT ORUCU KIL NAMAZI İNÂMDIR
BAYRAM MÜMİNLERE GELDİ RAMAZAN

Not: Bestekârın 20.10.1993 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

ZÂVİL İLÂHİ

DERVİŞİN ÖZÜ MUHAMMED NEBÎ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Veysel DALSALDI

Usûlü : Sofyan
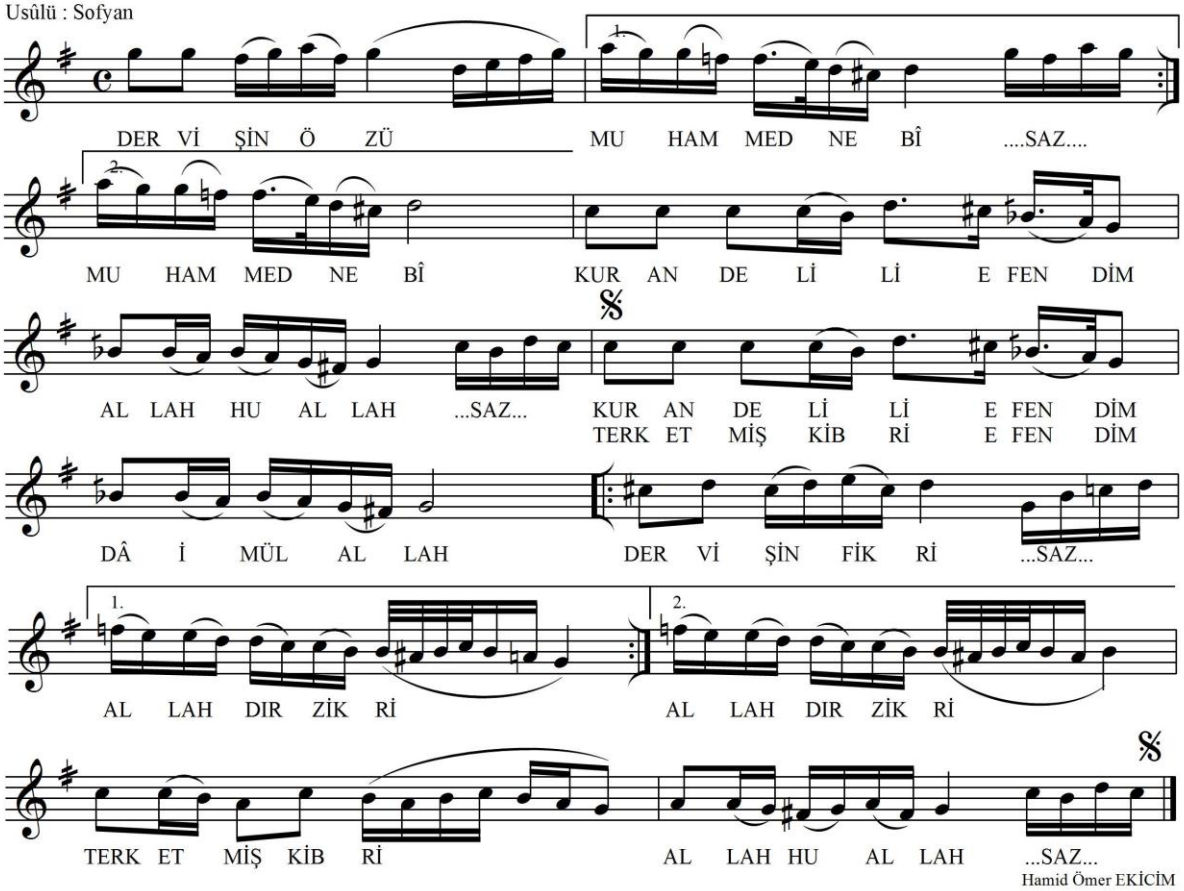
Hamid Ömer EKİCİM

DERVİŞİN ÖZÜ
MUHAMMED NEBÎ
KUR'AN DELİLÎ
ALLAH HU ALLAH - DÂİMÜL ALLAH

DERVİŞİN HÂLİ
HAK ONA VELÎ
OLMUŞDUR VÂLİ
ALLAH HU ALLAH - DÂİMÜL ALLAH

DERVİŞİN FİKRİ
ALLAHDIR ZİKRİ
TERKETMİŞ KİBRİ
ALLAH HU ALLAH - DÂİMÜL ALLAH

DERVİŞİN KÂRI
TERKETMİŞ ÂRI
BULMUŞTUR YÂRI
ALLAH HU ALLAH - DÂİMÜL ALLAH

MUHİBBÎ ÖZÜN
ALLAHDIR SÖZÜN
NURLUDUR YÜZÜN
ALLAH HU ALLAH - DÂİMÜL ALLAH

Not: Bestekârın 13.03.1996 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

SEGÂH İLAHİ

HAZRET-İ ALLAHU TEALÂ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
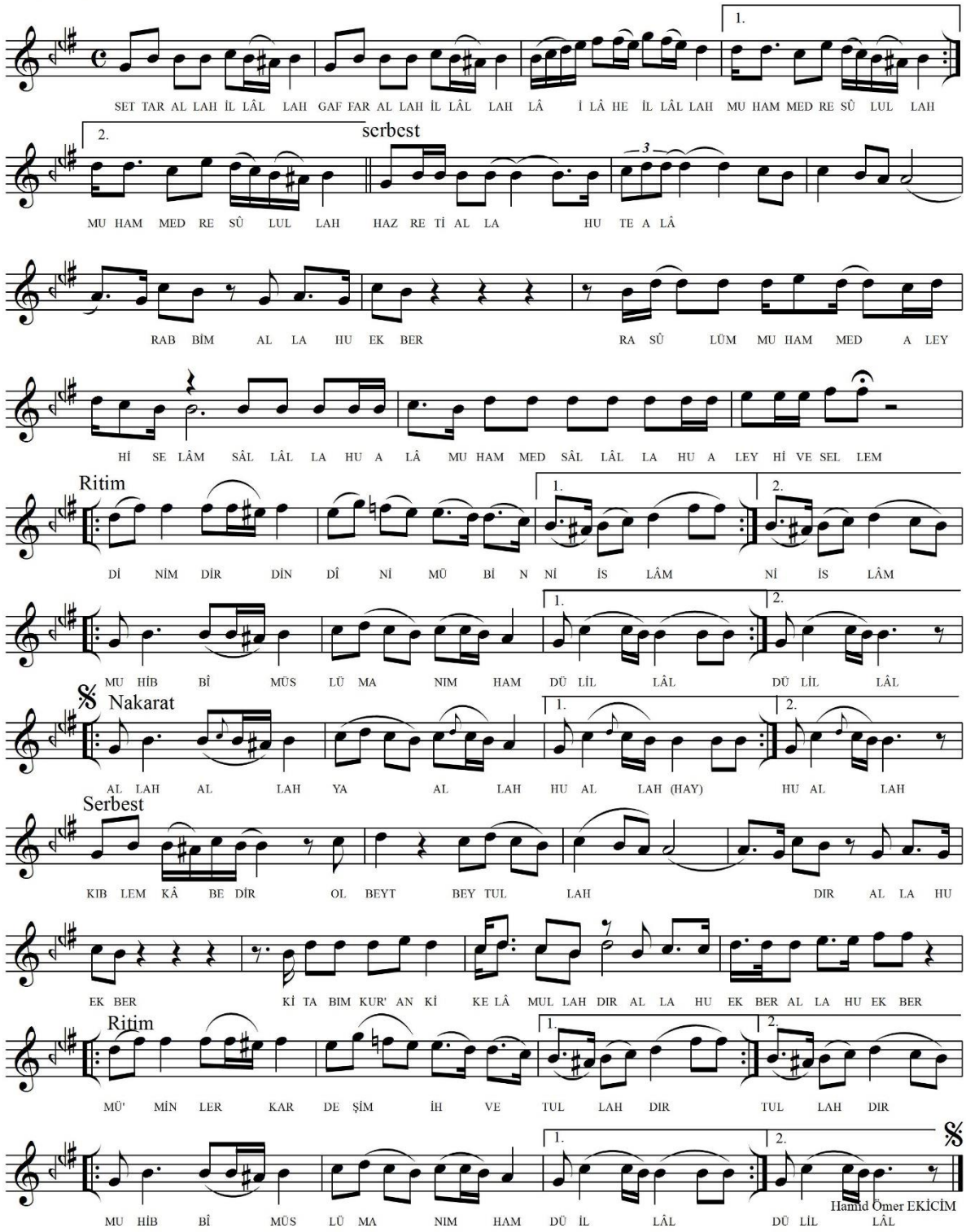
NİKRİZ İLÂHİ

DÜ CİHANIN MEF'HARI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan(Yürük)
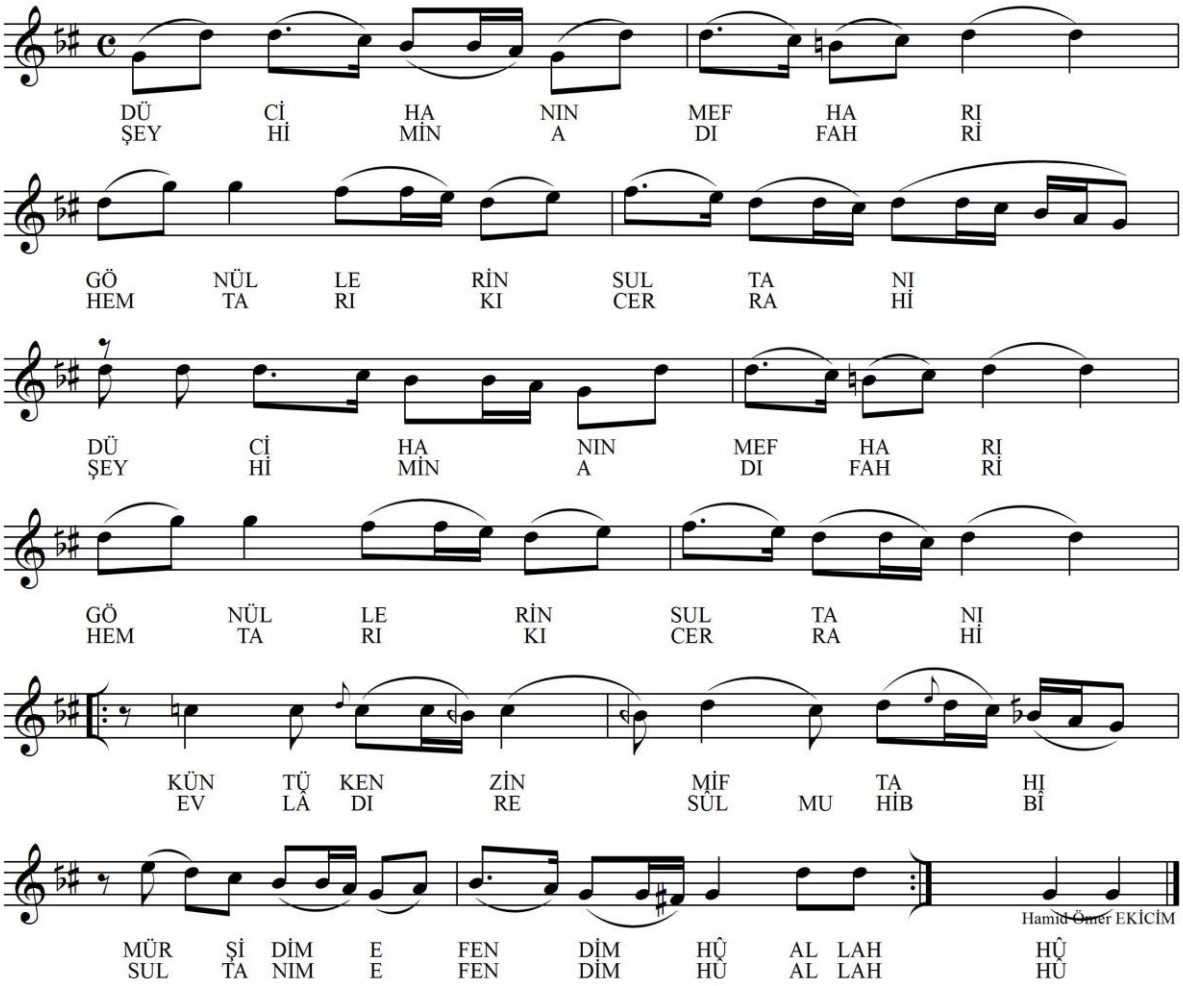
DÛ CİHANIN MEF'HARI
GÖNÜLLERİN SULTANI
KÜNTÜ KENZİN MİFTAHI
MÜRŞİDİM EFENDİM HÛ

ÖLÜ KALPLER DİRİLTEN
DAİM İRFAN NEŞREDEN
BİZİ BİZE BİLDİREN
SULTANIM EFENDİM HÛ

ODUR ŞAHI EVLİYÂ
AŞIKLARI PÜR SAFÂ
İLM-Ü TÂBİRDE DÂNÂ
SULTANIM EFENDİM HÛ

SIRRINDADIR ZÂTULLAH
VECHİNDE CEMÂLÛLLAH
ABDULLAHDIR ABDULLAH
SULTANIM EFENDİM HÛ

ŞEYHİMİN ADI FAHRİ
HEM TARIKI CERRÂHİ
EVLÂDI RASÛL MUHİBBÎ
SULTANIM EFENDİM HÛ

Not: Bestekârın 25.08.1997 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

RAST İLÂHİ

YÂR DOST

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü :Sofyan
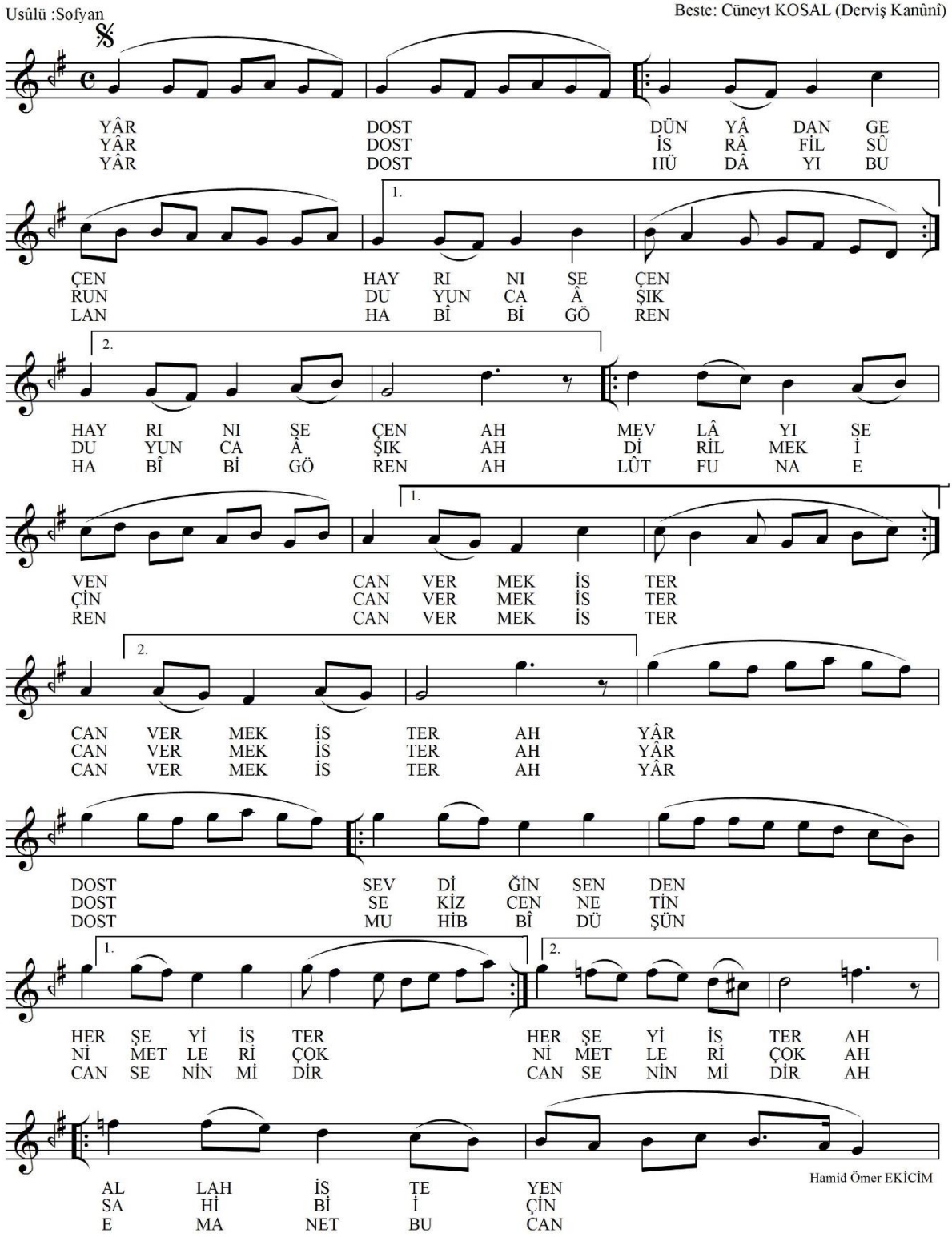
RAST İLÂHİ

YÂR DOST

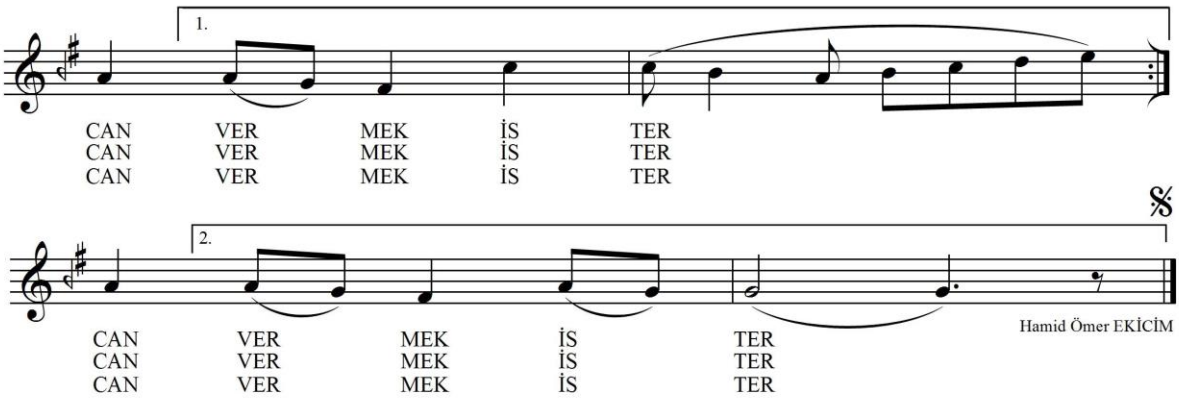

Dünyadan geçen
Hayrını seçen
Mevlâ'yı seven
Can vermek ister

Sevdiğin senden
Herşeyi ister
Allah isteyen
Can vermek ister

İki cihanda
Bağı bostan ver
Gül kokusunu
Can duymak ister

Gülün rengine
Bülbül aşıktır
Kokusunu duyan
Can vermek ister

Gülün kokusu
Uşşaka yeter
Mâşuk isteyen
Can vermek ister

İsrafil surun
Duyunca aşık
Dirilmek için
Can vermek ister

Hak kelâmını
Duymalı aşık
Başka ses yoktur
Can vermek ister

Sekiz cennetin
Nîmetleri çok
Sahîbi için
Can vermek ister

Hüda'yı bulan
Habîbi gören
Lûtfuna eren
Can vermek ister

Muhibbî düşün
Can senin midir
Emanet bu can
Can vermek ister

Not: Bestekârın 16.10.1990 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

UŞŞAK İLÂHİ

ENBİYÂNIN SULTÂNI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Uğur İNAN

Usûlü : Sofyan
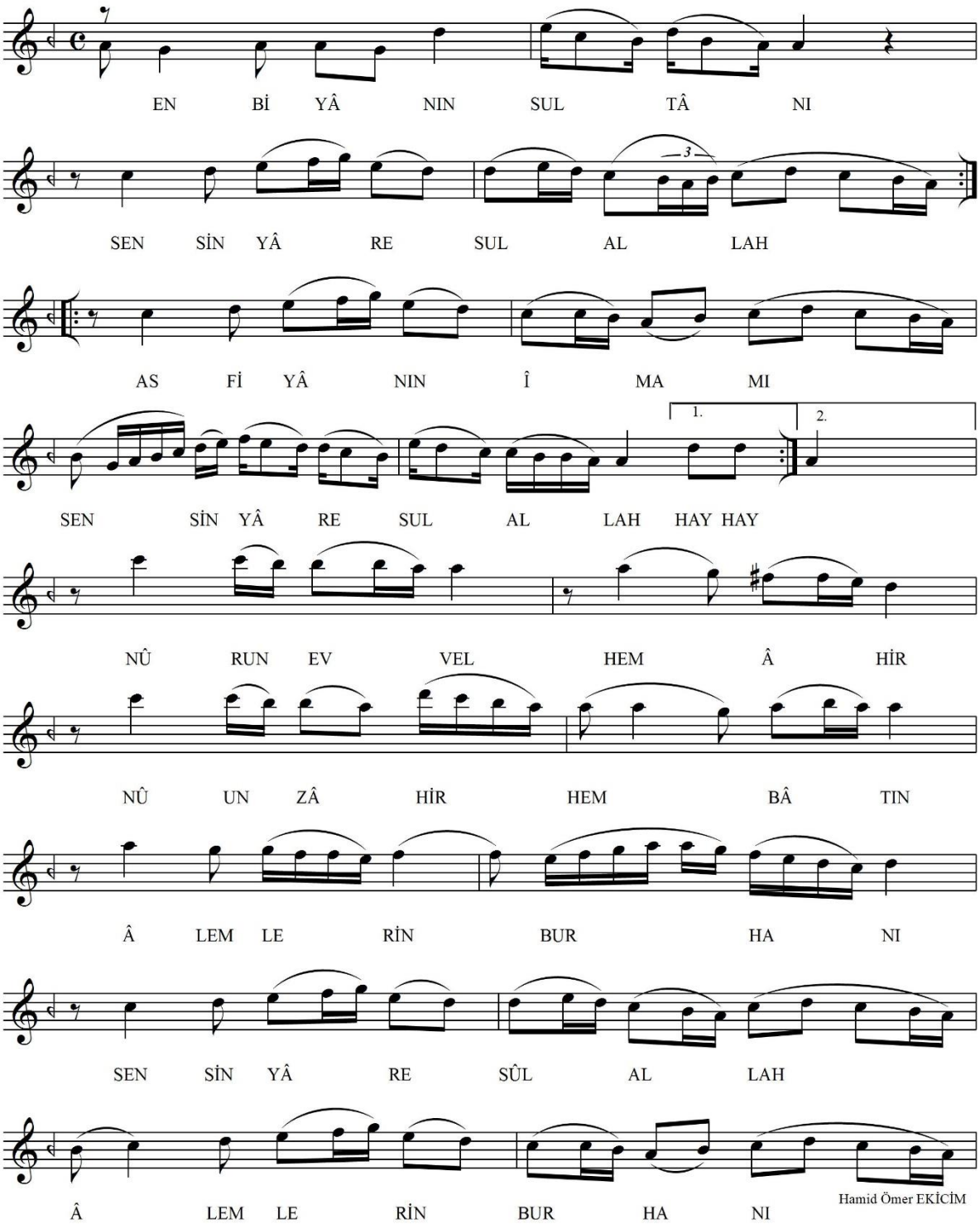
UŞŞAK İLÂHİ

ENBİYÂNIN SULTÂNI

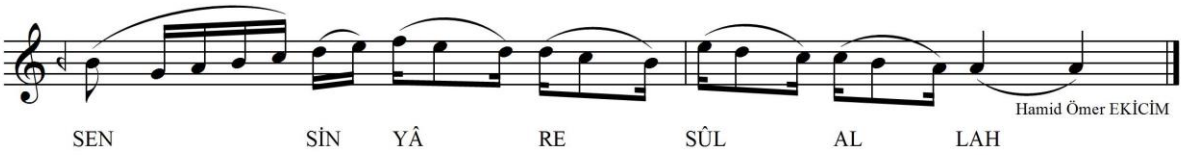

ENBİYÂNIN SULTÂNI SENSİN YÂ RESÛLALLAH
ASFİYÂNIN İMÂMI SENSİN YÂ RESÛLALLAH
NÛRUN EVVEL HEM ÂHİR NÛRUN ZÂHİR HEM BÂTIN
ÂLEMLERİN BURHANI SENSİN YÂ RESÛLALLAH

KÂİNATIN MÜRŞİDİ SÂDIKLARIN EMİNİ
ÂLEMLERİN RAHMETİ SENSİN YÂ RESÛLALLAH
MUHİBBÎ'NİN ENVERİ HEM ŞEFÂAT MÂDENİ
HÂŞİMİYYÜL KUREYŞİ SENSİN YÂ RESÛLALLAH

Not: Mithat Arısoy'un bestekârın kendi sesinden notaya aldığı 15.11.1993 tarihli nüshadan tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

EY ALLAH'IM EY ALLAH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
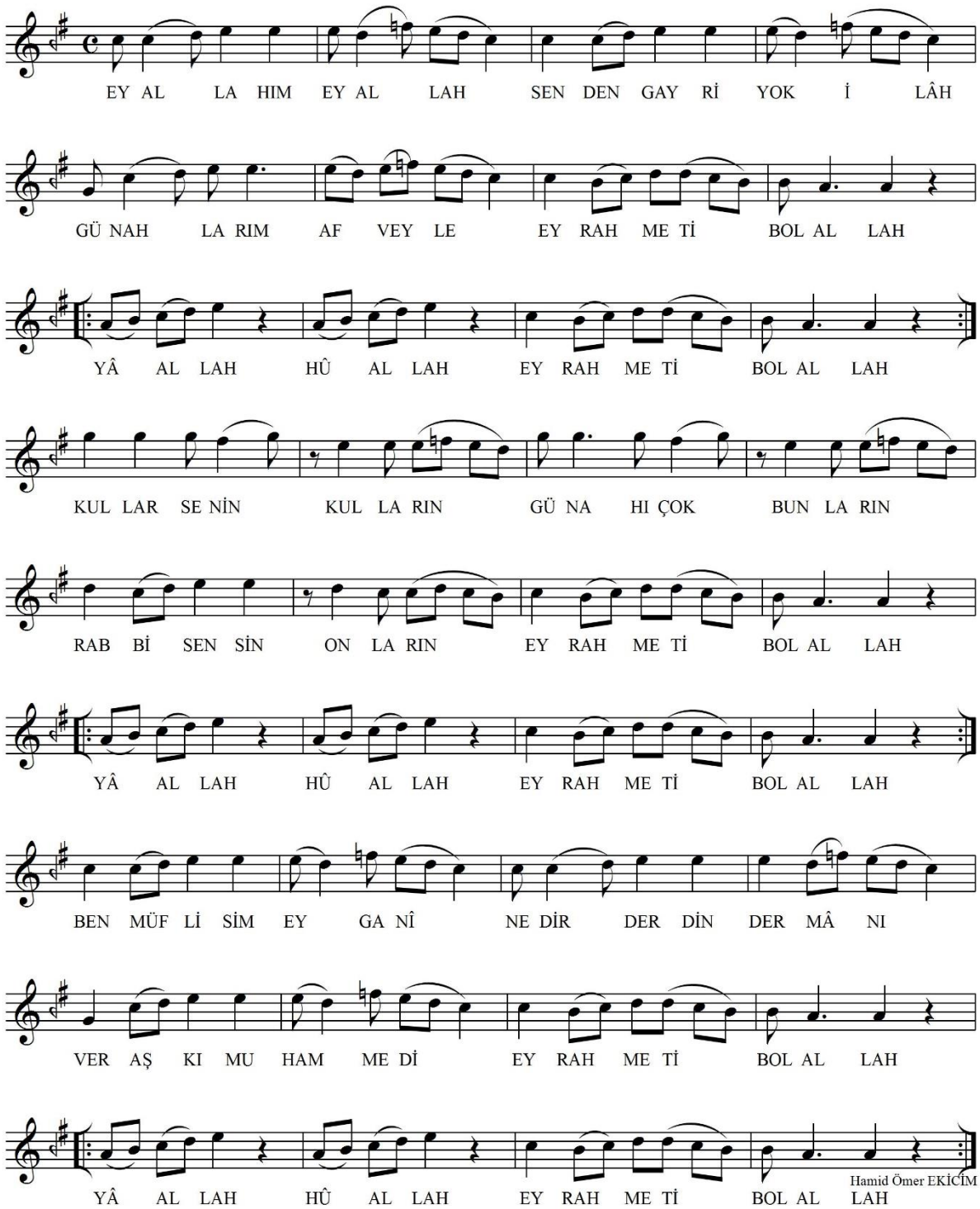
HÜSEYNÎ İLÂHİ

EY ALLAH'IM EY ALLAH
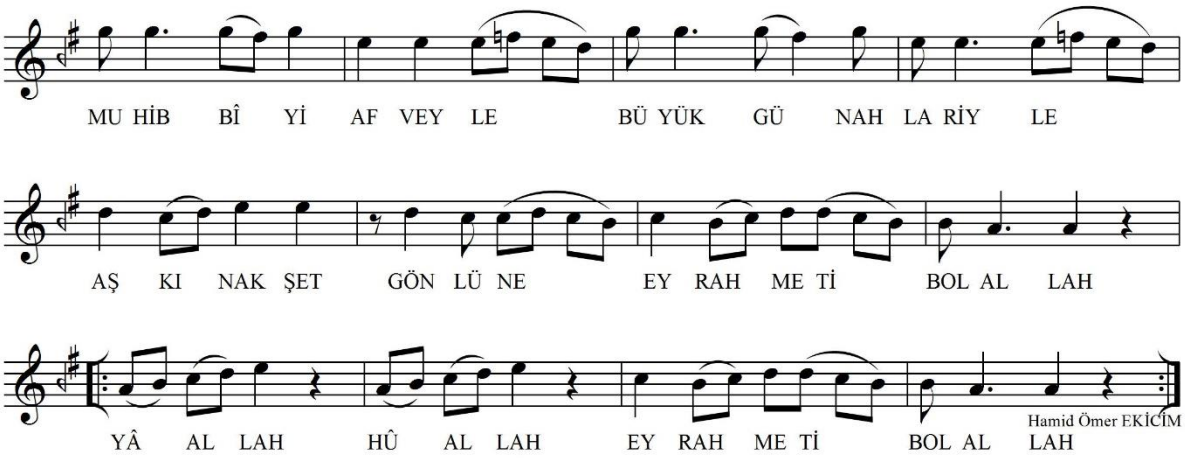
HÜSEYNÎ İLÂHİ

BİZE CERRAHİLER DERLER

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan

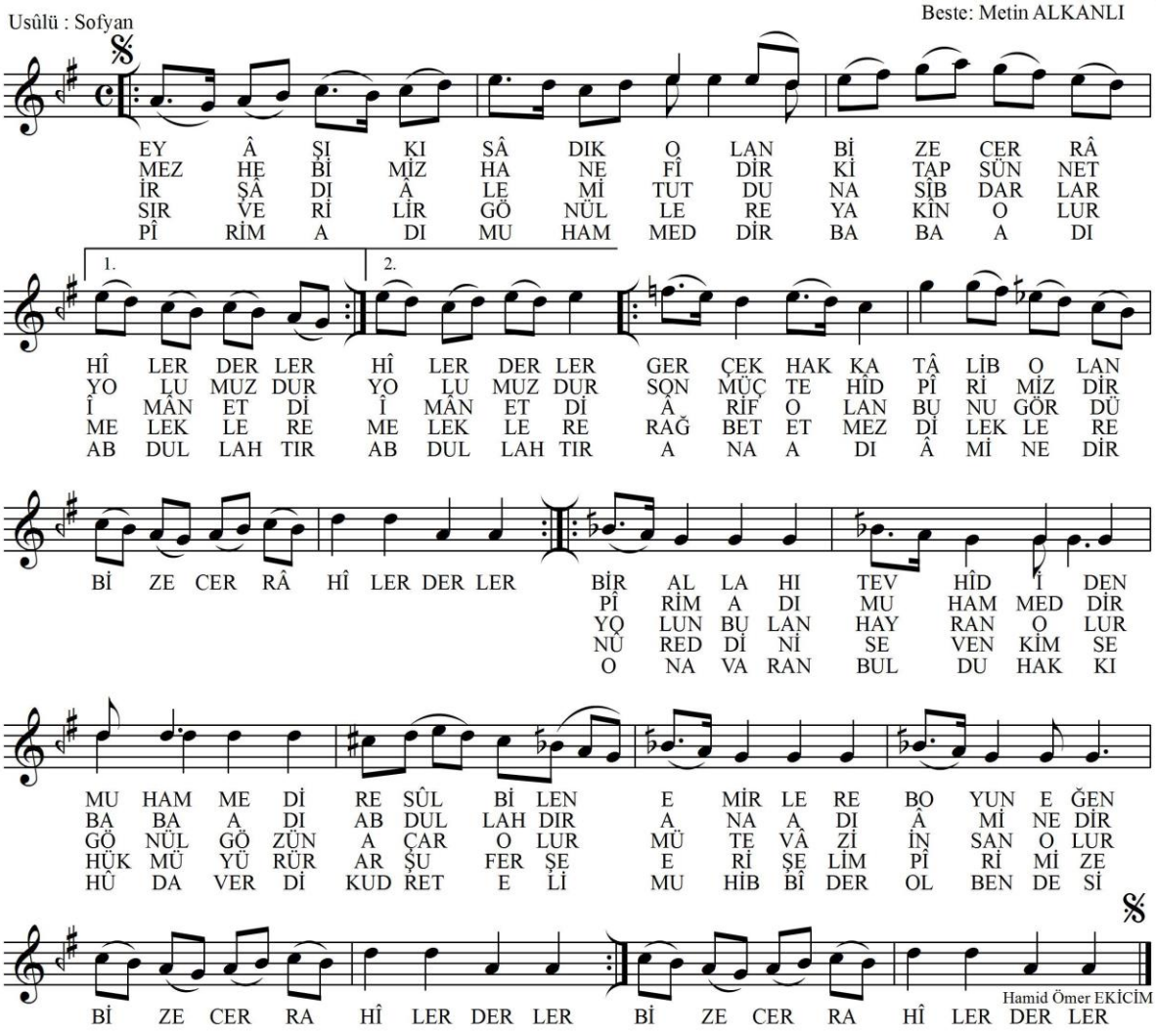

Not: Cüneyt Kosal İmzalı notadan alınmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

EY DOST

Güfte: Safer DAL (Mubibbî)
Beste: Sâmi Savni ÖZER

Usûlü :Sofyan
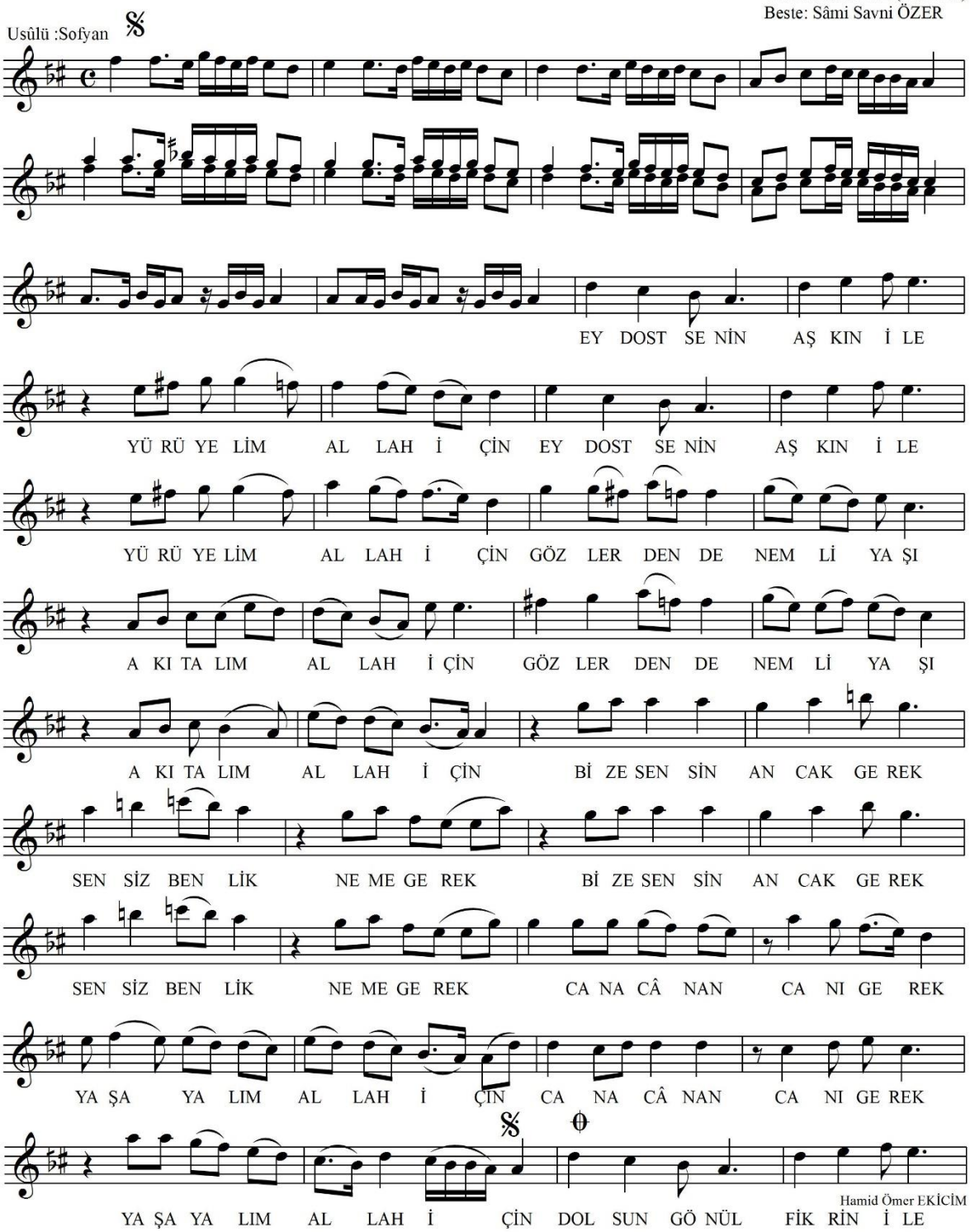
HİCÂZ İLÂHİ

EY DOST
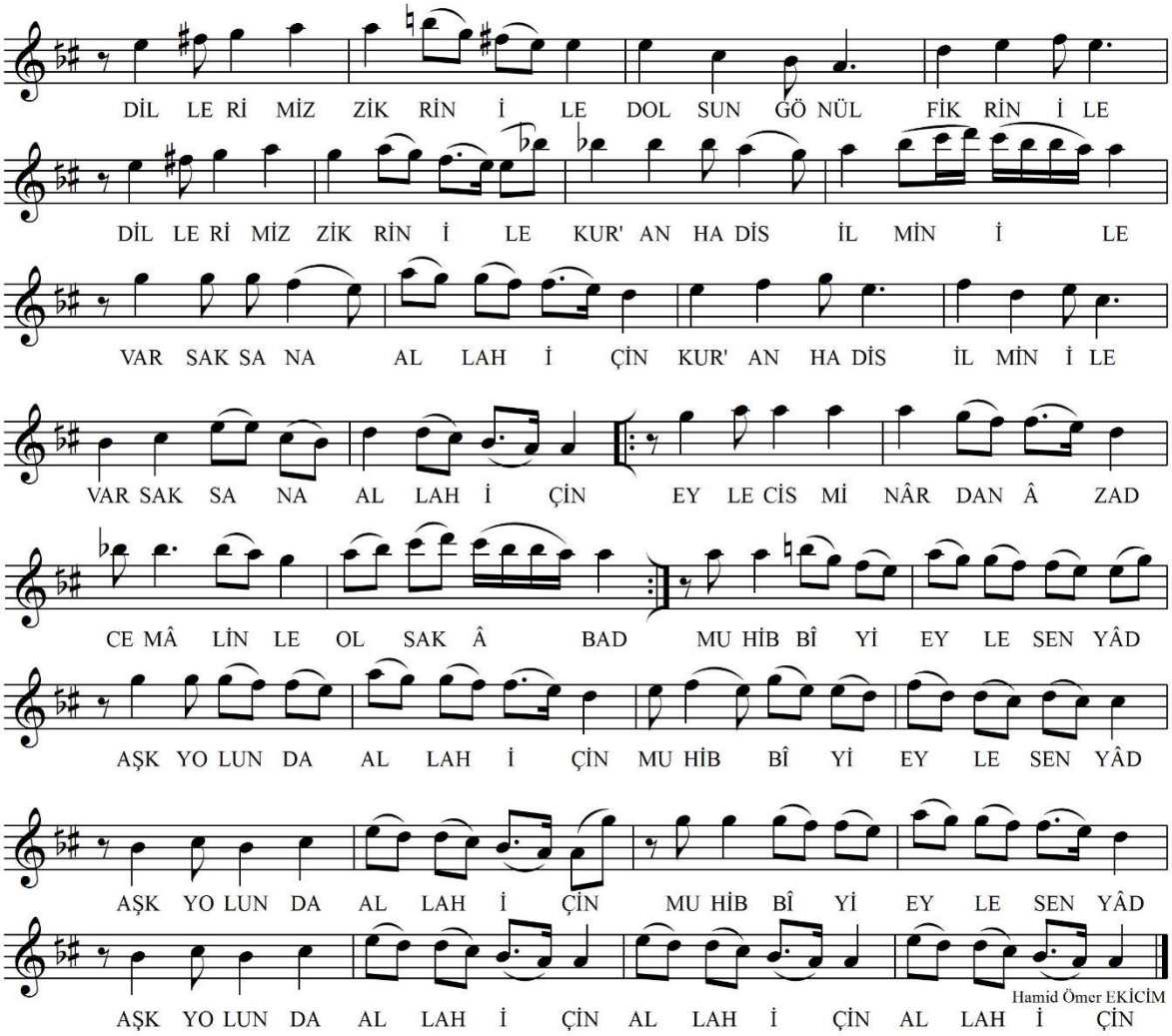
EY DOST SENİN AŞKIN İLE
YÜRÜYELİM ALLAH İÇİN
GÖZLERDEN DE NEMLİ YAŞI
AKITALIM ALLAH İÇİN

BİZE SENSİZ ANCAK GEREK
SENSİZ BENLİK NEME GEREK
CANA CÂNÂNI CÂNI GEREK
YAŞAYALIM ALLAH İÇİN

DOLSUN GÖNÜL FİKRİN İLE
DİLLERİMİZ ZİKRİN İLE
KUR'AN HADİS İLMİN İLE
VARSAK SANA ALLAH İÇİN

EYLE CİSMİ NÂRDAN AZÂD
CEMÂLİNLE OLSAK ABÂD
MUHİBBÎ'Yİ EYLE SEN YÂD
AŞK YOLUNDA ALLAH İÇİN

RAST İLÂHİ

GELİN TEVHÎD EDELİM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kânunî)

Usûlü :Sofyan
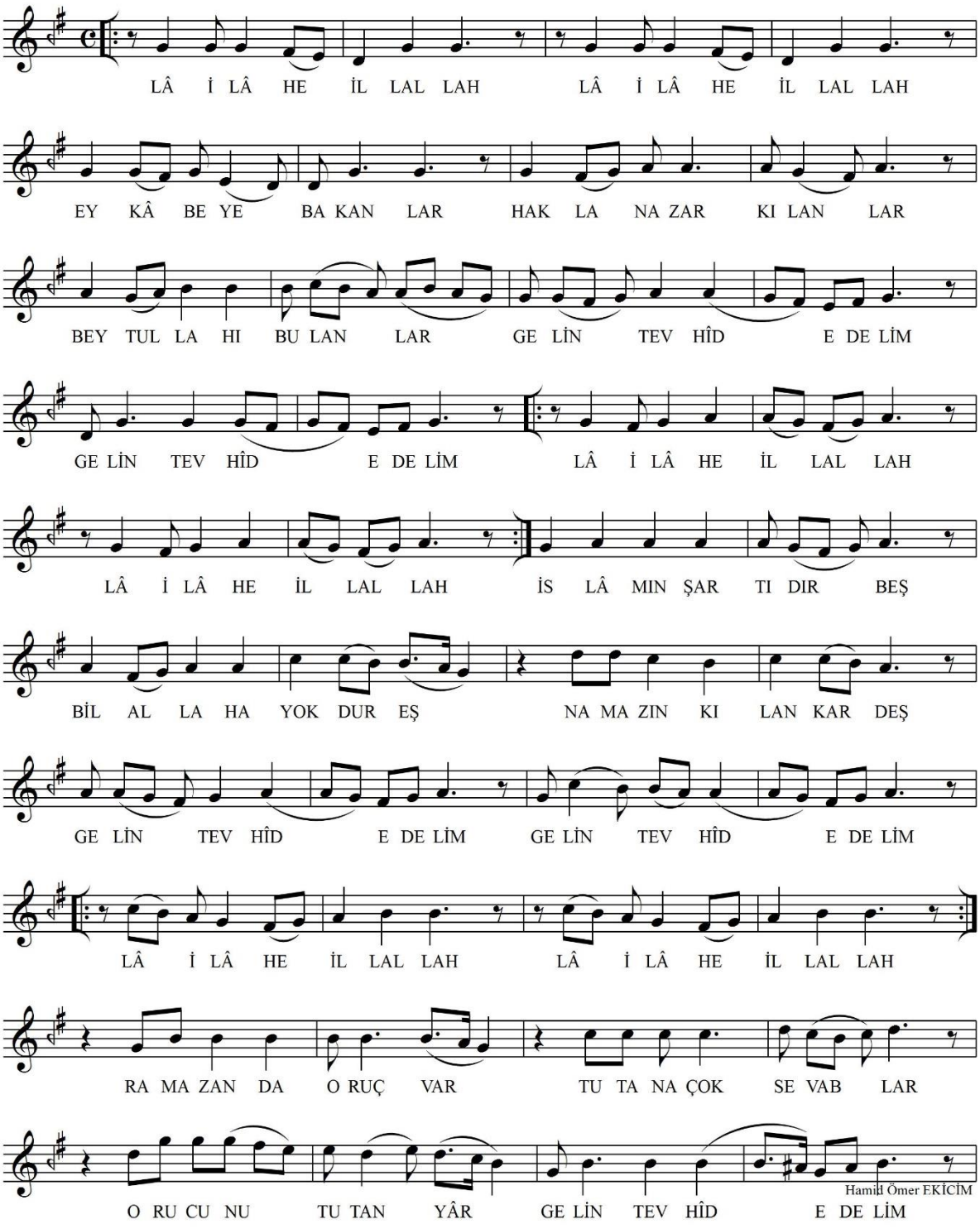
RAST İLÂHİ

GELİN TEVHÎD EDELİM
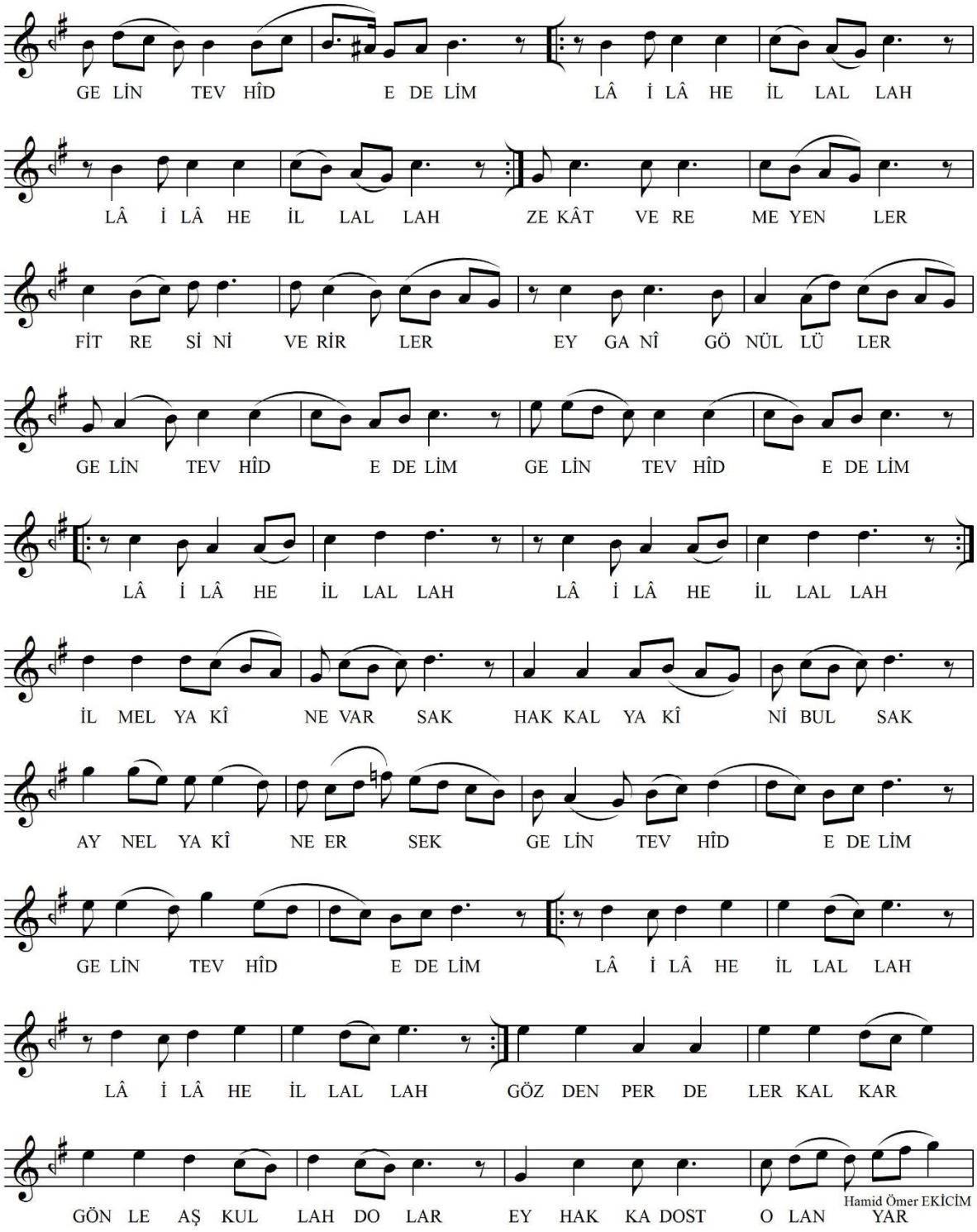
RAST İLÂHİ

GELİN TEVHÎD EDELİM
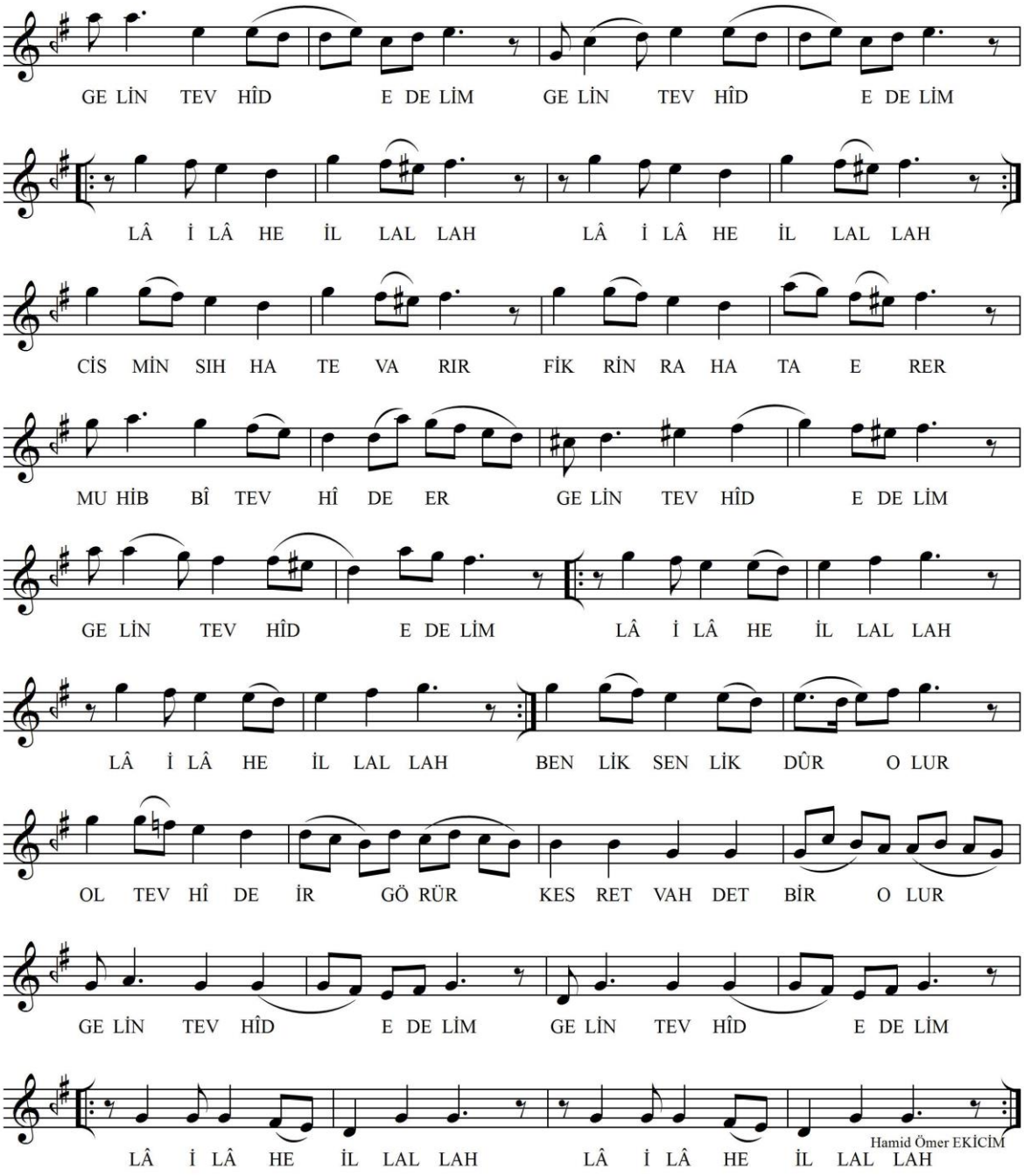
Not: Bestekârın 22.06.1991 (Kurban Bayramı arife günü) tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

Ey Kâbe’ye bakanlar
Hak’la nazar kılanlar
Beytullâh’ı bulanlar
Gelin tevhîd edelim

İslâm’ın şartıdır beş
Bil Allâh’a yokdur eş
Namazın kılan kardeş
Gelin tevhîd edelim

Ramazan’da oruç var
Tutana çok sevâblar
Orucunu tutan yâr
Gelin tevhîd edelim

Zekât veremeyenler
Fitresini verirler
Ey ganî gönüllüler
Gelin tevhîd edelim

İlmel-yakîne varsak
Hakk’al-yakîni bulsak
Aynel-yakîne ersek
Gelin tevhîd edelim

Gözden perdeler kalkar
Gönle aşkullah dolar
Ey Hakk’a dost olan yâr
Gelin tevhîd edelim

Cismin sıhhate varır
Fikrin rahata erer
Muhibbî tevhide er
Gelin tevhîd edelim

Benlik senlik dûr olur
Ol tevhide ir görür
Kasret vahdet bir olur
Gelin tevhîd edelim

HİCÂZ İLÂHİ

EY KÂBE'YE BAKANLAR

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Uğur İNAN

Usûlü : Sofyan
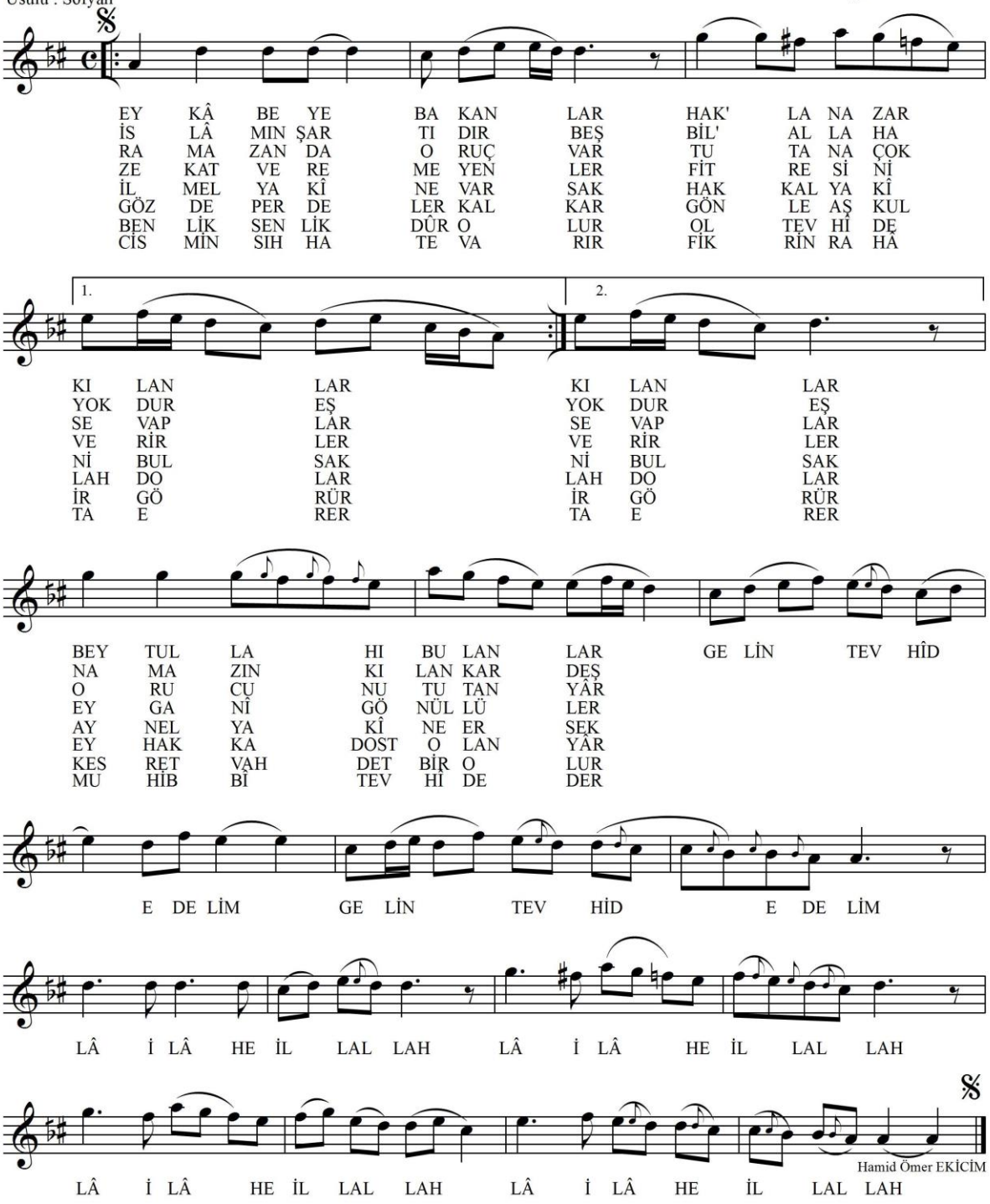
Not: Bestekârın 30.09.1995 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HİCÂZHÜMAYÛN İLÂHİ

EY NEBİYYİ ÂHİR ZEMAN

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Uğur İNAN

Usûlü : Düyek
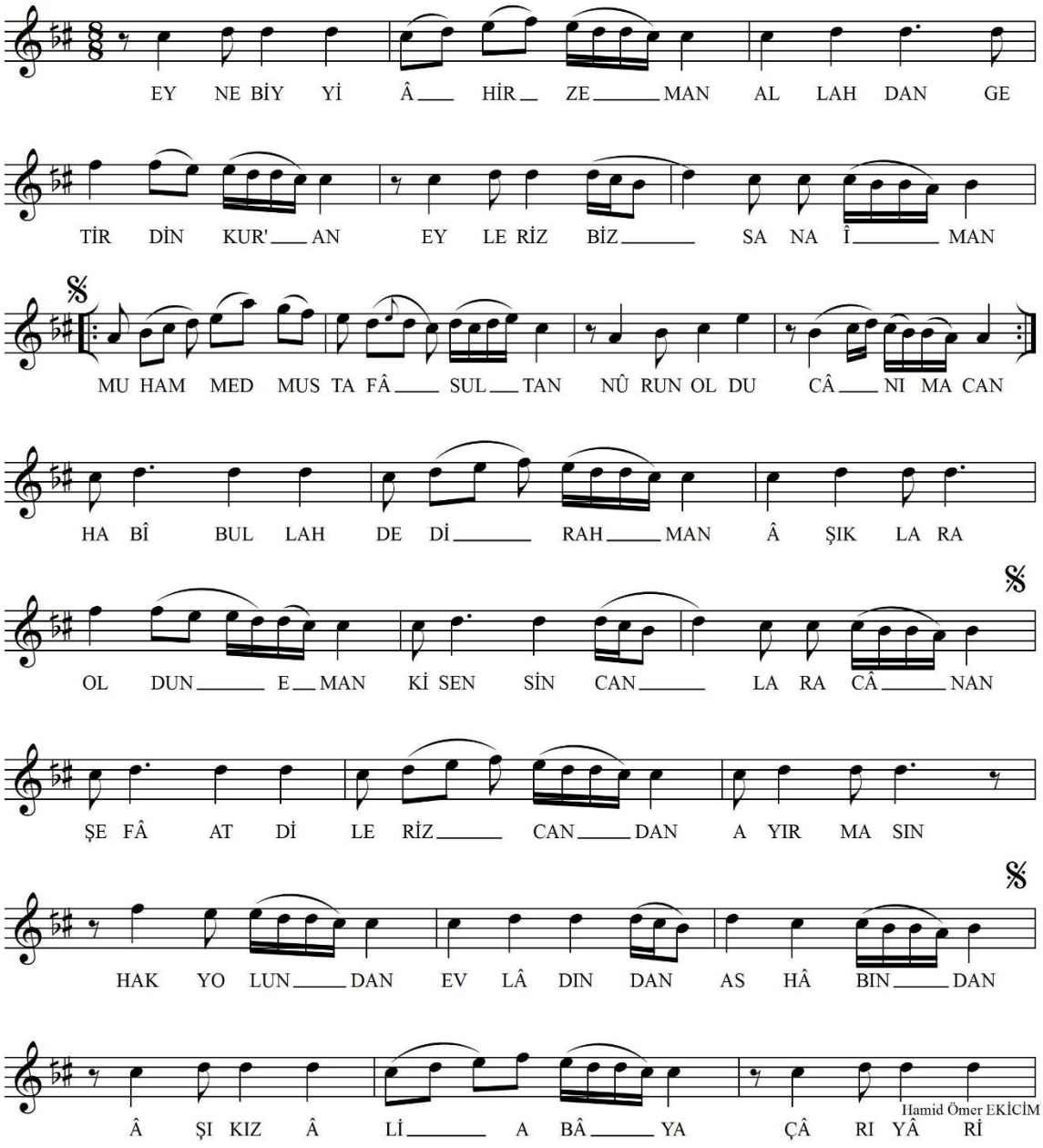
2.Sayfa

HİCÂZHÜMAYÛN İLÂHİ

EY NEBİYYİ ÂHİR ZEMAN
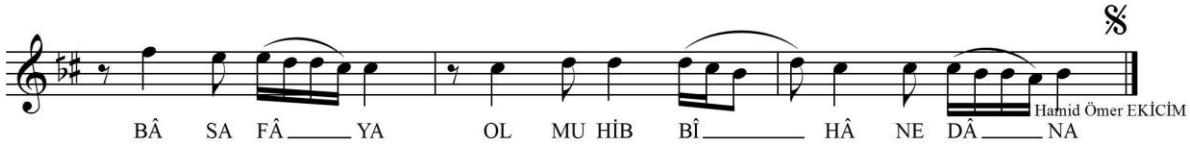
EY NEBİYY-İ ÂHİR-ZEMAN
ALLAH'DAN GETİRDİN KUR'AN
EYLEDİK BİZ SANA ÎMAN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

HABÎB-ULLAH DEDİ RAHMÂN
ÂŞIKLARA OLDUN EMÂN
Kİ SENSİN CANLARA CÂNAN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

ŞEFÂAT DİLERİZ CANDAN
AYIRMASIN HAK YOLUNDAN
EVLÂDINDAN ASHÂBINDAN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

ÂŞIKIZ ÂL-İ ABÂ'YA
ÇÂRI YÂR-İ BÂ-SAFÂYA
OL MUHİBBÎ HÂNEDANA
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

Not: Cüneyt Kosal'ın 23.12.1991 tarihli "Bestecinin yazdığı notadan vezin icablarına göre kıt'alar ayrı ayrı yazıldı" diye not düştüğü nüshadan tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

EY NEBİYY-İ ÂHİR ZEMÂN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Zeki ALTUN

Usûlü : Aksak
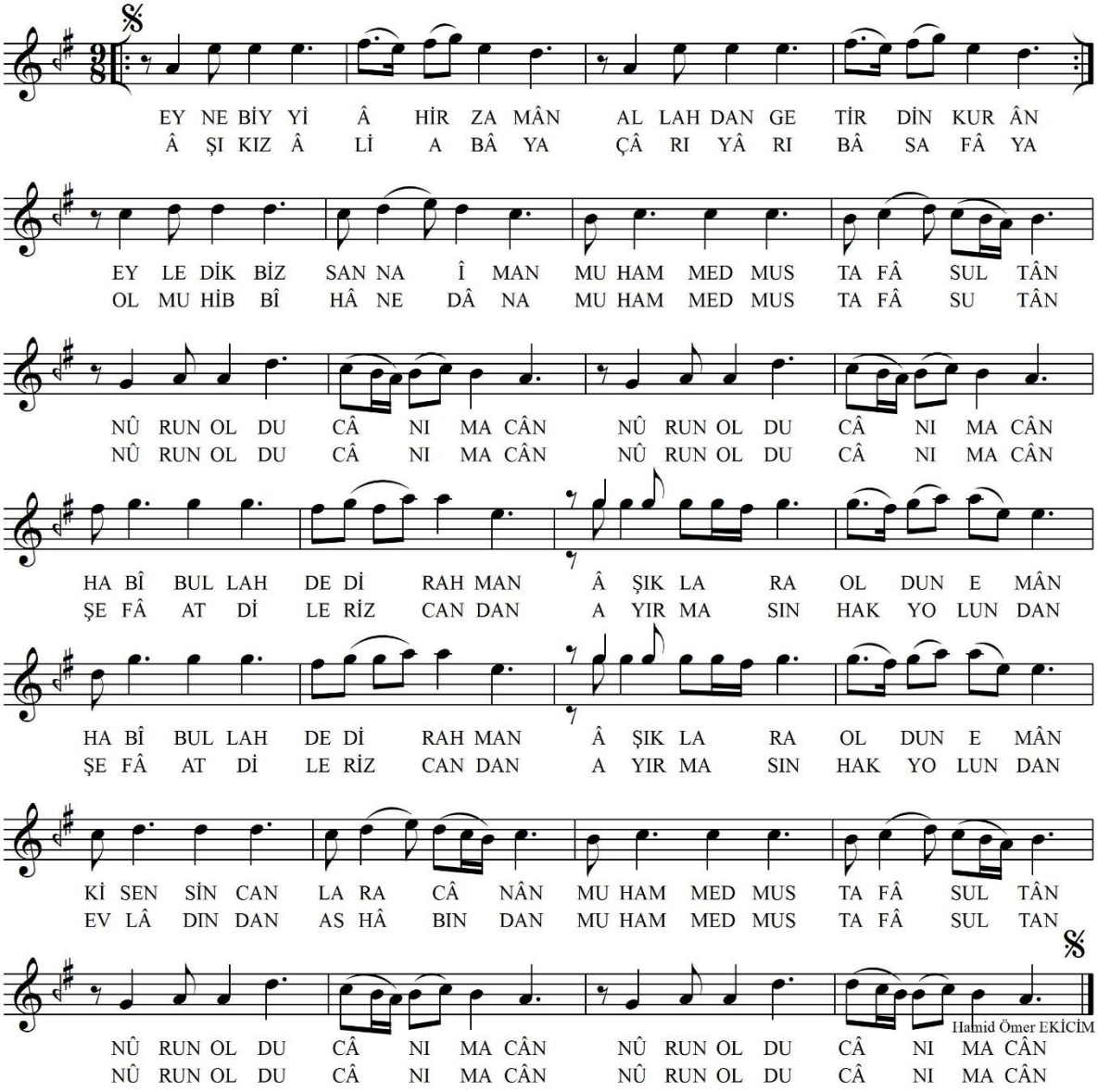
EY NEBİYY-İ ÂHİR ZEMÂN
ALLAH'TAN GETİRDİ KUR'AN
EYLEDİK BİZ SANA ÎMAN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

HABÎBULLAH DEDİ RAHMAN
AŞIKLARA OLDUN EMÂN
Kİ SENSİN CANLARA CÂNÂN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

ÂŞIKIZ ÂL-İ ABÂYA
ÇÂR-I YÂR-I BÂ-SAFÂYA
OL MUHİBBÎ HANEDÂNA
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTAN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

ŞEFÂAT DİLERİZ CANDAN
AYIRMASIN HAKK YOLUNDAN
EVLÂDINDAN ASHÂBINDAN
MUHAMMED MUSTAFÂ SULTÂN
NÛRUN OLDU CÂNIMA CÂN

HÜZZÂM İLÂHİ

NÂRIN NÛRU

Güfte: Safer DAL (Mubibbî)
Beste: Sâmi Savni ÖZER

Usûlü :Sofyan
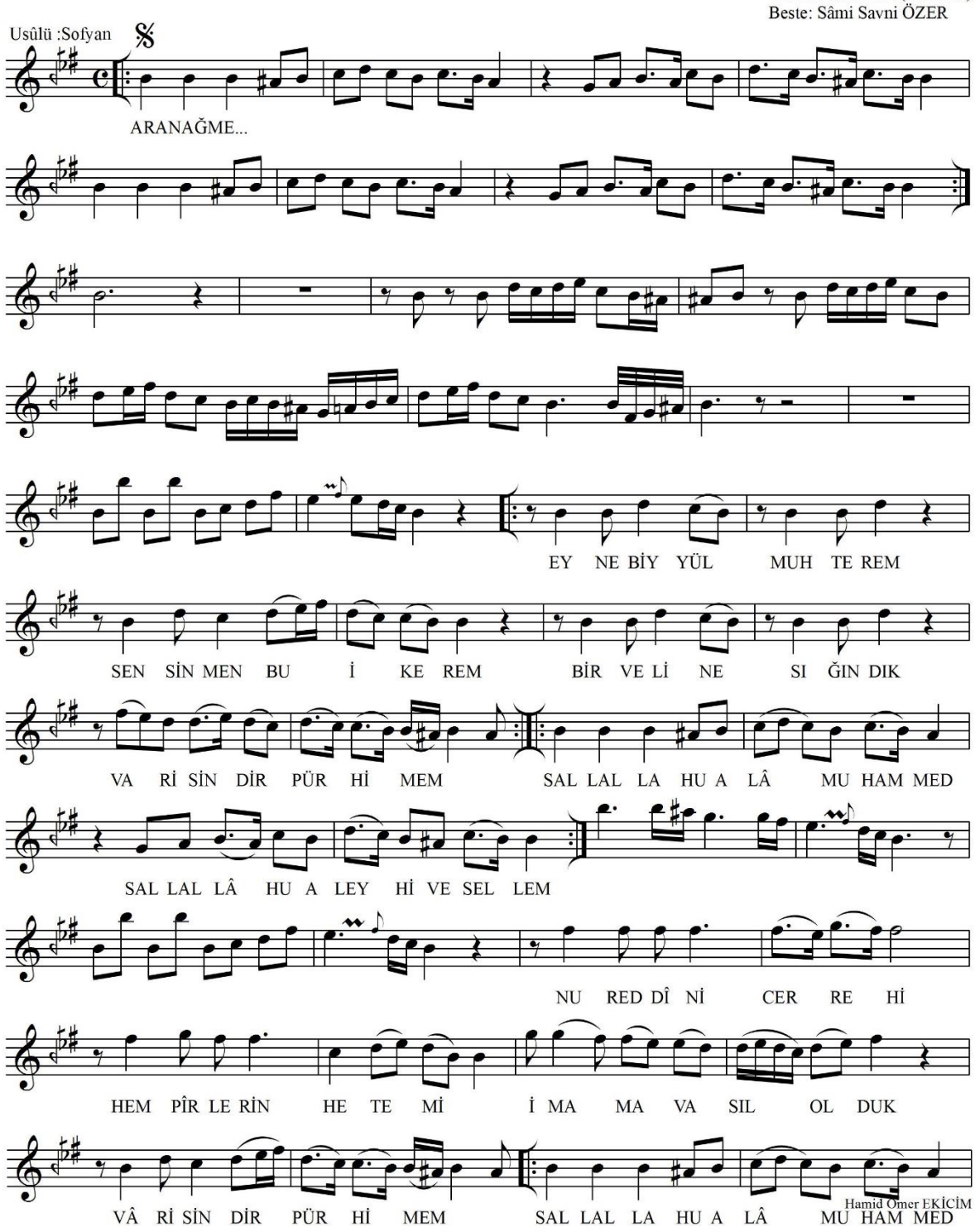
HÜZZÂM İLÂHİ

NÂRIN NÛRU
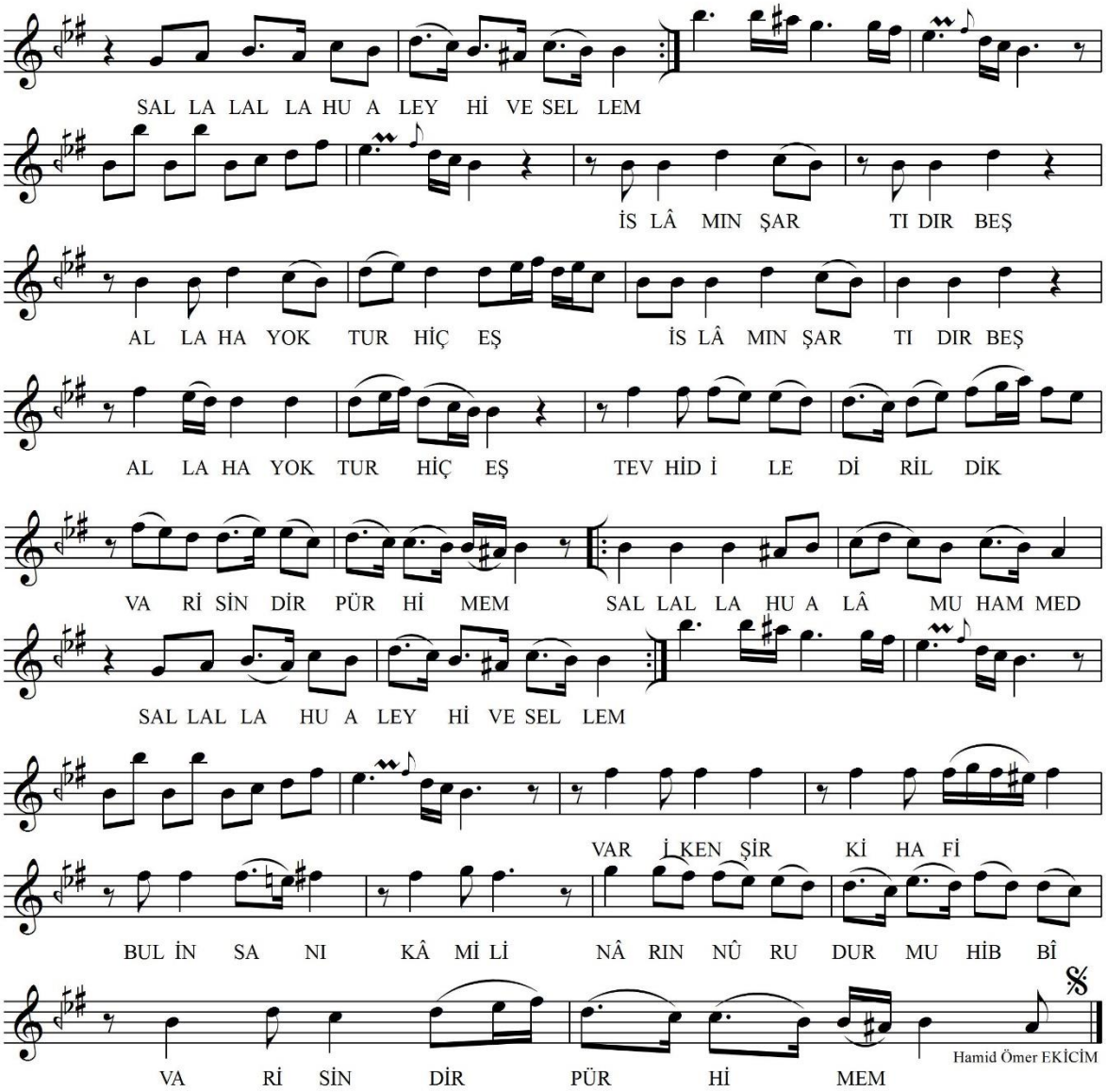
EY NEBİYYÜL-MUHTEREM
SENSİN MENBAİ KEREM
BİR VELİNE SIĞINDIK
VARİSİNDİR PÜR HİMEM

İSLÂM'IN ŞARTIDIR BEŞ
ALLAH'A YOKTUR HİÇ EŞ
TEVHÎD İLE DİRİLDİK
VÂRİSİNDİR PÜR HİMEM

NÛREDDÎN-İ CERRÂHÎ
HEM PÎRLERİN HATEMİ
İMANÂ VÂSIL OLDUK
VÂRİSİDİR PÜR HİMEM

VÂRİKEN ŞİRK-İ HAFÎ
BUL İNSAN-I KÂMİLİ
NÂRIN NÛRUDUR MUHİBBÎ
VÂRİSİNDİR PÜR HİMEM

NİHÂVEND İLÂHİ

EZELDEN ENBİYANIN NÛRU SENSİN YA HABÎB

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Kenan AŞKÎ

Usûlü : Sofyan
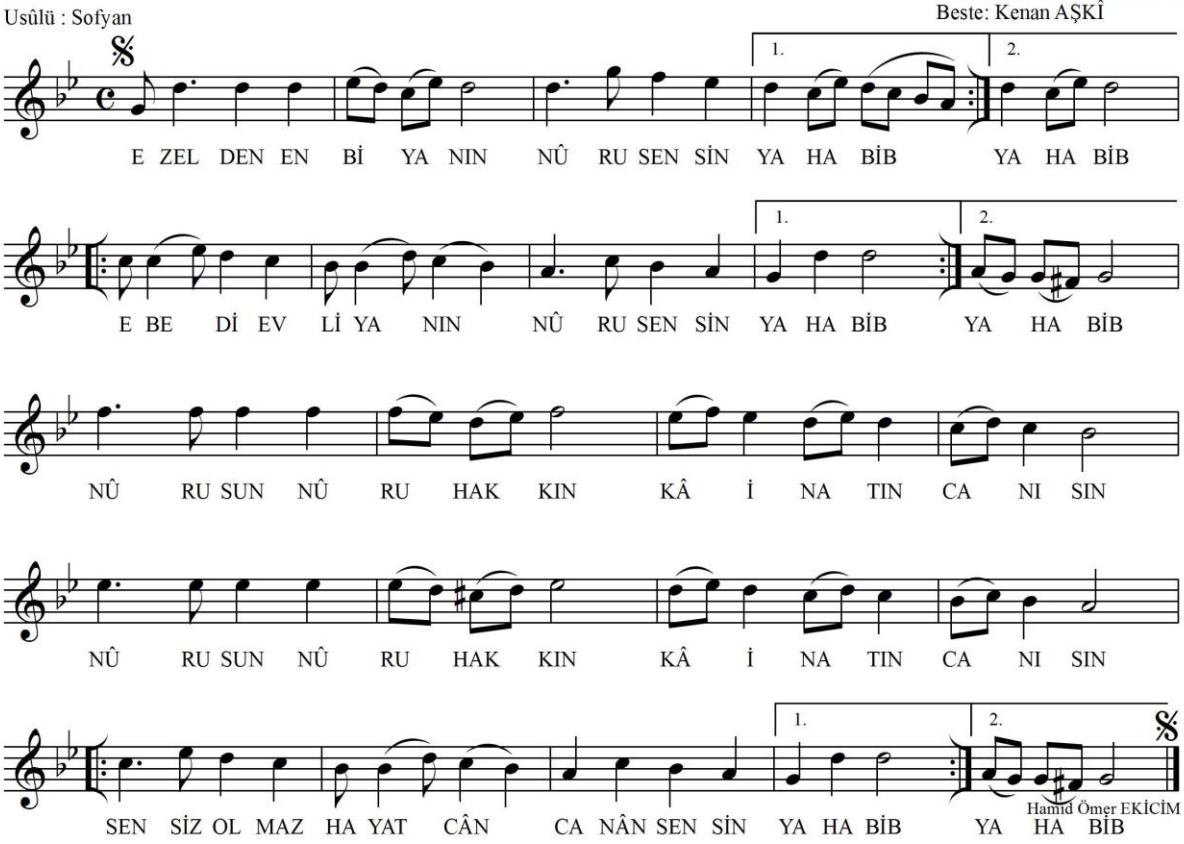
HABİB'E ÂŞIK OLAN EYLERLER CÂNIN FEDÂ
CÂZİBE-İ ŞEM'İNDE DEVRÂN İDERLER HAKK'A
ŞERİAT MENZİLİNDEN ÇIKARMAZ ANI MEVLÂ
ÂLEMLERE RAHMETSİN ŞEFÎ SENSİN YÂ HABİB

YÂ HABÎBALLAH, EYÂ ŞÂH-I SULTÂN-I RUSÛL
HAK TA'ÂLÂ KUR'ÂN'I EYLEDİ SENDE NÜZÛL
ZULMET-İ KÜFRÜ YAKDIN NÛRA EYLEDİK DUHÛL
MUHİBBÎ BULDU İHSÂN CÂNI SENSİN YÂ HABİB

(18 Nisan 1978)

Not: Bestekârın Ekim 1996 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

GEYDİM HIRKAYI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü :Sofyan

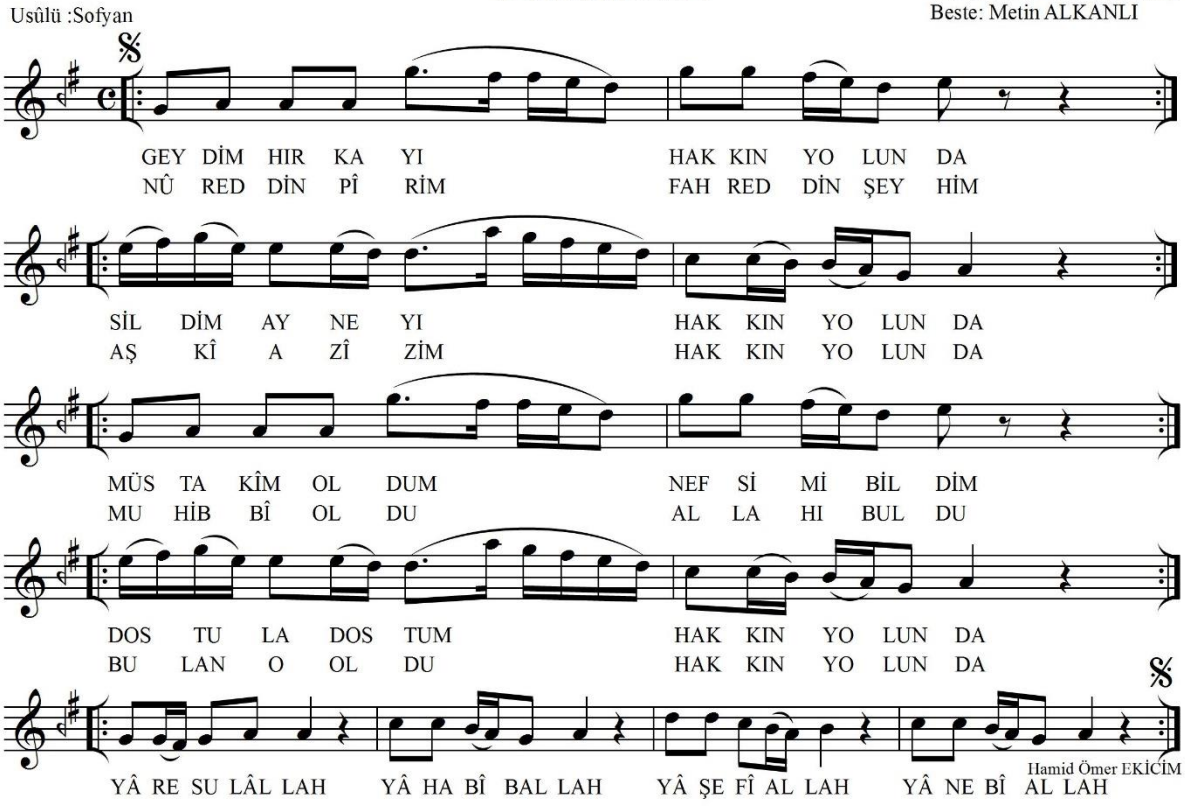

GEYDİM HIRKAYI HAKKIN YOLUNDA
SİLDİM AYNAYI HAKKIN YOLUNDA

MÜSTAKÎM OLDUM NEFSİMİ BİLDİM
DOST'ULA DOSTUM HAKKIN YOLUNDA

NAMAZA DURDUM KÂBE'Yİ BULDUM
BİLMEZEM N'OLDUM HAKKIN YOLUNDA

NAMAZDIR MÎRAC MÜ'MİNE SERTAC
NASÎ'B OLDU HAC HAKKIN YOLUNDA

ADINI SEVDİM ZİKRİNİ ETTİM
VECHİNİ GÖRDÜM HAKKIN YOLUNDA

RESÛL MUSTAFA DOSTU KİBRİYÂ
ŞÂH-I ENBİYÂ HAKKIN YOLUNDA

NÛREDDİN PİRİM FAHREDDİN ŞEYHİM
AŞKÎ AZÎZİM HAKKIN YOLUNDA

MUHİBBÎ OLDU ALLAHI BULDU
BULAN O OLDU HAKKIN YOLUNDA

SABÂ TEMCİD

GEYDİM HIRKAYI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
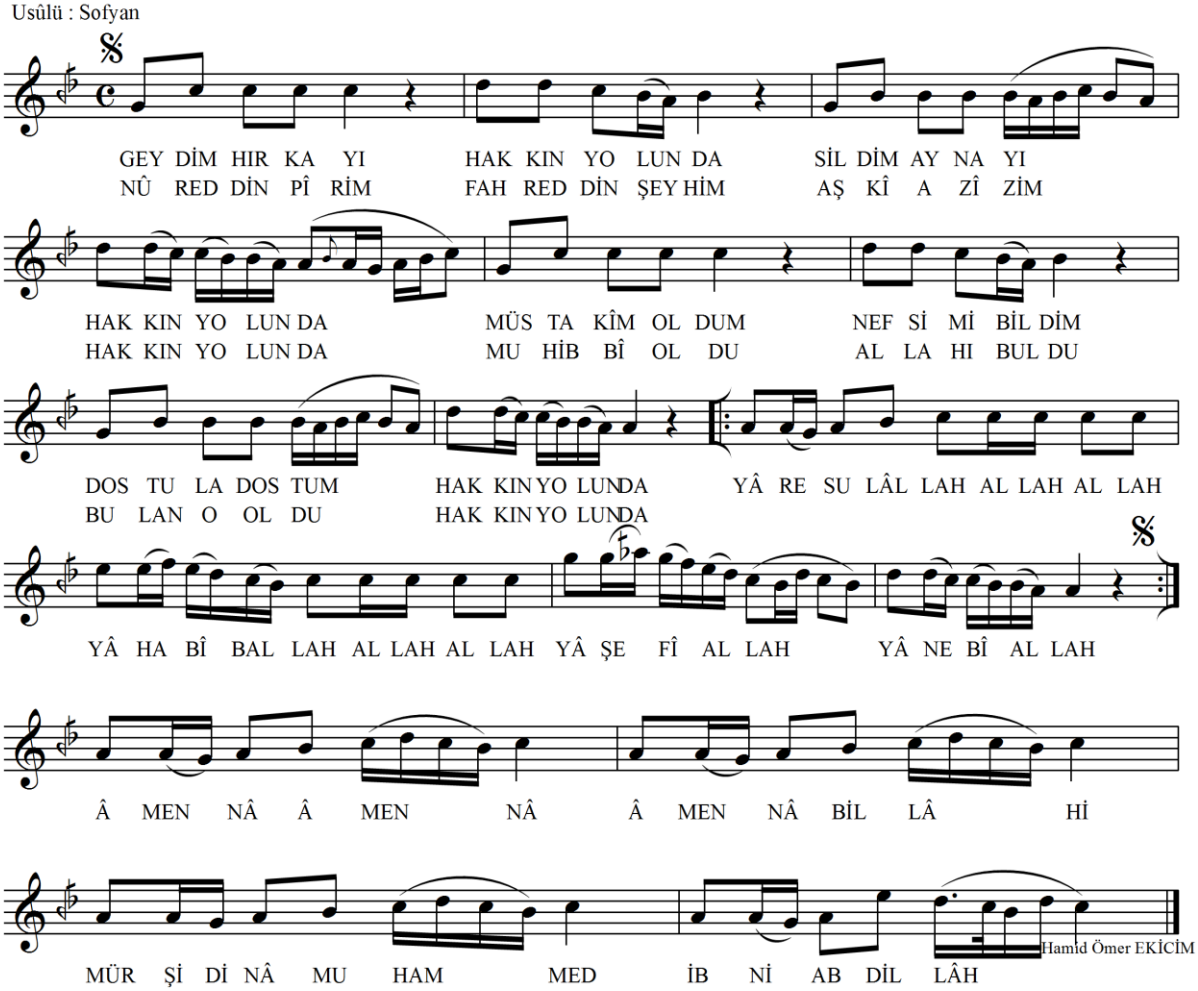
GEYDİM HIRKAYI HAKK'IN YOLUNDA
SİLDİM AYNAYI HAKK'IN YOLUNDA

MÜSTAKÎM OLDUM NEFSİMİ BİLDİM
DOSTULA DOSTUM HAKK'IN YOLUNDA

YÂ RESÛLÂLLAH YÂ HABÎBALLAH
YÂ ŞEFÎALLAH YÂ NEBÎALLAH

NAMAZA DURDUM KÂBE'Yİ BULDUM
BİLMEZEM N'OLDUM HAKK'IN YOLUNDA

NAMAZDIR MÎRAC MÜ'MİNE SERTAC
NASÎB OLDU HAC HAKK'IN YOLUNDA

YÂ RESÛLÂLLAH YÂ HABÎBALLAH
YÂ ŞEFÎALLAH YÂ NEBÎALLAH

ADINI SEVDİM ZİKRİNİ ETDİM
VECHİNİ GÖRDÜM HAKK'IN YOLUNDA

RESÛL MUSTAFA DOSTU KİBRİYÂ
ŞAH-I ENBİYÂ HAKK'IN YOLUNDA

YÂ RESÛLÂLLAH YÂ HABÎBALLAH
YÂ ŞEFÎALLAH YÂ NEBÎALLAH

NÛREDDİN PÎRİM FAHREDDİN ŞEYHİM
AŞKÎ AZÎZİM HAKK'IN YOLUNDA

MUHİBBÎ OLDU ALLAHI BULDU
BULAN O OLDU HAKK'IN YOLUNDA

YÂ RESÛLÂLLAH YÂ HABÎBALLAH
YÂ ŞEFÎALLAH YÂ NEBÎALLAH

SABÂ İLÂHİ

GEYDİM HIRKAYI HAKK'IN YOLUNDA

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sami Savni Özer

Usûlü : Sofyan
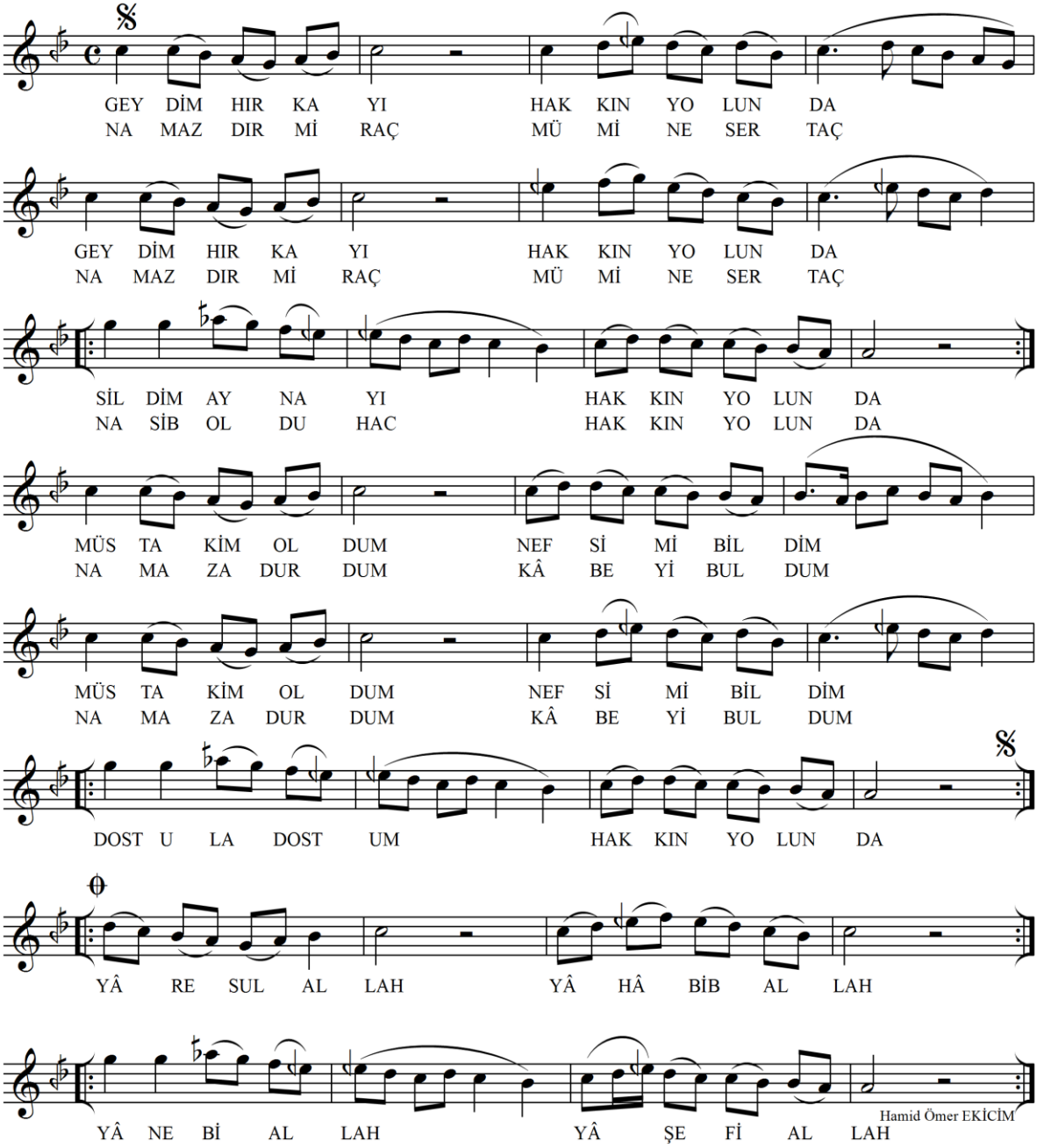
UŞŞAK İLÂHİ
RAMAZANİYE

Güfte: Safer BAL (Muhibbî)
Beste: C. Enes ERGÜR

Usûlü : Düyek
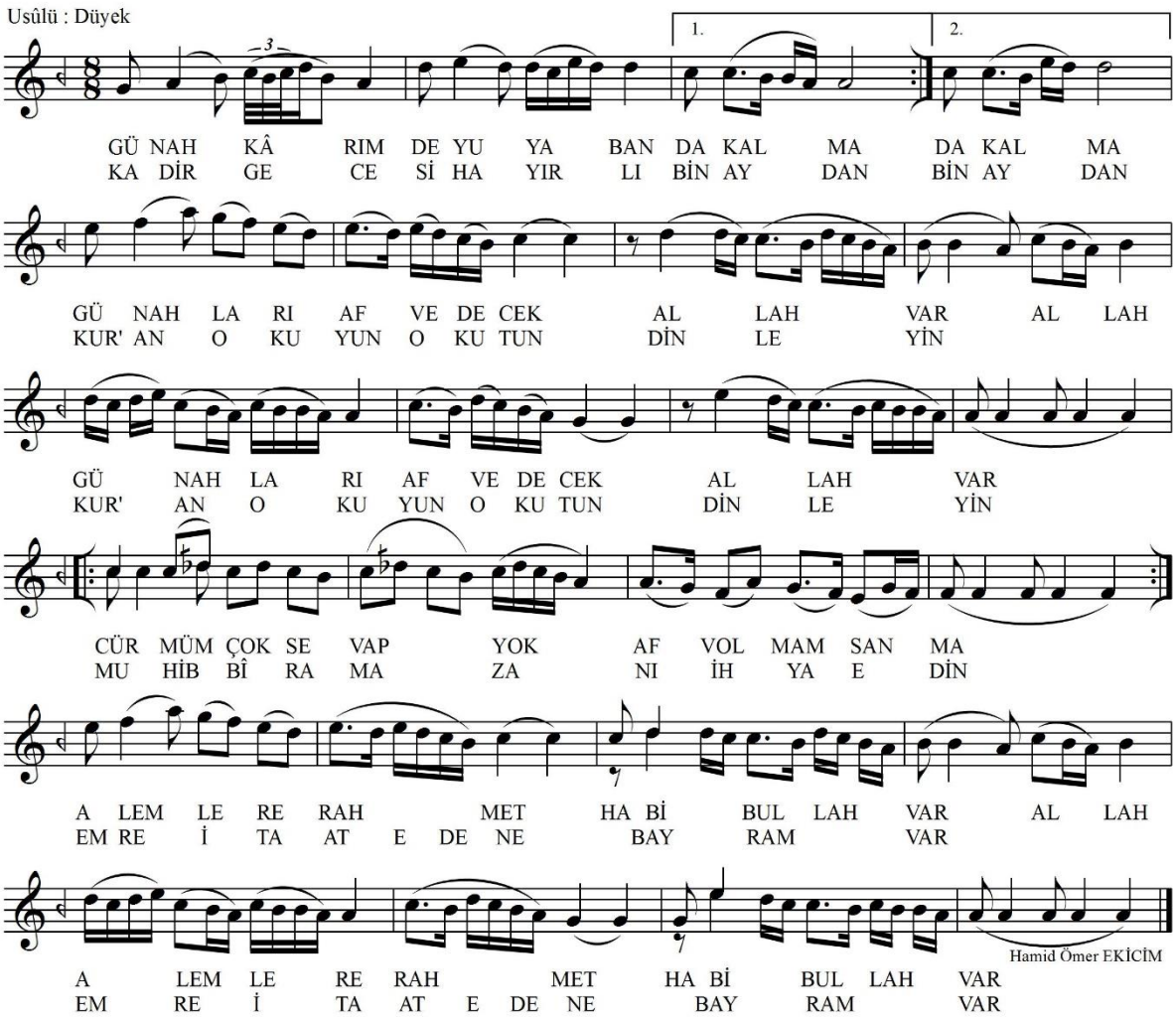
SEVGİYLE ALLAH'A RESÛL'E İNAN
KUR'ANDIR KULU DOĞRU YOLA KOYAN
ON BİR AYIN SULTANIDIR RAMAZAN
SANA ŞEFAATÇI MÂHI GUFRAN VAR

LEYLE İ KADRİ BİLDİYSE EY GÖNÜL
HAKK'I BULDUN KADRE ERDİN BUNU BİL
YETİMLERİN GÖZYAŞINI DURMA SİL
CENNETÜ CEMALE ERDİN BAYRAM VAR

NİHÂVEND İLÂHİ

HAK YARADDI CİSMÜ CANI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M. Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan
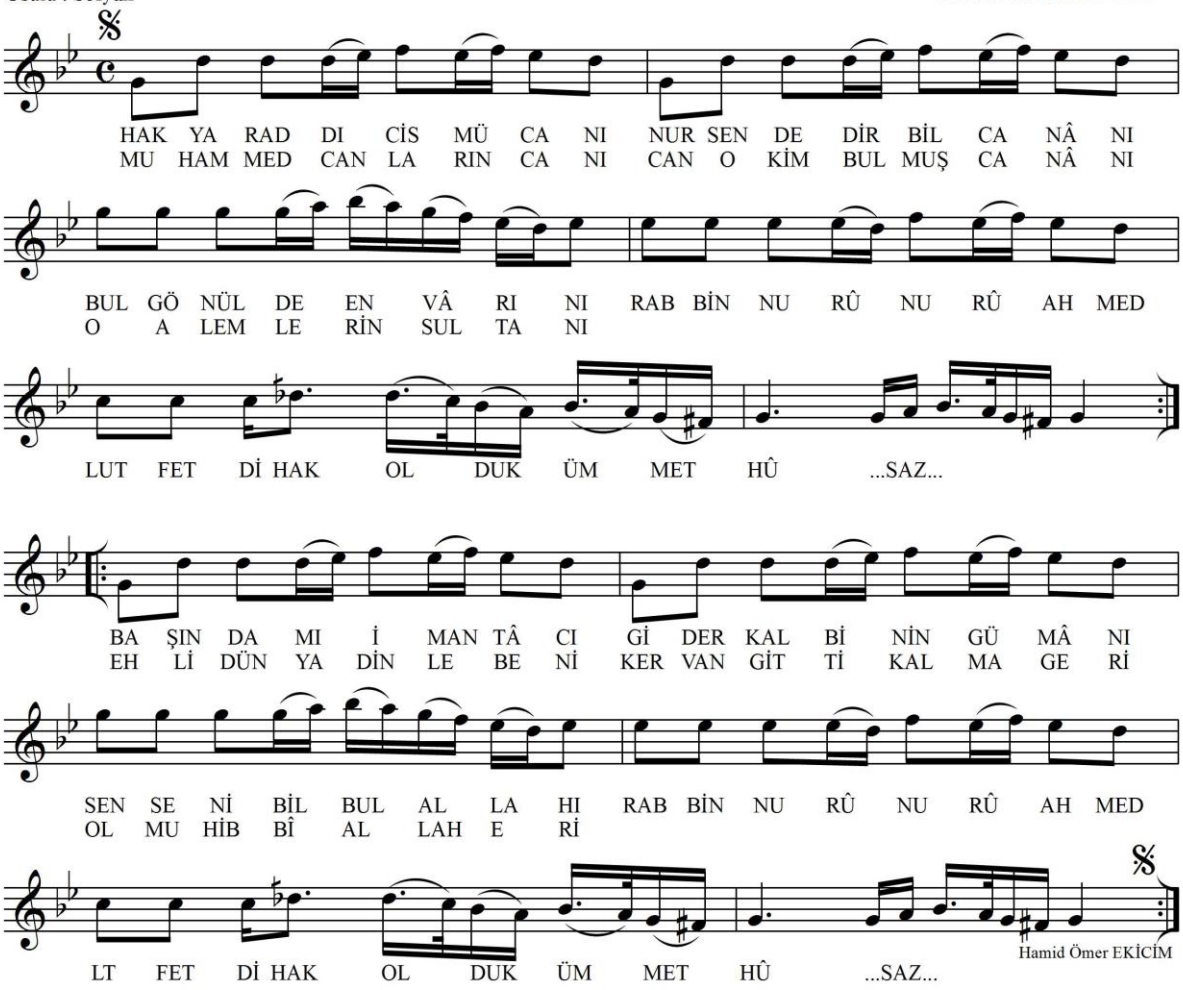
HAK YARADDI CİSMÜ CANI
NUR SENDEDİR BİL CANÂNI
BUL GÖNÜLDE ENVÂRINI

RABBİN NURÛ NURÛ AHMED
LUTFETDİ HAK OLDUK ÜMMET

MUHAMMED CANLARIN CANI
CAN O KİM BULMUŞ CANÂNI
O ALEMLERİN SULTANI

RABBİN NURÛ NURÛ AHMED
LUTFETDİ HAK OLDUK ÜMMET

BAŞINDA MI İMAN TÂCI
GİDER KALBİMİN GÜMÂNI
SEN SENİ BİL BUL ALLAHI

RABBİN NURÛ NURÛ AHMED
LUTFETDİ HAK OLDUK ÜMMET

EHLİ DÜNYA DİNLE BENİ
KERVAN GİTTİ KALMA GERİ
OL MUHİBBÎ ALLAH ERİ

RABBİN NURÛ NURÛ AHMED
LUTFETDİ HAK OLDUM ÜMMET

Not: Bestekârın 14.10.1993 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

HAKK'IN EMRİN TUTALIM

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL

Usûlü : Sofyân
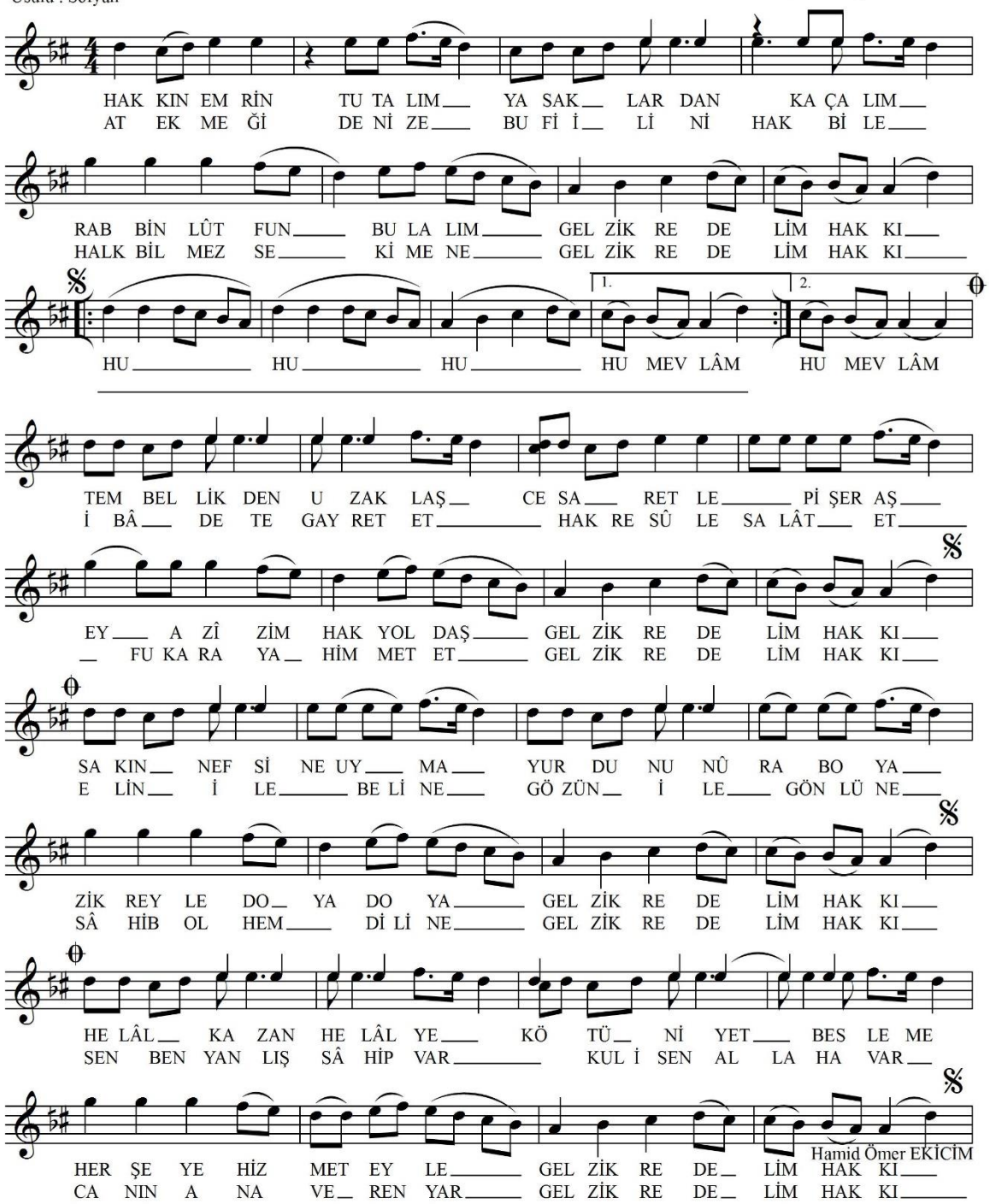
Hamid Ömer EKİCİM

2.Sayfa

HİCÂZ İLÂHİ

HAKK'IN EMRİN TUTALIM
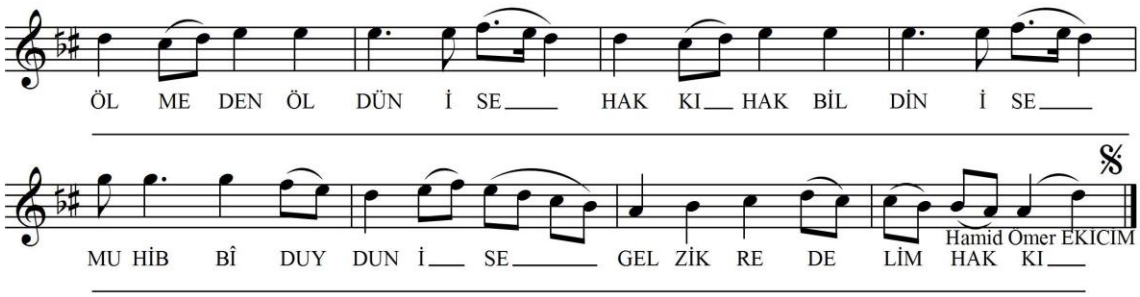
HAKK'IN EMRİN TUTALIM
YASAKLARDAN KAÇALIM
RABBİN LÛTFUN BULALIM
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

TEMBELLİKTEN UZAKLAŞ
CESÂRETLE PİŞER AŞ
EY AZÎZİM HAK YOLDAŞ
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

SAKIN NEFSİNE UYMA
YURDUNU NÛRA BOYA
ZİKREYLE DOYA DOYA
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

AT EKMEĞİ DENİZE
BU FİİLİNİ HAK BİLE
HALK BİLMEZSE KİME NE
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

İBÂDETE GAYRET ET
HAK RESÛL'E SALÂT ET
FUKÂRAYA HİMMET ET
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

ELİN İLE BELİNE
GÖZÜN İLE GÖNLÜNE
SÂHİB OL HEM DİLİNE
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

SEN BEN YANLIŞ SÂHİB VAR
KUL İSEN ALLAH'A YALVAR
CANIN ANA VEREN YAR
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

ÖLMEDEN ÖLDÜN İSE
HAKK'I HAK BİLDİN İSE
MUHİBBÎ DUYDUN İSE
GEL ZİKREDELİM HAKK'I

Not: Cüneyt Kosal imzalı nüshadan
tekrar yazılmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

HAK'KIN EMRİN TUTALIM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sadun AKSÜT

Usûlü : Düyek
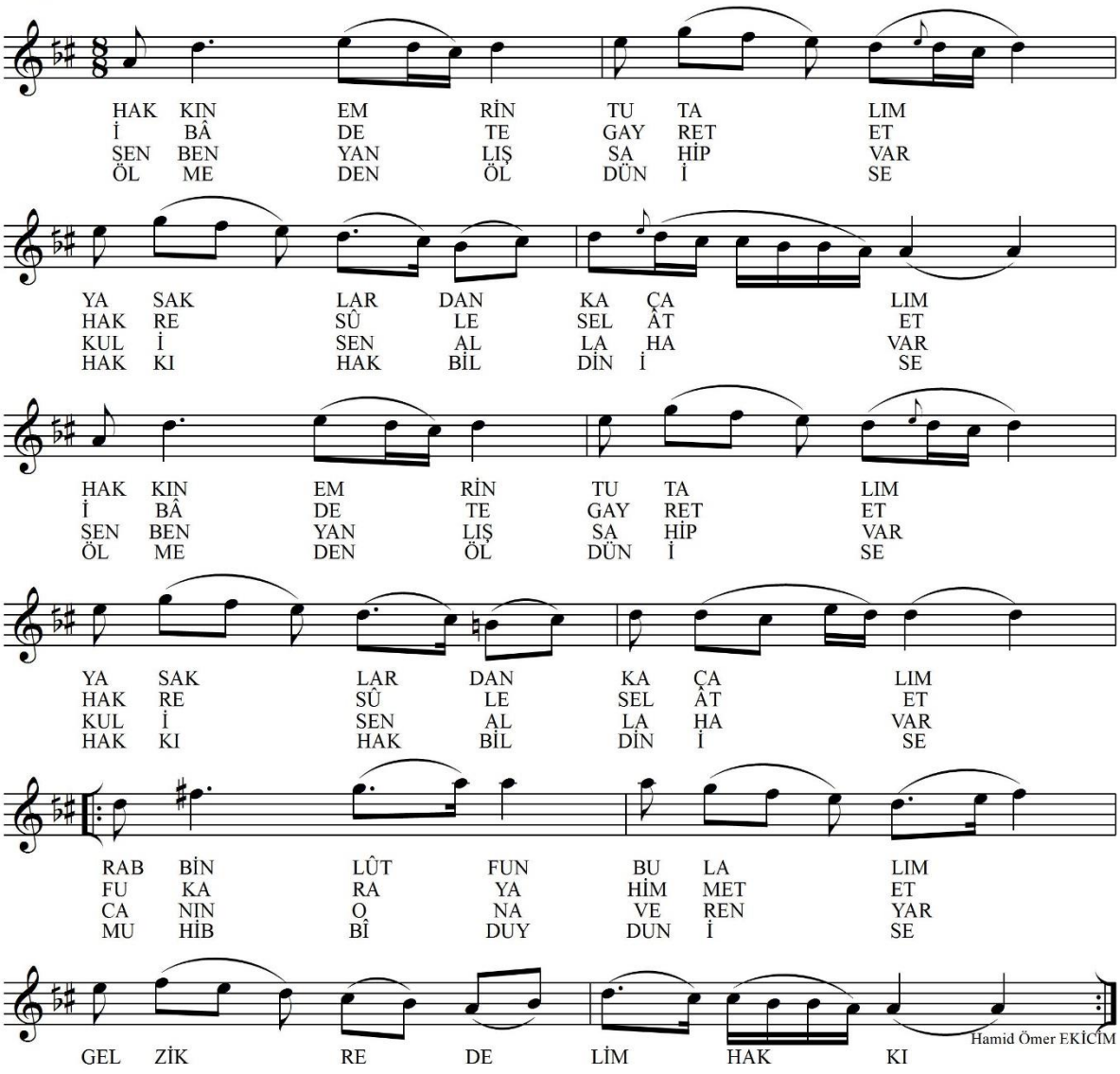
HAKKIN EMRİN TUTALIM
YASAKLARDAN KAÇALIM
RABBİN LÛTFUN BULALIM
GEL ZİKR EDELİM HAK'KI

SEN, BEN YANLIŞ, SAHİP VAR
KUL İSEN ALLAH'A VAR
CANIN ONA VEREN YÂR
GEL ZİKR EDELİM HAK'KI

İBÂDETE GAYRET ET
HAK RESÛLE SALÂT ET
FUKARAYA HİMMET ET
GEL ZİKR EDELİM HAK'KI

ÖLMEDEN ÖLDÜN İSE
HAK'KI HAK BİLDİN İSE
MUHİBBÎ, DUYDUN İSE
GEL ZİKR EDELİM HAK'KI

BÛSELİK İLÂHİ

HAYRAN OLUR CEMÂLİNE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
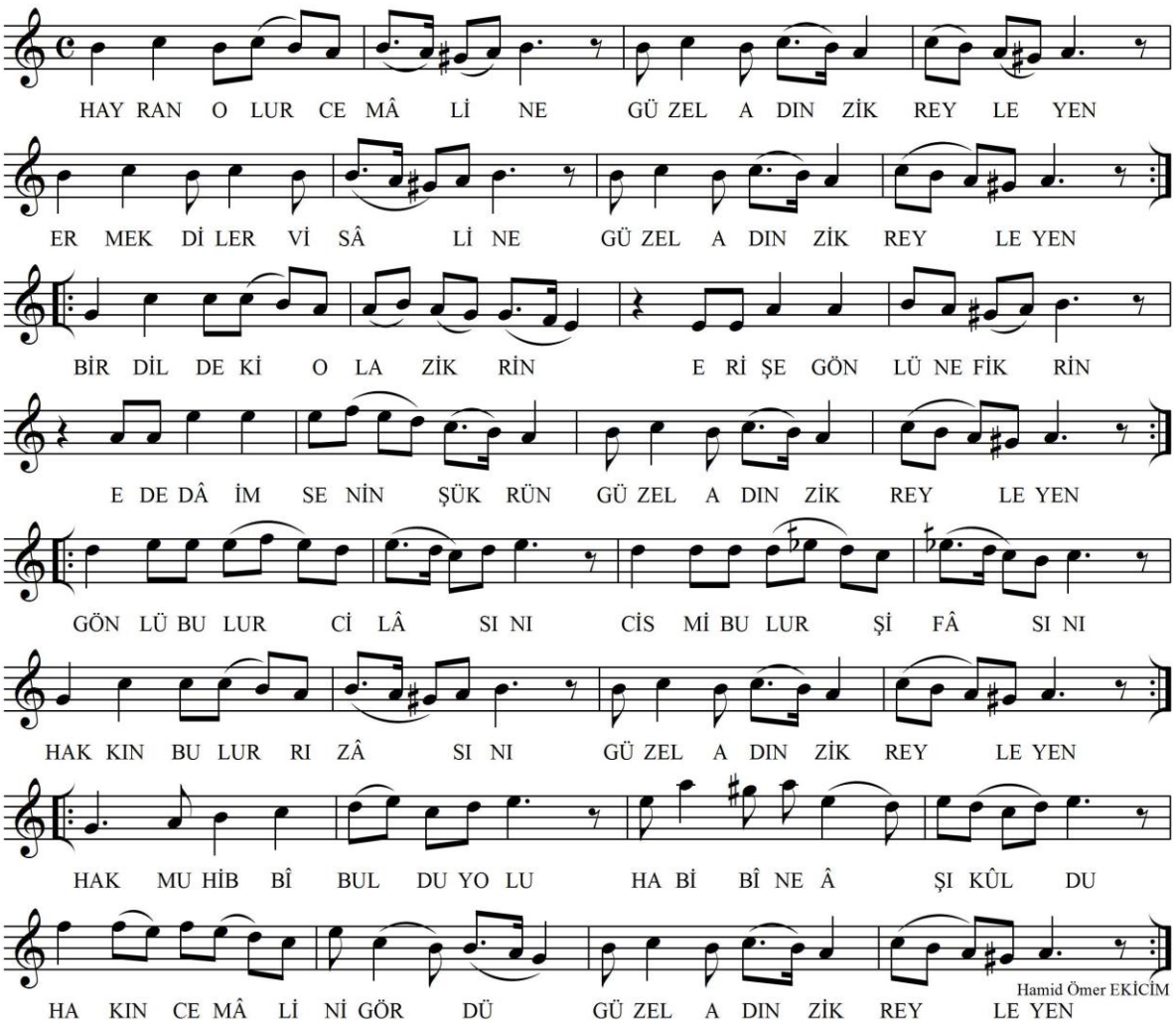
HAYRÂN OLUR CEMÂLİNE
GÜZEL ADIN ZİKREYLEYEN
ERMEK DİLER VESÂLİNE
GÜZEL ADIN ZİKREYLEYEN

BİR DİLDE Kİ OLA ZİKRİN
ERİŞE GÖNLÜNE FİKRİN
EDE DÂİM SENİN ŞÜKRÜN
GÜZEL ADIN ZİKREYLEYEN

GÖNLÜ BULUR CİLÂSINI
CİSMİ BULUR ŞİFÂSINI
HAKK'IN BULUR RIZÂSINI
GÜZEL ADIN ZİKREYLEYEN

HAK MUHİBBÎ BULDU YOLU
HABÎBİNE ÂŞIK OLDU
HAKK'IN CEMÂLİNİ GÖRDÜ
GÜZEL ADIN ZİKREYLEYEN

Not: Bestekârın 26.09.1991 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HÜZZÂM İLÂHİ

HEP KULLARIN GÜNAHKÂRDIR

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Şerif DEDEOĞLU

Usûlü :Sofyan

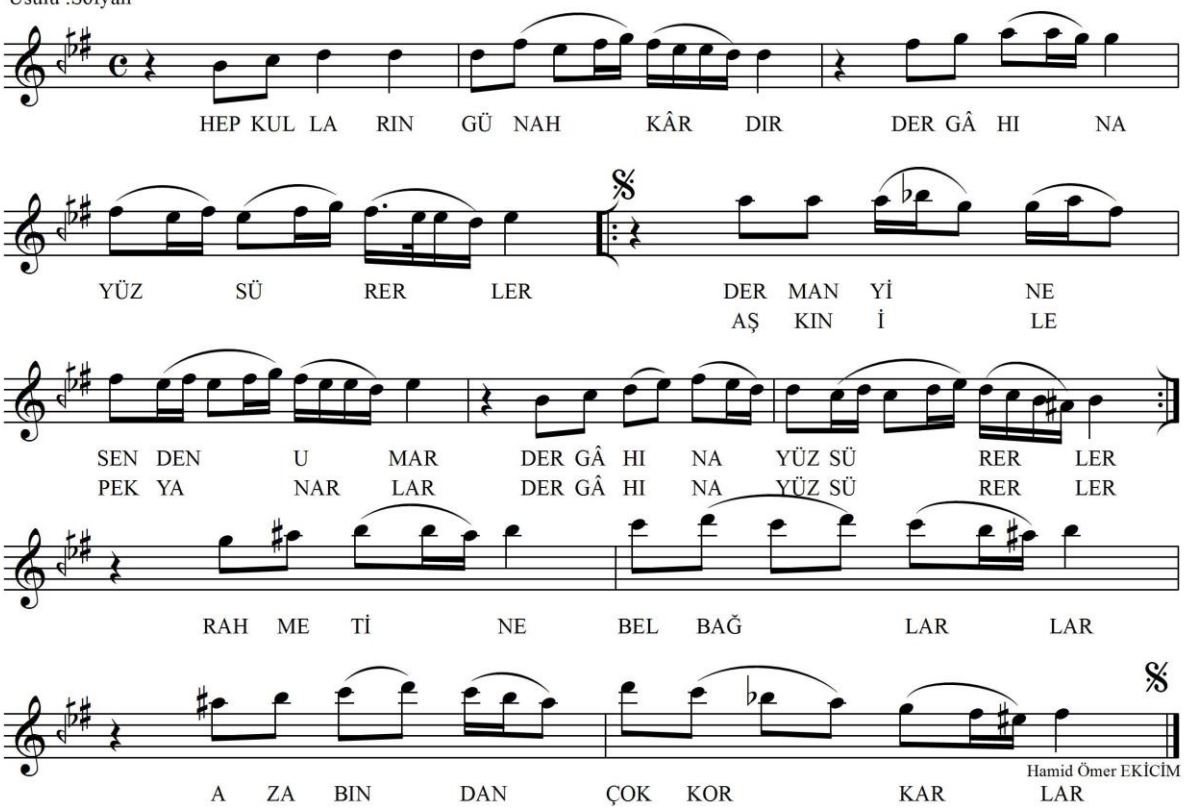

HEP KULLARIN GÜNAHKÂRDIR
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER
DERMAN YİNE SENDEN UMAR
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER

RAHMETİNE BEL BAĞLARLAR
AZABINDAN ÇOK KORKARLAR
AŞKIN İLE PEK YANARLAR
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER

İŞBU KULLAR SENİ SEVER
SENİN İÇİN MALDAN GEÇER
CAN VERİP DE CANAN İSTER
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER

DERDİN İLE DERTLİDİRLER
CÜMLE SENİ GÖRMEK DİLER
TEVBE İDÜB ERMEK İSTER
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER

MUHİBBÎ DER DİN İSLÂMDIR
DÖRT MESHEBİ HAK BİLİRLER
KUR'AN İLE NAZ EDERLER
DERGÂHINA YÜZ SÜRERLER

Not: Uğur İnan'ın 25.10.1993 tarihli "Bestekârın 10.10.1993 tarihli notasından tekrar yazıldı" diye not aldığı nüshadan alınmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

SETTAR ALLAH İLLÂLLAH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
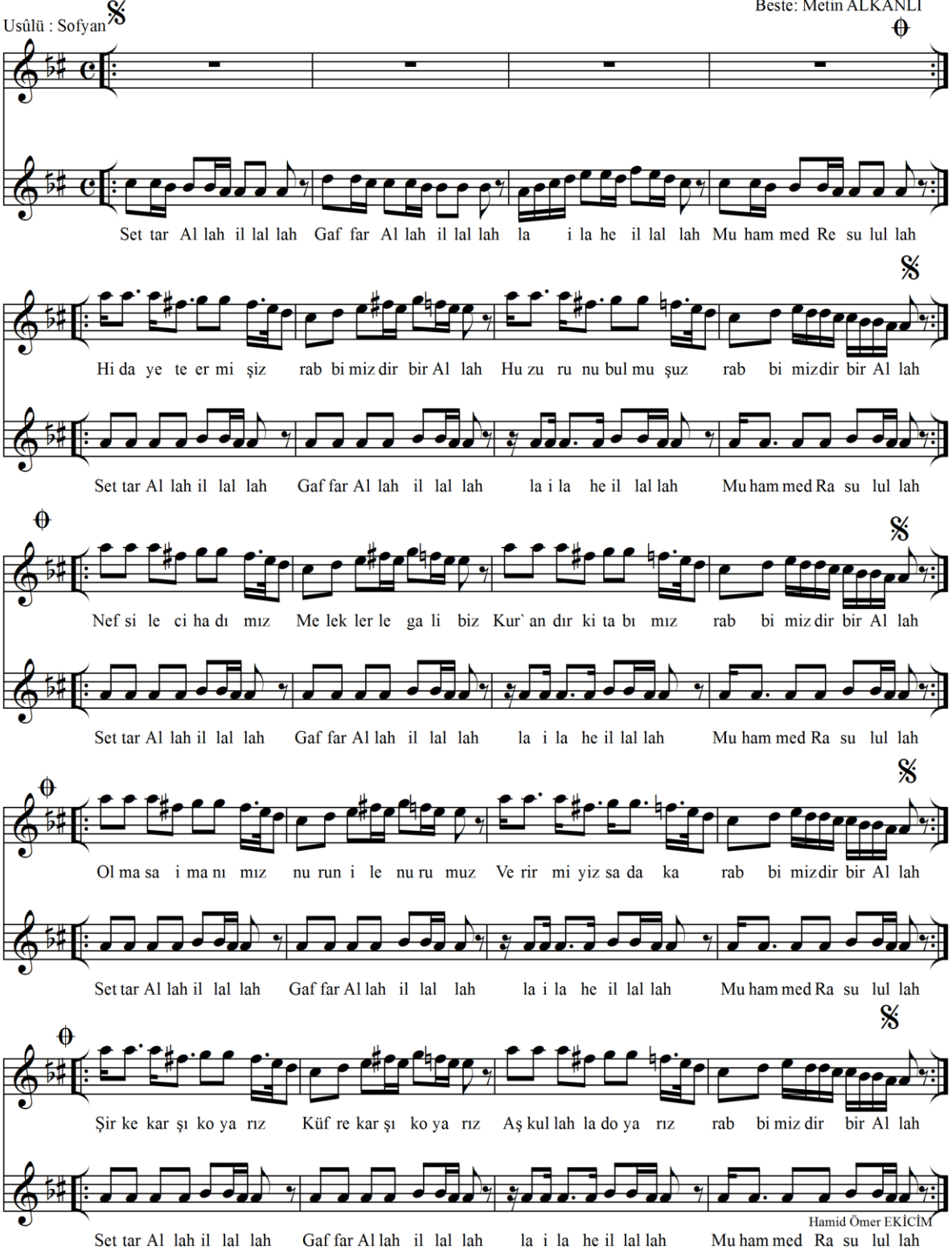
2.Sayfa

HİCÂZ İLÂHİ

SETTAR ALLAH İLLÂLLAH
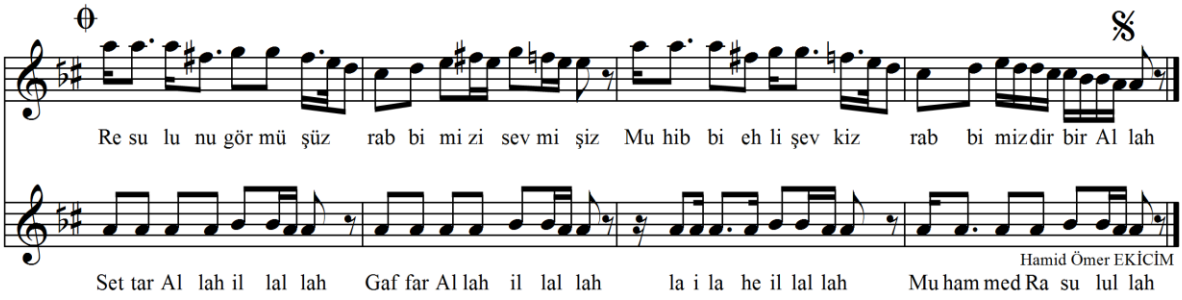
HÜZZÂM İLÂHİ

HUZURUNDA AHİR ZAMAN ÜMMETİN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Aslan HEPGÜR

Usûlü :Düyek

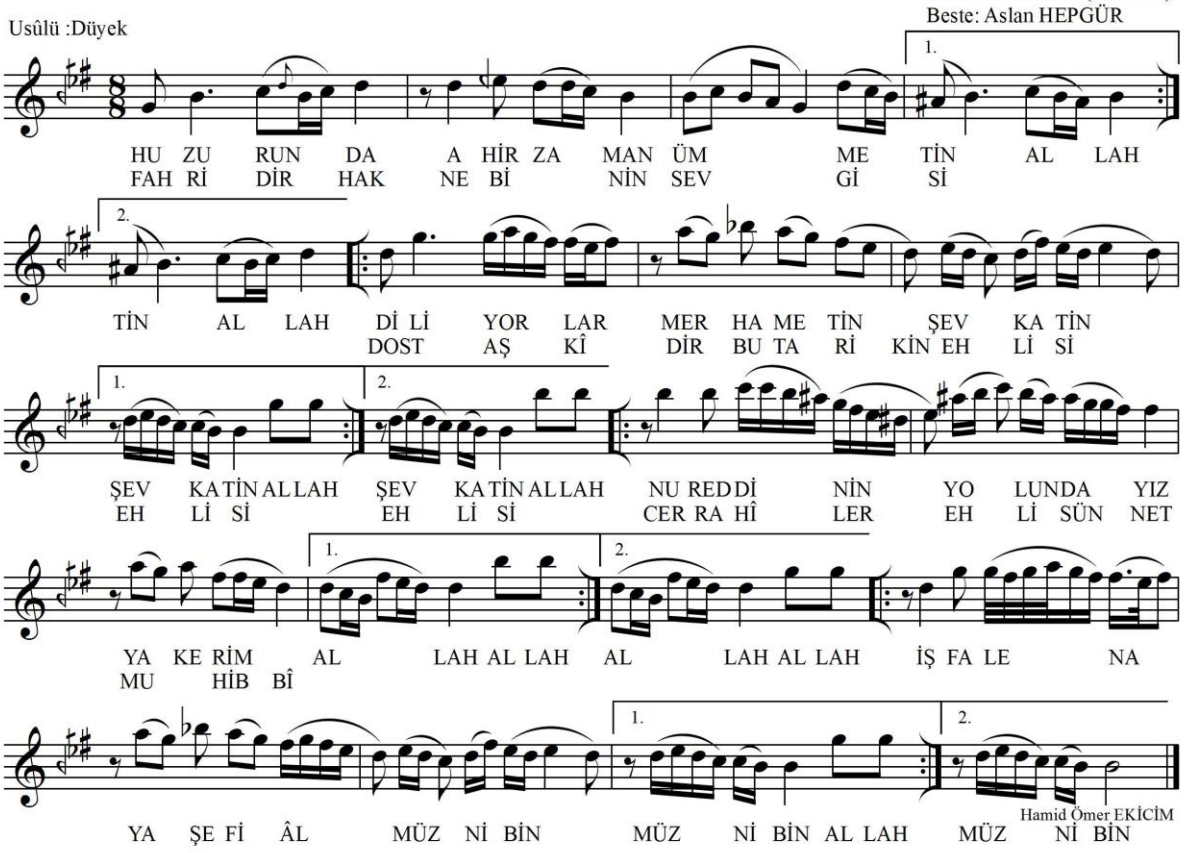

HUZURUNDA AHİR ZAMAN ÜMMETİN
DİLİYORLAR MERHAMETİN ŞEVKÂTİN
NUREDDİNİN YOLUNDAYIZ YA KERİM
İŞFALENÂ YA ŞEFİÂL MÜZNİBİN

FAHRİDİR HAK NEBİNİN SEVGİSİ
DOST AŞKÎDİR BU TARİKİN EHLİSİ
CERRAHİLER EHLİ SÜNNET MUHİBBÎ
İŞFALENÂ YA ŞEFİÂL MÜZNİBİN

Not: Bestekârın 25.02.1986 (İstanbul) tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

EVİÇ İLÂHİ

ÎMÂNIMIZ ALLAHDAN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Ahmet ÖZHAN

Usûlü : Sofyan
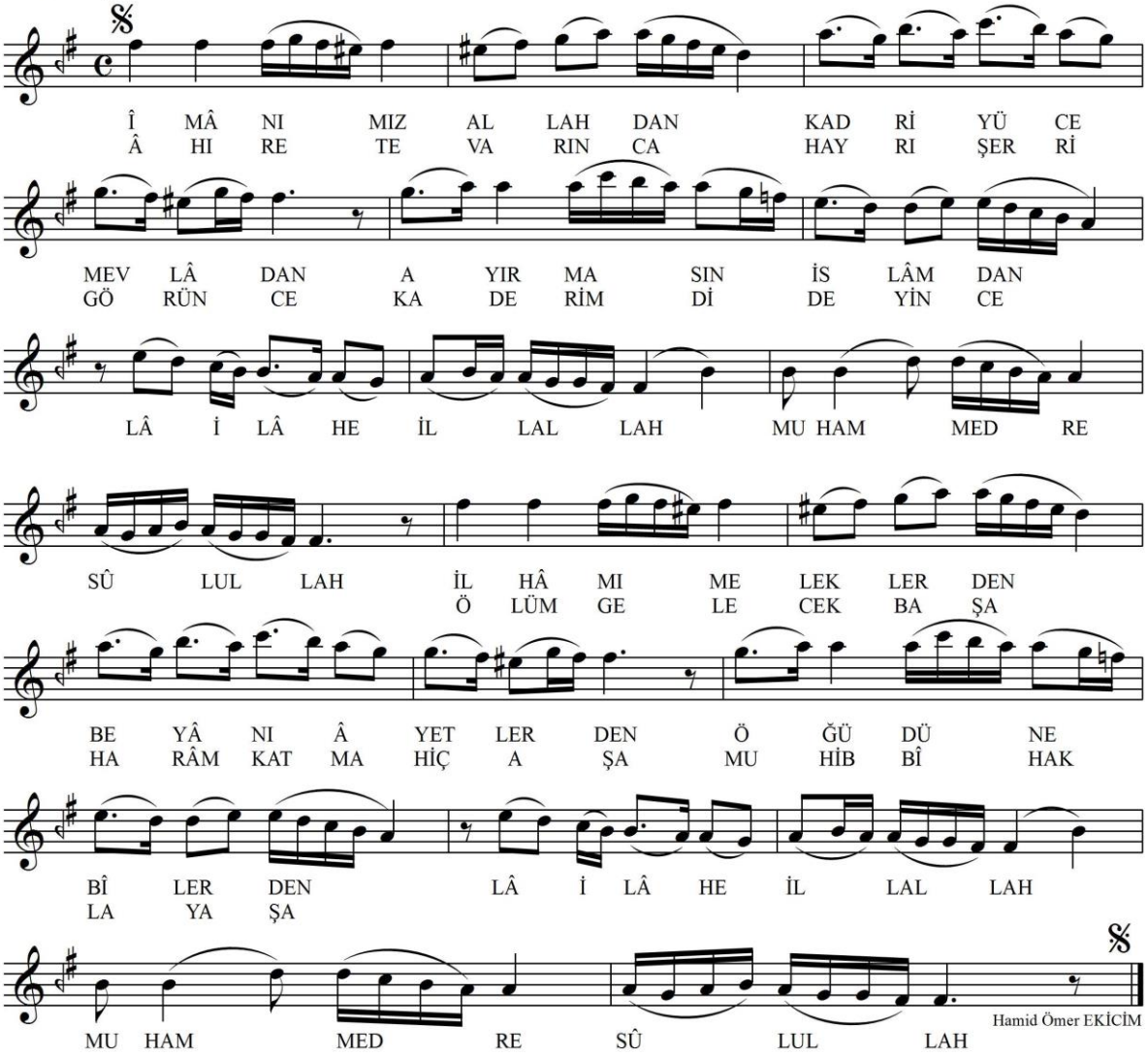
ÎMÂNIMIZ ALLAH'DAN
KADRİ YÜCE MEVLÂ'DAN
AYIRMASIN İSLÂM'DAN
LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLULLAH

İLHÂMI MELEKLERDEN
BEYÂNI ÂYETLERDEN
ÖĞÜDÜ NEBİLERDEN
LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLULLAH

ÂHİRETE VARINCA
HAYRI ŞERRİ GÖRÜNCE
KADERİMDİ DEYİNCE
LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLULLAH

ÖLÜM GELECEK BAŞA
KARAM KATMA HİÇ AŞA
MUHİBBÎ HAK'LA YAŞA
LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESÛLULLAH

Not: Cüneyt Kosal'ın 13.07.1993 tarihli "Ahmet Özhan'ın kendi sesinden yazdım" diye not düştüğü nüshadan tekrar yazılmıştır.

NİKRİZ İLÂHİ

İNAYET SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Düyek

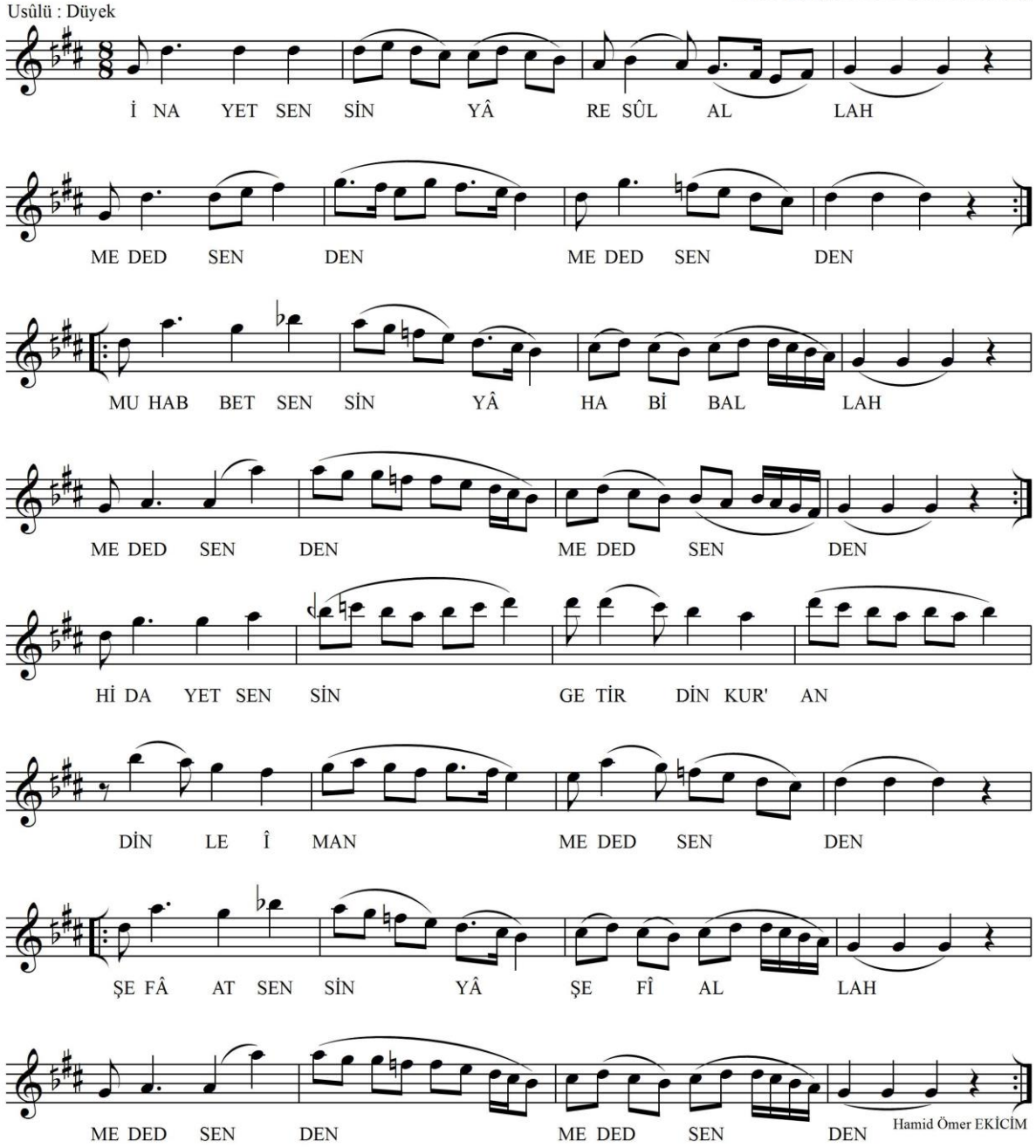

İNÂYET SENSİN YÂ RESÛLALLAH, MEDED SENDEN
MUHABBET SENSİN YÂ HABÎBALLAH, MEDED SENDEN
HİDÂYET SENSİN GETİRDİN KUR'AN, DİNLE ÎMAN
ŞEFÂAT SENSİN YÂ ŞEFÎALLAH, MEDED SENDEN

Not: Bestekârın 23.11.1988 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HİCÂZ İLÂHİ

KÂBE DÜNYANIN MERKEZİ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan
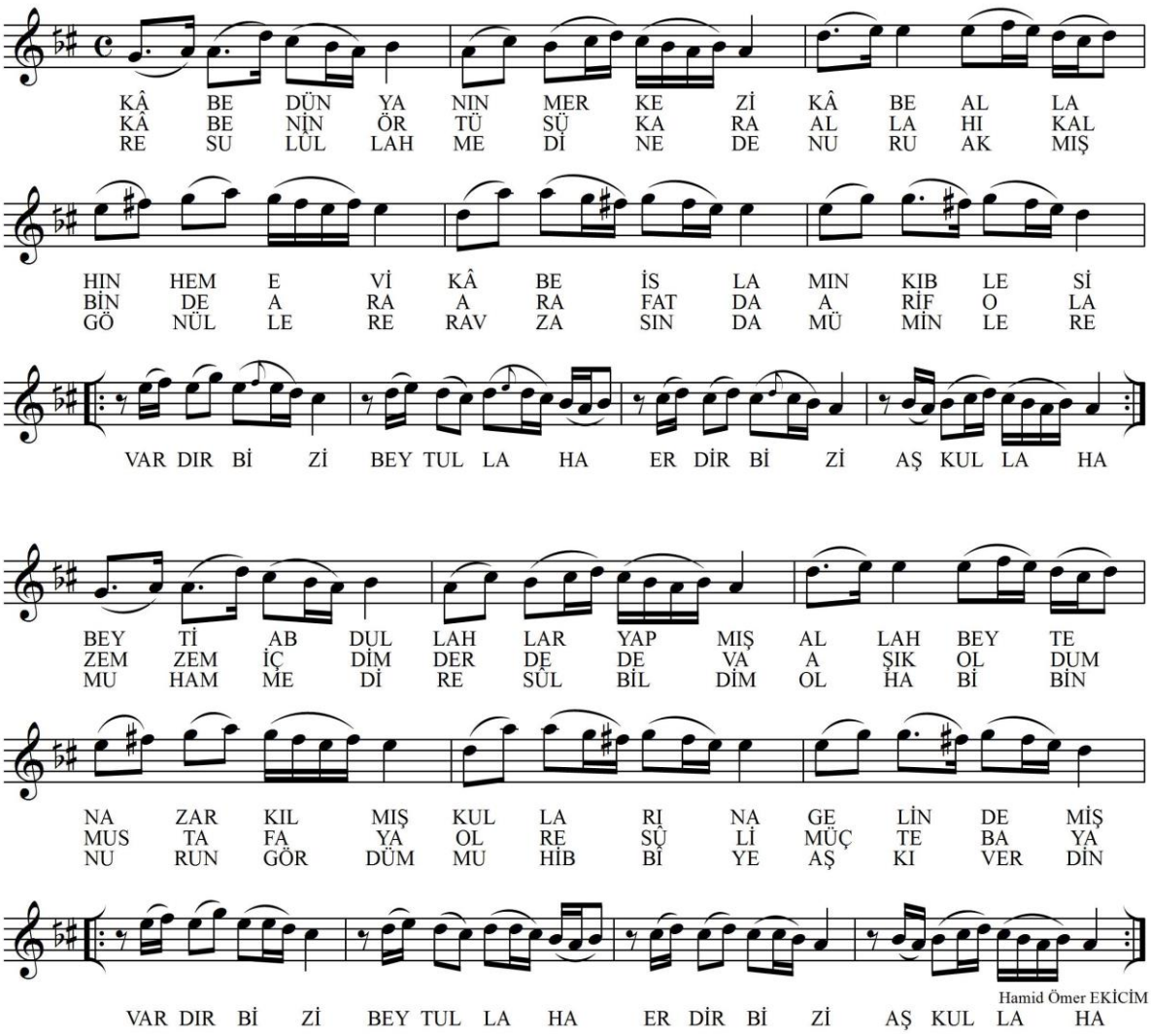
Hamid Ömer EKİCİM

Not: Bestekârın 15.02.2001 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

SABÂ İLÂHİ

KÂBE DÜNYANIN MERKEZİ

Usûlü : Sofyan

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI
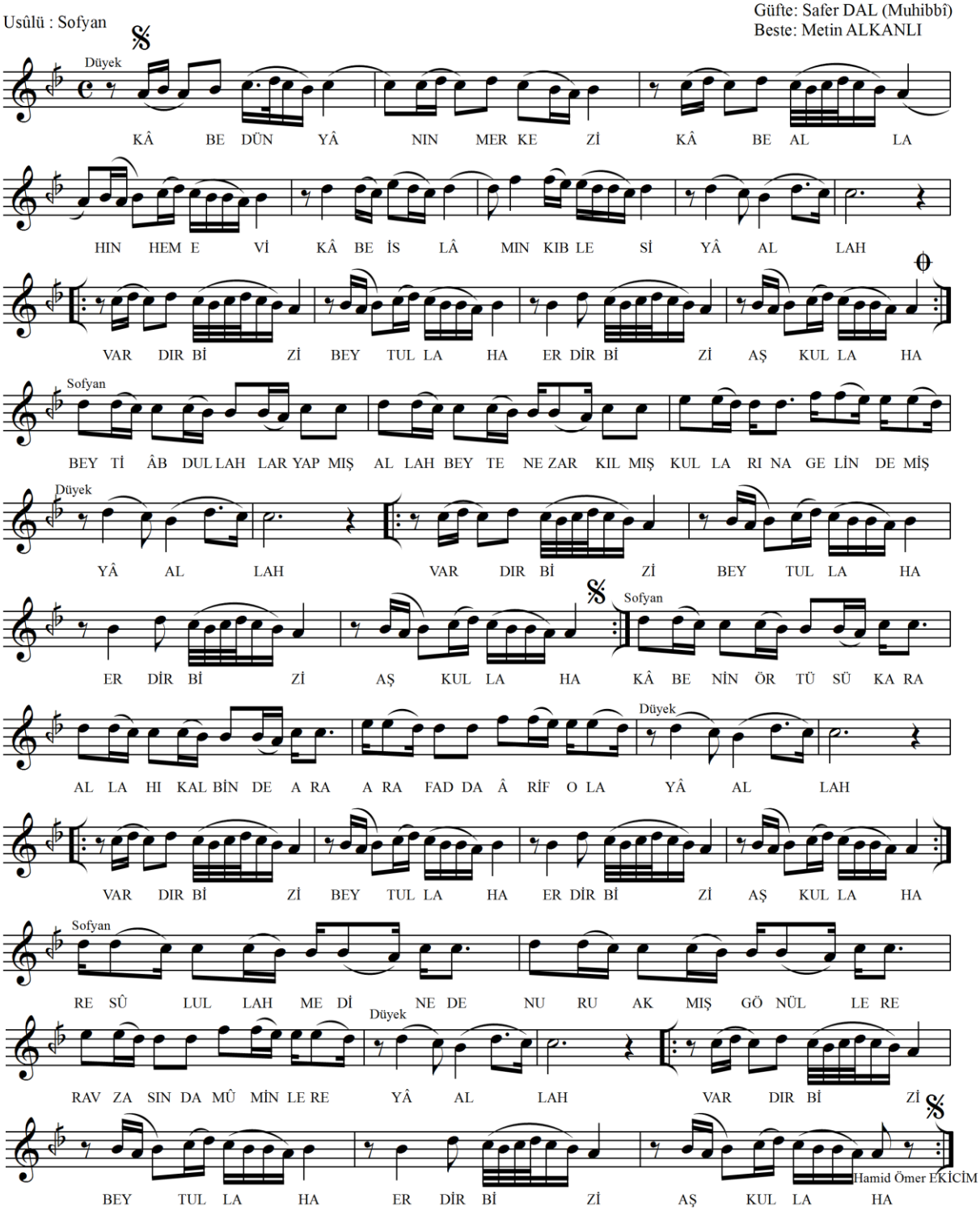
SÛZİNÂK İLÂHİ

KALBİMİZİN CİLÂSI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Zeki ALTUN

Usûlü : Sofyan

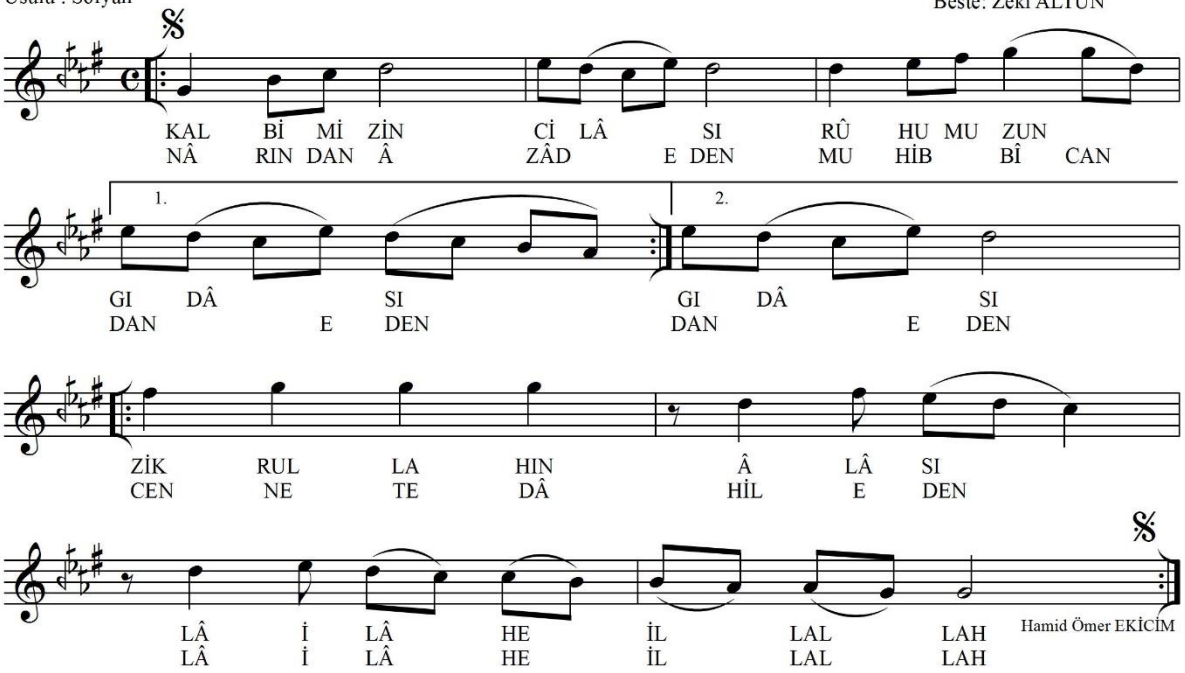

KALBİMİZİN CİLÂSI
RÛHUMUZUN GIDÂSI
ZİKRULLAHIN ÂLÂSI
LÂ İLÂHE İLLALLAH

AŞKIN İLE İZZETE
ERDİRİYOR DEVLETE
VASLETTİREN HAZRETE
LÂ İLÂHE İLLALLAH

KÂFİRİ MÜ'MİN EDEN
ÂSİLERİ KUL EDEN
KALPLERİ PÜR-NÛR EDEN
LÂ İLÂHE İLLALLAH

NÂRINDAN ÂZÂD EDEN
MUHİBBÎ CANDAN EDEN
CENNETE DÂHİL EDEN
LÂ İLÂHE İLLALLAH

SÛZİNÂK İLÂHİ

KALBİMİZİN CİLÂSI

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Zeki ALTUN

Usûlü : Sofyan
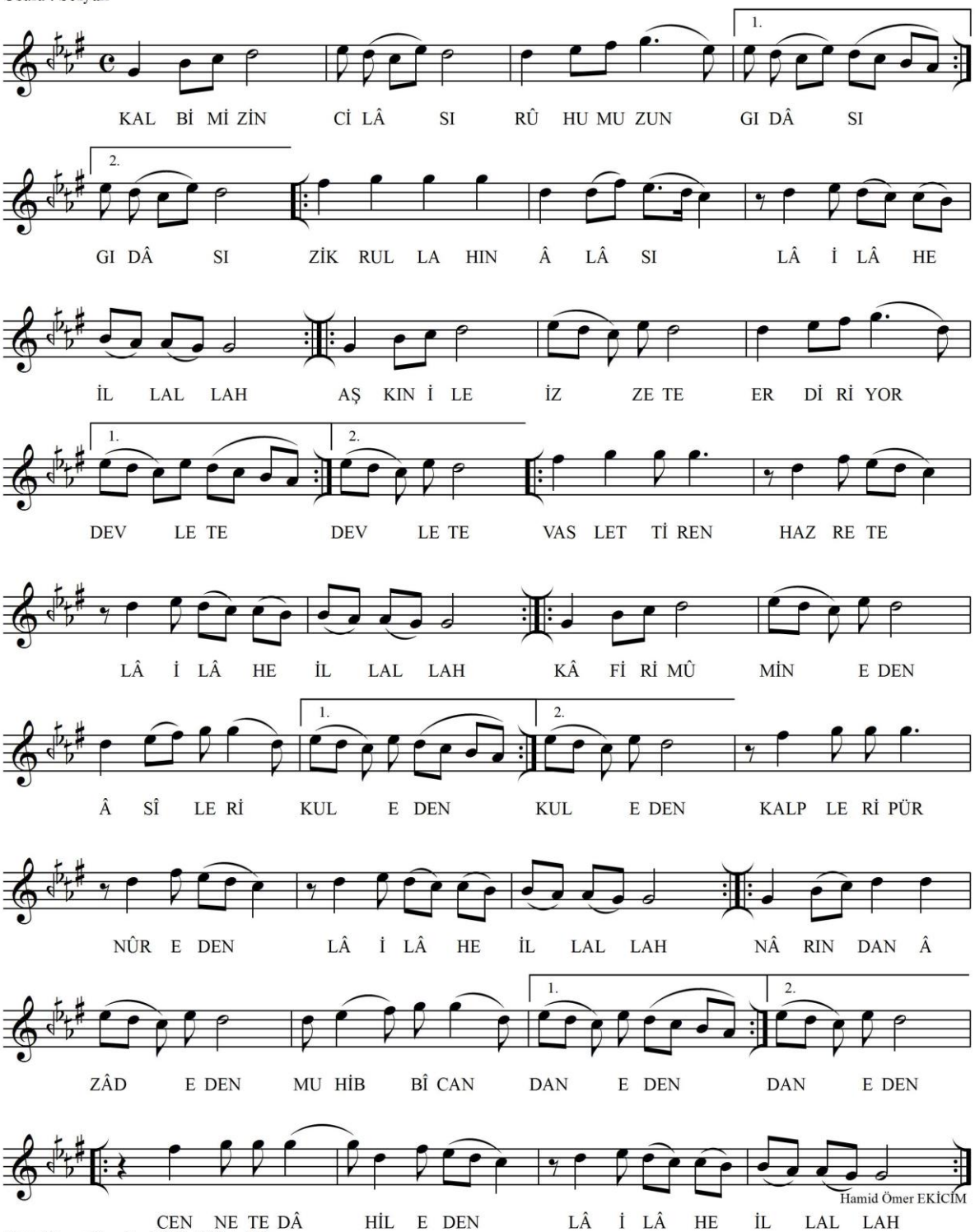
Not: Cüneyt Kosal'ın 16.05.1993 tarihli "Vakıftan aldığım notayı güfte taksimâtı için yeniden yazdım" diye not düştüğü nüshadan tekrar yazılmıştır.

Kalbimizin cilâsı
Ruhumuzun gıdâsı
Zikrullah'ın âlâsı
Lâ ilâhe illallah

Enbiyâ sultanısın
Ma'şuk-i cihanısın
Muhammed Mustafa'sın
Lâ ilâhe illallah

Hakk'ın sensin habîbi
Tâ'lim etdin tevhidi
Derdlilerin tabibi
Lâ ilâhe illallah

Aşkın ile izzete
Erdiriyor devlete
Vasl etdiren Hazret'e
Lâ ilâhe illallah

Kâfiri mü'min iden
Âsîleri kul iden
Kalbleri pür-nûr iden
Lâ ilâhe illallah

Nârından âzâd iden
Muhibbî candan iden
Cannet'e dâhil iden
Lâ ilâhe illallah

UŞŞAK İLÂHİ

KÜFÜR PERDESİN ÇAK ET

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sami Savni ÖZER

Usûlü : Sofyan
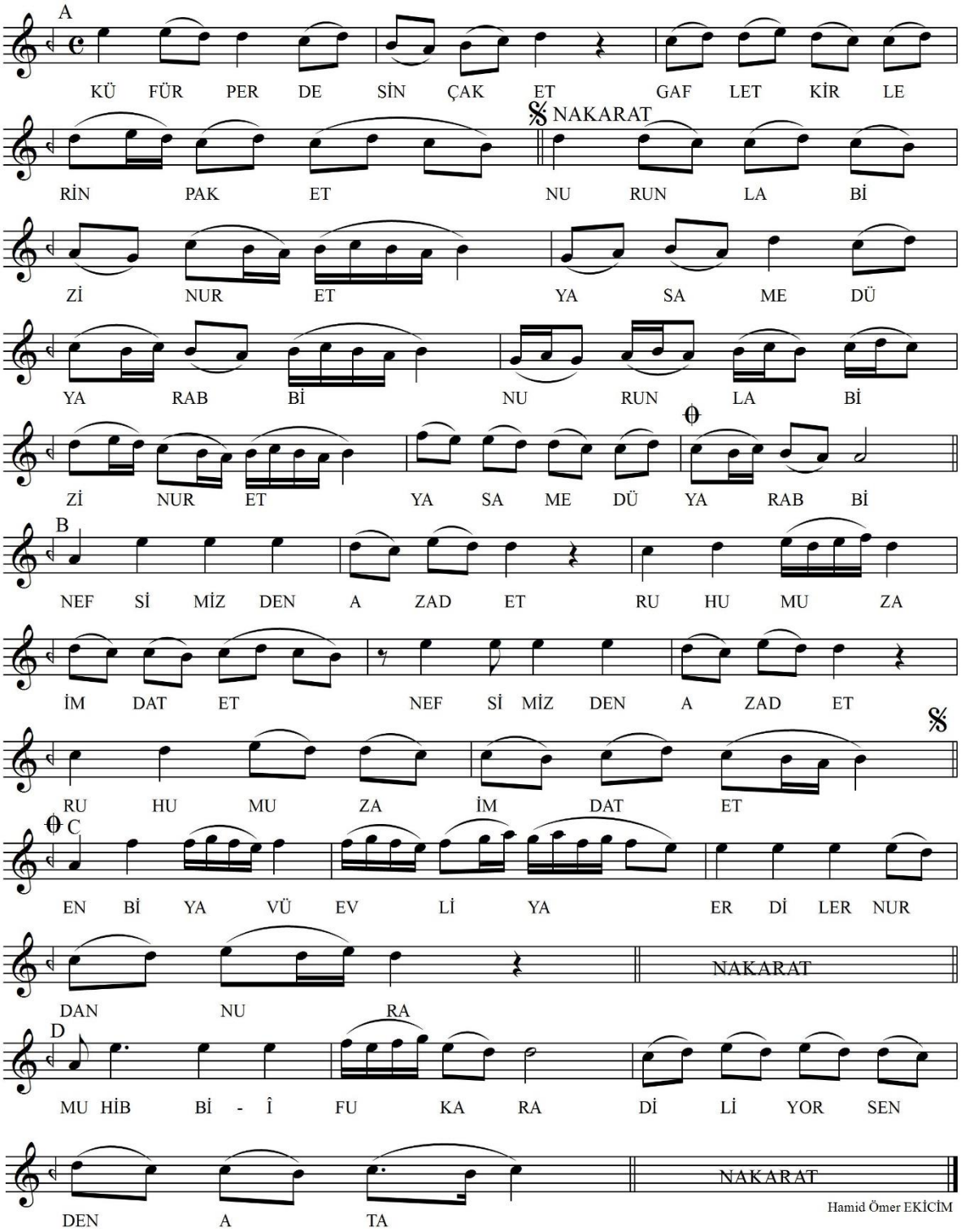
Hamid Ömer EKİCİM

BÛSELİK İLÂHİ

LÂ İLÂHE İLLALLAH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
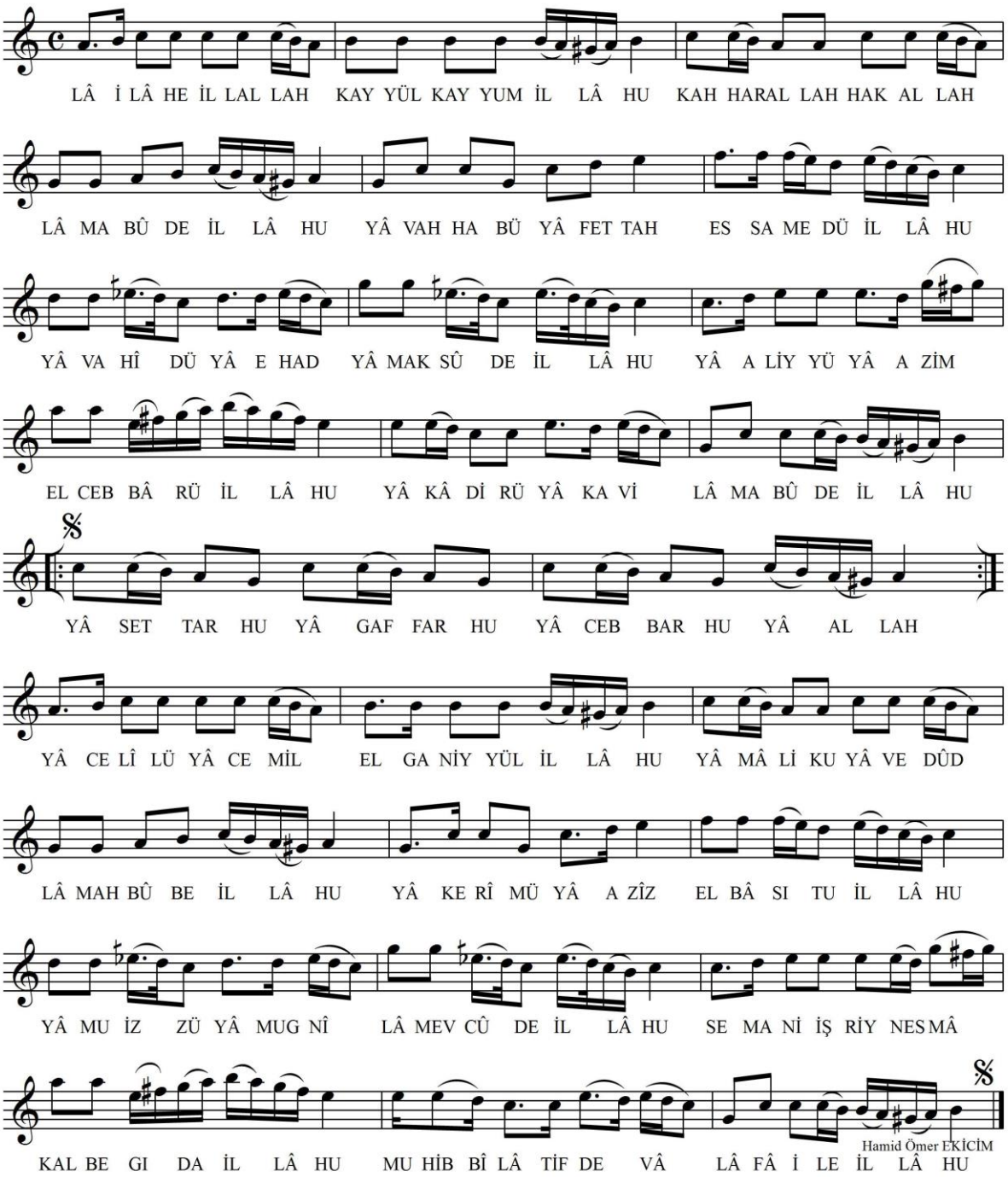
Not: Bestekârın 15.11.1996 tarihli el yazma nüshasından tekrar yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

MÜJDE OLSUN ÂŞIKLARA

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Hâfız Yâkub Ef.

Usûlü :Evfer
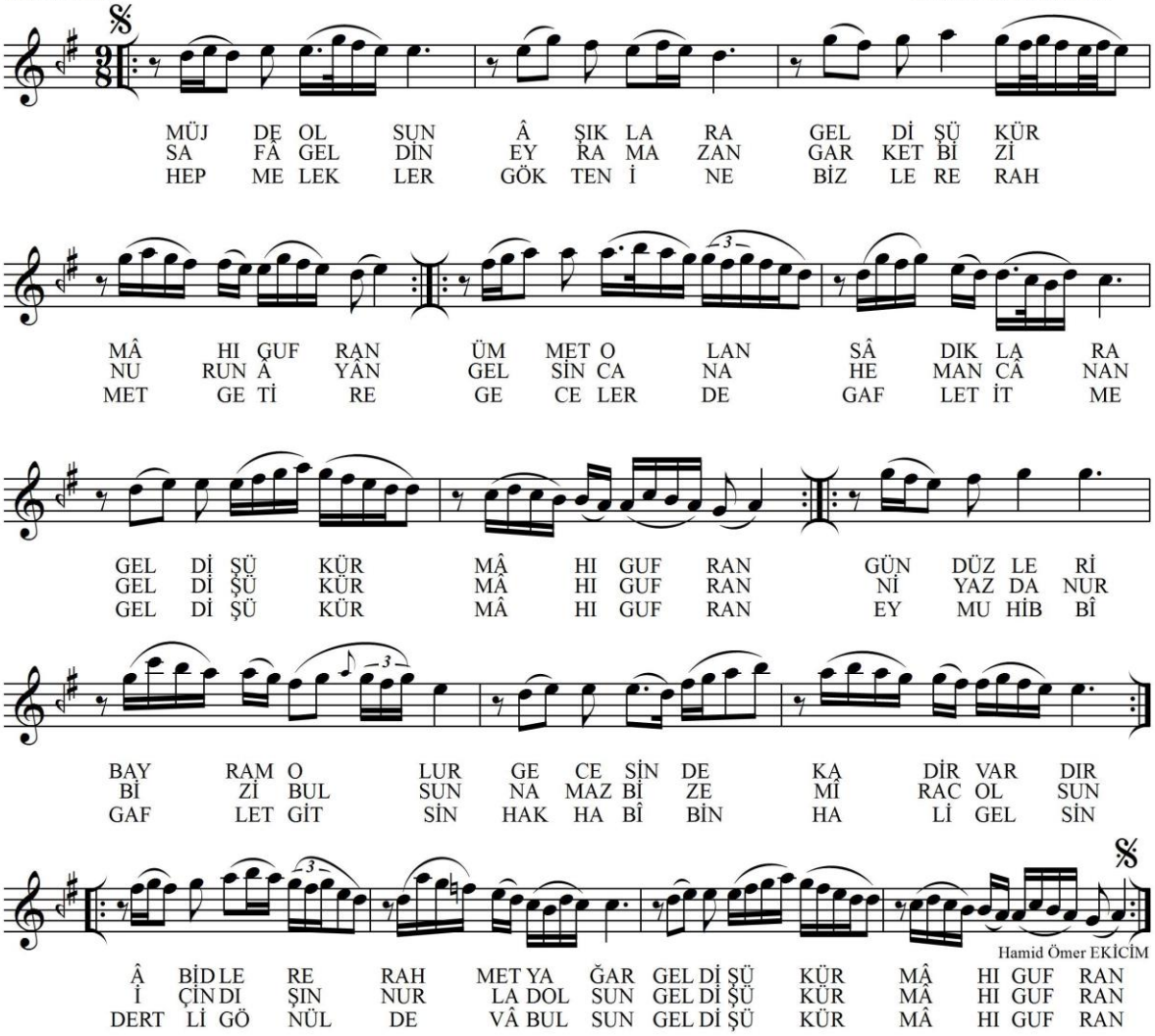
Not: 20.03.1996 tarihli notadan yazılmıştır.

HİCÂZKÂR İLÂHİ

NÂRIMIZ NÛR EYLE

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Hamid Ömer EKİCİM

Usûlü : Sofyan
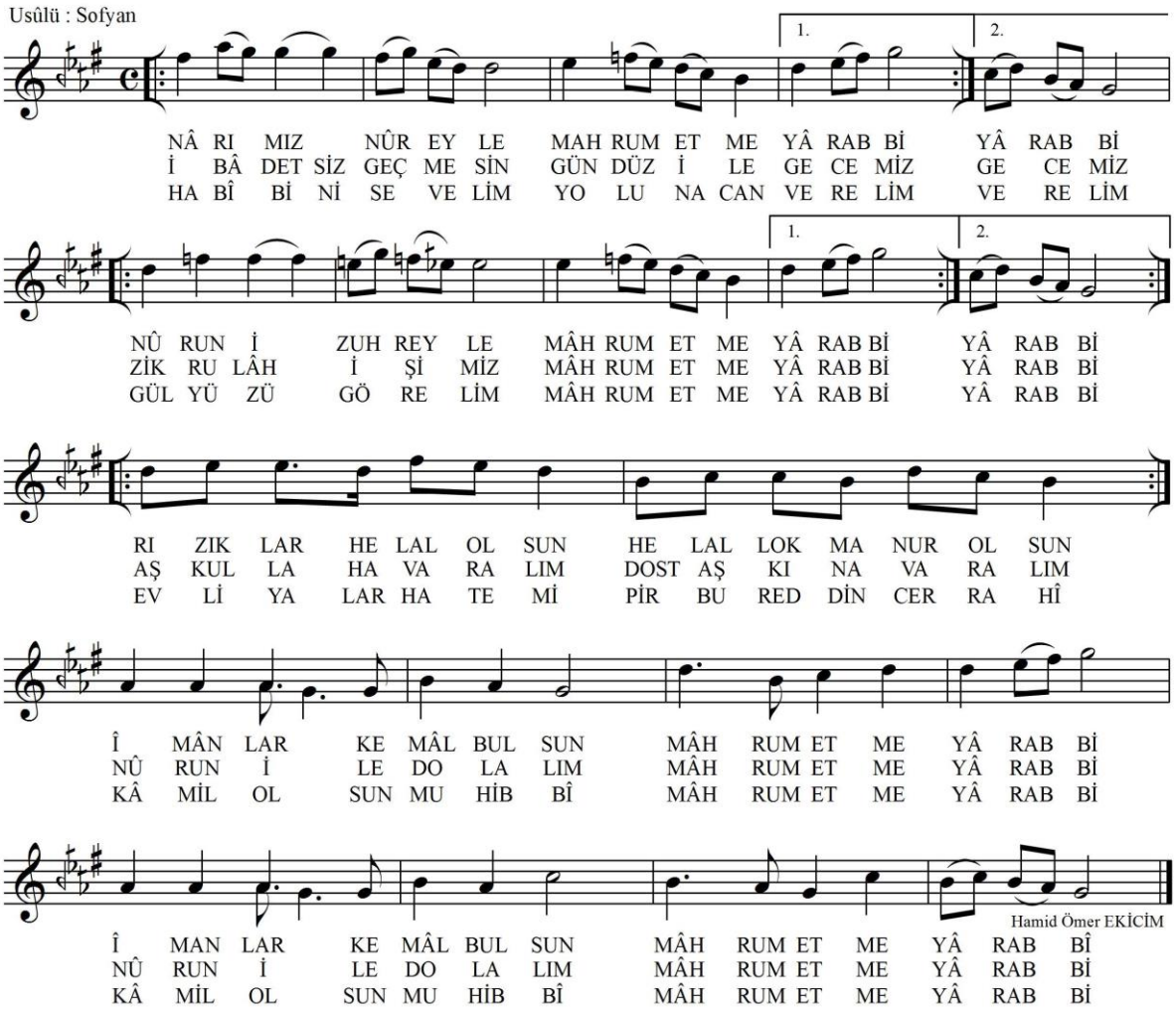
11.11.2019 - Ankara

ACEMAŞÎRÂN İLÂHİ

NEFSİMDEN GEÇEMEDİM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
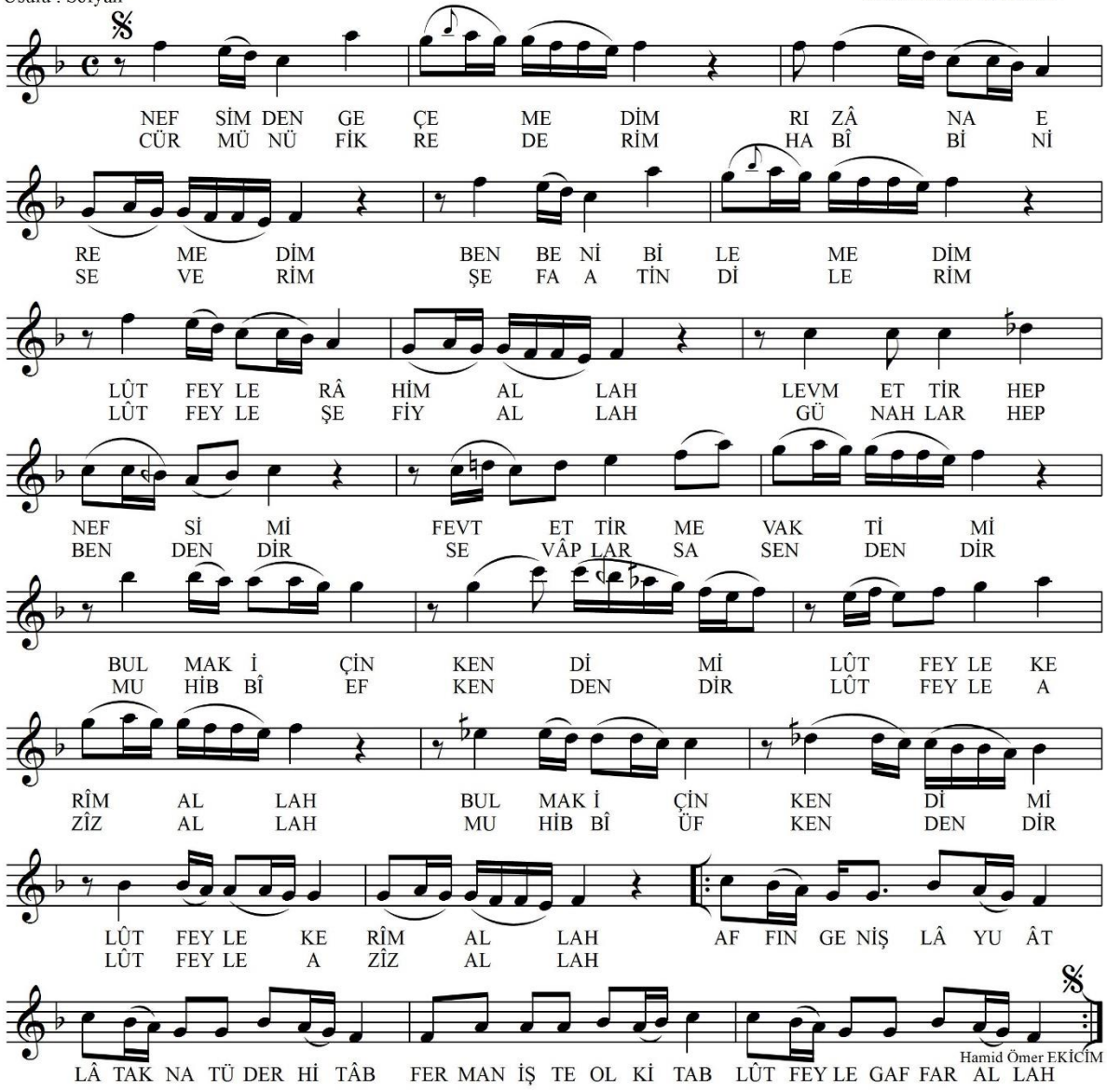
NEFSİMDEN GEÇEMEDİM
RIZÂNA EREMEDİM
BEN BENİ BİLEMEDİM
LÛTFEYLE RAHİM ALLAH

LEVM ETTİR HEP NEFİSİMİ
FEVT ETTİRME VAKTİMİ
BULMAK İÇİN KENDİMİ
LÛTFEYLE KERÎM ALLAH

AFIN GENİŞ LÂ YUÂT
"LÂ TAKNATÛ" DER HİTÂB
FERMÂN İŞTE OL KİTÂB
LÛTFEYLE GAFFAR ALLAH

CÜRMÜMÜ FİKREDERİM
HABÎBİMİ SEVERİM
ŞEFÂATİN DİLERİM
LÛTFEYLE ŞEFİY ALLAH

GÜNAHLAR HEP BENDENDİR
SEVÂPLARSA SENDENDİR
MUHİBBÎ EFKENDENDİR
LÛTFEYLE AZÎZ ALLAH

HÜSEYNÎ İLÂHİ

NEFSİMİZDE MARAZ VAR

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: ...?

Usûlü :Sofyan
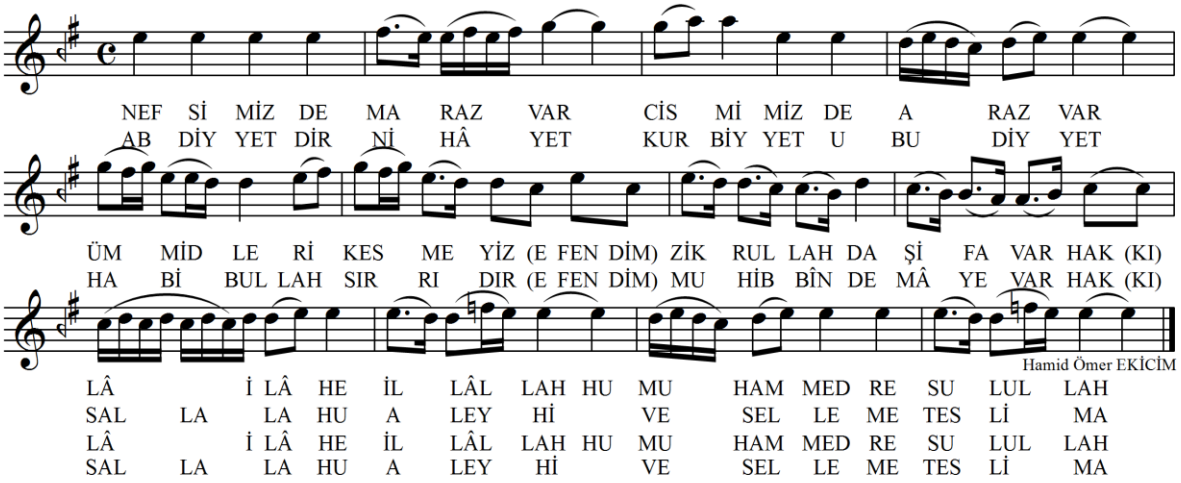
NEFSİMİZDE MARAZ VAR
CİSMİMİZDE ÂRAZ VAR
ÜMMİDLERİ KESMEYİZ
ZİKRULLAHDA ŞİFÂ VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED RESULULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

ANMÂREDEN GEÇİNCE
LEVVÂMEYE ERİNCE
KÖTÜ HUYLAR EKSİLİR
ZİKRULLAHDA SÂFÂ VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED NEBİYULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

MÜLHİMEYE VARINCA
HU İSMİNİ ANINCA
İTMİNÂN OLUR HÂSIL
ZİKRULLAHDA İHLÂS VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED HABİBULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

HAKDAN RÂZI OLURSUN
MERDİ YEZDÂN OLURSUN
HEP DERTLERİN TÜKENİR
ZİKRULLAHDA HAYAT VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED HALÎLULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

ETVÂR-I SEB'A TAMAM
SÂFİ NURDAN O İNSAN
MİRÂC-I RUHÂNİDİR
ZİKRULLAHDA MÂNÂ VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED SAFÎYULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

FÜRUÂTA GELİNCE
TEBDİLÂT GEÇİLİNCE
TASARRUF OLUR HÂSIL
ZİKRULLAHDA BEKÂ VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED ŞEFİYYULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

ABDİYYETDİR NİHÂYET
KURBİYYET UBUDİYYET
HABİBULLAH SIRRIDIR
MUHİBBÎNDE MÂYE VAR

LÂ İLÂHE İLLALLAH
MUHAMMED NURULLAH
SALLALLAHU ALEYHİ
VE SELLEME VE TESLİMÂ

HÜZZÂM İLÂHİ

NEFSİNİ BİLSEN RABBİNİ BULSAN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sami Savni ÖZER

Usûlü :Sofyan
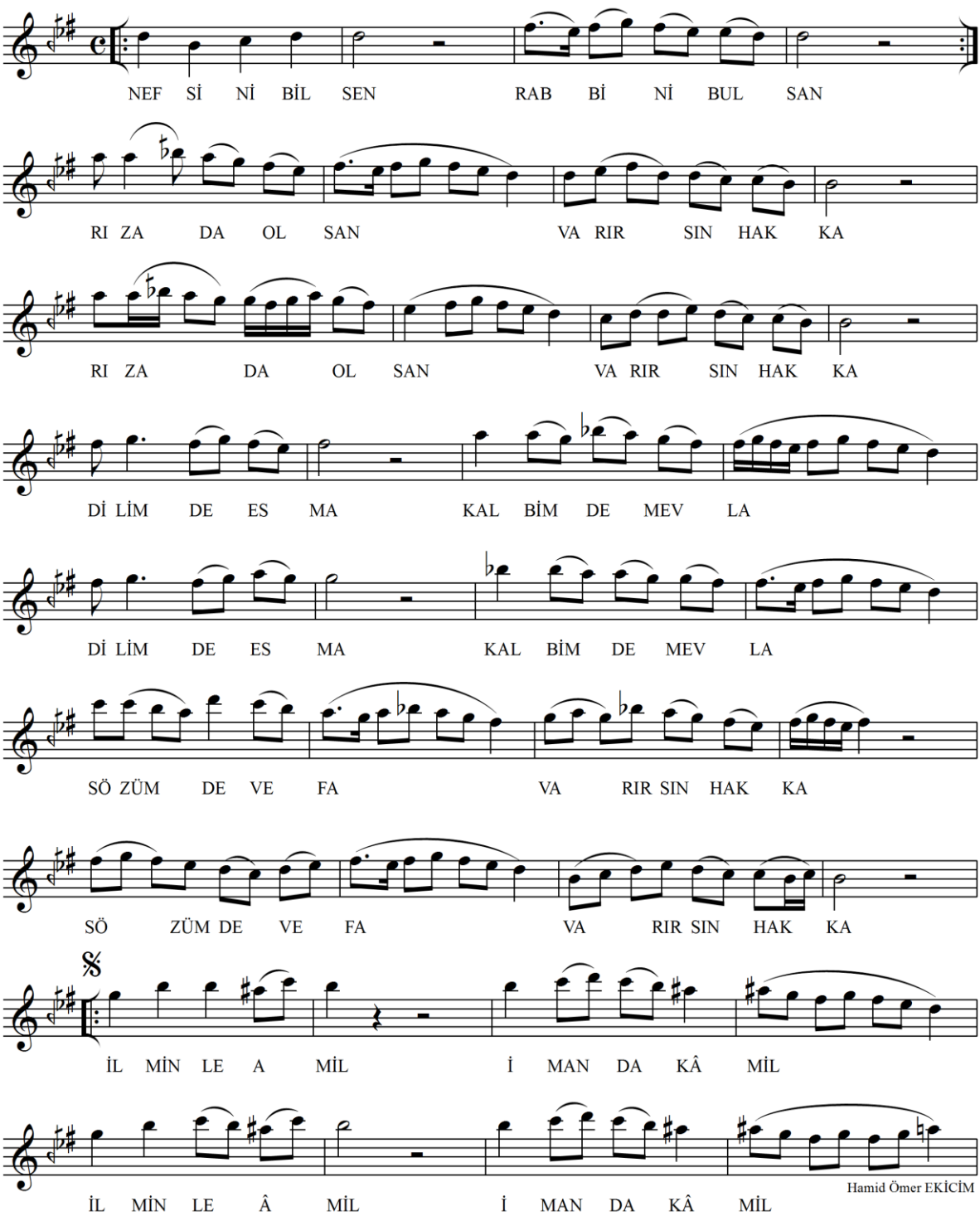
HÜZZÂM İLÂHİ

NEFSİNİ BİLSEN RABBİNİ BULSAN
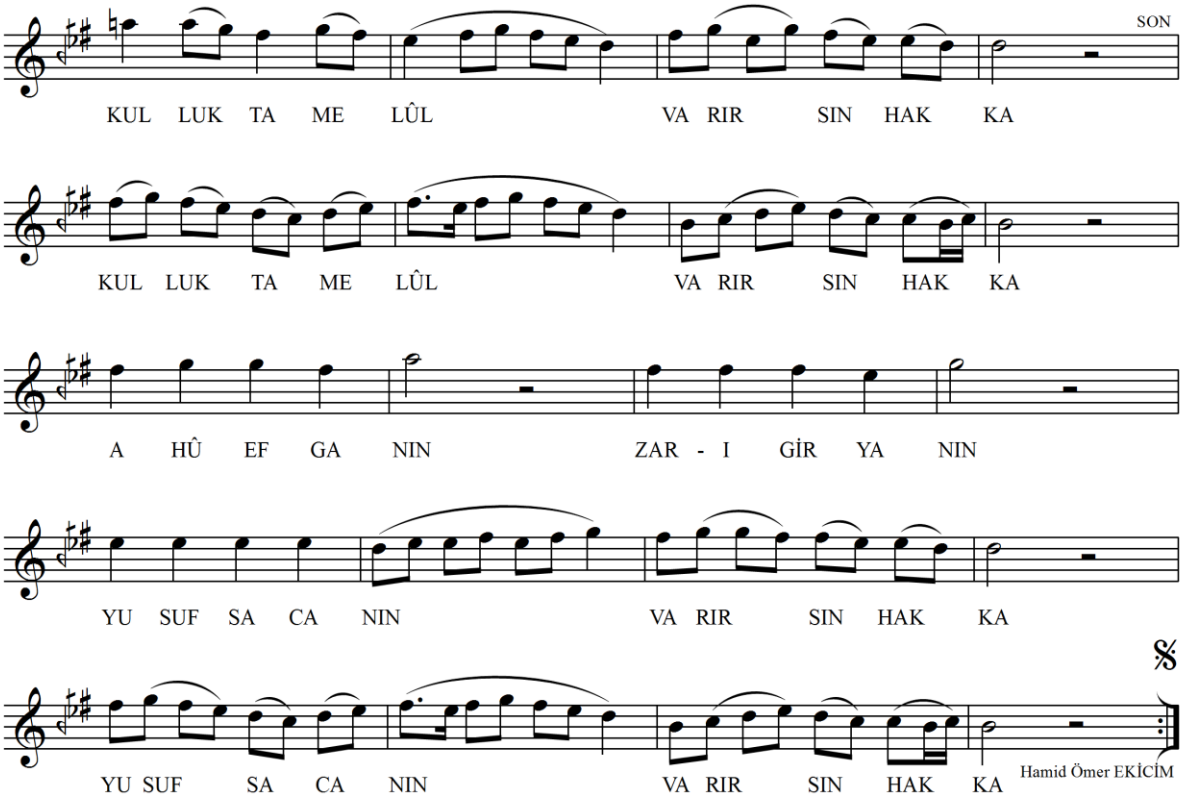
RAST İLÂHİ

NEFSİNİ BİLSEN RÂBBİNİ BULSAN

Usûlü : Sofyan

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Nizameddin YILDIRIM
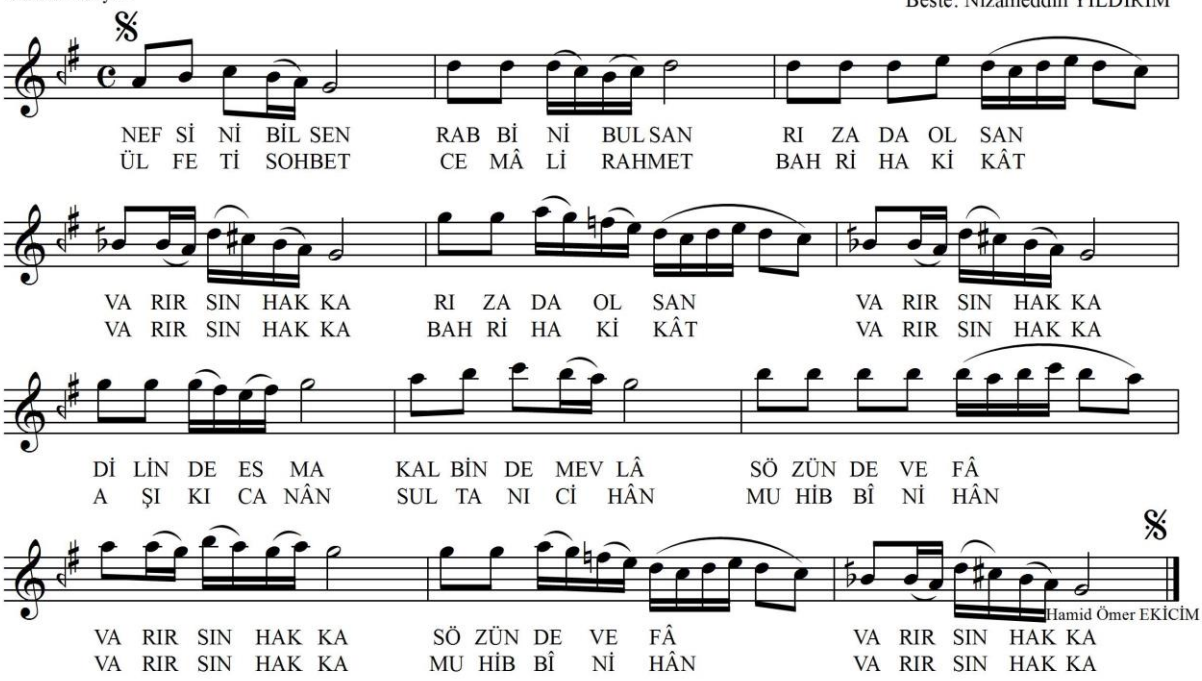
NEFSİNİ BİLSEN RABBİNİ BULSAN
RIZADA OLSAN VARIRSIN HAKKA
DİLİNDE ESMA KALBİNDE MEVLÂ
SÖZÜNDE VEFÂ VARIRSIN HAKKA
TA'AT'DA SEFÂ HİZMETTE CEFÂ
GÜVENME HALKA VARIRSIN HAKKA
MÂSİDEN VÛDÛ NAMAZDA HÛDÛ
GÖZÜNDE TÛLÛ VARIRSIN HAKKA
MALINI TERKET RAHATI TERKET
TARKÎDE TERKET VARIRSIN HAKKA
İLMİNLE ÂMİL İMANDA KÂMİL
KULLUKTA MELÛL VARIRSIN HAKKA

SAFÂ-İ RUHÎ MEVLÂNIN AŞKI
HAK İNÂYETİ VARIRSIN HAKKA
DERVİŞİN ZİKRİ MEVLÂDIR FİKRİ
VEYSEL MİSÂLİ VARIRSIN HAKKA
GÖZLERİN HAYRAN SÎNENSE SÛZÂN
CİĞERİN BÜRYAN VARIRSIN HAKKA
AH U EFGÂNIN ZÂR U GİRYÂNIN
YUSUFSA CANIN VARIRSIN HAKKA
GÜLZÂR-I VAHDET DELİL İNÂYET
GELİR HİDÂYET VARIRSIN HAKKA
ÜLFETİ SOHBET CEMÂLİ RAHMET
BAHRİ HAKÎKÂT VARIRSIN HAKKA
ÂŞIK-I CÂNÂN SULTÂN-I CİHÂN
MUHİBBÎ NİHÂN VARIRSIN HAKKA

Not:16 Mart 1996 tarihli notadan yazılmıştır.

SABÂBÛSELİK İLÂHİ

NEFSİNİ BİLSEN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
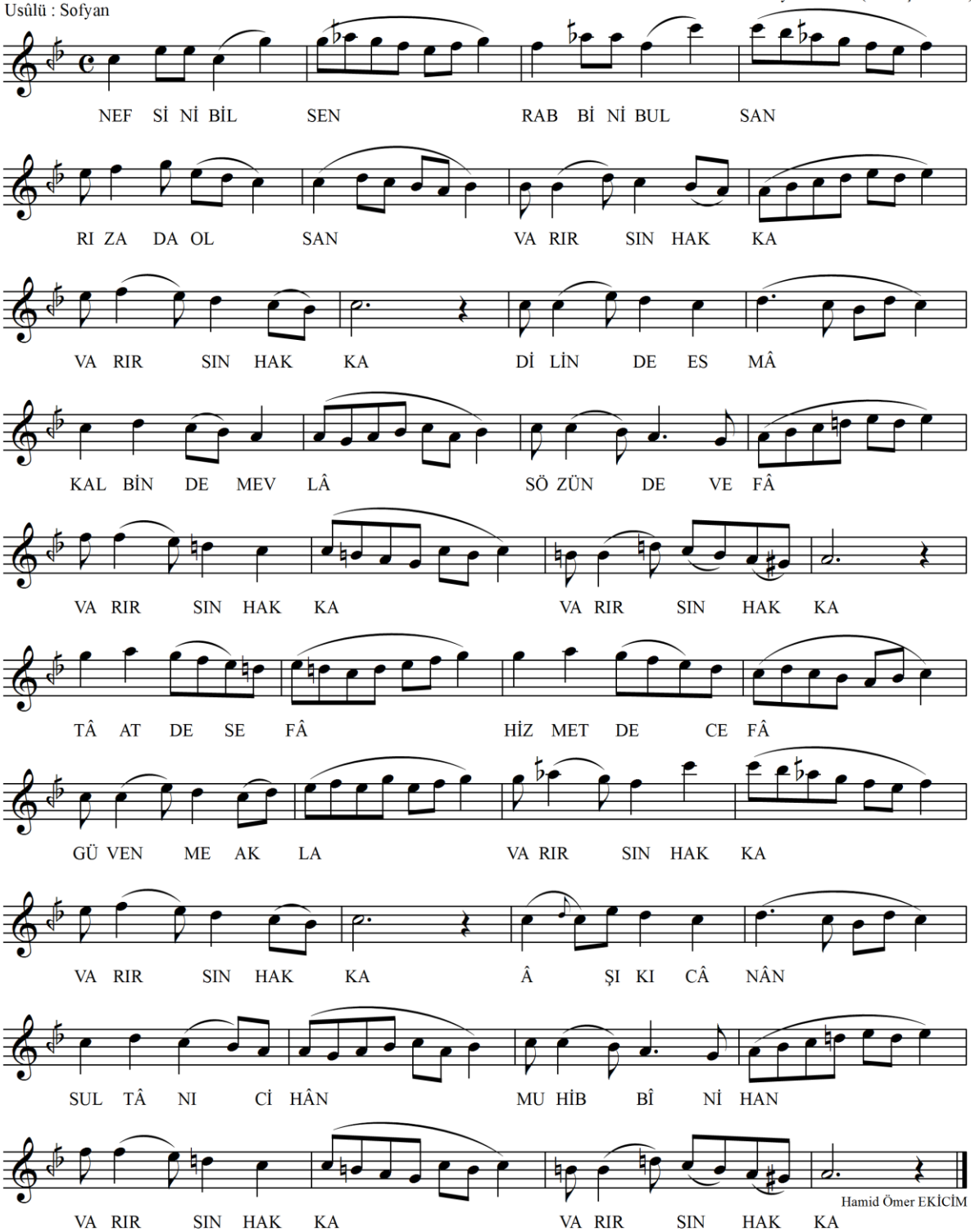
Hamid Ömer EKİCİM

Not: Bestekârın 07.11.1993 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

SEGÂH İLÂHİ
NEFSİNİ BİLSEN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
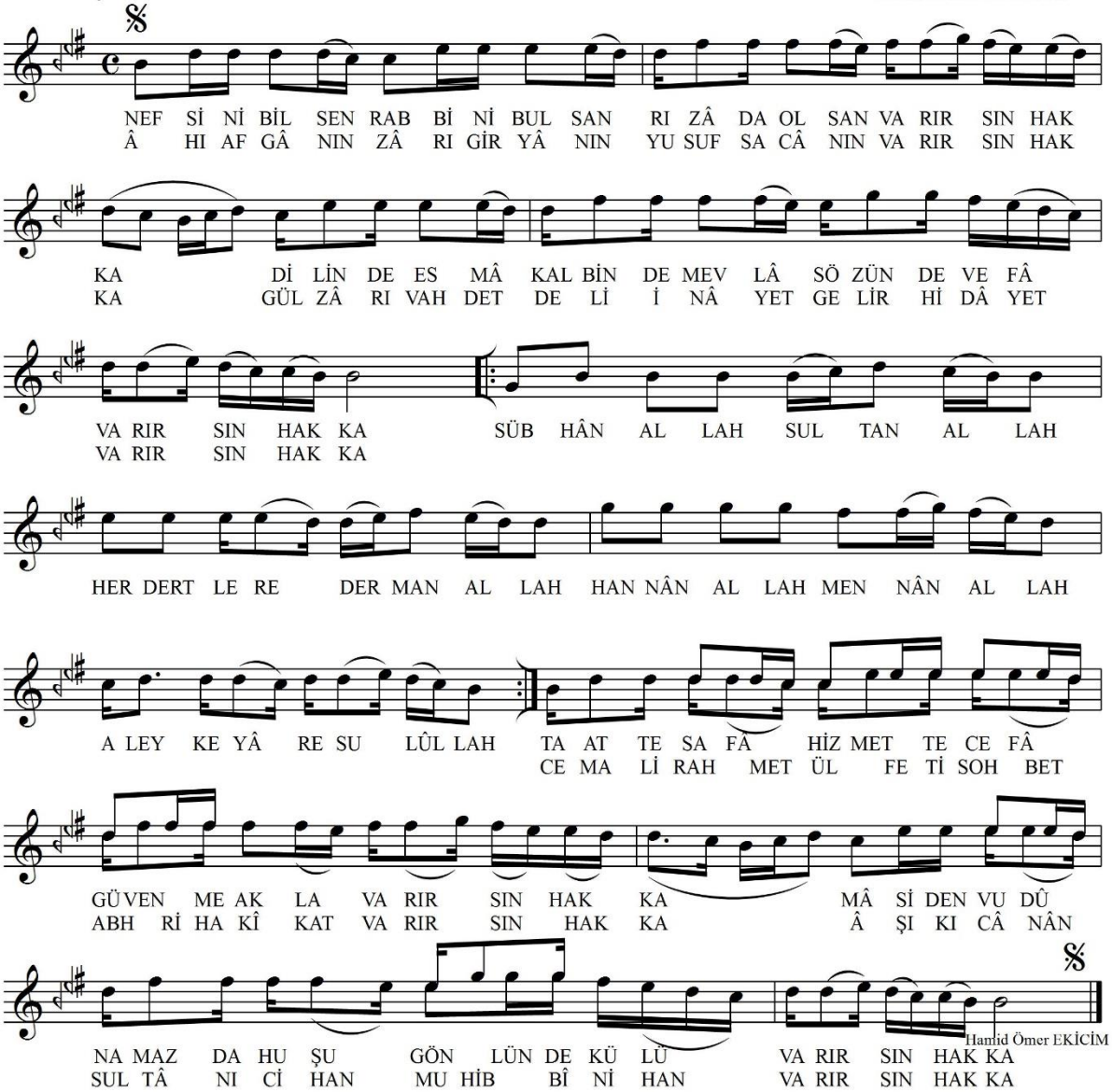
Hamid Ömer EKİCİM

NEFSİNİ BİLSEN, RABBİNİ BULSAN
RIZÂDA OLSAN, VARIRSIN HAKKA
DİLİNDE ESMÂ, KALBİNDE MEVLÂ
SÖZÜNDE VEFÂ, VARIRSIN HAKKA

MALINI TERKET, RAHATI TERKET
TERKİDE TERKET, VARIRSIN HAKKA
İLMİNLE ÂMİL, İMANLA KÂMİL
KULLUKTA MELÛL, VARIRSIN HAKKA

GÖZLERİN HAYRÂN, SÎNENDE SÛZÂN
CİĞERİN PÜRYÂN, VARIRSIN HAKKA
AH-I EFGÂNIN, ZÂR-I GİRYÂNIN
YUSUF SA CÂNIN, VARIRSIN HAKKA

TA'ATTE SAFA, HİZMETTE CEFÂ
GÜVENME AKLA, VARIRSIN HAKKA
MÂSİDEN VUDÛ, NAMAZDA HUŞÛ
GÖNLÜNDE KÜLÛ, VARIRSIN HAKKA

SAFÂ-İ RÛH-İ, HAKKIN ÂYETİ
MEVLÂNIN AŞKI, VARIRSIN HAKKA
DERVİŞİN ZİKRİ, MEVLÂDIR FİKRİ
MECNUN MİSÂLİ, VARIRSIN HAKKA

GÜLZÂR-I VAHDET, DELİL İNÂYET
GELİR HİDÂYET, VARIRSIN HAKKA
CEMÂL-İ RAHMET, ÜLFET-İ SOHBET
BAHR-İ HAKİKAT, VARIRSIN HAKKA

ÂŞIK-I CÂNÂN, SULTÂN-I CİHAN
MUHİBBÎ NİHAN, VARIRSIN HAKKA

HÜSEYNÎ İLÂHİ

NÎMETİNLE ETDİN MERZUK

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü :Sofyan
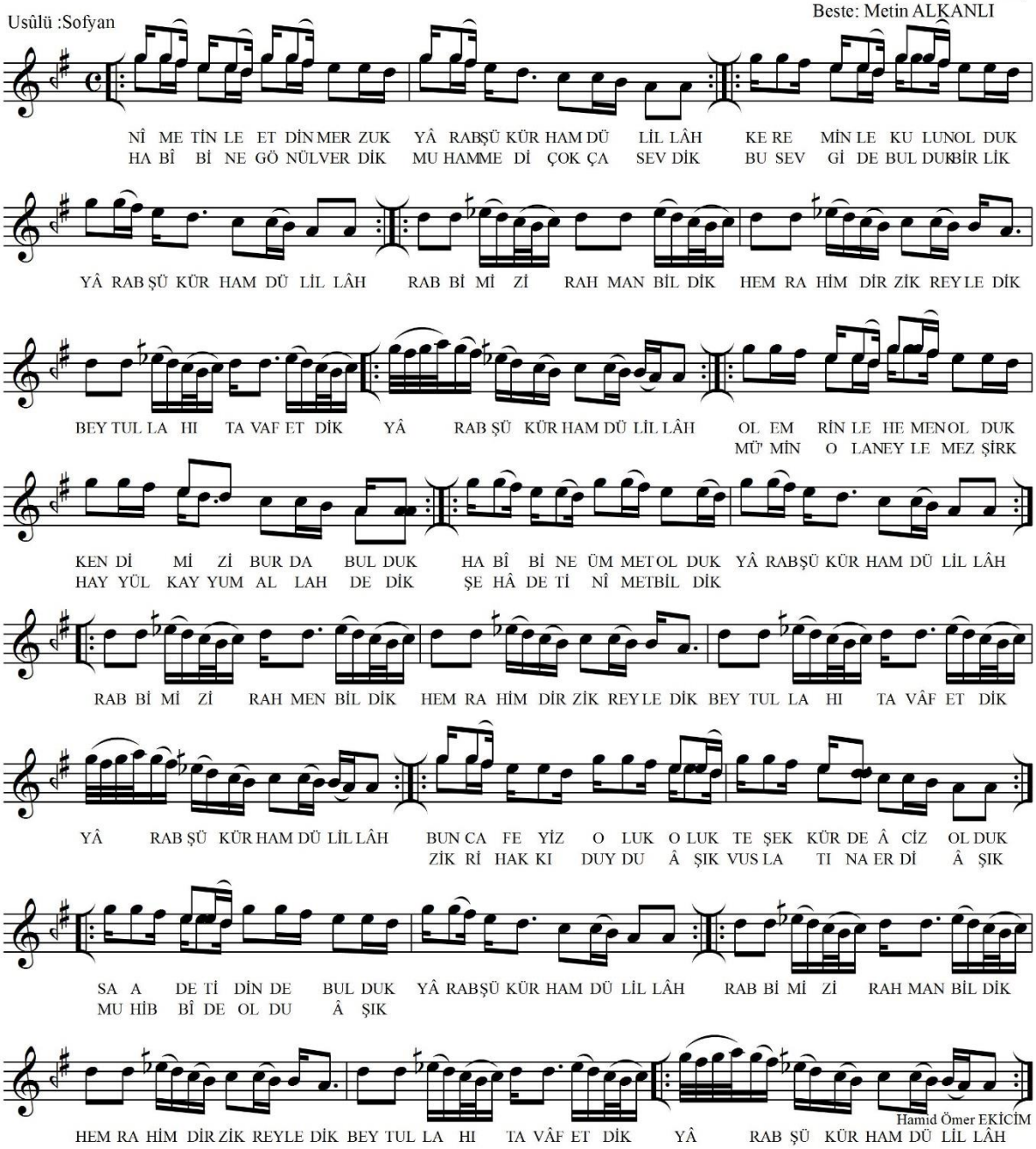
SABÂ İLÂHİ

NİMETİNLE OLDUK MERZUK

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Osman KENARDA

Usûlü : Sofyan
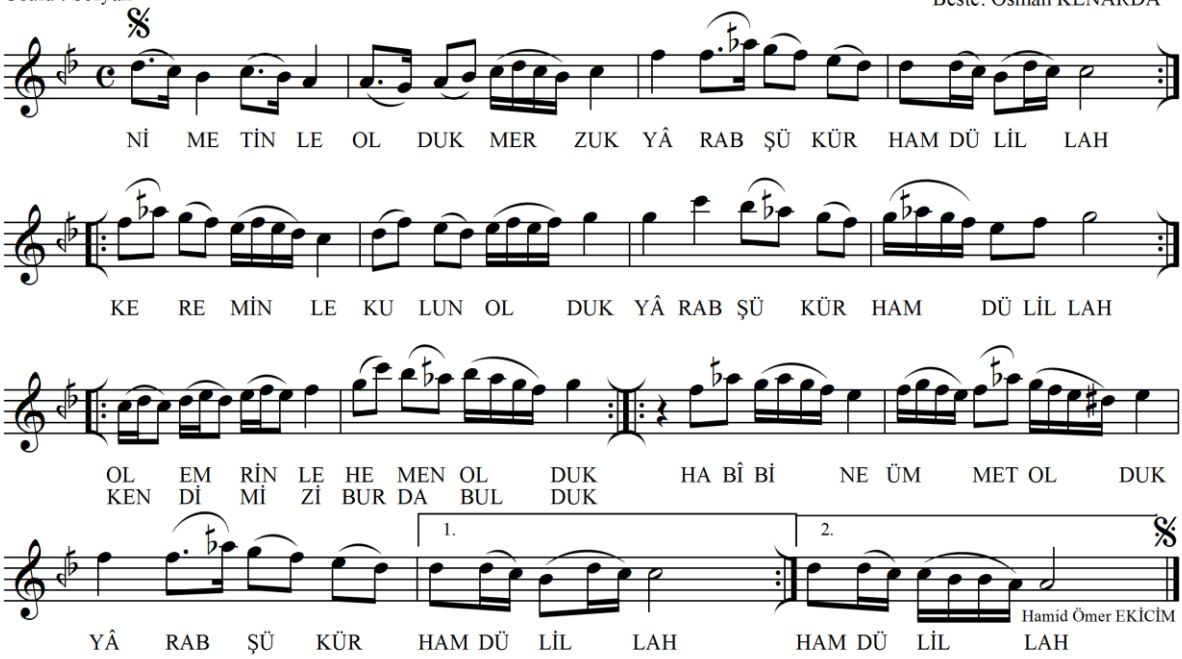
BUNCA FEYZİN OLUK OLUK
TEŞEKKÜRDE ACİZ OLDUK
SAADETİ DİNDE BULDUK
YÂ RAB ŞÜKÜR HAMDÜLİLLAH

ZİKRİ HAKK'I DUYDU AŞIK
VUSLATINA ERDİ AŞIK
MUHİBBÎ'DE OLDU AŞIK
YÂ RAB ŞÜKÜR HAMDÜLİLLAH

HİCAZKÂR İLÂHİ

VECHİN İLE ŞEREF YÂBET

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Sofyan
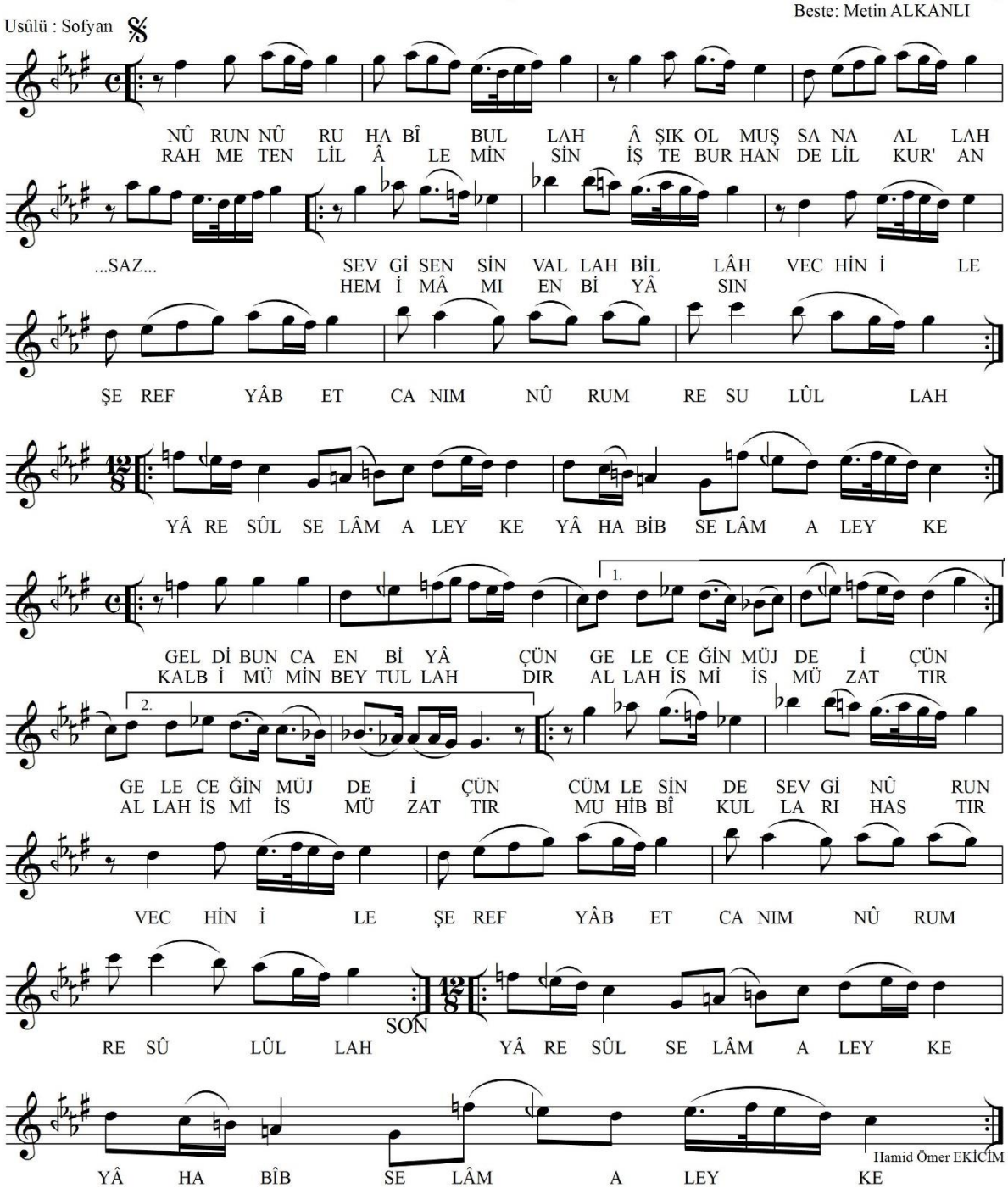
NÛRUN NÛRU HABİBULLAH
ÂŞIK OLMUŞ SANA ALLAH
SEVGİ SENİN VALLAH BİLLÂH
VECHİN İLE ŞEREF YÂB ET
CANIM NÛRUM RESÛLULLAH

GELDİ BUNCA ENBİYÂ ÇÜN
GELECEĞİN MÜJDE İÇÜN
CÜMLESİNDE SEVGİ NÛRUN
VECHİN İLE ŞEREF YÂB ET
CANIM NÛRUM RESÛLULLAH

HÂTEMİSİN NÜBÜVVETİN
PEYGAMBERİ TÜM ÜMMETİN
ÇOK GÖNÜLLER FETH EYLEDİN
VECHİN İLE ŞEREF YÂB ET
CANIM NÛRUM RESÛLULLAH

BEYTULLÂH'IN GÖNÜLDEDİR
TEN İÇİNDE BÜLBÜLÜNDÜR
NÛR MUHAMMED SOLMAZ GÜLDÜR
VECHİN İLE ŞEREF YÂB ET
CANIM NÛRUM RESÛLULLAH

UŞŞAK İLÂHİ

NÛRUN NÛRU HABİBULLÂH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sami ÖZER

Usûlü : Sofyan
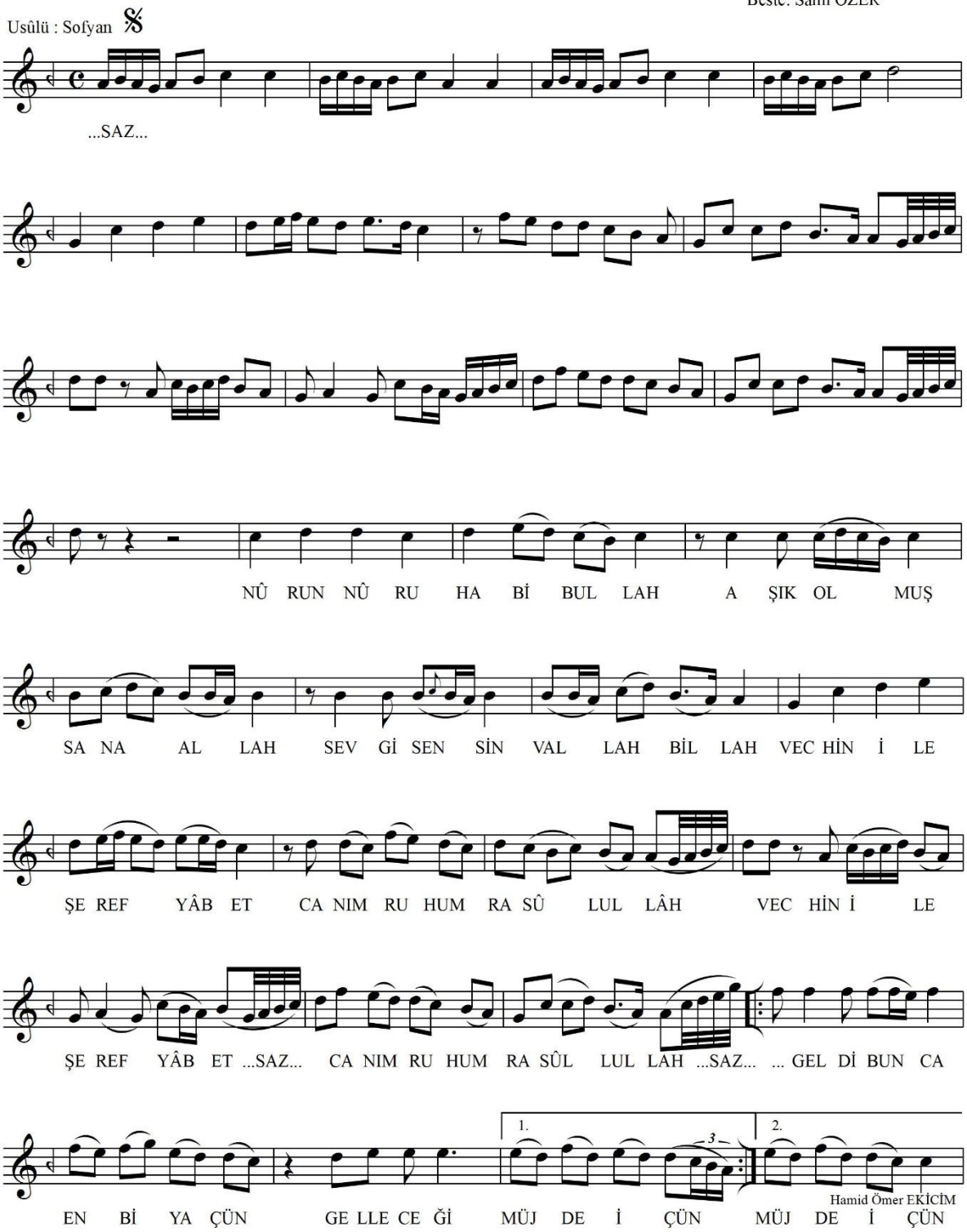
UŞŞAK İLÂHİ

NÛRUN NÛRU HABİBULLÂH
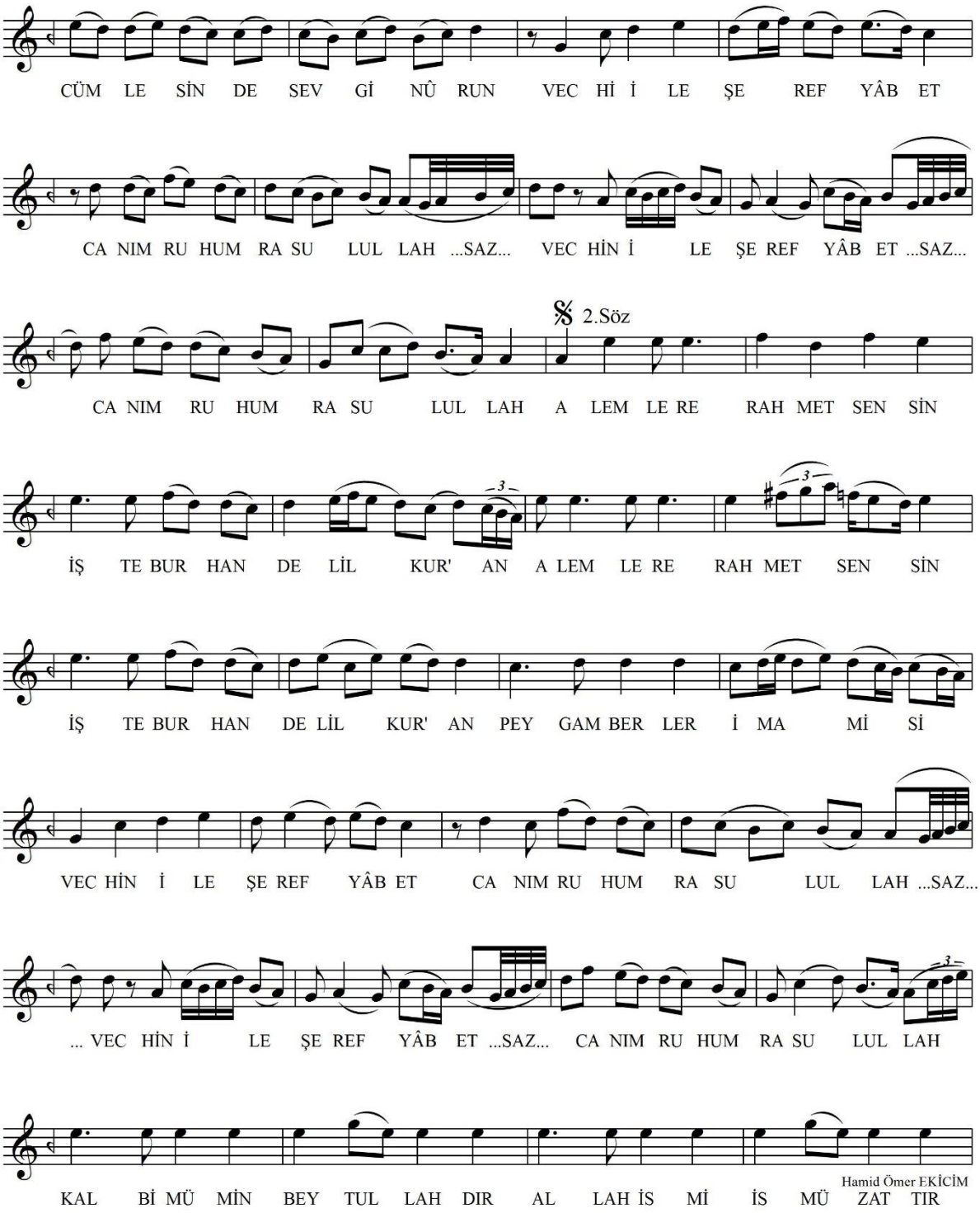
UŞŞAK İLÂHİ

NÛRUN NÛRU HABİBULLÂH

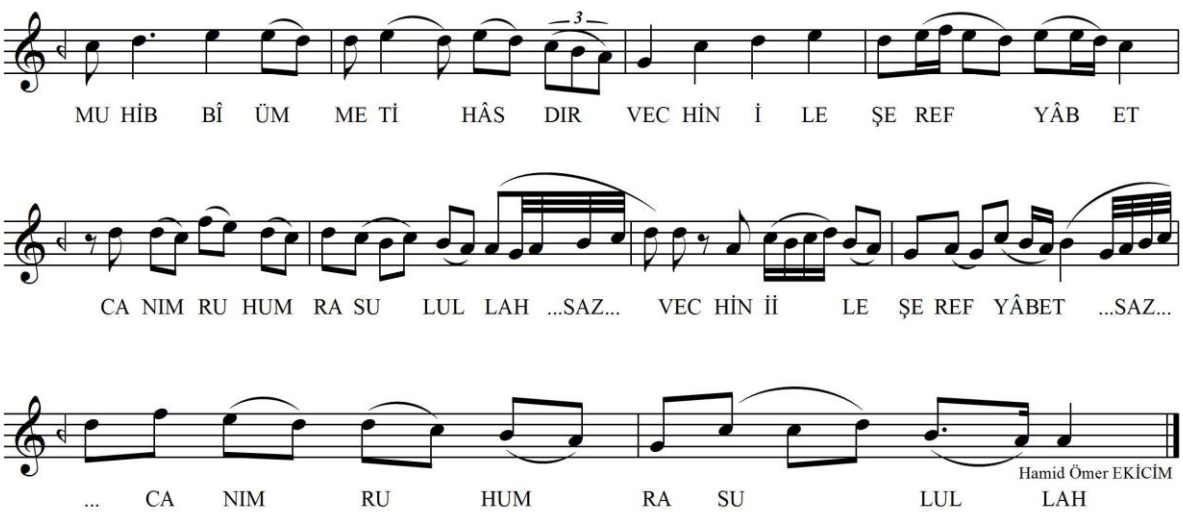

Not: Sami Özer'in "İnliyoruz Hasretinle" adlı albümünden notaya alınmıştır.
Notaya alan: Hamid Ömer Ekicim 11.12.2019

SÛZİNÂK İLÂHİ

PEYGAMBERİM SULTÂNIM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Veysel DALSALDI

Usûlü : Sofyan
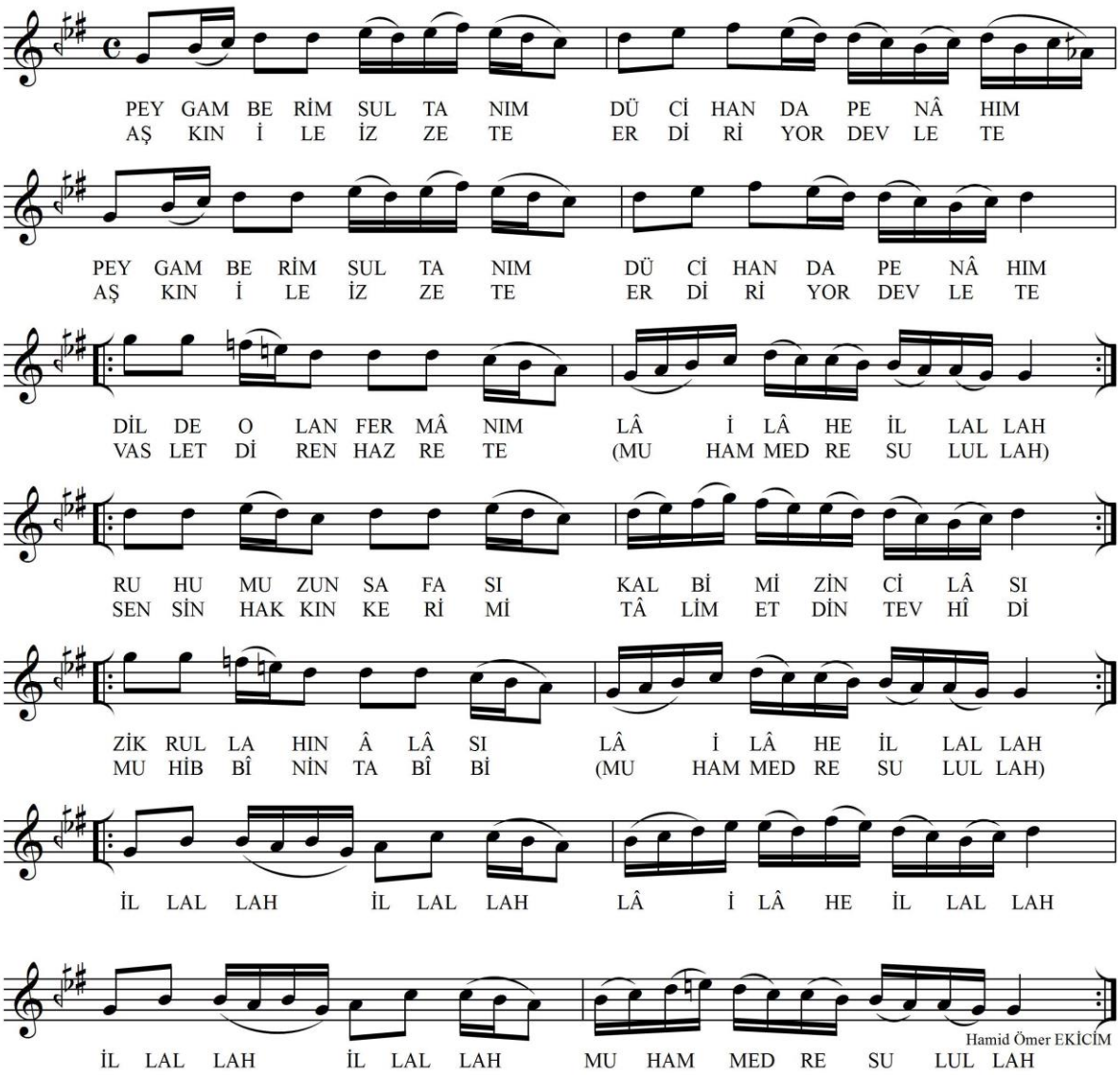
Not: Cüney Kosal'ın 27.05.1995 tarihli "Besketârın sesinden yazıldı" diye not düştüğü notadan yazılmıştır.

SÂZKÂR İLÂHİ

PİRİMDEN HİMMED

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyan
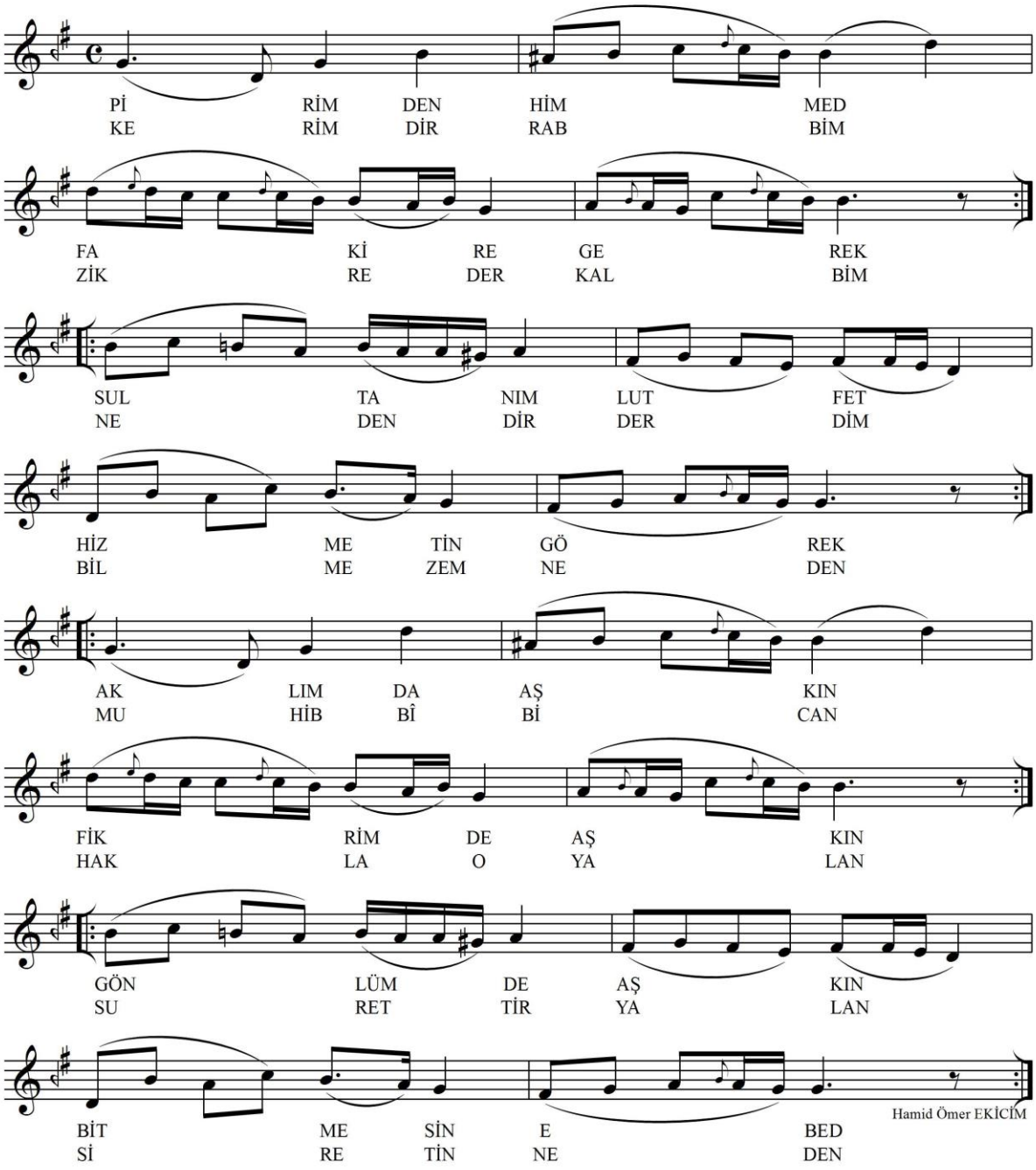
Pİ	RİM	DEN	HİM	MED
KE	RİM	DİR	RAB	BİM
FA	Kİ	RE	GE	REK
ZİK	RE	DER	KAL	BİM
SUL	TA	NIM	LUT	FET
NE	DEN	DİR	DER	DİM
HİZ	ME	TİN	GÖ	REK
BİL	ME	ZEM	NE	DEN
AK	LIM	DA	AŞ	KIN
MU	HİB	BÎ	Bİ	CAN
FİK	RİM	DE	AŞ	KIN
HAK	LA	O	YA	LAN
GÖN	LÜM	DE	AŞ	KIN
SU	RET	TİR	YA	LAN
BİT	ME	SİN	E	BED
Sİ	RE	TİN	NE	DEN

Not: Bestekârın 10.08.1999 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

TÂHİR-BUSELİK İLÂHİ

SANA GÖNÜL BAĞLARIM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt Kosal (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Düyek (Sofyan)
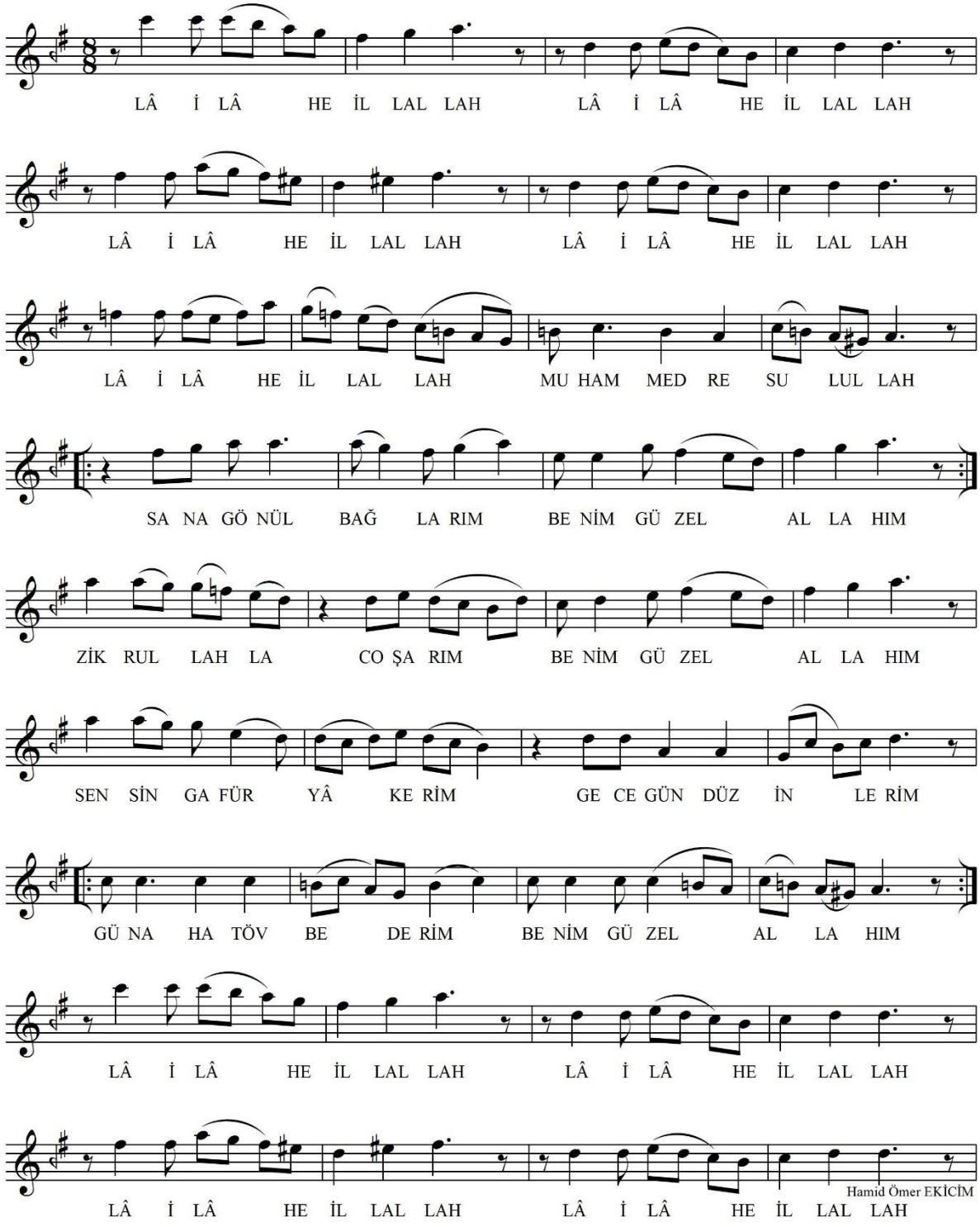
TÂHİR-BUSELİK İLÂHİ

SANA GÖNÜL BAĞLARIM
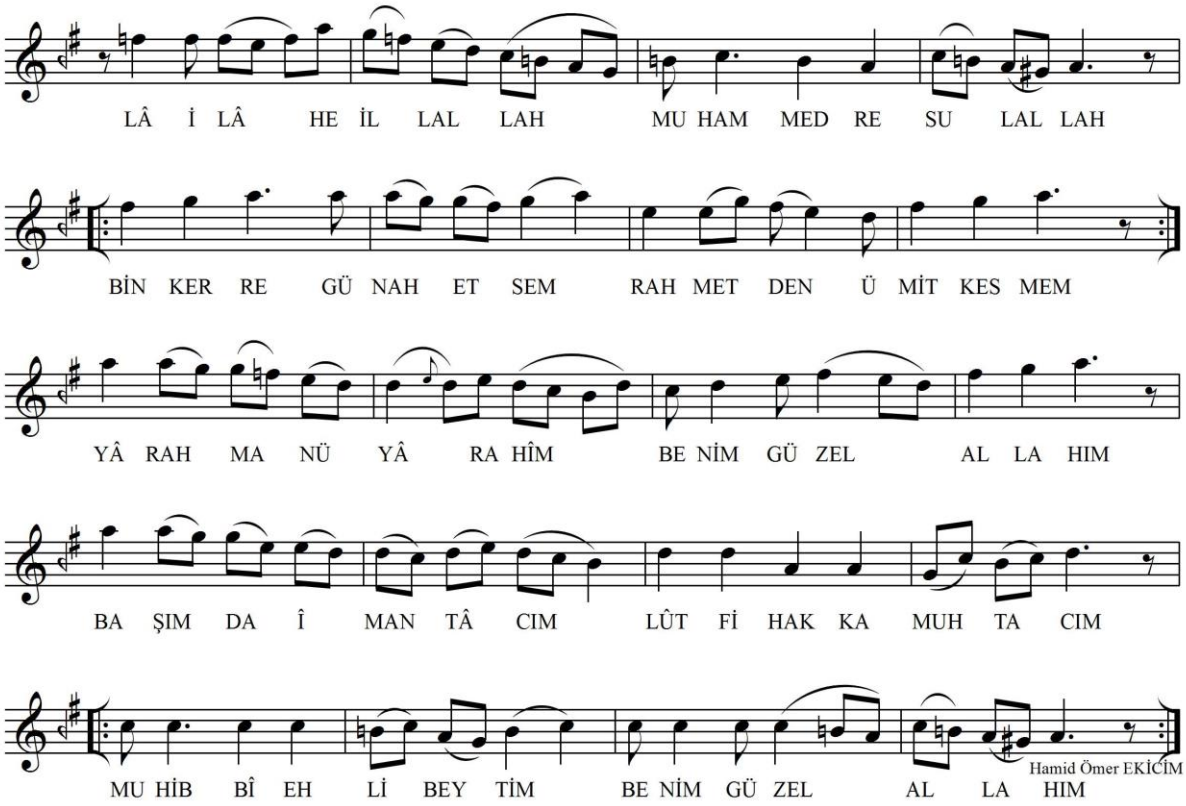
SANA GÖNÜL BAĞLARIM
BENİM GÜZEL ALLÂH'IM
ZİKRULLAHLA COŞARIM
BENİM GÜZEL ALLÂH'IM

SENSİN GÂFUR YÂ KERÎM
GECE GÜNDÜZ İNLERİM
GÜNÂHA TÖVBE EDERİM
BENİM GÜZEL ALLÂH'IM

BİN KERE GÜNÂH ETSEM
RAHMETDEN ÜMÎD KESMEM
YÂ RAHMÂN Ü YÂ RAHÎM
BENİM GÜZEL ALLÂH'IM

BAŞIMDA ÎMAN TÂCIM
LÛTF-İ HAKK'A MUHTÂCIM
MUHİBB-Î EHL-İ BEYT'İM
BENİM GÜZEL ALLÂH'IM

Not: Bestekârın 27.11.1990 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

NİKRİZ İLÂHİ

SENSİN HAKK'A HABİBÎ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

Usûlü : Düyek
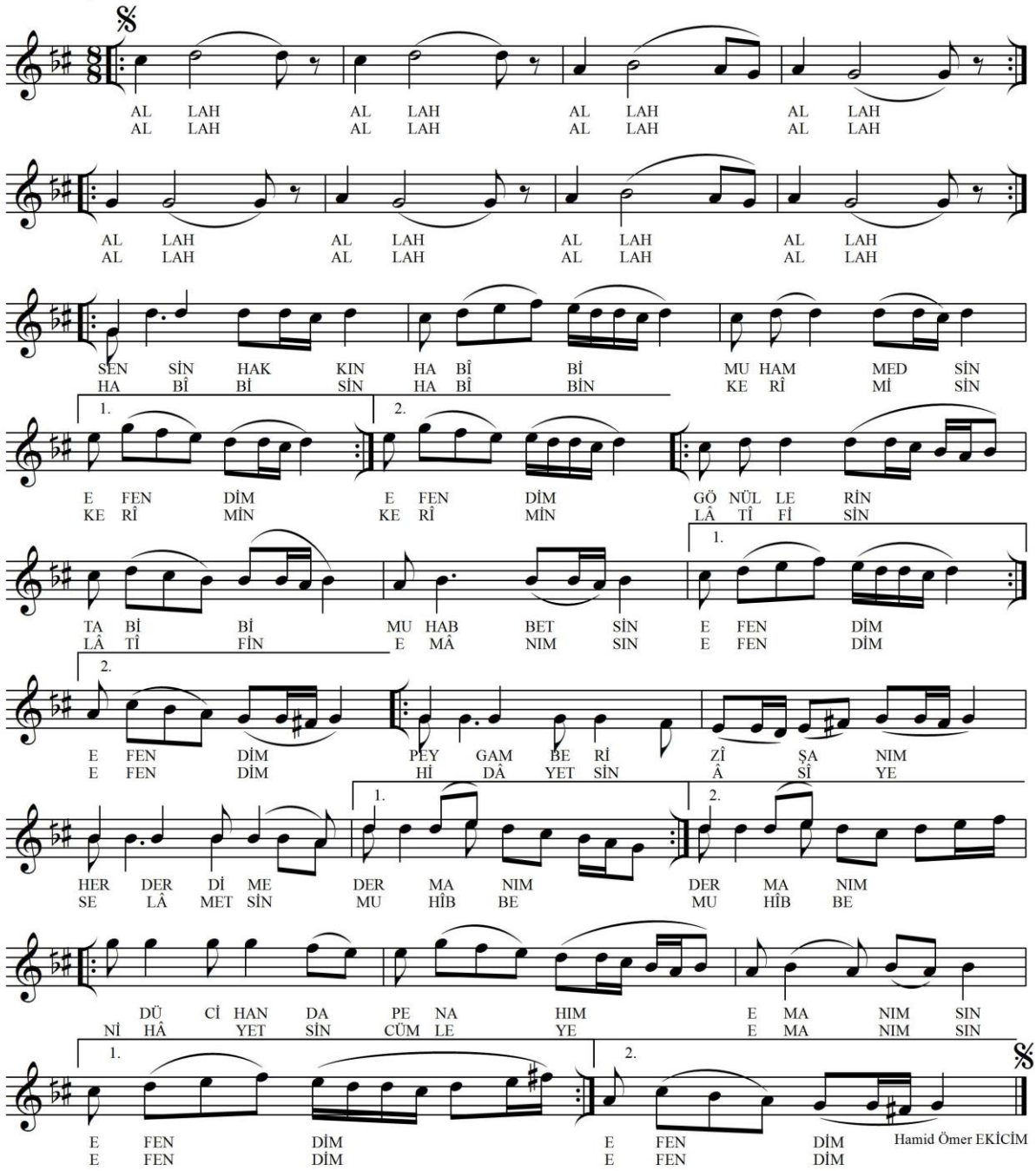
SENSİN HAKK'IN HABÎBİ
MUHAMMED'SİN EFENDİM
GÖNÜLLERİN TABÎBİ
MUHABBETSİN EFENDİM

PEYGAMBER'İ ZÎŞÂNIM
HER DERDİME DERMÂNIM
DÜ CİHANDA PENAHIM
EMÂNIMSIN EFENDİM

HABÎBİSİN HABÎBİN
KERÎMİSİN KERÎMİN
LÂTÎFİSİN LÂTÎFİN
EMÂNIMSIN EFENDİM

HİDÂYETSİN ÂSÎYE
SELÂMETSİN MUHİBBE
NİHÂYETSİN CÜMLEYE
EMÂNIMSIN EFENDİM

Not: Cüneyt Kosal imzalı nüshadan yazılmıştır.

NÜHÜFT İLÂHİ

SENSİN HAKKIN HABÎBİ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
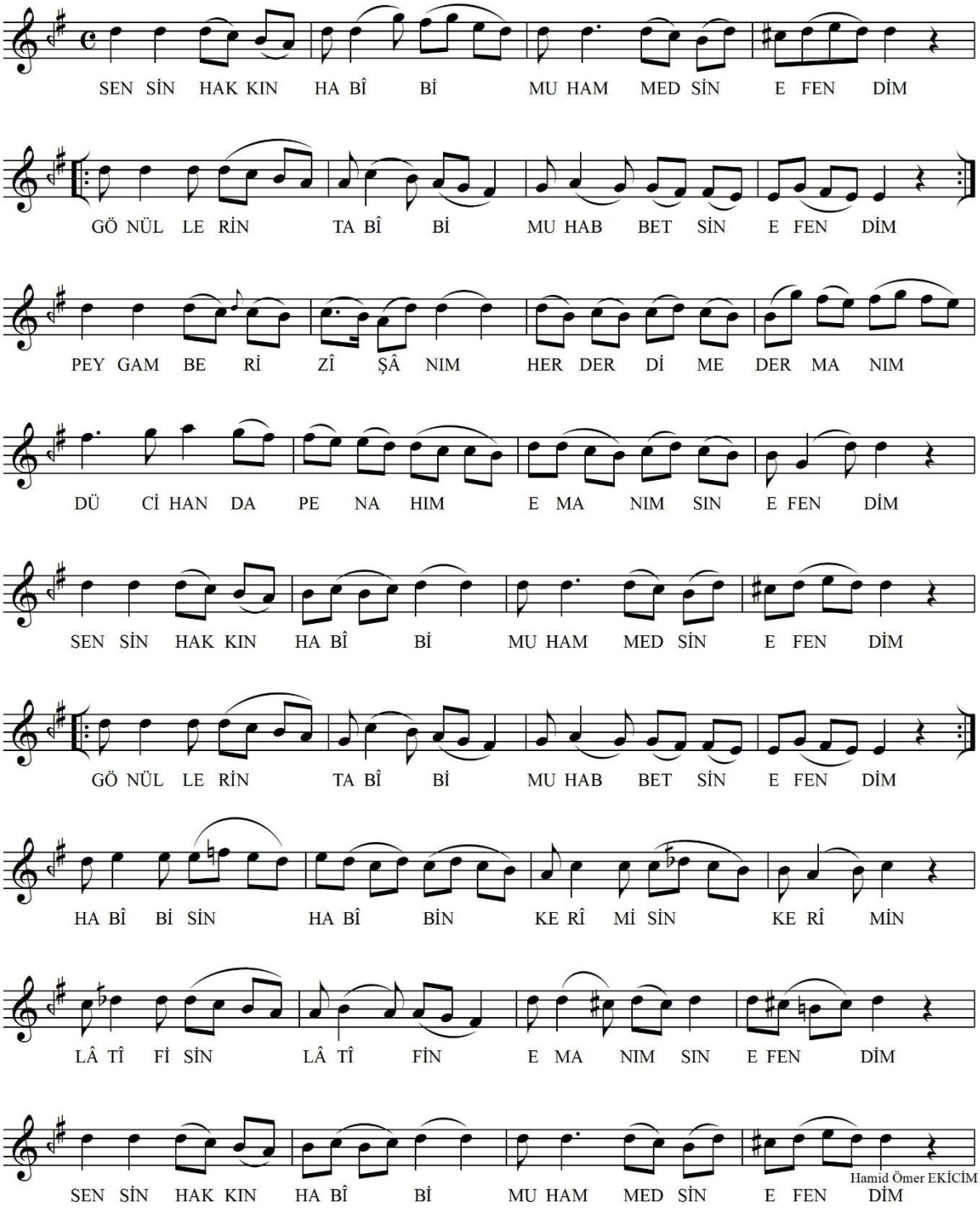
2.Sayfa

NÜHÜFT İLÂHİ

SENSİN HAKKIN HABÎBİ
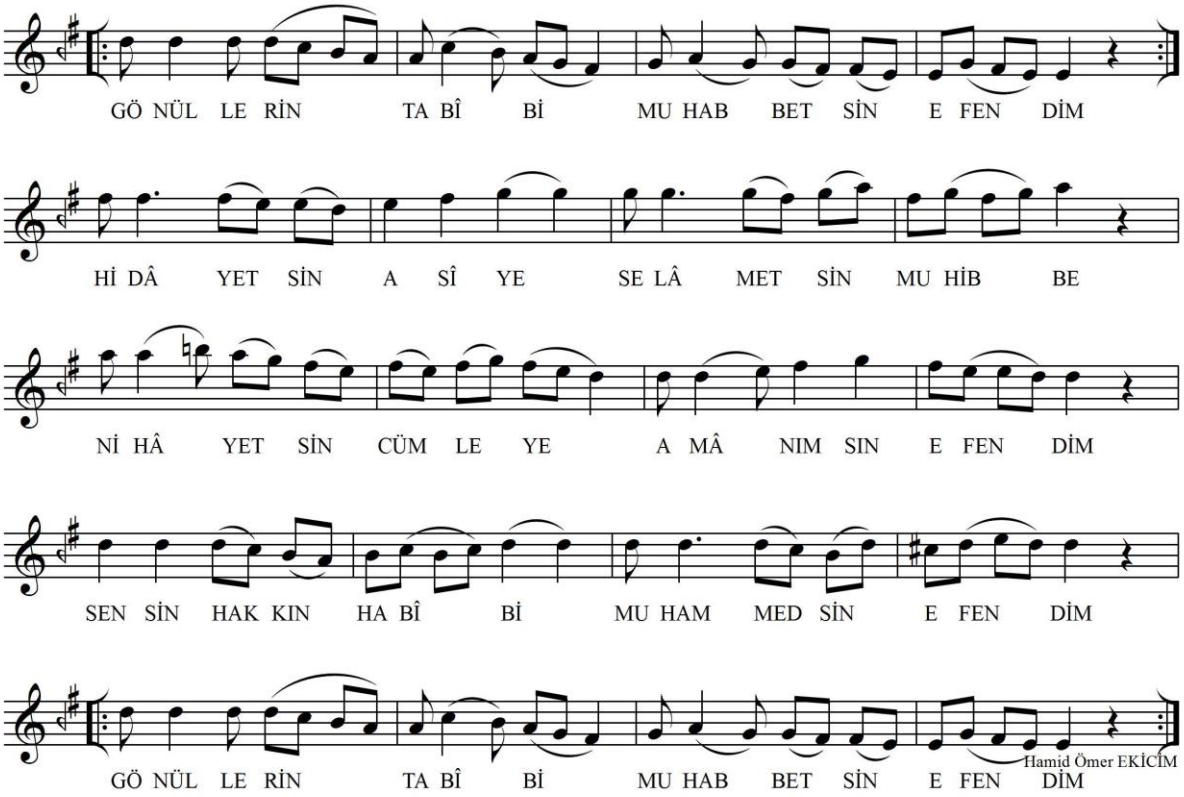
Not: Bestekârın 23.02.1986 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

SENSİN HAKK'IN HABÎBİ
MUHAMMED'SİN EFENDİM
GÖNÜLLERİN TABÎBİ
MUHABBETSİN EFENDİM

PEYGAMBER-İ ZÎ-ŞÂNIM
HER DERİME DERMÂNIM
DÜ CİHANDA PENÂHIM
EMÂNIMSIN EFENDİM

HABÎBİSİN HABÎB'İN
KERÎMİSİN KERÎM'İN
LÂTİFİSİN LÂTÎF'İN
EMÂNIMSIN EFENDİM

HİDÂYETSİN ÂSÎYE
SELÂMETSİN MUHİBB'E
NÎHÂYETSİN CÜMLEYE
EMÂNIMSIN EFENDİM

PENCGÂH İLÂHİ

ŞÂHI İKLÎMİ VELÂYETSİN

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
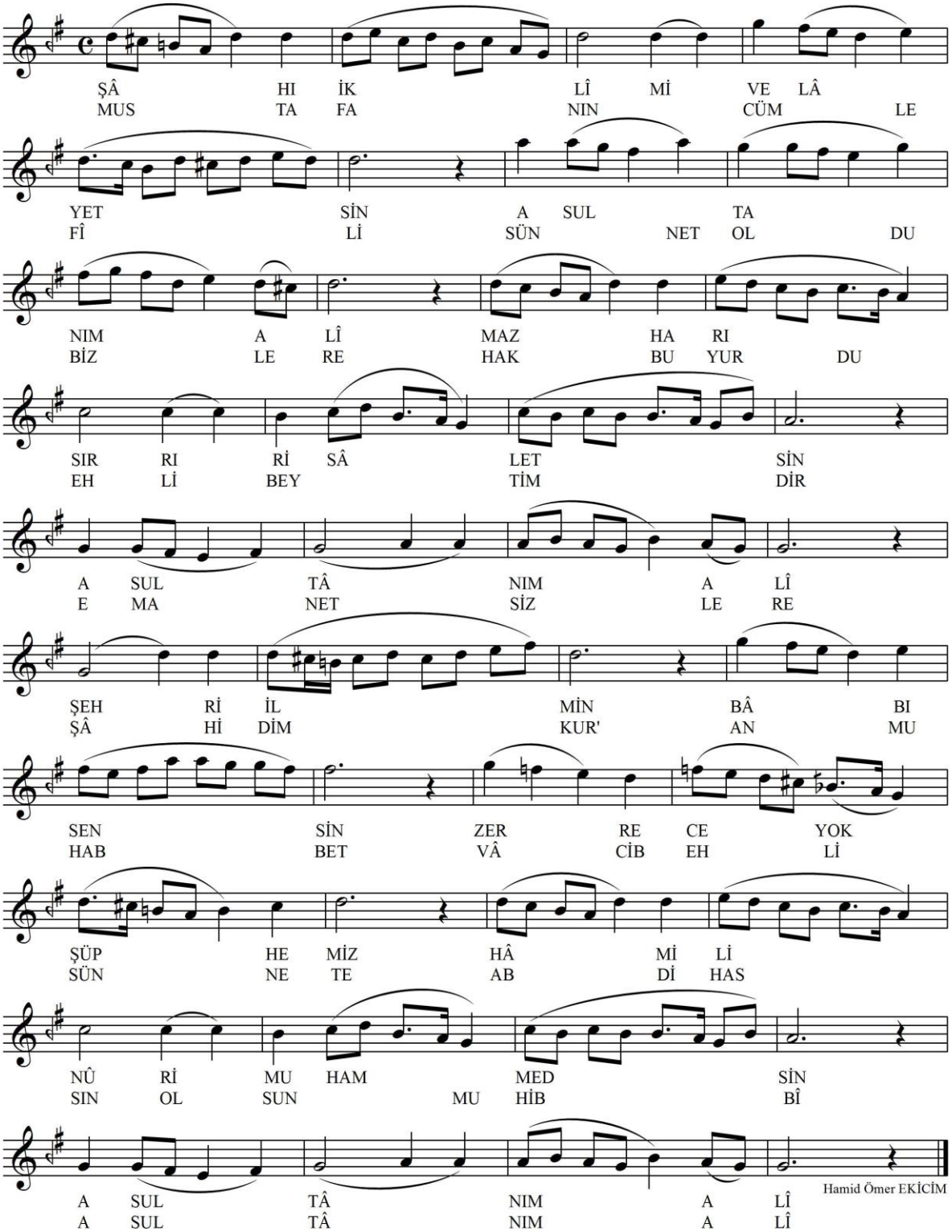
Hamid Ömer EKİCİM

Not: Bestekârın Eylül 1991 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

Şâh’ı iklim-i velâyetsin a sultânım Alî
Mazhar-ı sırr-ı risâletsin a sultânım Alî
Şehr-i ilmin bâbı sensin zerrece yok şüphemiz
Hâmil-i nûr-i Muhammed’sin a sultânım Alî

Doğduğun saatde gördüm nûr-i Hak’dı gördüğüm
Çün ezelde hem ebedde bin cân ile sevdiğin
Ol Muhammed Mustafa’dır yoluna ser verdiğin
Nûr-i Vâhid’sin Habîb’inle a sultânım Alî

Lahmüke lahmi demi buyruldu şânında hitâb
Rûhüke rûhi ile açdı her ilim irfâne bâb
Hak nasîb etdi sana ismin yazar kundî kitab
Aydın oldu kâinat nurunla sultânım Alî

Mustafâ’nın cümle fîli sünnet oldu bizlere
Hak buyurdu ehl-i beytindir emânet sizlere
Şâhidim Kur’an muhabbet vâcib ehl-i sünnete
Abd-i hassın olsun Muhibbî a sultânım Alî

ŞEHNÂZBÛSELİK İLÂHİ

ŞEYHİMLE OLSAM

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü :Sofyan
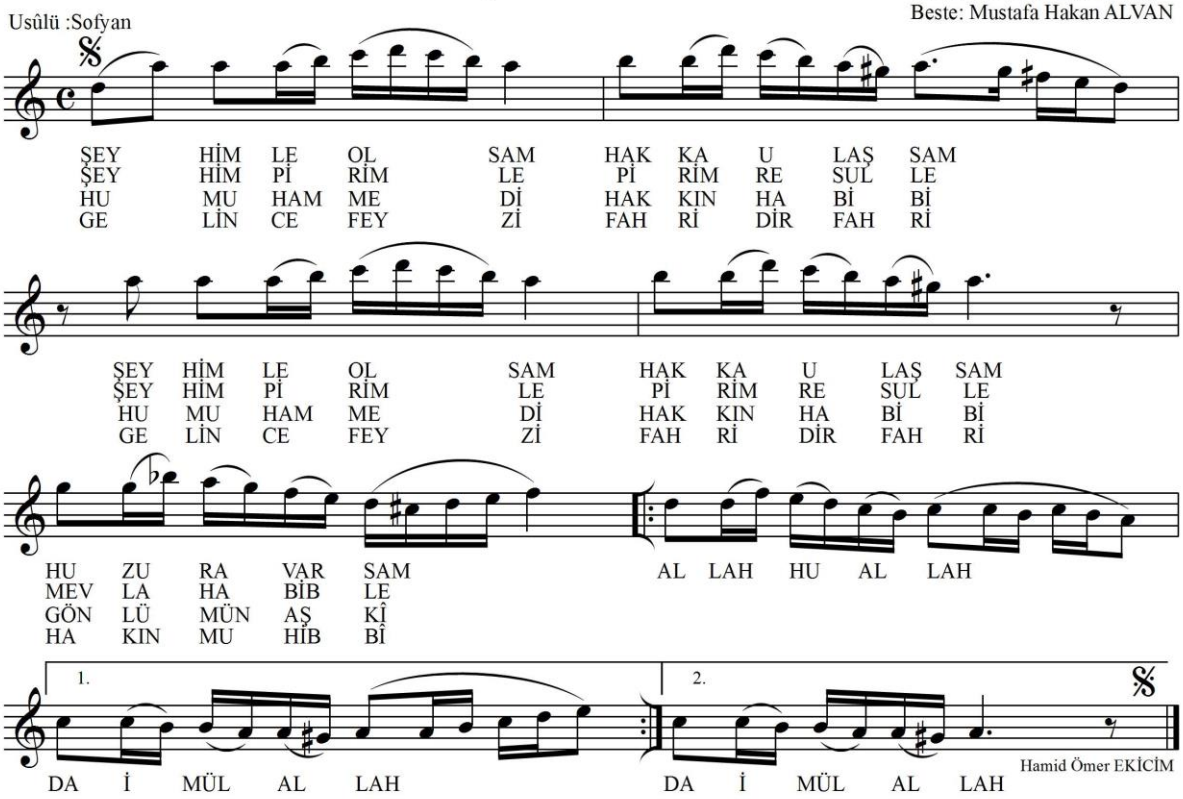
Hamid Ömer EKİCİM

ŞEYHİMLE OLSAM
HAKKA ULAŞSAM
HUZURA VARSAM
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

KAMU VARIMI
CANÂNE VERSEM
ONUNLA OLSAM
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

SALÂT-I DAİM
CANDA SULTANIM
TENDEKİ VARIM
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

ŞEYHİM PİRİMLE
PİRİM RESULLE
MEVLÂ HABİBLE
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

VELİNE VARİS
SIRRINA HÂRİS
CİSMİNE HAPİS
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

KALBİMDEDE HU
FİKRİMDEDE HU
RUHUMDADA HU
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

HU MUHAMMEDİ
HAKKIN HABİBİ
GÖNLÜMÜN AŞKÎ
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

GELİNCE FEYZİ
FAHRİDİR FAHRİ
HAKKIN MUHİBBÎ
ALLAH HU ALLAH
DAİMÜL ALLAH

Not: Bestekârın 24.08.1996 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

MÂHUR İLÂHİ

TEVHİD BİRLİKTİR

Usûlü : Sofyan

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI
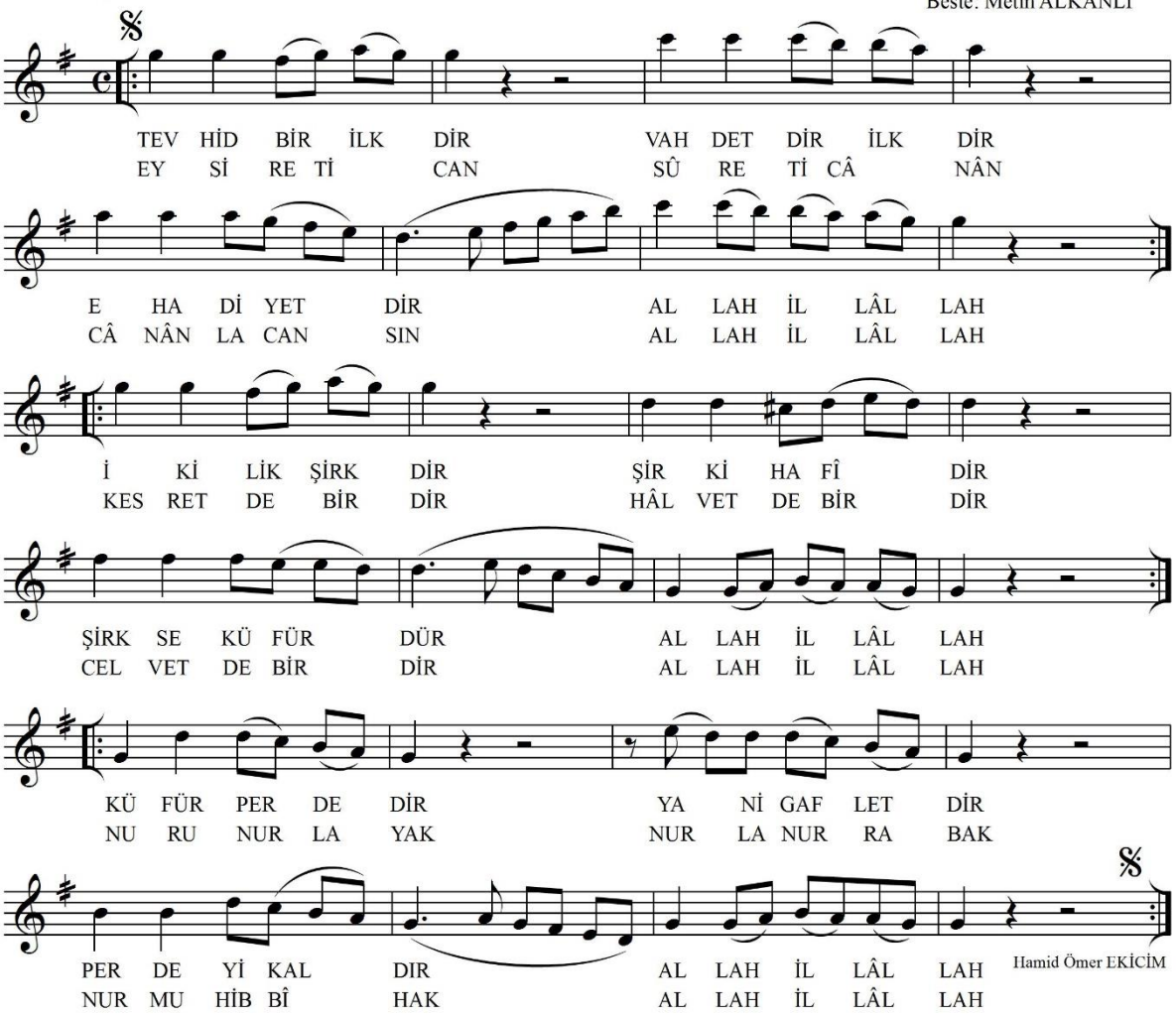
Hamid Ömer EKİCİM

NİHÂVEND İLÂHİ

ELHAMDÜLİLLÂH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sâmi Savni ÖZER

Usûlü : Sofyan
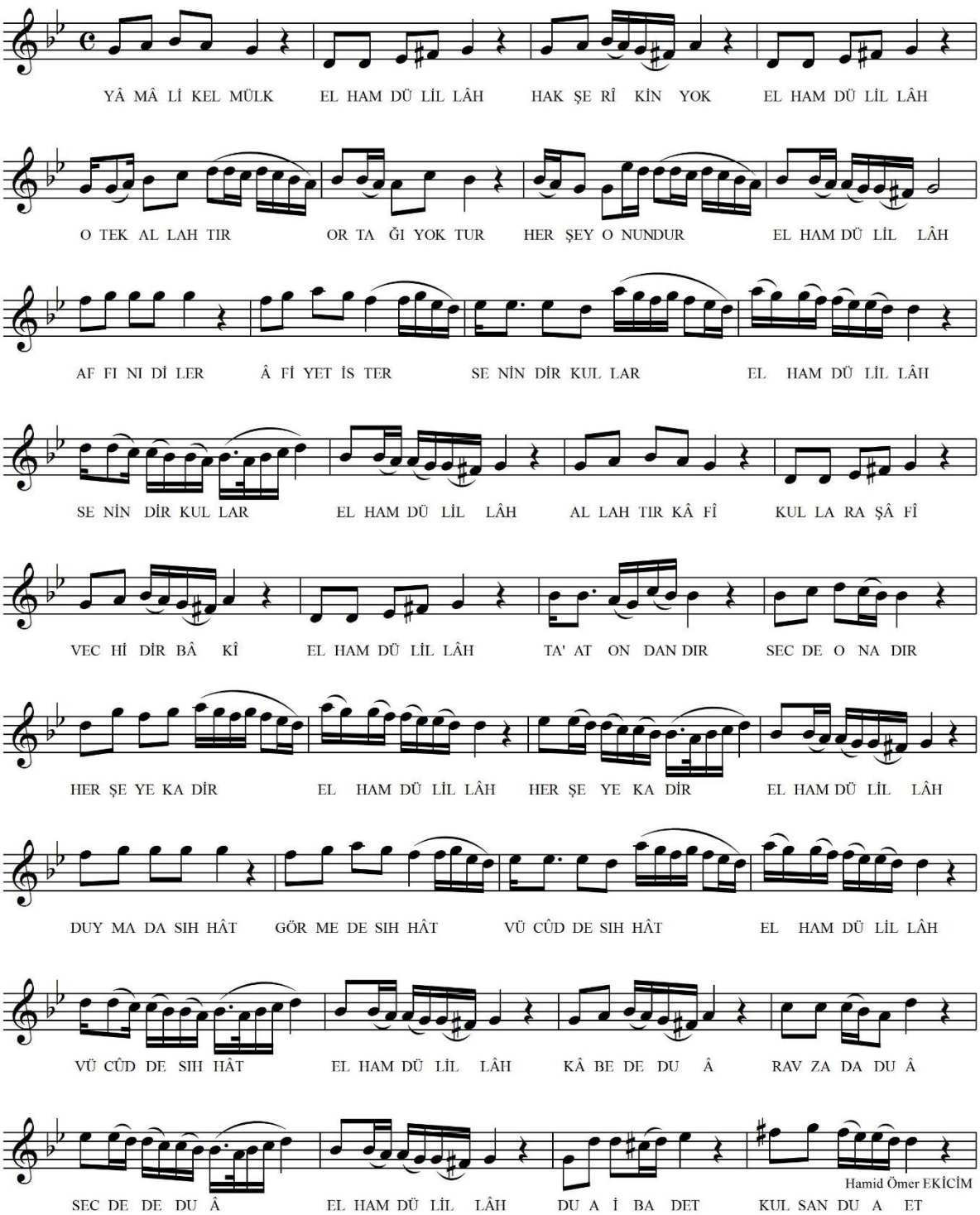
2.Sayfa

NİHÂVEND İLÂHİ

ELHAMDÜLİLLÂH

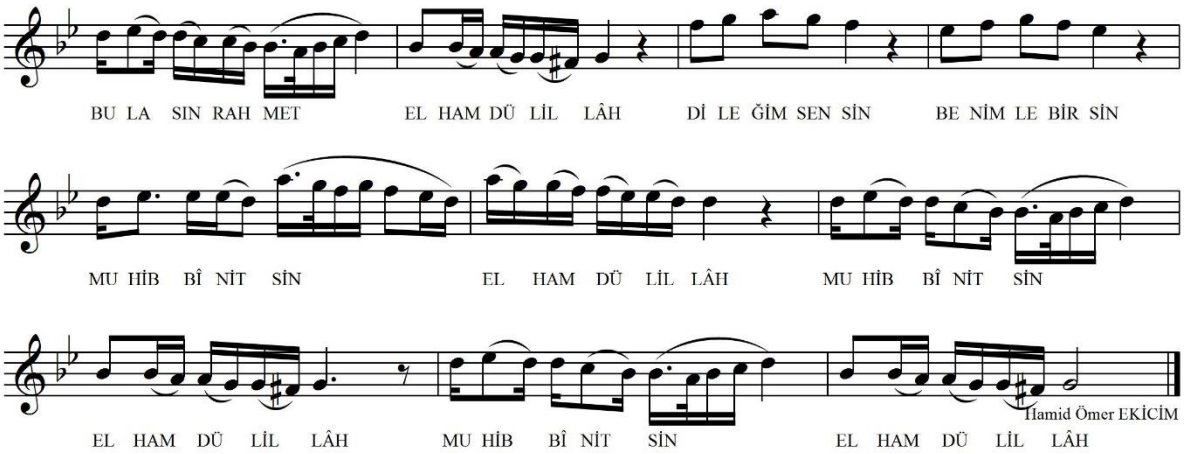

RAST İLÂHİ

YÂRAB GÜNAHIM AFFET

Usûlü : Sofyan

Güfte:Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M.Hakan ALVAN
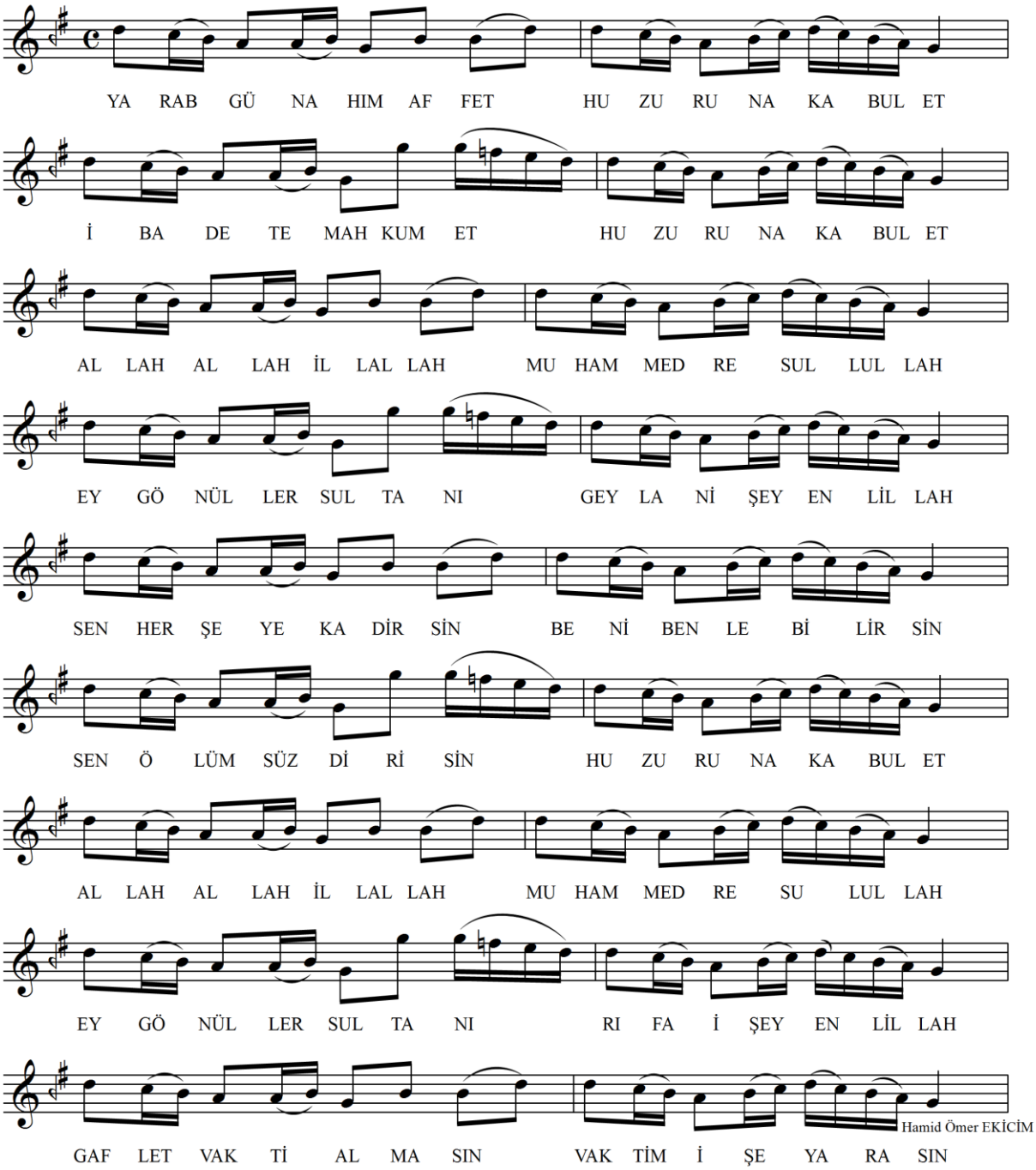
RAST İLÂHİ

YÂRAB GÜNAHIM AFFET
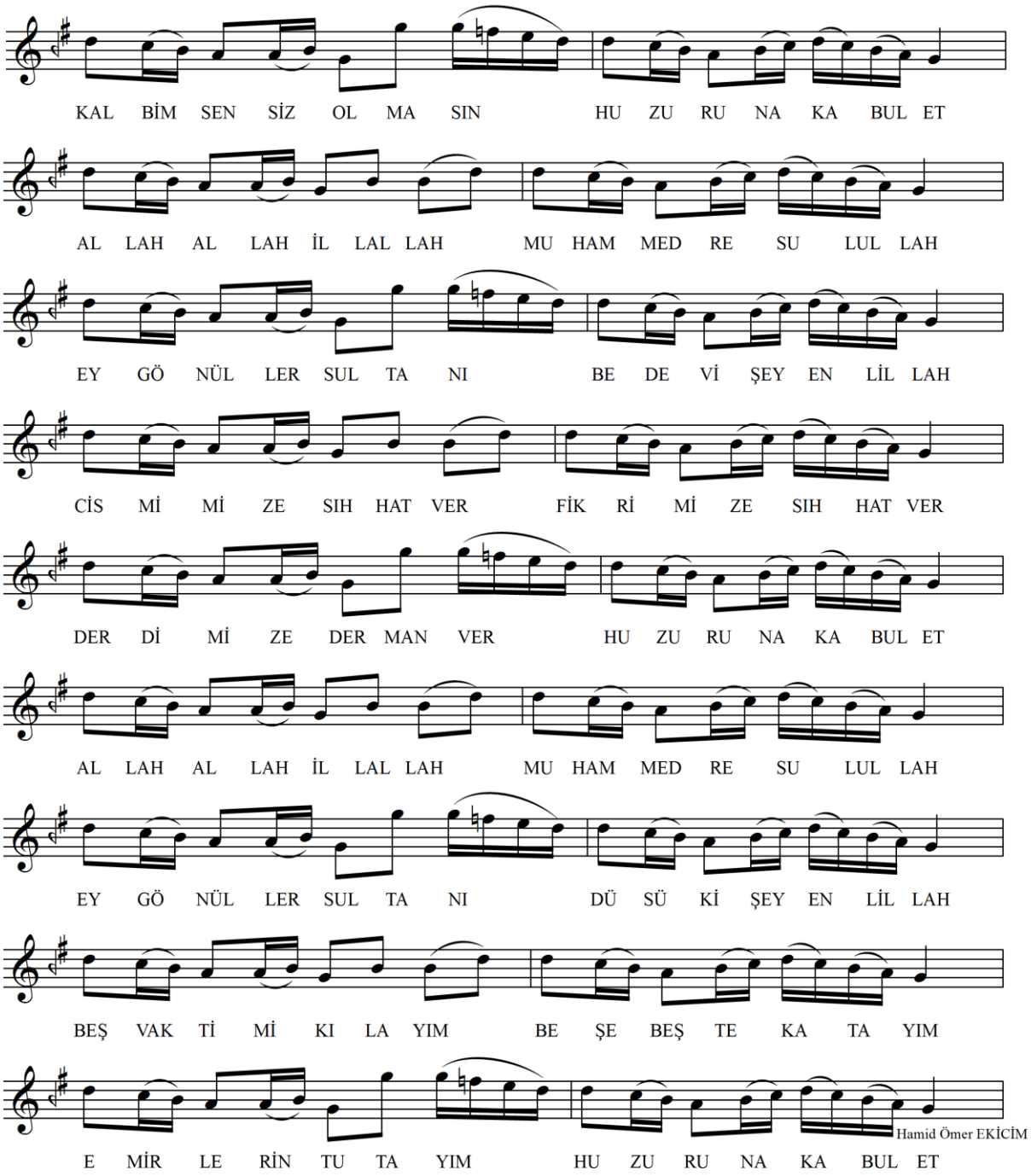
RAST İLÂHİ

YÂRAB GÜNAHIM AFFET
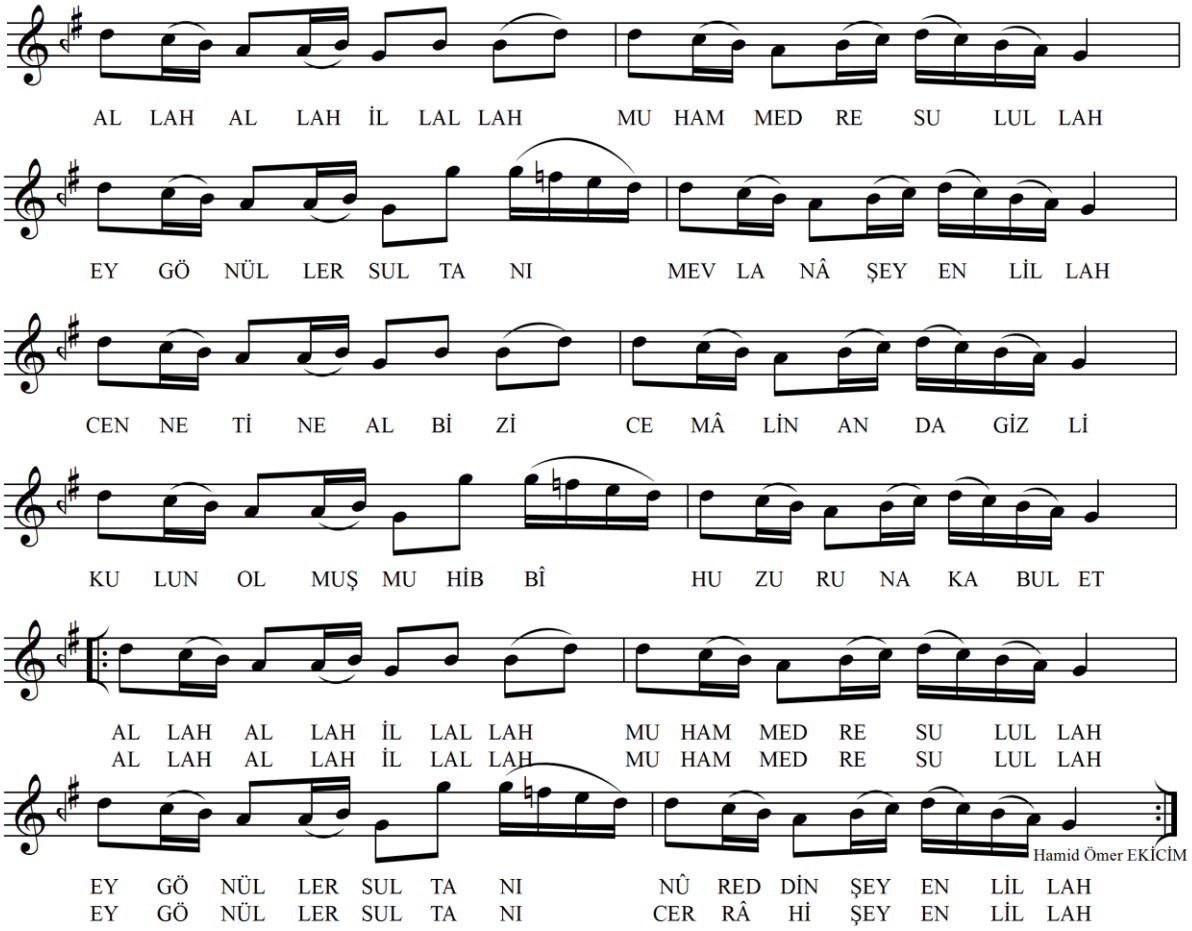
Not: Bestekârın 10.08.1994 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

UŞŞAK İLÂHİ

YARAB GÜNAHIM AFFET

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: M. Hakan ALVAN

Usûlü :Sofyan
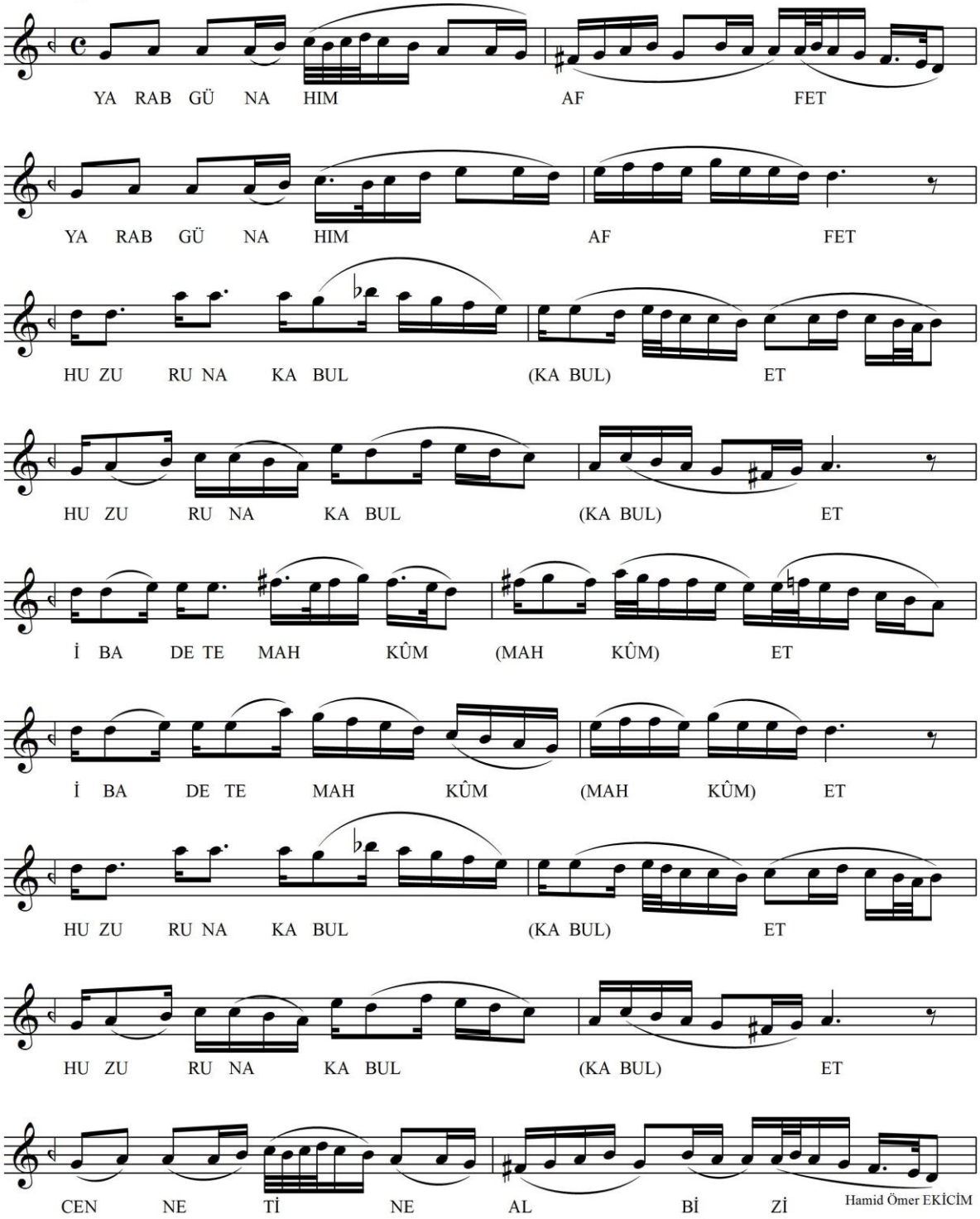
Not: Bestekârın 27.07.1994 (Yunanistan) tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

UŞŞAK İLÂHİ

YARAB GÜNAHIM AFFET
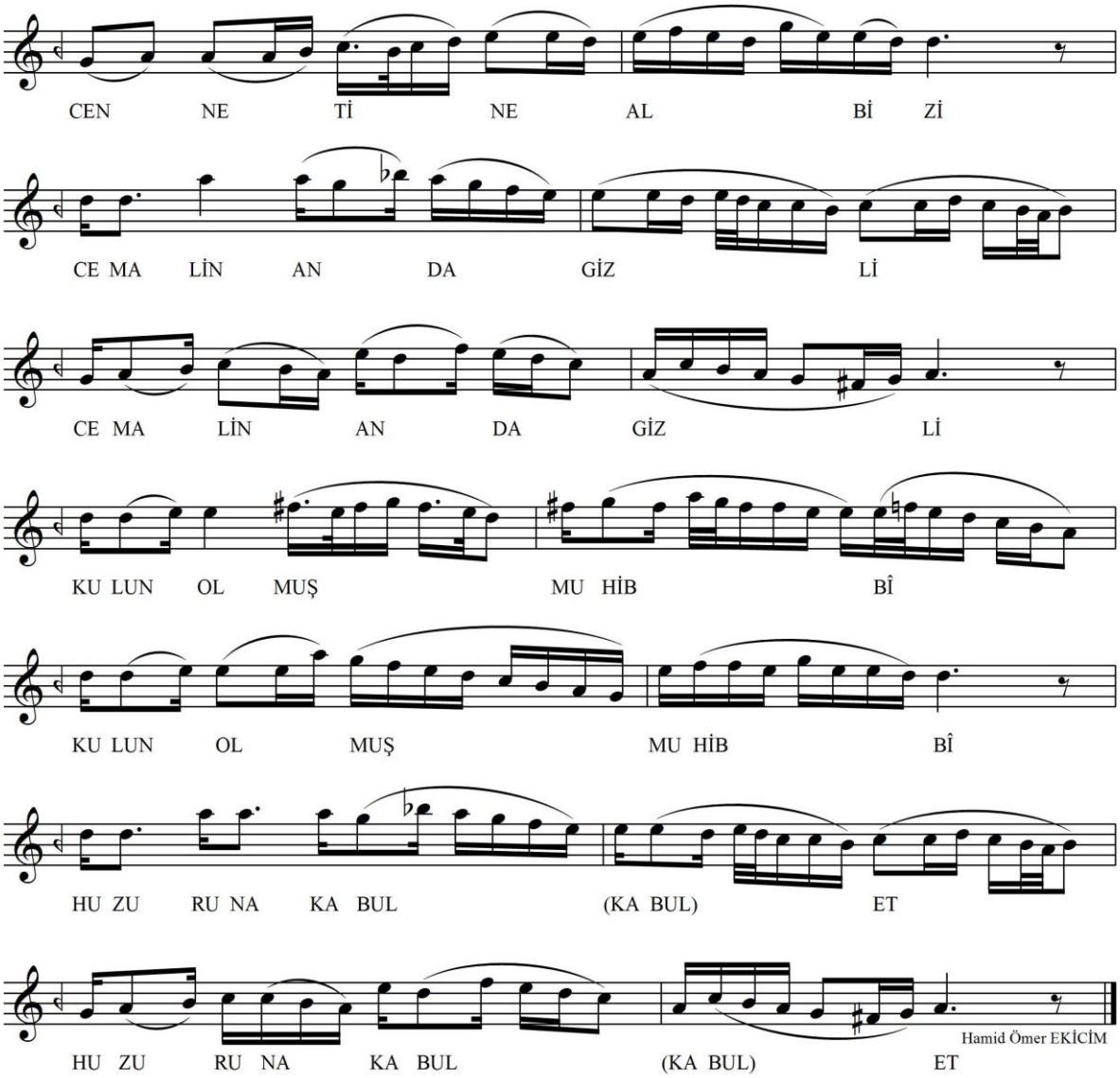
YA RAB GÜNÂHIM AFFET
HUZURUNA KABUL ET
İBADETE MAHKUM ET
HUZURUNA KABUL ET

SEN HERŞEYE KADİRSİN
BENİ BENLE BİLİRSİN
SEN ÖLÜMSÜZ DİRİSİN
HUZURUNA KABUL ET

GAFLET VAKTİ OLMASIN
VAKTİM İŞE YARASIN
KALBİM SENSİZ OLMASIN
HUZURUNA KABUL ET

CİSMİMİZE SIHHAT VER
FİKRİMİZE NUSRET VER
DERDİMİZE DERMAN VER
HUZURUNA KABUL ET

BEŞ VAKTİMİ KILAYIM
BEŞE BEŞTE KATAYIM
EMİRLERİN TUTAYIM
HUZURUNA KABUL ET

CENNETİNE AL BİZİ
CEMALİN ANDA GİZLİ
KULUN OLMUŞ MUHİBBÎ
HUZURUNA KABUL ET

HİCÂZ İLÂHİ

YARAB GÜNAHIM AFFET

Güfte: Safer DAL(Muhibbî)
Beste: Mustafa Hakan ALVAN

Usûlü : Sofyân
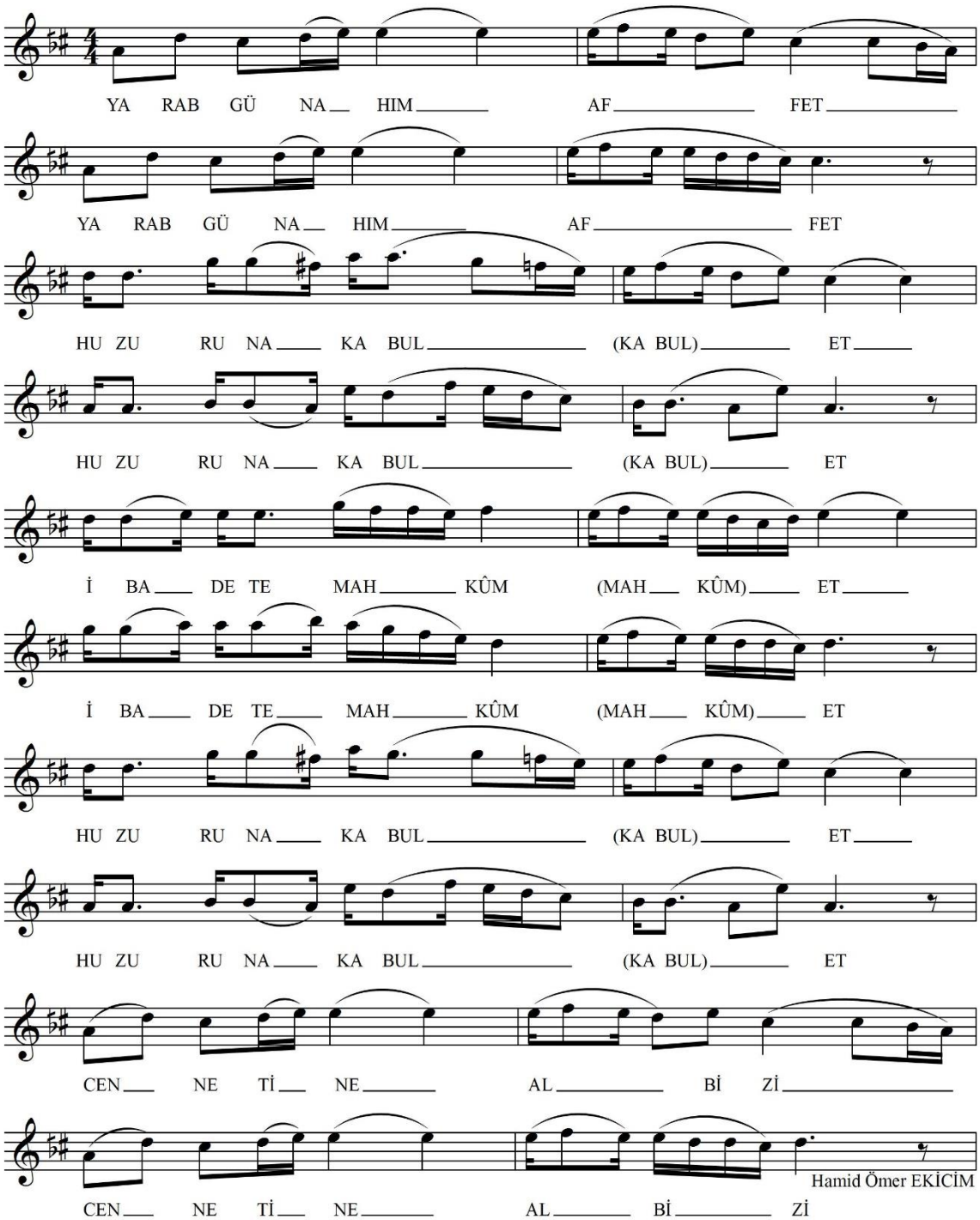
HİCÂZ İLÂHİ

YARAB GÜNAHIM AFFET

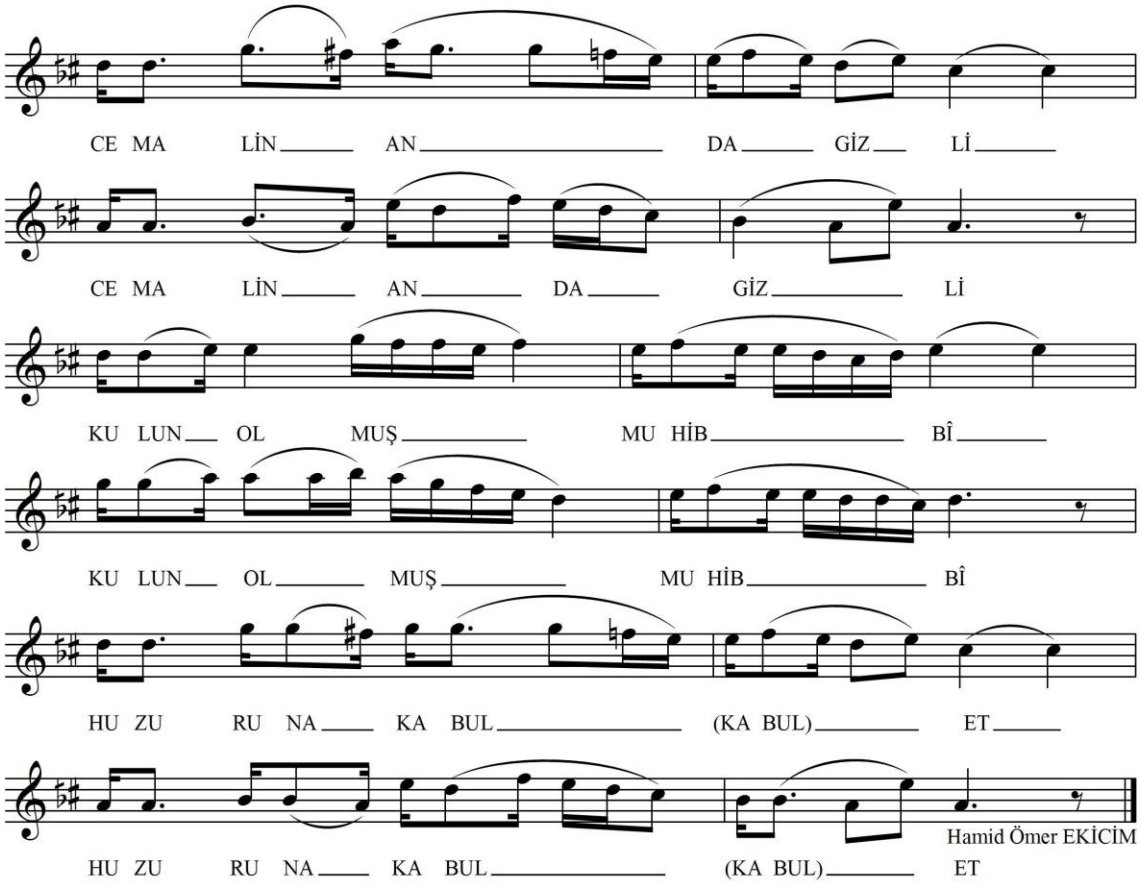

YA RAB GÜNÂHIM AFFET
HUZURUNA KABUL ET
İBADETE MAHKUM ET
HUZURUNA KABUL ET

SEN HERŞEYE KADİRSİN
BENİ BENLE BİLİRSİN
SEN ÖLÜMSÜZ DİRİSİN
HUZURUNA KABUL ET

GAFLET VAKTİ OLMASIN
VAKTİM İŞE YARASIN
KALBİM SENSİZ OLMASIN
HUZURUNA KABUL ET

CİSMİMİZE SIHHAT VER
FİKRİMİZE NUSRET VER
DERDİMİZE DERMAN VER
HUZURUNA KABUL ET

BEŞ VAKTİMİ KILAYIM
BEŞE BEŞTE KATAYIM
EMİRLERİN TUTAYIM
HUZURUNA KABUL ET

CENNETİNE AL BİZİ
CEMALİN ANDA GİZLİ
KULUN OLMUŞ MUHİBBÎ
HUZURUNA KABUL ET

Not: Bestekârın 15.07.1994 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

HÜSEYNÎ İLÂHİ

YARAB GÜNAHIM AFFET

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Günay UYSAL

Usûlü :Sofyan

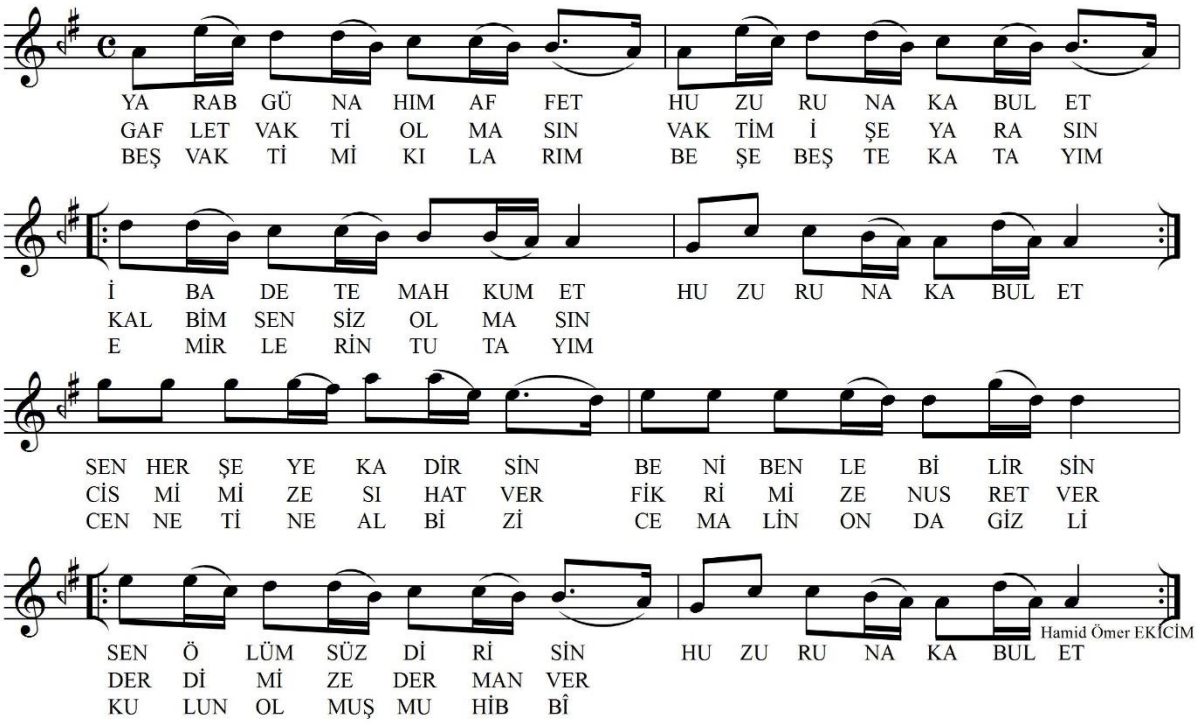

Hamid Ömer EKİCİM

NİHÂVEND İLÂHİ

ZAHİD GEL GÖR ERKÂNIMIZ

Usûlü : Nim Evsat

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)
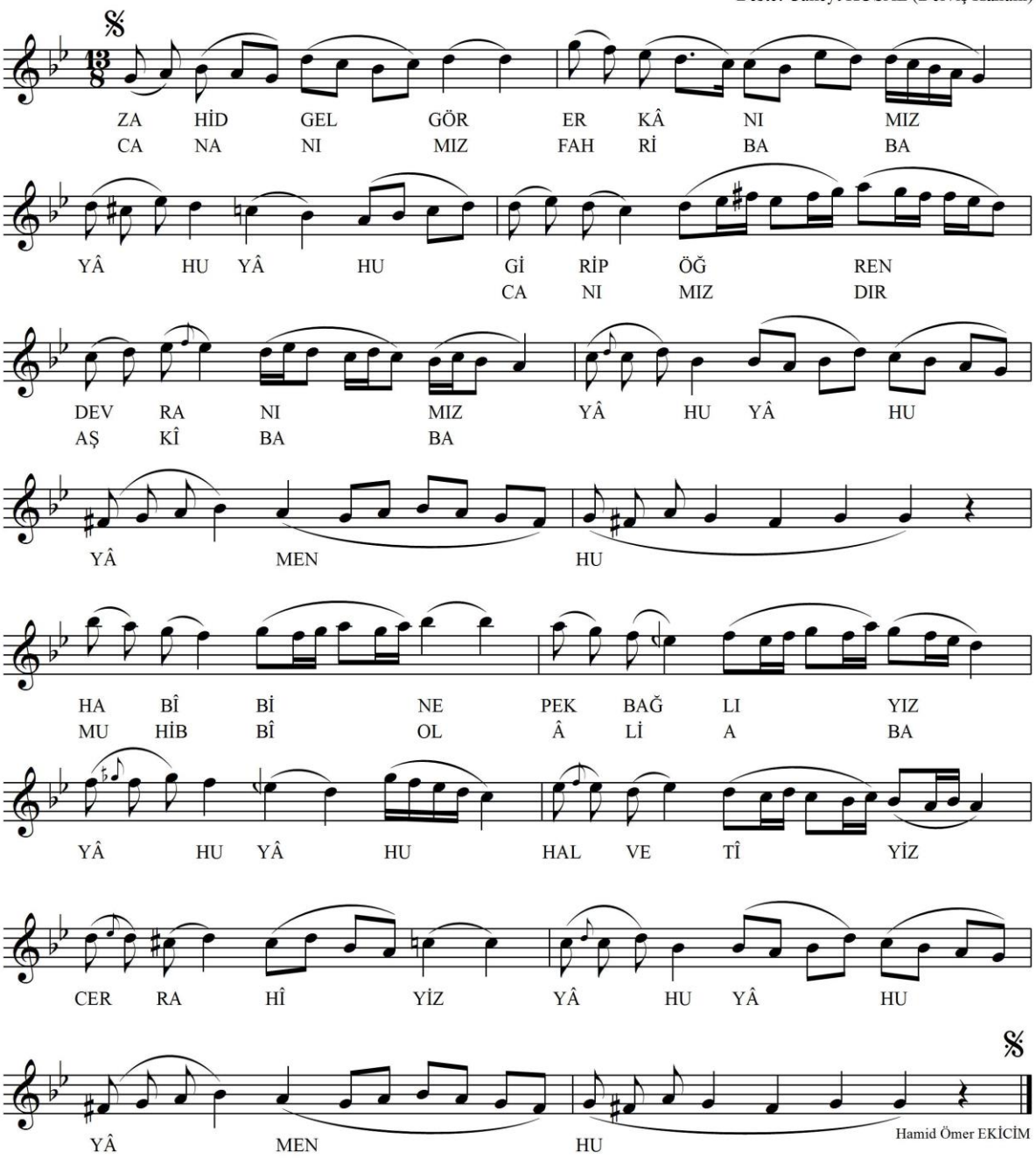
Not: Bestekârın 19.05.1985 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

Zâhid gel gör erkânımız
Girip öğren devrânımız
Habîb'ine pek bağlıyız
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Tâ ezelden ikrâmımız
Harcederiz hep vârımız
Nurla dolmuş canlarımız
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Sevişmemiz Mevlâ için
Delirmeyiz dünyâ için
Gayretimiz rızâ için
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Tarikimiz aşk yoludur
Aşıklarla dopdoludur
Devrânında Hak bulunur
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Muhammed'in ümmetiyiz
Nûreddin'in bendesiyiz
Yâr olur bâr olmayız biz
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Biri nerde çoğu orda
Sıkılmışız aynı kaba
Zâkirimiz ümmî baba
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

Cânânımız Fahri baba
Cânımızdır Aşkî baba
Muhibbî ol Âl-i Aba
Halvetî'yiz Cerrahî'yiz

NİHÂVEND İLÂHİ

ZAHİD GEL GÖR ERKÂNIMIZ

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
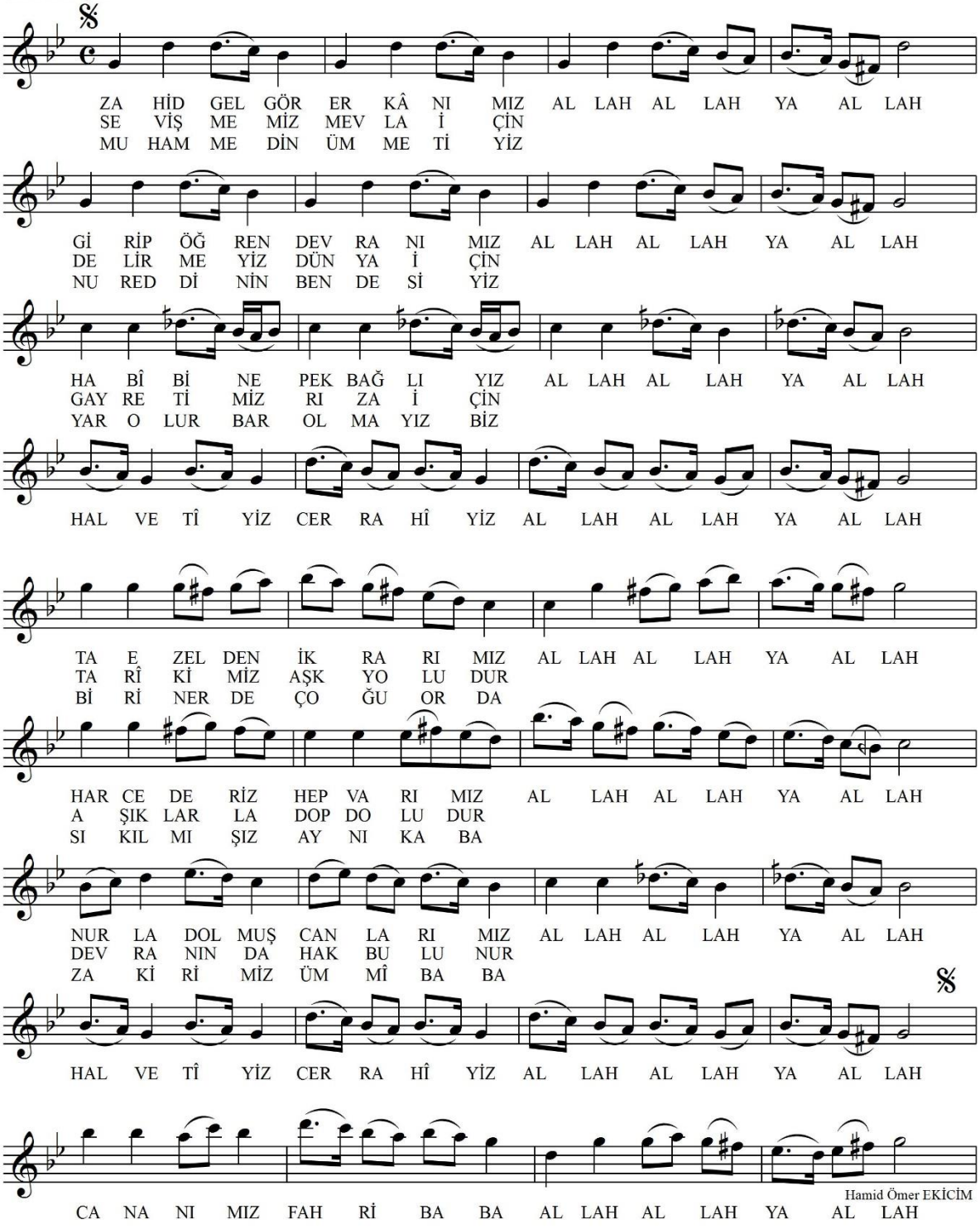
NİHÂVEND İLÂHİ

ZAHİD GEL GÖR ERKÂNIMIZ
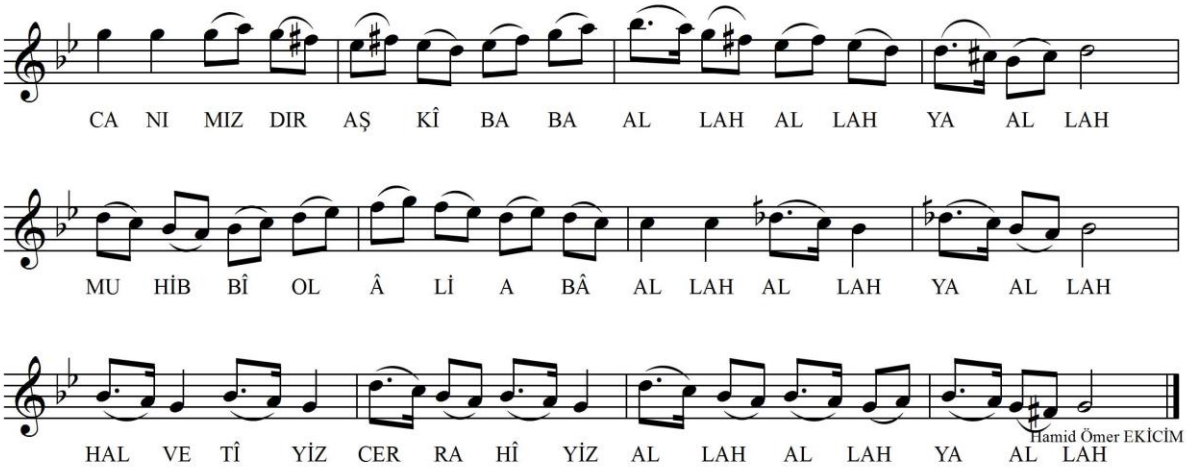
Not: Bestekârın 19.05.1985 tarihli "Sevgili Safer Babama..." diye not düştüğü nüshadan yazılmıştır.

NİKRİZ İLÂHİ

ZİRULLÂHIN ZÂKİRİ SENSİN YÂ RESÛLALLÂH

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Sadun AKSÜT (Bende-i Mevlâna)

Usûlü : Düyek
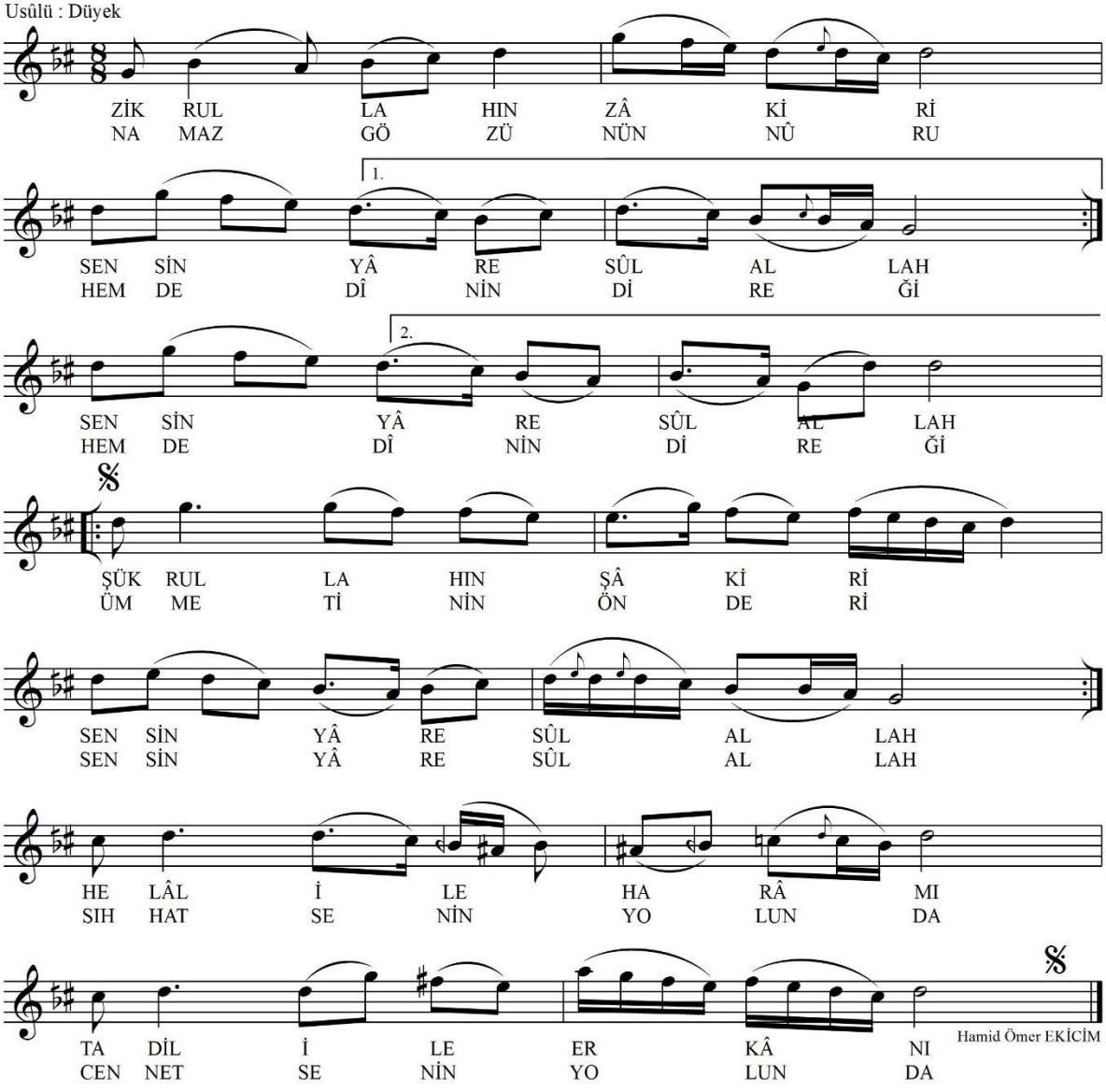
ZİKRULLAHIN ZÂKİRİ, SENSİN YÂ RESÛLALLAH
ŞÜKRULLAHIN ŞÂKİRİ, SENSİN YÂ RESÛLALLAH
HELÂL İLE HARÂMI, TÂDİL İLE ERKÂNI
TÂLİM İDEN NAMAZI, SENSİN YÂ RESÛLALLAH

NAMAZ GÖZÜNÜN NÛRU, HEMDE DÎNİN DİREĞİ
ÜMMETİNİN ÖNDERİ, SENSİN YÂ RESÛLALLAH
SIHHAT SENİN YOLUNDA, CENNET SENİN YOLUNDA
VUSLAT BİZE HAK YOLDA, SENSİN YÂ RESÛLALLAH

HABÎBİKEL MÜKERREM, RESÛLUKEL MUHTEREM
MUHİBBÎ'YE LÛTFEDEN, SENSİN YÂ RESÛLALLAH
RAHMET KAPISI SENSİN, FETİH KAPISI SENSİN
BİZİ HAKK'A İLETEN, SENSİN YÂ RESÛLALLAH

RAST İLÂHİ

ZİKRULLÂH'IN ZÂKİRİ

Güfte:Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Cüneyt KOSAL (Derviş Kanûnî)

Usûlü : Sofyan
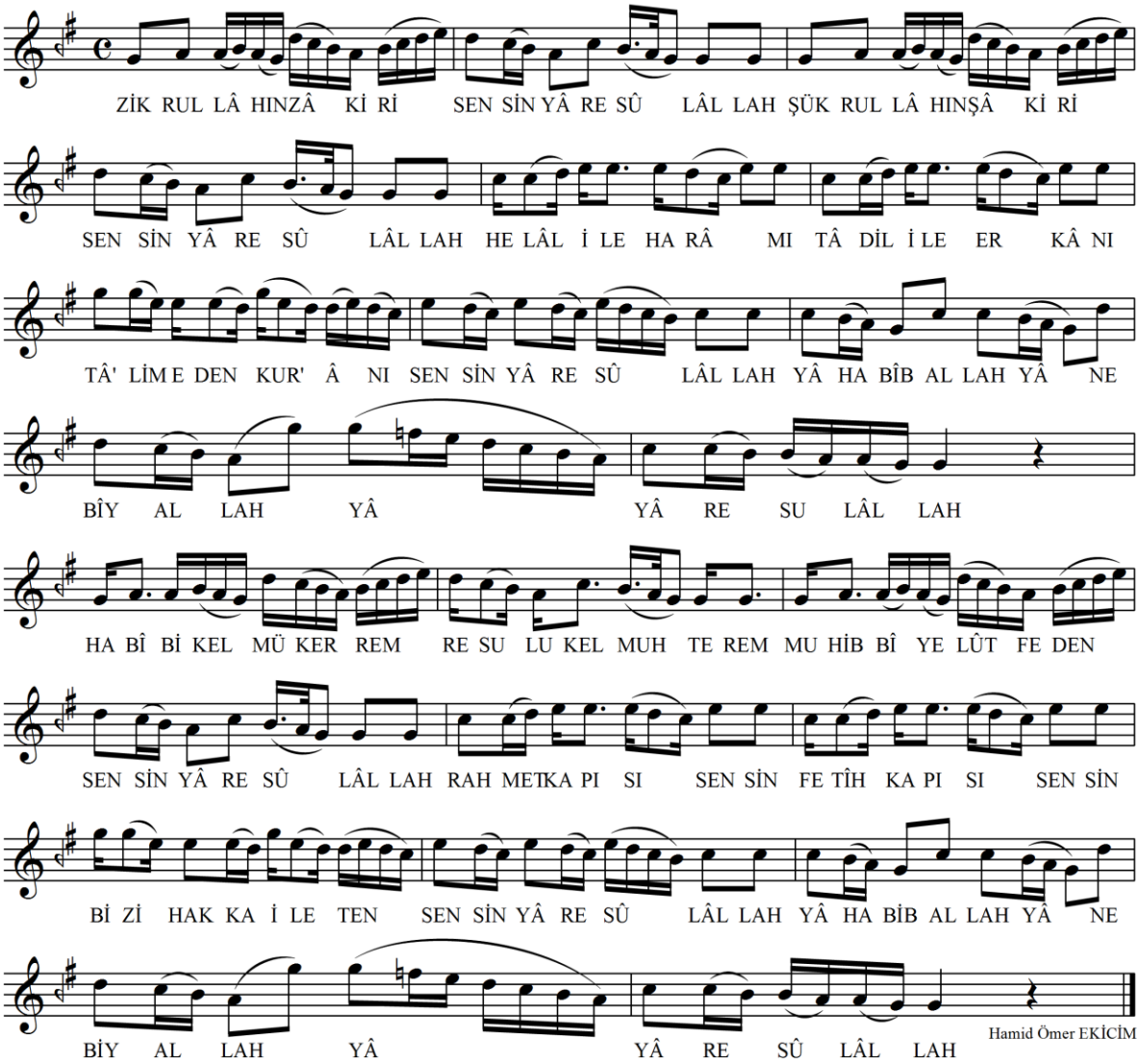
Hamid Ömer EKİCİM

ZİKRULLÂHIN ZÂKİRİ SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH
ŞÜKRULLÂHIN ŞÂKİRİ SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

HELÂL İLE HARÂMI TÂDİL İLE ERKÂNI
TÂ'LİM EDEN KUR'ÂNI SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

NAMAZ GÖZÜNÜN NÛRU HEM DE DÎNİN DİREĞİ
ÜMMETİMİN ÖNDERİ SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

SIHHAT SENİN YOLUNDA CENNET SENİN YOLUNDA
VUSLAT BİZE HAK YOLDA SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

ZAÎFİ KAVÎ EDEN ZELÎLİ AZÎZ EDEN
FAKİRİ GANÎ EDEN SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

AHDE VEFÂ ÖĞRETEN SÂLİH AMEL İŞLETEN
AŞKLA VASLA ERDİREN SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

BEŞERİN HAYIRLISI AŞK-I HAKK'IN HOCASI
SIDDIKLARIN MEVLÂ'SI SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

HAKKÎN EHAD ZÂTINI VAHDÂNİYET ESMÂ-I
BİLDİREN SIFATINI SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

HABÎBİKE'L MÜKERREM RESÛLUKE'L MUHTEREM
MUHİBBÎ'YE LÛTFEDEN SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

RAHMET KAPISI SENSİN FETİH KAPISI SENSİN
BİZİ HAKK'A İLETEN SENSİN YÂ RESÛLÂLLAH

Not: Bestekârın 22.12.1997 tarihli el yazma nüshasından yazılmıştır.

SEGÂH İLÂHİ

ZİKRULLAHIN NÂŞİRİ

Usûlü : Sofyan

Güfte: Safer DAL (Muhibbî)
Beste: Metin ALKANLI

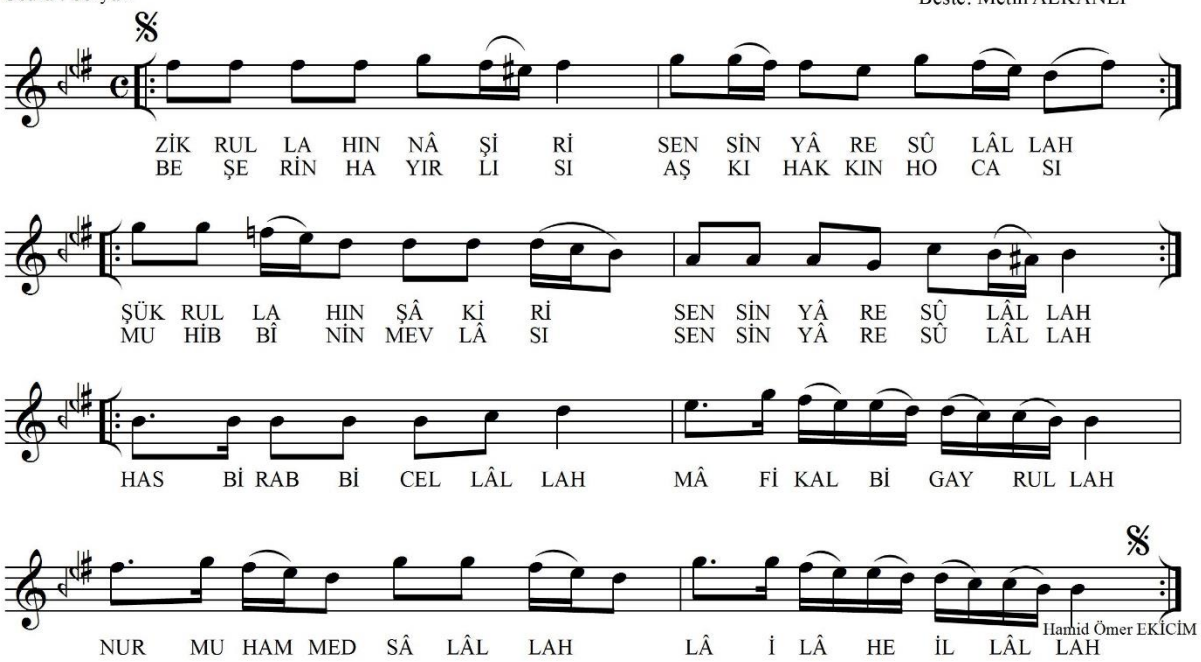

Zikrullahın nâşiri sensin yâ Resûlâllah
Şükrullahın şâkiri sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

Helâl ile haram tâdil ile erkâ
Tâlim iden namazı sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

Ah de vefâ öğreten sâlih amel işleten
Aşkla vasla erdiren sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

Namaz gözümüm nûru hemde dinim direği
ümmetinin önderi sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

Zaifi kâvi iden zelili aziz iden
Fakir gani iden sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

Beşerin hayırlısı aşk-ı Hakkın hocası
Muhibbî Mevlâsı sensin yâ Resûlâllah

Hasbi Rabbi Cellâllah mâfi kalbi gayrullah
Nur Muhammed sâllâllâh lâ ilâhe illâllah

EK-3. Fotoğraflarla Safer Dal Efendi

Safer Efendi Yeşil Sarıkla

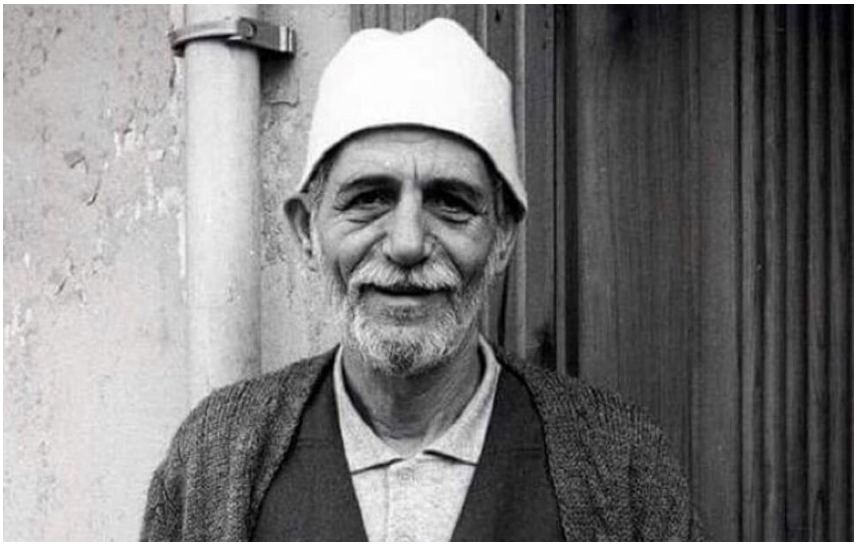

Safer Efendi Cerrahî takkesiyle

Safer Efendi Ömer Tuğrul İnançer ile

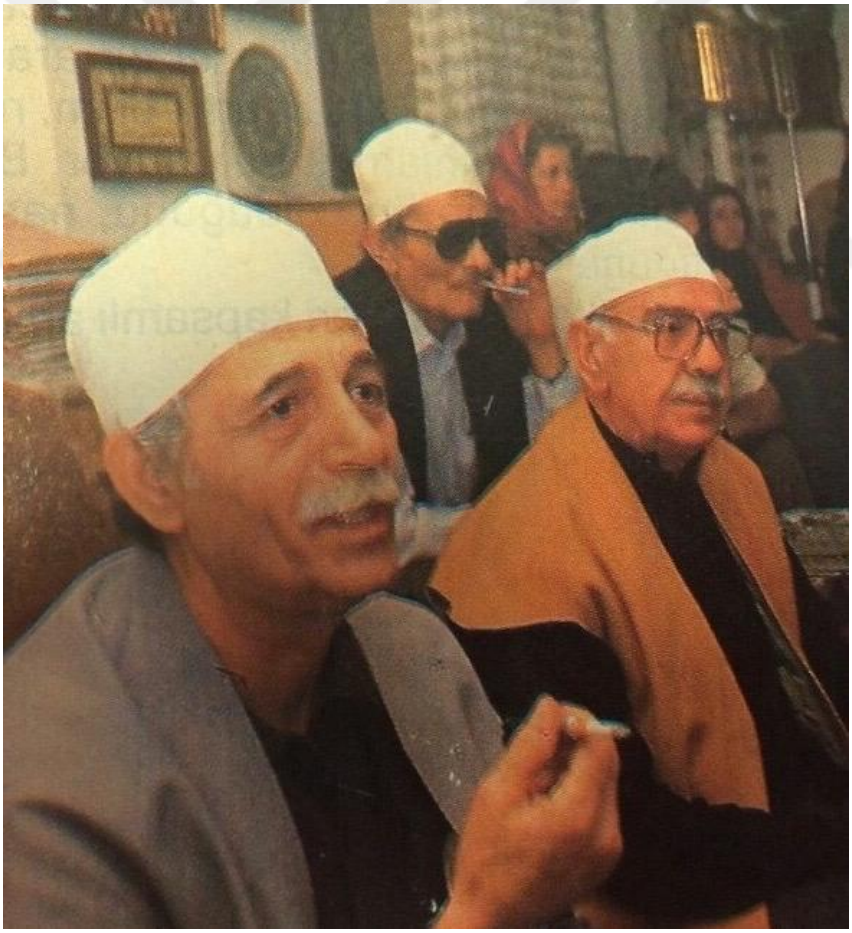

Safer Efendi Hâfız Zeki Altun ile

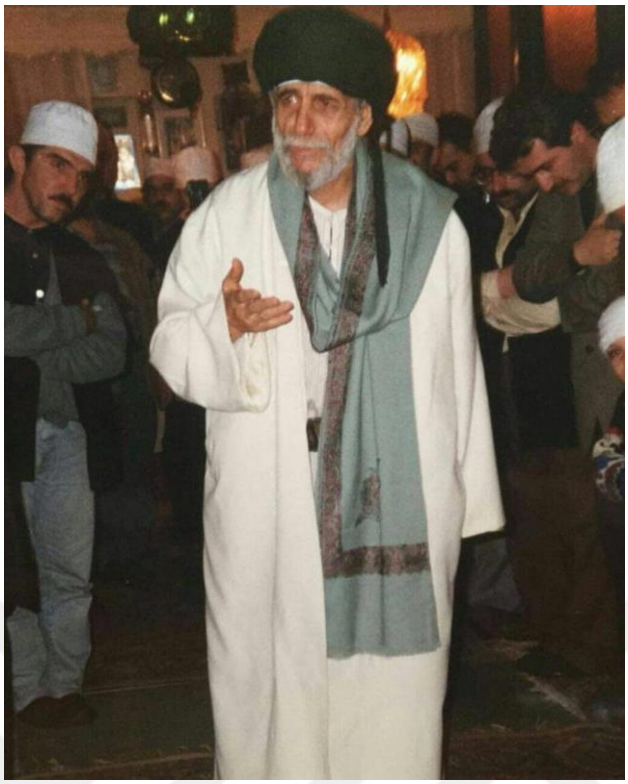

Safer Efendi Hz. Pir Nureddin Cerrâhi Tekkesinde

Safer Efendi Sohbet Ederken

Safer Efendi ile Medine Bilal-i Habeşi Câmi İmamı Muhammed Sıddık El- Meymenî

Safer Efendi Dergâhta Meşk Sırasında

Safer Efendi, Cumhur Enes Ergür, Senarist Bülent Oran Dua Ediyorlar

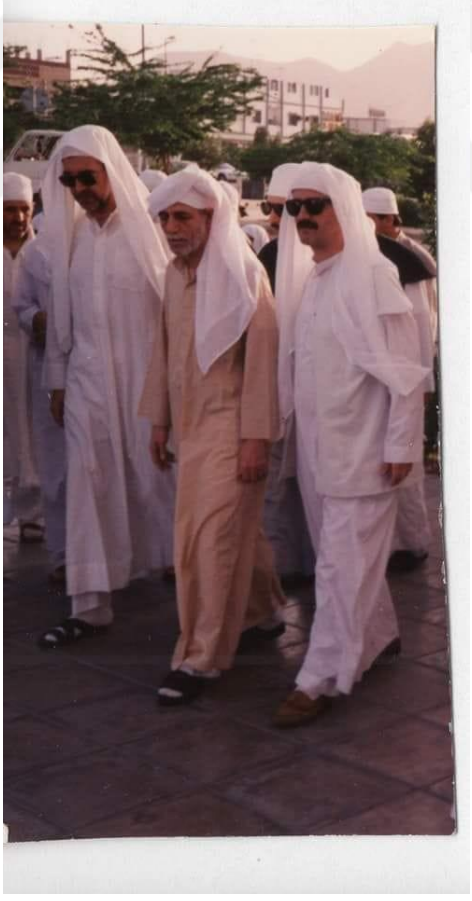

Safer Efendi, Ömer Tuğrul İnançer ve Sami Özer Hac Ziyaretinde

Safer Efendi Hacta

Safer Efendi Dergâhta

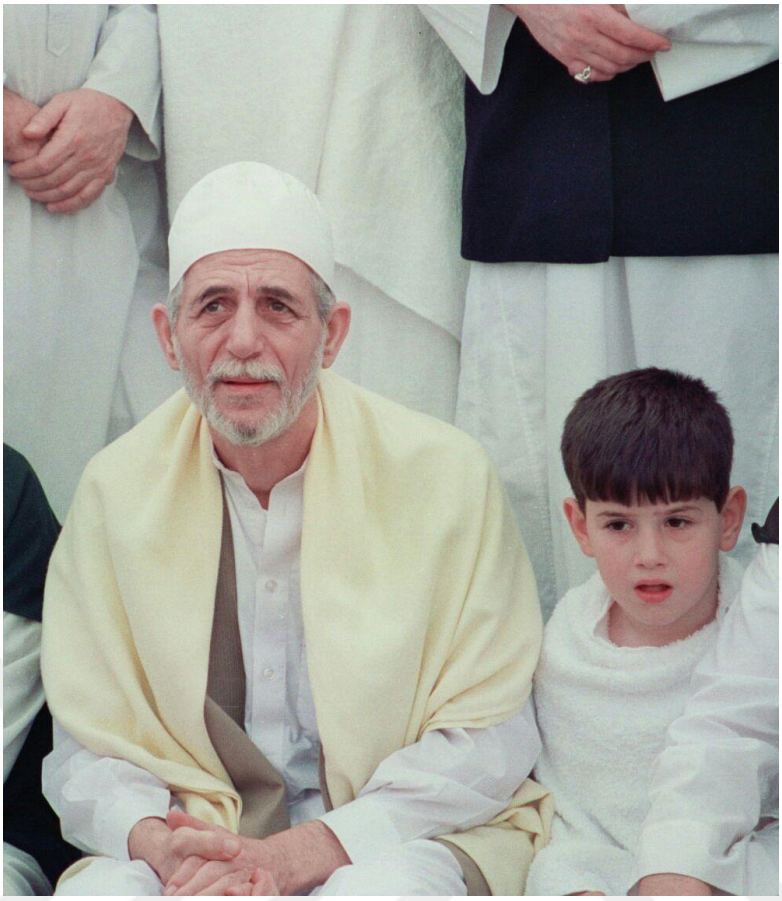

Safer Efendi Hac için kutsal topraklarda

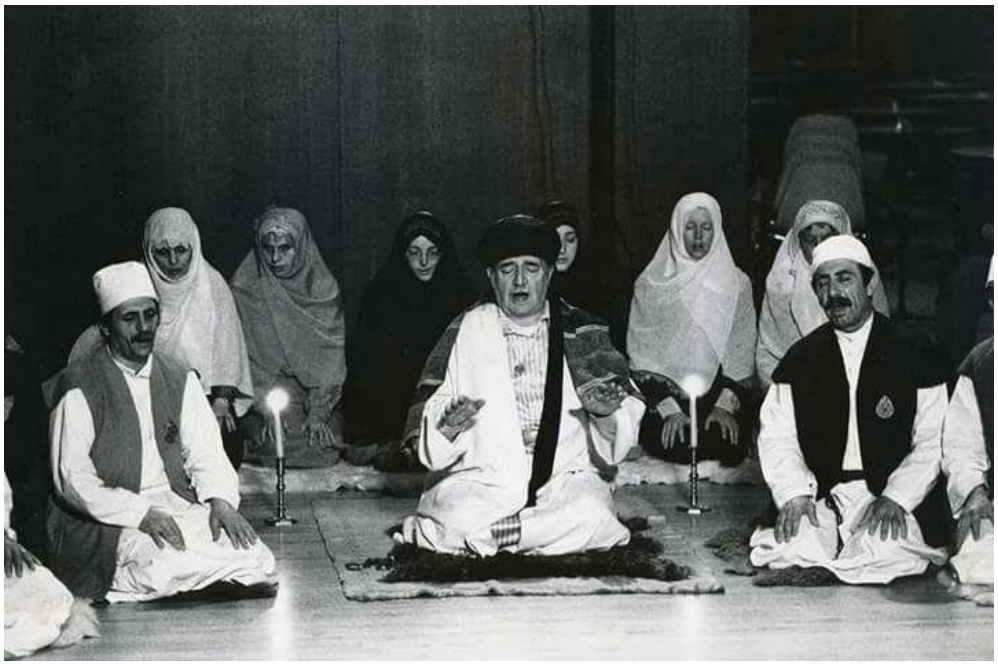

Safer Efendi, Muzafer Ozak ve ihvan zikir esnasında

Safer Efendi Dua Ederken

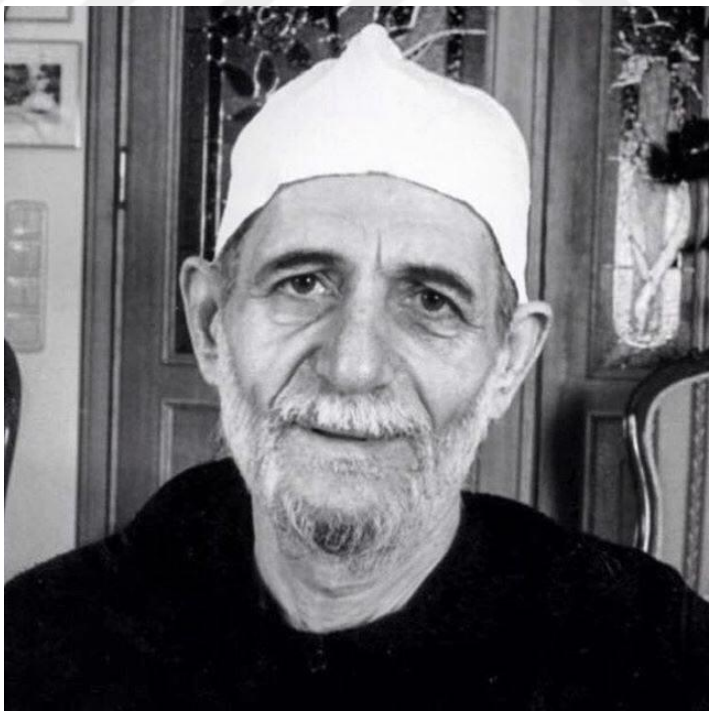

Safer Efendi

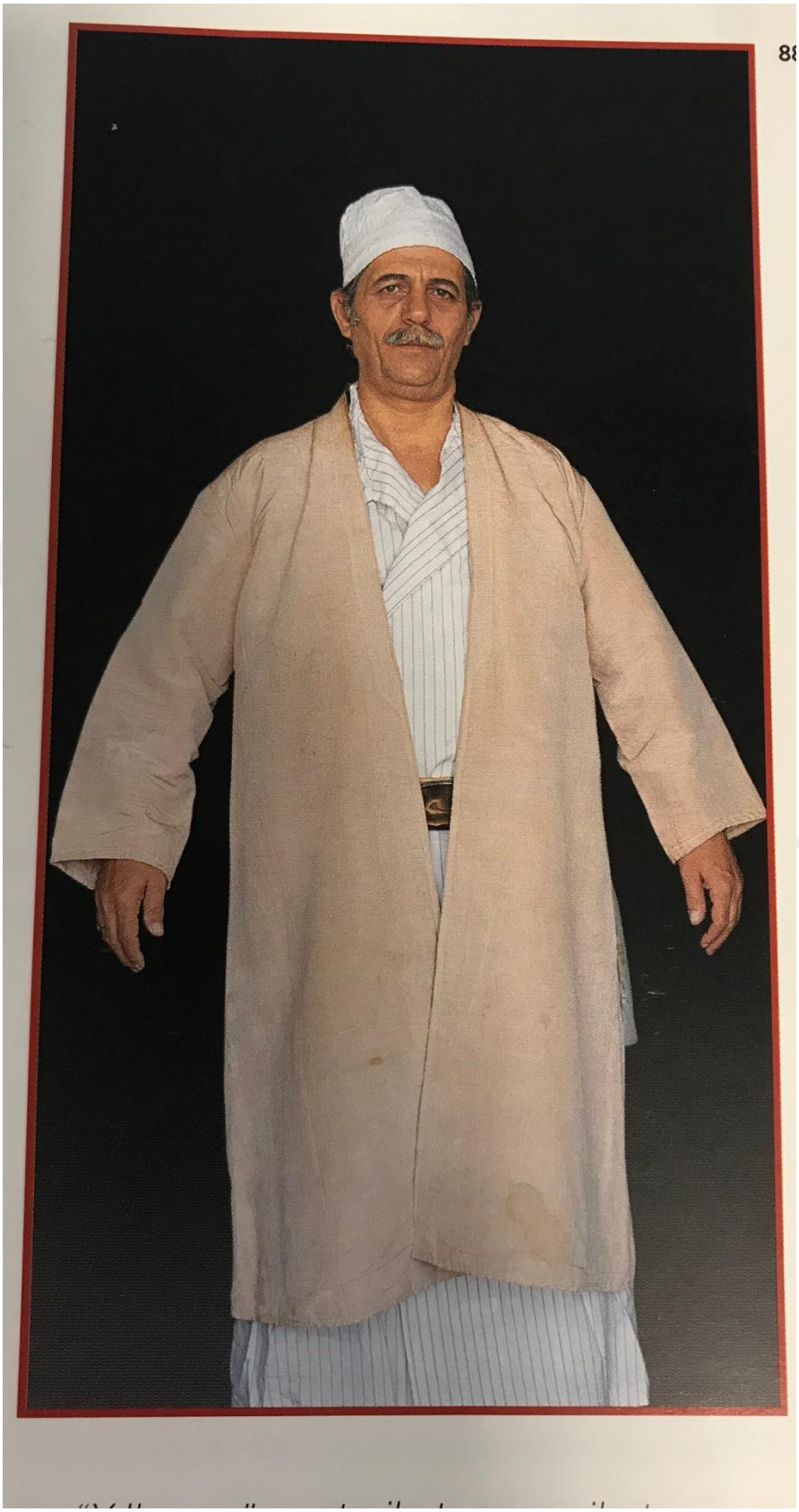

Safer Efendi’nin Derviş Çeyizi Kitabı için çektirdiği Fotoğraflardan bir tanesi

Safer Efendi’nin Hz. Pir Nureddin Cerrâhi Türbesinde Bulunan Kabri

Safer Efendi’nin Kabri (Farklı Açıdan)

ÖZET

EKİCİM, Hamid Ömer, Safer Dal Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Türk Din Mûsikîsine Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Fatih KOCA), Ankara Üniversitesi, 2020.

Safer Dal Efendi, postnişîn, şair ve bestekâr olan tasavvuf kültürüne ve tekke mûsikîsine önemli katkıları olan bir zattır. Kimsenin cesaret edemediği zamanlarda unutulmaya yüz tutmuş tekke mûsikîsi eserlerini teyplere kaydetmiş daha sonra bu eserleri notaya aldırarak kaybolmaktan kurtarmıştır. Hz. Pir Nureddin Cerrâhi Tekkesi'nin yirmici postnişîni olan Safer Efendi, mûsikî istidadı olanlara kendi güftelerini ve Allah dostlarının güftelerini bestelenmesi için dağıtmış ve tekke mûsikîsinin gelişmesi için insanları teşvik etmiştir. Tekke mûsikîsinin elimize ulaşan birçok eseri onun gayretleri neticesinde günümüze ulaşabilmiş, zevkle dinlediğimiz ve icrâ ettiğimiz birçok bestekârın eserinin meydana gelmesinde önemli katkıları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Mûsikîsi, Safer Dal, mûsikî, tekke, dergâh, Muzaffer Ozak, Fahreddin Efendi.

ABSRACT

EKİCİM, Hamid Ömer, Safer Dal Efendi's life, Works and Contributions to Turkish Religious Music, (Supervisor: Doç. Dr. Fatih KOCA), Ankara University, 2020.

Safer Dal Efendi is a person who made important contributions to the mystic culture and the lodge music, which is a poet and composer. When no one dared to go into oblivion, the dervish lodge recorded his music on tape recorders, and then saved these works from getting lost. Safer Efendi, the twentieth postniche of the Hz. Pir Nureddin Cerrâhî Tekke, distributed to the musicians who have made music their compositions and compliments of the friends of Allah and encouraged people to develop the tekke music. Many of the works of the lodge music reached to our day as a result of his efforts, and many of the composers we listened and performed with pleasure had important contributions to the creation of his work.

Keywords: Turkish religious music, Safer Dal, music, tekke, dergâh, Muzaffer Ozak, Fahreddin Efendi.